



MAGYAR RENDESZET

XXVI. évf. (2026)
2. szám

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (elektronikus)



LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

MAGYAR RENDÉSZET

A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

Magyar Rendészet – Szerkesztőség

Főszerkesztő: Prof. Dr. CHRISTIÁN László (Nemzeti Közszerológálati Egyetem)

Főszerkesztő-helyettes: Dr. LIPPAI Zsolt (Nemzeti Közszerológálati Egyetem)

Szerkesztők: BARNUCZ Nóra (Nemzeti Közszerológálati Egyetem)
Dr. CSABA Zágón (Nemzeti Közszerológálati Egyetem)
Dr. ERDŐS Ákos (Nemzeti Közszerológálati Egyetem)
Dr. NÉMETH Zsolt (Nemzeti Közszerológálati Egyetem)
Dr. TÓTH János József (Nemzeti Közszerológálati Egyetem)

Szerkesztőbizottság

A szerkesztőbizottság

elnöke: Prof. Dr. KOVÁCS Gábor (Nemzeti Közszerológálati Egyetem)

A szerkesztőbizottság

tiszteletbeli elnöke: Prof. Dr. KATONA Géza

Alapító

szerkesztőbizottsági elnök: Prof. Dr. BLASKÓ Béla (Nemzeti Közszerológálati Egyetem)

Szerkesztőbizottsági

tagok: Prof. Dr. BARABÁS Andrea Tünde (Nemzeti Közszerológálati Egyetem)
Dr. habil. BODA József (Nemzeti Közszerológálati Egyetem)
Dr. FAŁDOWSKI, Marek (Szcztytnói Rendőrakadémia, Lengyelország)
Dr. FIALKA György (Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara)
Prof. Dr. FINSZTER Géza (Nemzeti Közszerológálati Egyetem)
Prof. Dr. HALLER József (Nemzeti Közszerológálati Egyetem)
Prof. Dr. KEREZSI Klára (Országos Kriminológiai Intézet)
Prof. Dr. MADAI Sándor (Debreceni Egyetem)
Prof. Dr. MEZEY Barna (Eötvös Loránd Tudományegyetem)
Prof. Dr. RUZSONYI Péter (Nemzeti Közszerológálati Egyetem)
Prof. Dr. SALLAI János (Nemzeti Közszerológálati Egyetem)
Dr. SOTLAR, Andrej (Maribori Egyetem, Szlovénia)

Szerkesztőség: 1083 Budapest, Üllői út 82. magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
XXVI. évfolyam, 2026/2. szám

Kiadó: Nemzeti Közszerológálati Egyetem | Ludovika Egyetemi Kiadó, 1083 Budapest,
Ludovika tér 2. www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

A kiadásért felel: Dr. DELI Gergely rektor

Olvasószekesztők: BUJDOSÓ Hajnalka, FARKAS-NAGY Judit, GERGELY Zsuzsánna,
RESOFSZKI Ágnes

ISSN 1586-2895 (nyomtatott), ISSN 1787-050X (elektronikus)

Megjelenik évente 4 alkalommal.



HUNGARIAN LAW ENFORCEMENT

PROFESSIONAL JOURNAL OF LAW ENFORCEMENT OF THE LUDOVIKA UNIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

Hungarian Law Enforcement – Editorial Team

Editor-in-chief: László CHRISTIÁN (Ludovika University of Public Service, Hungary)

Deputy editor-in-chief: Zsolt LIPPAI (Ludovika University of Public Service, Hungary)

Editors: Nóra BARNUCZ (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zágon CSABA (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Ákos ERDŐS (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zsolt NÉMETH (Ludovika University of Public Service, Hungary)
János József TÓTH (Ludovika University of Public Service, Hungary)

Editorial Board

Chairman of the

Editorial Board: Gábor KOVÁCS (Ludovika University of Public Service, Hungary)

Honorary Chairman

of the Editorial Board: † Géza KATONA

Founding Chairman

of the Editorial Board: Béla BLASKÓ (Ludovika University of Public Service, Hungary)

Editors of the

Editorial Board: Andrea Tünde BARABÁS (Ludovika University of Public Service, Hungary)
József BODA (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Marek FAŁDOWSKI (Police Academy in Szczytno, Poland)
György FIALKA (Chamber of Bodyguards, Property Protection and
Private Detectives, Hungary)
Géza FINSZTER (Ludovika University of Public Service, Hungary)
József HALLER (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Klára KEREZSI (National Institute of Criminology)
Sándor MADAI (University of Debrecen, Hungary)
Barna MEZEY (Eötvös Loránd University, Hungary)
† Péter RUZSONYI (Ludovika University of Public Service, Hungary)
János SALLAI (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Andrej SOTLAR (University of Maribor, Slovenia)

Editorial Office: H-1083 Budapest, Üllői út 82., magyarrendeszet@uni-nke.hu,
+36 1 432 9074

Subscriptions are available at the editorial office, at the above address.

Vol. XXVI 2026/2

Publisher: Ludovika University of Public Service, Hungary H-1083 Budapest,
Ludovika tér 2. www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

Responsible for publishing: Gergely DELI, Rector

Proofreaders: Hajnalka BUJDOSÓ, Judit FARKAS-NAGY, Zsuzsánna GERGELY,
Ágnes RESOFSZKI

ISSN 1586-2895 (printed), ISSN 1787-050X (online)

Published four times a year.



TARTALOM

BÜNTETŐJOG

JÓNÁS Kitti Anett: A büntethetőség alsó korhatárára vonatkozó szabályozás kritikája.....	17
--	----

KÖZBIZTONSÁG

PÓCZA Virág Napsugár, LIPPAI Zsolt: A felekezeti intézmények fenyegetettsége és védelmi lehetőségei	39
Tamás SUSZTER: Applying Modern Technologies to Ensure Festival Tourism Safety.....	63

KÖZLEKEDÉSENDSZET

CSETE Dániel: A turisztikai mobilitás közlekedésbiztonsági kihívásai	77
--	----

KRIMINALISZTIKA

KISS Z. Edward: Mesterséges intelligencia a kihallgatósobában.....	91
KOVÁCS Richárd: A fegyelem határain túl.....	99

RENDÉSZETI FELŐOKTATÁS

HORVÁTH Báborka: A tanulási motiváció és a kompetenciafejlődés tényezői a rendészeti felsőoktatás hallgatói körében	113
---	-----

RENDÉSZETIVEZETŐ-KÉPZÉS

VILICS Tünde: A lovas (vezetőképző) tréning szerepe a közszolgálati munkatársak fejlesztésében, rehabilitációjában	127
--	-----

RENDÉSZETTUDOMÁNY

ANDRÁS Hunor Lehel, MOLNÁR Katalin, BÉLAI Gábor: Kutatói rendőrkávéház Romániában.....	141
BAKOS Norbert: Egy leendő kutatás elé.....	155
GYÖR András Péter: Az áldozatiság és felelősség metszéspontjai a gyermekkatonák nemzetközi büntetőjogi megítélésében	165
HLAVACSKA Gergely: Egy hazai rendőrségi karrierorientáció-felmérés eredményei.....	187

TERRORELHÁRÍTÁS

Krunoslav ANTOLIŠ, Dániel RÉMAI: Current and Future Challenges of Terrorism.....	205
SIPOS Péter: Az iskolai ámokfutás mint megelőzhető rendészeti kockázat	233

KONFERENCIABESZÁMOLÓ

ÜRMÖSNÉ Simon Gabriella, KOVÁCS Éva, KUDAR Mariann: Sokszínű Kar Konferencia VII.	251
--	-----

SZERZŐK

ANDRÁS Hunor Lehel r. százados, sajtóreferens, Jász-Nagykun-Szolnok Várme-
gyei Rendőr-főkapitányság, doktori hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem
Rendészettudományi Doktori Iskola

BAKOS Norbert r. alezredes, évfolyamparancsnok, Nemzeti Közszerológati
Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Kiképzési és Nevelési Intézet
Rendvédelmi Tagozat

BÉLAI Gábor r. őrnagy, mesteroktató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendé-
szettudományi Kar Krimináltechnikai Tanszék

CSETE Dániel doktori hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettu-
dományi Doktori Iskola

GYŐR András Péter MA-hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudo-
mányi és Nemzetközi Tanulmányok Kar

HLAVACSKA Gergely egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem
Rendészettudományi Kar Rendészeti Magatartástudományi és Kriminálpszi-
chológia Tanszék

HORVÁTH Biborka doktori hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészet-
tudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola

JÓNÁS Kitti Anett doktori hallgató, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Dok-
tori Iskola

KISS Z. Edward doktori hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészet-
tudományi Kar

KOVÁCS Éva nyelvtanár, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi
Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus

KOVÁCS Richárd dr. r. őrnagy, mesteroktató, Nemzeti Közszerológati Egyetem
Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék

Antoliš, KRUNOSLAV PhD, Full Professor, Republic of Croatia Ministry of Internal Affairs, Police Academy; First Croatian Police Officer, The University of Applied Sciences in Criminal Investigation and Public Security

KUDAR Mariann nyelvтанár, Nemzeti Közszołgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus

LIPPAI Zsolt Dr., PhD, r. alezredes, egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszołgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

MOLNÁR Katalin Dr., PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszołgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Magatartástudományi és Kriminálpszichológia Tanszék

PÓCZA Virág Napsugár egyetemi hallgató, Nemzeti Közszołgálati Egyetem Rendészettudományi Kar

RÉMAI Dániel József Dr., PhD, Police Lieutenant Colonel, Head of Department, Assistant Lecturer, Ludovika University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Counterterrorism

SUSZTER Tamás Police Colonel, Deputy Chief of Criminal Police, Police Headquarters of Veszprém Vármegye, PhD student, Ludovika University Doctoral School of Law Enforcement

SIPOS Péter r. tisztjelölt, egyetemi hallgató, Nemzeti Közszołgálati Egyetem Rendészettudományi Kar

ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella Dr., PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszołgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus

VILICS Tünde rendőr főhadnagy, alapellátó pszichológus, igazságügyi klinikai szakpszichológus, tréner, lovasterapeuta, Budapesti Rendőr-főkapitányság

LEKTOROK

BARNUCZ Nóra egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendésztudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus

BODA József Dr., PhD, ny. nb. vezérőrnagy, Tanácsadó Testület belügyminiszter által delegált tagja, Nemzeti Közszerológálati Egyetem, habilitált egyetemi docens, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendésztudományi Doktori Iskola

FEKETE Márta Dr., PhD, adjunktus, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendésztudományi Kar Rendészeti Magatartástudományi és Kriminálszichológia Tanszék

GÁL Erika Dr., r. alezredes, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendésztudományi Kar Közbiztonsági Tanszék

GYARAKI Réka Dr., PhD, LL.M. r. őrnagy, adjunktus, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendésztudományi Kar Kiberbűnözés Elleni Tanszék

MALÉT-SZABÓ Erika Dr., PhD, r. ezredes, címzetes egyetemi docens, főosztályvezető, Belügyminisztérium Kiválasztási és Alkalmasságvizsgálati Főosztály

MÁTYÁS Szabolcs Dr., PhD, r. alezredes, habilitált egyetemi docens, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendésztudományi Kar Kriminológiai Tanszék

MEZEI József Dr., PhD, nb. ezredes, egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendésztudományi Kar Nemzetbiztonsági Intézet Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék

MOLNÁR Katalin Dr., PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendésztudományi Kar Rendészeti Magatartástudományi és Kriminálszichológia Tanszék

NÉMETH József Dr., PhD, r. ezredes, főosztályvezető, Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ Rendőrképző Akadémia, Módszertani Főosztály, elnök, Rendőrség Tudományos Tanácsa

PALLAGI Anikó Dr., PhD, tanszékvezető egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendésztudományi Kar Büntetőjogi Tanszék

RÉMAI Dániel József Dr., PhD, rendőr alezredes, mb. tanszékvezető, tanársegéd,
Nemzeti Közszerolálati Egyetem Rendészettudományi Kar Terrorelhárítási
Tanszék

SZILÁGYI József Dr., r. ezredes, mesteroktató, Nemzeti Közszerolálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Nemzetbiztonsági Intézet Terrorelhárítási Tanszék

SZENDREI Ferenc Dr., PhD, r. ezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszerolálati
Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi és Gazdaságvédelmi Tanszék

Tisztelt Olvasó!

A *Magyar Rendészet* 2026. évi második lapszámát tartja a kezében, amely a rendészet-tudomány sokszínű, dinamikusan fejlődő világába nyújt átfogó betekintést. A jelen szám – folytatva az elmúlt évek tudatos szerkesztői koncepcióját – arra törekszik, hogy a rendészeti gondolkodás aktuális kérdéseit ne csupán bemutassa, hanem értelmezze, összefüggéseiben vizsgálja és hozzájáruljon azok tudományos igényű feldolgozásához.

Folyóiratunk alapvető célkitűzése változatlan: a rendészet-tudomány egyetemi szintű oktatásának támogatása, új tudományos eredmények közzététele, valamint olyan szakmai és tudományos fórum biztosítása, amely elősegíti a hazai és nemzetközi párbeszédet. E küldetés ma talán aktuálisabb, mint valaha, hiszen a biztonság kérdése egyre komplexebb társadalmi, technológiai és politikai összefüggésekben jelenik meg.

A jelen lapszám szerzői köre – amelyben egyaránt megtalálhatók tapasztalt kutatók, gyakorlati szakemberek és doktori hallgatók – jól tükrözi a rendészet-tudomány élő, megújuló jellegét. A generációk közötti tudásátadás, valamint az eltérő tapasztalati és szemléleti horizontok találkozása különösen értékké teszi az itt közölt munkákat.

Külön elismerés illeti a lektorokat, akik magas szintű szakmai munkájukkal és elkötelezettségükkel biztosítják a publikációk tudományos minőségét és ezzel a folyóirat hitelességének egyik legfontosabb garanciáját jelentik.

Jelen számunk margójára

Büntetőjogi rovat

A büntetőjogi rovatban Jónás Kitti Anett *A büntethetőség alsó korhatárára vonatkozó szabályozás kritikája* című tanulmánya a fiatalkorúak büntetőjogi felelősségének érzékeny kérdéskörét vizsgálja. Az írás a gyermekvédelem, a büntetőpolitika és a társadalmi igazságosság dilemmáira egyaránt reflektál, rámutatva arra, hogy a szabályozás nem csupán jogi, hanem társadalmi és morális dimenziókkal is rendelkezik.

Közbiztonsági rovat

A közbiztonsági rovat tanulmányai a modern társadalmak változó biztonsági környezetét jelenítik meg. Pócza Virág Napsugár és Lippai Zsolt *A felekezeti intézmények fenyegetettsége és védelmi lehetőségei* című írása a vallási közösségek biztonságának aktuális kihívásait elemzi, míg Suszter Tamás *Applying Modern Technologies to Ensure Festival Tourism Safety*

című tanulmánya arra mutat rá, hogy a tömegrendezvények biztosítása során a modern technológiák alkalmazása egyre meghatározóbb szerepet tölt be. A két tanulmány közös metszete, hogy a közbiztonság ma már komplex, többdimenziós kockázatkezelési feladatként jelenik meg.

Közlekedésrendészeti rovat

A közlekedésrendészeti rovatban Csete Dániel *A turisztikai mobilitás közlekedésbiztonsági kihívásai. A forgalom-ellenőrzés hatékonysága* című tanulmánya a növekvő mobilitás és a közlekedésbiztonság kapcsolatát állítja középpontba. Az írás rámutat arra, hogy a közlekedésrendészeti kihívások kezelése ma már szorosan összefügg a prevenció, a közlekedési kultúra és a társadalmi együttműködés kérdésköreivel is.

Kriminálisztikai rovat

A kriminálisztikai rovat különösen jól szemlélteti a múlt, a jelen és a jövő találkozását. Kiss Z. Edward *Mesterséges intelligencia a kihallgatósobában* című tanulmánya a technológiai fejlődés kriminálisztikai hatásait elemzi, rámutatva az új digitális eszközök alkalmazásának lehetőségeire és dilemmáira. Kovács Richárd *A fegyelem határain túl. A szocializációs hiány lenyomatai* című írása az emberi és társadalmi tényezők jelentőségére hívja fel a figyelmet.

Rendészeti felsőoktatási rovat

A rendészeti felsőoktatási rovatban Horváth Bíborka *A tanulási motiváció és a kompetenciafejlődés tényezői a rendészeti felsőoktatás hallgatói körében* című tanulmánya a hallgatói motiváció és a kompetenciafejlődés összefüggéseit vizsgálja. Az írás rámutat arra, hogy a rendészeti felsőoktatás eredményessége ma már nem pusztán az ismeretátadás, hanem a készségek és személyes kompetenciák fejlesztésének kérdésével is szorosan összefügg.

Rendészetivezető-képzési rovat

A rendészeti vezetőképzési rovatban Vilics Tünde *A lovas (vezetőképző) tréning szerepe a közszolgálati munkatársak fejlesztésében, rehabilitációjában* című tanulmánya innovatív megközelítéssel keresztül mutatja be a vezetői kompetenciafejlesztés lehetőségeit. Az írás jól érzékelteti, hogy a modern vezetőképzés egyre inkább az élményalapú és reflektív tanulási formák irányába mozdul el.

Rendészettudományi rovat

A rendészettudományi rovat tanulmányai a diszciplína önreflexív jellegét és nemzetközi nyitottságát erősítik. András Hunor Lehel, Molnár Katalin és Béla Gábor *Kutatói rendőrkövész Romániában* című írása a tudományos együttműködések jelentőségére mutat rá, míg Bakos Norbert *Egy leendő kutatás elé. Dilemmák és kihívások a rendészeti szocializáció kutathatósága kapcsán* című tanulmánya a tudományterület módszertani kihívásait helyezi középpontba. Győr András Péter *Az áldozatiság és felelősség metszéspontjai a gyermekkatona nemzetközi büntetőjogi megítélésében – reintegráció és alternatív elszámoltathatóság* című írása a felelősség és áldozatiság összetett kapcsolatát vizsgálja, míg Hlavacsk Gergely *Egy hazai rendőrségi karrierorientáció-felmérés eredményei* című kutatása a rendőrségi pálya és szervezeti kultúra aktuális kérdéseire reflektál.

Terrorelhárítási rovat

A terrorelhárítási rovat a jelenkori biztonsági környezet egyik legkomplexebb kihívását vizsgálja. Krunoslav Antoliš és Rémai Dániel *Current and Future Challenges of Terrorism* című tanulmánya a terrorizmus aktuális és jövőbeli kihívásaira irányítja a figyelmet, míg Sipos Péter *Az iskolai ámokfutás mint megelőzhető rendészeti kockázat* című írása arra mutat rá, hogy a biztonság kérdése ma már nem csupán reagálást, hanem tudatos prevenciót is jelent.

Konferenciabeszámoló

A lapszámot záró konferenciabeszámolóban Ürmösné Simon Gabriella, Kovács Éva és Kudar Mariann *Sokszínnú Kar Konferencia VII. Nemzetközi színeken a Sokszínnú Kar Konferencia* című írása ismét rámutat arra, hogy a tudományos diskurzus nem csupán publikációkban, hanem közösségi eseményekben, szakmai találkozásokban és együttműködésekben is formálódik. A konferencia nemzetközi dimenzióinak bemutatása jól érzékelteti a nyitottság és a tudományos párbeszéd meghatározó szerepét a rendészettudomány fejlődésében.

A 2026/2-es lapszám tanulmányai összességében jól mutatják, hogy a rendészettudomány olyan fejlődési szakaszban van, amelyben az interdiszciplinaritás, a technológiai innováció, a nemzetközi nyitottság és a társadalmi érzékenység egyaránt meghatározó szerepet játszik.

A biztonság kérdése ma már nem értelmezhető kizárólag intézményi vagy szakmai keretek között, társadalmi, technológiai és etikai dimenziói egyaránt hangsúlyossá váltak.

A jelen lapszám célja, hogy a komplexitást tükrözze és hozzájáruljon a rendészeti gondolkodás elmélyítéséhez.

A szerkesztőség meggyőződése, hogy a publikált tanulmányok tudományos értékük mellett gyakorlati szempontból is hasznosítható ismereteket nyújtanak.

Bízunk benne, hogy lapszámunk tanulmányai hozzájárulnak az olvasó szakmai gondolkodásának elmélyítéséhez, és inspirációt nyújtanak további kutatásokhoz és gyakorlati munkához.

Jó olvasást kívánunk!

Budapest, 2026. május 22.

Tisztelettel:
Dr. Christián László r. dandártábornok
tanszékvezető egyetemi tanár
főszerkesztő

A büntethetőség alsó korhatárára vonatkozó szabályozás kritikája

Criticism of Regulations Concerning the Minimum Age of Criminal Responsibility

JÓNÁS Kitti Anett¹

Cél: Tanulmányom célja, hogy bemutassam a büntethetőség alsó korhatárára vonatkozó szabályozást a Csemegi-kódextől egészen napjainkig. Bemutatom a fiatalokorra vonatkozó büntetési rendszerrel kapcsolatban megfogalmazott jogtudományi álláspontokat is. Munkám során rá kívánok világítani a törvény megalkotása során érvényesülő állásfoglalásokra, hangsúlyozva a nevelési célzatú szankcionálást a kriminalizálódott gyerekekkel kapcsolatban. A jogtudományi állásfoglalások ismerete segítséget nyújthat az alkalmazott jogszabály értelmezésében, alkalmazásában és az esetleges jövőbeni módosításokban.

Módszertan: A főbb jellemzők kifejtéséhez empirikus, leíró jellegű kutatást végeztem. Tanulmányom elkészítése során arra törekedtem, hogy bemutassam a büntetőjogi életkor szabályozásának elméleti kérdéseit a szakirodalomban leírtakra támaszkodva. Meglátásom szerint a szakirodalom ismerete nélkülözhetetlen a jelenlegi jogalkalmazás megértéséhez és a jövőbeni esetleges továbbfejlesztéshez. A kutatás során arra kerestem a választ, hogy a büntetőjog-tudomány a gyermekkorúak/fiatalkorúak esetében mire helyezi a fő hangsúlyt, a megtorlásra vagy pedig a megelőzésre, a nevelésre és a megjavításra. A téma mélyebb megértése érdekében kriminálstatistikai adatszolgáltatás is található a tanulmányban.

Megállapítások: A gyermek- és fiatalkori bűnözés fontos része a büntetőjogi jogrendszerünknek, ahogyan belefogalmazódott a büntethetőség enyhébb foka, a más elbánás elve és az emberi eszme figyelembevételé is. A büntetőjogi jogrendszer építő része a nevelés gondolata, amely lényegében az egész büntetőjogunkat megreformálta. Jelenlegi büntetési rendszerünk olyan kriminális büntetésen alapszik, amely képes arra, hogy a gyermek- és fiatalkorúak

¹ Doktori hallgató, Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, e-mail: jonaskitti.anett@gmail.com

esetében alkalmazott büntetések az életkori sajátosságokhoz igazodva kifejtsék pozitív hatásukat, mindemellett a büntethetőségi rendszerünk mégsem jelentheti a felelősség elvének feladását, és nem helyettesíthet általános neveléssel, hiszen bizonyos súlyú bűncselekmények esetében a hatóságnak időben fel kell lépnie az igazságszolgáltatás eszközeivel.

Érték: A kutatás eredménye alátámasztja az igazságszolgáltatás fellépését a gyermek- és fiatalkorú elkövetőkkel szemben, különösen a büntetőjogi eszközök hasznosságát a nevelés gondolatának figyelembevétele mellett.

Kulcsszavak: fiatalkorúak büntetőjoga, gyermek- és fiatalkorúak büntetőjogi felelőssége, fiatalkori bűnelkövetés, büntetőjogi kriminológia, megelőzés

Aim: The aim of my study is to present the regulation of the minimum age of criminal liability from the Csemegi Code to the present day. I also present the legal positions formulated in relation to the penal system for juveniles. In the course of my work, I wish to shed light on the positions that prevailed during the creation of the law, emphasising the educational sanctions in relation to criminalised children. Knowledge of legal positions can provide assistance in the interpretation, application and possible future amendments of the applied legislation.

Methodology: In order to explain the main characteristics of the topic under discussion, I conducted empirical, descriptive research. In the course of preparing my study, I sought to present the theoretical issues of the regulation of the age of criminal responsibility based on what is described in the literature. In my opinion, knowledge of the literature is essential for understanding the current application of the law and for possible further development in the future. In my research, I sought to answer the question of whether criminal law places greater emphasis on retribution or on prevention, education and rehabilitation in the case of minors. In order to understand the topic more deeply, criminal statistical data can also be found in the study.

Findings: Child and juvenile delinquency is an important part of our criminal law system, in addition to the milder degree of criminal liability, the principle of different treatment and consideration of human ideals. The idea of education has been introduced into our criminal law system, which has essentially reformed our entire criminal law. Our current penal system is based on a sentencing approach that can have a positive impact by adapting the punishments imposed on children and juveniles to the specific characteristics of their age. However, our penal system cannot mean giving up the principle of responsibility and cannot replace it with general education, since in the case of crimes of a certain gravity, the authorities must act in a timely manner with the means of justice.

Value: The results of the research support the action of the justice system against child and juvenile offenders, especially the usefulness of criminal law tools while taking into account the idea of education.

Keywords: juvenile criminal law, criminal responsibility of children and adolescents, juvenile delinquency, criminal criminology, prevention

Bevezetés

A gyermek megszületésekor még nem rendelkezik felelősségtudattal, bár bizonyos jogai vannak, sőt a méhen belüli életben egyes jogosultságok is megilletik a magzatot. A felelősségtudat később alakul ki, a hangsúly viszont azon a kérdésen van, hogy vajon mikor? A szülők már a kétéves gyermeket figyelmeztetik a korának megfelelő magatartásra, a nagyobb gyermeket pedig felelőssé is teszik bizonyos dolgokért. A felelősségi formák kialakításával a pedagógiai tudomány foglalkozik, hiszen van óvodai és iskolai felelősség. Azonban a büntetőjogi felelősség sokkal szigorúbb „és csak azzal szemben támasztható, aki megismerhette a társadalmi együttélési szabályokat, illetőleg a büntetőjogi normákban megfogalmazott követelményeket”. „Az életkornak a büntetőjogban az is a funkciója, hogy kifejezzük vele – ha csak jelzésszerűen – a joggal kapcsolatba kerülő személyek fejlődésbeli érettségét” (MOLNÁR 1996: 25).

Kétségtelen, hogy a személyiség állapota teljesen más csecsemőkorban, gyermekkorban, ifjúkorban, felnőtt és idős korban (LUKÁCS 1971: 83). Mára azonban a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult, korábban érnek, és az információs forradalom következtében a kiskorúakat már a tizennegyedik életévüket megelőző életszakaszukban eléri a társadalom olyan különféle hatásai, amelyekről korábban még védve voltak (PETŐ 2020: 21). A magyar modern büntetőjog a személyiség fejlődésének szakaszaiból, valamint azok sajátosságaiból levonta a megfelelő következtetéseket és az alább részletezett álláspontra helyezkedett (LUKÁCS 1971: 83). Mielőtt áttérnék a jelenlegi büntethetőségi korhatár szabályozásának tárgyalására, fontosnak tartom jogtörténeti áttekintéssel felvázolni a büntethetőségi korhatár alakulását az 1900-as évektől napjainkig, annak érdekében, hogy rávilágítsak a nevelői szándékú fellépésre a gyermekkorú/fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben. Erősítve azt a megítélést, hogy a Csemegi-kódextól kezdve egészen napjainkig nem a megtorláson volt a hangsúly, a gyermekkorú/fiatalkorú törvénybe ütköző normasértése esetében a nevelői szándék, a segítségnyújtás érvényesül legelőször, és csakis végső esetben lép életbe a büntetőjogi szankció alkalmazása.

A büntethetőségi korhatár szabályozásának történeti áttekintése a Csemegi-kódextól napjainkig

A Csemegi-kódex bevezetése előtt a fiatalkorúakra is (felelősség megállapítása, büntetési szankciórendszer, büntetés-végrehajtás) a felnőttekre vonatkozó büntetőjogi szabályozás volt érvényes. Nem volt egységes szabályozás a fiatalkorúakra, sőt általánosságban nem volt jellemző az enyhítő körülmények figyelembevétele sem a döntések meghozatalakor (ROSTA 2014: 78). „Büntetőjogi szabályok önálló büntetőkódexben való megjelenése egészen 1878-ig váratott magára” (ROSTA 2014: 74). 1878. május 27-én jött létre a Csemegi Károly által alkotott első magyar büntető törvénykönyvünk (1878. évi V. törvénycikk

a magyar büntető törvénykönyv a büntettekéről és vétségekről, Csemegi-kódex), amely a fiatalkort hazai joganyagban elsőként értelmezte. Ezen törvényünk 1880-ban lépett érvénybe, és 1960-ig alkalmazták. A Csemegi-kódexben kifejtett büntethetőségi korhatárt a 12. életévnél húzták meg. A 12. életévet be nem töltött gyermekek ellen büntetőeljárást nem lehetett indítani. Tehát büntetőjogi felelősség kategóriába csak olyan személy tartozott, aki a cselekmény elkövetésekor a 12. életévét meghaladta és beszámítási képességgel is rendelkezett. „[A] 12. évet túlhaladott, de a 16. évet még be nem töltött személy büntetlenségét mondta ki, ha a cselekmény bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bír. De az ilyen kiskorú javítóintézetben volt elhelyezhető.” (MEZEY 2007: 333). Kiemelték, hogy a 16. életévet betöltöttek sem rendelkezhetek teljes belátási képességgel, hiszen „az ész nem uralkodik még a túlnyomóan érzéki élet fölött” (MÁTHÉ 2016). A fiatalkorúságot az I. Büntető Novella kapcsán értelmezték újra, a Csemegi-kódex után harminc évvel (ROSTA 2014: 81).

Az I. büntetőnovella európai színvonalú volt: magán viselte a kriminálpedagógia elveit, előtérbe helyezte a belátási képességet a felelősség kérdéskörében, és a büntetés helyett egyértelműen a nevelést szorgalmazta. A büntetőnovellának lélektani ereje volt a züllésnek indult fiatalkorúak kriminalizálódását és a büntetőjog következményeit összeforrasztani a pedagógiai kezeléssel. Ezáltal mind az anyagi jogban, mind az eljárásjogban is nevelő gondolat uralkodott (VÁMBÉRY 1916: 391). Hiszen a nevelés „mindenkor a társadalom érdekében végrehajtott tevékenység” (SZABÓ 1961: 170). „A törvény továbbra is a tizenkettedik életévben határozta meg a büntethetőségi korhatárt (az ennél fiatalabbakat tekintette gyermeknek), de a fiatalkorúság, mint jogi kategória felső határát kitolta a tizennyolcadik életév betöltéséig” (ANGYAL et al. 1911: 41). Elsődlegesen a gyermek helyes magaviseletének irányítása céljából az erkölcsi állapotához és életviszonyaihoz képest (ANGYAL et al. 1911: 41) „a fiatalkorú törvényes képviselője, hozzátartozója vagy más alkalmas egyén részéről házi felügyelet alá volt helyezhető; vagy vele szemben iskolai fenyítés volt alkalmazható, illetve – ha a környezetében erkölcsi romlásnak volt kitéve, vagy züllésnek indult – javító nevelése volt elrendelhető” (TÓTH 2017: 29). Azokat a gyerekeket azonban, akiknél nagyobb fokú erkölcsi veszély állt fenn, a büntetőrendszer s az azt kiegészítő társadalmi szervezkedés karolta fel.

A büntetőnovella a bűncselekményt elkövető gyermekekkel szemben nem a megtorlásra, hanem a nevelésre és a megmentésre helyezte a hangsúlyt (ANGYAL et al. 1911: 41). „Az értelmileg és erkölcsileg fejlett fiatalkorú elkövetővel szemben dorgálás, próbára bocsátás, javító nevelés és fogház- vagy államfogház-büntetés volt kiszabható” (TÓTH 2017: 29). Bármennyire racionális volt a büntetőnovella a fiatalkorú elkövetőkkel szemben, mégsem mellőzte a szabadságvesztés büntetést, amelyet a következők szerint indokolt: „kétségtelen, hogy a fiatalkorúak közt is lehetnek oly teljesen romlott erkölcsű, makacs, rossz természetűek, akiknek megfékezésére és jó útra térítésre a tisztán erkölcsi jellegű nevelési intézkedések nem elegendőek” (FINKEY 1914: 488). A kor meghatározásának indoka az volt, hogy 16–18 éves korban kezdődik a nemi élet, ekkor válik le családjából a fiatal, szabadságot és önállóságot keres. Továbbá ebben a korban találkozunk leginkább az érthető emberi tévedésekkel, ekkor még a hajlamok javíthatók. „A Csemegi-kódex még beszámíthatósági képességet ír elő, addig az I. Büntető Novella már mélyebb követelményeket támaszt a büntetőjogi felelősségre vonáshoz” (ROSTA 2014: 83). Megállapítható,

hogy a Csemegi-kódex elvileg elzárkózott a fiatalkorúak különleges büntetőjogi kezelésétől. Ezen időszakban a fiatalkori bűnözés nem volt szembetűnő társadalmi probléma, és az igazságszolgáltatással sem állt szemben (SZABÓ 1961: 16.). A gyermek részéről elkövetett normasértéseket külső inger, érzési ösztön, öröklött tulajdonság, helytelen szülői nevelés, hátrányos szociális háttér és károsító környezet következményeként fogalmazták meg (ANGYAL et al. 1911: 41). Balogh Jenő meglátása szerint

„a fiatalkorúnak annyira kellett fejlődnie, hogy különbséget tehessen jó és rossz, megengedett és büntetendő, erkölcsös és erkölcstelen között. Be kellett következnie a nevelésen és fejlődésben annak az állapotának, hogy vágyait és szenvedélyeit fékezni bírja. A gyermeket és fiatalkorút a nevelés útján alkalmassá kellett tennie arra, hogy mások, különösen a romlott környezet csábításának és a gonosz példának ellent állni tudjon, s a pillanat kísértetét leküzdhesse. Ne kövessen el minden alkalommal bűncselekményt, amikor éppen az inger a véletlen arra módot nyújt, hanem cselekedjék érett értelemmel és az erkölcsi fejlettség vezesse őt cselekedeteiben” (ANGYAL et al. 1911: 48).

Az 1908-as büntetőnovella létrehozta a fiatalok igazságszolgáltatásának önálló rendszerét, de a korhatáron nem változtatott. Említést érdemel, hogy elődeink már száz évvel ezelőtt korszerű rendszert hoztak létre. Ezen időszakban állították fel a fiatalkorúak bíróságát, ügyészséget, illetve ekkor nyitották meg az új típusú javítóintézeteket Aszódon és Rákospalotán.

„Ezek az intézmények azt az elvet képviselték, hogy a gyerek felelősségét a tettéért meg kell állapítani, akár tizenkét éves korban is. A felelősségre vonás egyúttal jó alkalom, hogy az elkövető szembesüljön tettének súlyos erkölcsi következményeivel. Ezt követően azonban arra helyezték a hangsúlyt, hogy a büntetéssel integrációs esélyt adjanak az elítélt fiatalkorúnak, azaz a korabeli pedagógiai tudományokkal munkára szoktassák, kialakítsák benne a rendszeres életvitel szokásait, és jó erkölcsű munkásembert neveljenek belőle. Az 1908-as reform szellemisége ma is vállalható szaktudásra, komoly szellemi tőkére épült, ma is büszkéek lehetünk rá. Ezzel Magyarország akkor európai színvonalat ért el, és volt elegendő pénz is megfelelő intézményrendszer létrehozásához. Ez a rendszer a második világháborúig fennmaradt, de utána lassan felőrlődött. A szocializmusban arra törekedtek, hogy a veszélyeztető családból kiemeljék a gyereket, és nagy állami nevelőintézetekben helyezték el. Ma már tudjuk, hogy ez az út járhatatlan” (SZILI-SIMON 2018).

Az 1913. évi VII. törvénycikk megalakította a fiatalkorúak bíróságát, továbbá kifejtette, hogy a fiatalkorú egyéniségének, értelmi és erkölcsi fejlettsége fokának és életviszonyainak megismerése érdekében adatot kell beszerezni a pártfogótól, annak érdekében, hogy a bíróság feltérképezze a fiatalkorú szükségleteit és képet szerezhessen arról, hogy milyen szakmai beavatkozás szükséges a gyermek megmentése érdekében (TÓTH 2017: 29–30). A második világháborút követően a fiatalkorú bűnelkövetés növekvő tendenciát mutatott. A háború előidézte és felerősítette a kriminogén tényezőket. Ezen tényezők a következők voltak: „az apa a hadba- és az anya munkába állása miatti figyelem-, valamint fegyelemhiány, az iskolai oktatás megszorítása, a romantizált háború kegyetlenségeinek

hatása a befolyásolható fiatalokra, illetve az ijesztő mértéket öltő nyomor” (BETHLENDY-KIS 2025). Az 1950. évi II. törvény (Bt.) a fiatalkorúakra vonatkozóan nem tartalmaz rendelkezéseket, mindösszesen kimondja, hogy „nem büntethető, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét nem töltötte be” (KÖHALMI 2020). Az 1951. évi 34. törvényerejű rendelet (Ftvr.) hatályon kívül helyezte az I. büntetőnovella fiatalkorúakra vonatkozó fejezetét, ezzel a belátási képesség mint büntethetőségi feltétel teljes egészében kikerült a büntetőjogból, és egészen a 2012. évi C. törvény hatálybalépéséig nem került vissza (BETHLENDY-KIS 2025). Az Ftvr. a fiatalokra vonatkozó anyagi és eljárásjogi szabályokat egy jogszabályba foglalta (LUKÁCS 2025). A magyar jogtörténetben egyedülálló módon a fiatalkorúak felelősségre vonásának feltételeit a büntető törvénykönyvtől elkülönülten rendszereztek (KÖHALMI 2020).

Az 1954. évi 23. számú törvényerejű rendelet által a nevelést szolgáló és elősegítő intézkedések léptek előtérbe (LUKÁCS 2025: 65). A Csemegi-kódexet felváltó a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény hatályon kívül helyezte az Ftvr.-t, így „megszűnt a fiatalkorúakra vonatkozó anyagi és eljárásjogi szabályoknak a külön, önálló jogszabályban való összefoglalása” (PALLAGI 2014: 225). A törvény már külön nevesíti a „gyermekkor” kategóriát. „Nem büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét még nem töltötte be. A fiatalkort is önálló fejezetben szabályozza. A fiatalkorú, aki a büntett elkövetésekor a tizennegyedik életévét meghaladta, de tizennyolcadik életévét még nem töltötte be” (PALLAGI 2014: 225). Ezen jogi szabályozás értelme az volt, hogy a büntethetőségi korhatárt felemelte 12-ről 14 életévre, aminek indoka az volt, hogy a magyar oktatási rendszerben a 14. életévükben fejezték be a diákok az általános iskolai tanulmányaikat, és elvileg ekkorra ért el biológiai-szellemi fejlettségük olyan szintet, hogy felelősségre lehessen vonni őket, valamint a legalapvetőbb társadalmi együttélési szabályokat is ekkorra sajátították el (PALLAGI 2014: 101). „A szocialista büntető kódex az Általános Részben külön fejezetben szabályozta a fiatalkorúak büntetőjogi felelősségét szabályzó általános rendelkezéseket” (ROSTA 2014: 88). Továbbá szakított azzal a korábbi hagyománnyal is, amely a gyermekkor felső határát 12 évben jelölte ki. A fiatalkor 14–18 év között határozódott meg, két évvel emelkedett a büntetőjogi felelősségre vonás alsó korhatára (ROSTA 2014: 88).

Az 1978. évi IV. törvény büntethetőségi akadályként a gyermekkort határozta meg és a határt a tizennegyedik életévnél húzta meg. A fiatalkorúakkal szemben alkalmazott büntetőjogi szankció célja az volt, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a jövőre nézve a társadalom hasznos tagjává váljon. A szankcionálás során elsődleges cél az intézkedések alkalmazása, büntetést akkor szabtak ki, ha az intézkedés nem volt célravezető. A nevelési cél továbbra is előtérben maradt (PALLAGI 2014: 5). A történeti áttekintés során láthatjuk, hogy a magyar büntetőjogban a fiatalkorúak büntetőjogát sosem szabályozták külön kódexben. A jelenlegi 2012. évi Btk.-ban is külön fejezet, a XI. rész tartalmazza a rájuk vonatkozó rendelkezéseket (SZABÓ 2022: 30).

A büntethetőség alsó korhatárára vonatkozó jelenlegi szabályozásunk

Jogpolitikai megfontolásból a törvényhozás eldöntötte, hogy hol húzódjon meg a büntethetőségi korhatár. 2012. június 25. napján az Országgyűlés elfogadta a hazánk új Büntető törvénykönyvéről szóló 2012. évi C. törvényt (Btk.), amely megtartotta a jelenleg hatályban lévő Btk. szerinti tizennegyedik életévben meghatározott büntethetőségi korhatár fő szabályát, azonban kiemelten súlyos bűncselekmények esetében eltér ettől (PALLAGI 2014: 5): a Btk. 16. §-a szerint nem büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve emberölés [Btk. 160. § (1)–(2) bekezdés], erős felindulásból elkövetett emberölés [Btk. 161. §], testi sértés [164. § (8) bekezdés], rablás [Btk. 365. § (1)–(4) bekezdés] és a kifosztás [Btk. 366. § (2)–(3) bekezdés]. Azonban a törvény végső előterjesztésének indokolását az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvénymódosításokkal kiegészítették. Így a törvénymódosítás alapján a hivatalos személy elleni erőszak [Btk. 310. § (1)–(3) bekezdés], közfeladatot ellátó személy elleni erőszak [Btk. 311. §, ha a 310. § (1)–(3)] bekezdése], a hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak [Btk. 312. §, ha a 310. § (1)–(3) bekezdése szerint minősül], terrorcselekmény [Btk. 314. § (1)–(2) bekezdés] elkövetője büntethető, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással (2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről).

Büntetőjogi szempontból tehát gyermekkorú az, aki a cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be. Fiatalkorú pedig az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de tizennyolcadikat nem (NAGY – NAGYNÉ GÁL 2018: 57). „A gyermek, mivel nem rendelkezik az alannya váláshoz szükséges életkori feltétellel, nem lehet bűncselekmény alanya. Abban az esetben sem, ha materiális bűncselekmény esetén az elkövetési magatartás teljes kifejtése a 14. – kivételesen a 12. – életév betöltése előtt megtörténik, de a tényállásszerű eredmény ezen életkor betöltése után következik be. Az elkövető a 14. – kivételesen a 12. – születésnapját követő napon töltötte be a 14. illetve 12. életévét” (BLASKÓ 2023). A büntetlenül hagyást a büntetőjogászok akként indokolták, hogy „bizonyos életkort el nem ért – egyébként bűncselekménynek minősülő magatartást tanúsító – gyermekkorú személlyel szembeni büntetőjogi szankció nem tudná elérni a célját” (BLASKÓ 2023: 202). A gyermekkorban megvalósított tényállásszerű magatartás nem minősül bűncselekménynek, hiszen a gyermekkor büntethetőséget kizáró ok. A jelenlegi szabályozásunk szerint a gyermekkorúval szemben nem büntetőjogi, hanem a gyermek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény által meghatározott intézkedések alkalmazhatók (Origo 2012).

A 12–14 év közötti gyerekek körében egyre nagyobb mértékben elterjedt az erőszakos érdekérvényesítés, ezáltal szükségessé vált a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekményt megvalósító gyermekkorúak büntetőjogi felelősségre vonása, és egyes súlyos bűncselekményeknél a büntethetőség korhatárának leszállítása 12. évre. Az ilyen jellegű bűncselekményt megvalósító gyermekkorú magatartásáról ugyanis arra lehet következtetni, hogy megfelelő segítségnyújtás hiányában a későbbiekben nem lesz képes a társadalomba beilleszkedni, nem válik a társadalom hasznos tagjává, és nem fog törvénytisztelő

életmódot folytatni, ezért a speciális prevencióhoz mindenképpen szükséges a büntetőjog eszközeinek igénybevétele. Kiemelendő, hogy a törvény

„az emberölés alap- és minősített esetei, az erős felindulásban elkövetett emberölés, az életveszélyt okozó testi sértés és a halált okozó testi sértés, a rablás és a kifosztás elkövetőjének büntetőjogi felelősségre vonását lehetővé teszi abban az esetben, ha a cselekmény elkövetésekor 12. életévét már betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a cselekménye következményeinek felismeréséhez szükséges belátással” (KÓNYA 2024).

Az 1. táblázat a kiemelt súlyú bűncselekményt elkövető gyermekkorú és fiatalkorú elkövetők számarányára kíván rávilágítani 2021-től 2023-ig. Kiemelt számarányú a rablás, a gyermekpornográfia és a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak. A fiatalkorú bűnözésen belül – a fentebb részletezettek érdekében – megállapítható, hogy a számok is tükrözik az erőszakos bűncselekmények megjelenését (DEÁK 1978: 51). A számadatok rámutatnak arra, hogy az erőszakos bűnözési jelenségek körében olyan változások tapasztalhatók, amelyek tudományos kihívást jelenthetnek a szakemberek számára, illetve a bűnmegelőzési intézményrendszer hatékonyabbá tételét is szükségessé teszik (BÓCZ 2002: 562).

1. táblázat: Egyes kiemelt bűncselekményeket elkövetők, gyermekkorú bűncselekmény-elkövetők, fiatalkorú bűncselekmény-elkövetők száma és nemek szerinti megoszlása

Bűncselekmény	2021		2022		2023	
	Gyermekkorú	Fiatalkorú	Gyermekkorú	Fiatalkorú	Gyermekkorú	Fiatalkorú
Emberölés alap- és minősített esetei	2	4	–	11	1	10
Emberölés előkészülete	–	–	–	1	–	1
Erős felindulásban elkövetett emberölés	–	–	–	–	–	–
Életveszélyt vagy halált okozó testi sértés	–	18	–	14	3	18
Emberkereskedelem	–	5	–	14	–	16
Szexuális erőszak	–	37	–	33	–	42
Gyermekpornográfia	4	150	1	78	–	128
Hivatalos személy elleni erőszak	–	5	–	12	–	12
Közfeladatot ellátó személy elleni erőszak	3	73	10	117	16	98
Rablás alap- és minősített esetei	15	126	38	135	11	124
Zsarolás	–	21	–	23	–	18

Forrás: a szerző szerkesztése Legfőbb Ügyészség 2024 adatai alapján

Kitekintés a 2020. évi LXXIV. törvény az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvénymódosításra

„A bűnözés és ennek részeként a fiatalkorúak bűnözése nemcsak jelenkorunk problémája, de az elkövetett bűncselekmények számának emelkedése, különösen agresszivitása rendkívüli figyelmet igényel” (CZAKKERNÉ PÁSZTOR 2017: 14). Fontos megjegyezni, a deviáns viselkedést tanúsító fiatalok közös jellemzője, hogy céltalanul lézengenek, csaldjuk hanyag. Ezek a gyerekek általában súlyos magatartásbeli problémákkal küzdenek, mivel nem kapták meg a nevelésük során a szüleiktől a társadalmi beilleszkedéshez szükséges szociális ismereteket. Ezáltal a hatóságoknak hatékonyan együtt kell működniük, és mindent meg kell tenniük annak érdekében, hogy a bűnelkövetővé válást megakadályozzák (CZAKKERNÉ PÁSZTOR 2017: 18).

Manapság a közéletben jelentős felháborodást keltenek a pedagógusokkal, illetve iskola- vagy kortársakkal, felnőttekkel szembeni verbális és fizikai támadások, amelyek részben kiskorú diákok, részben az őket segítő felnőttek, főként oktatási intézményben, az osztálytársak szeme láttára történtek. Az esetekről többször videófelvétel is készült, amelyet legtöbbször az elkövetők vagy pedig az elkövetők társai készítettek, amelyet aztán további súlyos jogsértést elkövetve a nyilvánosság elé tártak. Ezek a támadások egyre jobban érintik a pedagógusokat, valamint az ő munkájukat segítő szakembereket, egyéb hivatalos személyeket. Az ilyen esetek jelentős rombolást végeznek az iskolai nevelő-oktató munkában, annak minőségében, szétzilálják az iskolai közösségeket, továbbá megzavarják a köznevelési tevékenységet, és nem utolsósorban a szülők alkotmányos jogát is érintik, mivel a szülők gondoskodnak saját gyermekük taníttatásáról (Indokolások Tára 2020/90). Mivel az iskolai erőszak elkövetői a büntethetőségi korhatárt éppen elért, vagy azt el nem érő gyermekek, ezért kívánok kitérni az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvénymódosításról szóló 2020. évi LXXIV. törvényre. „Az iskolai erőszakos cselekmények elkövetői többségében a 12–17 év közötti korosztályból kerülnek ki. Az elkövetői kör 14 év alatti tagjai életkorukból adódóan eddig mentesülhettek a büntetőjogi felelősségre vonás alól” (Indokolások Tára 2020/90).

A Btk. biztosította annak lehetőségét, hogy a belátási képességtől függően különösen veszélyes cselekmények esetében a 12–14 év közötti korosztály büntetőjogi felelőssége is felmerüljön. Ez tette indokolttá a módosításban szereplő bűncselekményekkel történő bővítést, hiszen a kiegészített esetek fizikai sérülést okozó erőszak hiányában is olyan erkölcsrontók, hogy a társadalomra való veszélyességük nem vonható kétségbe. Ezen esetek visszaszorítása érdekében a jogalkotó leszállítja – szélesebb bűncselekményi körben – a büntethetőségi korhatárt (Indokolások Tára 2020/90).

A törvény „az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv személyi állományában új állománycsoportként iskolaőrök útján kívánja biztosítani a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 1. § (2) bekezdés 18. pontjában meghatározott azon feladat hatékony ellátását, amely a rendőrséget kötelezi az általános és középiskola rendje fenntartásában való közreműködésre” (1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről).

2020. szeptember 1. napjával bevezették az iskolaőrség intézményét. A köznevelési intézményekben jelen lévő iskolaőrök növelik a pedagógusok, oktatók biztonságérzetét. Az iskolaőrség tagjai akár kényszerítő eszköz alkalmazásával képesek megszakítani a nevelési intézményekben előforduló törvénybe ütköző magatartásokat, és mindezek által a jogsértő magatartások megelőzésében is segítséget nyújtanak. Fontos megjegyezni, hogy az iskolaőri intézkedés és kényszerítő eszköz alkalmazása csak a tanintézmény területére terjedhet ki, tanítási időben. Tehát az iskolaőrök a rendőrökéhez képest szűkebb körben látják el a rendészeti feladatokat, de az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyekkel azonos intézkedési és kényszerítő eszköz alkalmazására jogosultak. Az iskolaőr a büntetőjogi védelem szempontjából közfeladatot ellátó személynek minősül.²

A büntethetőségi korhatárra vonatkozó jogtudományi vélemények

A büntető törvénykönyvek rendelkezéseit a szakmai körök általában elítélték, tekintettel arra, hogy a fiatalkorú büntetéseket jóval magasabb korhatárig kell távol tartani a büntetési eszközöktől, a büntetés alól, velük szemben a javító-nevelő és erkölcsi jellegű intézkedéseknek kell dominálnia (MEZEY 2007: 353). A tanulmányomban mindenképpen szükségesnek láttam néhány jogtudományi szakember véleményét kiemelni, annak érdekében, hogy erősítsem a tárgyalt témakörben nevelő jellegű társadalmi, kormányzati és törvényerejű fellépést. Mindenképpen szükségesnek találtam feltüntetni a büntetőjog kiemelkedő szaktekintélyét Finkey Ferencet, aki a következő álláspontra helyezkedett. A büntetőnovella az első céltudatos kriminálpolitikai törvényünk, amely a fiatalkorúak büntetési rendszerének gyökeres reformja. A büntetőnovella által értük el, hogy a büntetőpolitika nem az egyoldalú rideg megtorlásra, hanem a megelőzésre helyezi a hangsúlyt. A büntetés tényleges alkalmazása nélküli javítás és az erkölcsi jellegű büntetés gondolata került bele a jogrendszerbe (MEZEY 2007: 353).

Sipos Alexandra rávilágított a hatályos büntethetőségi korhatár megfelelő szabályozására, amely szerint a fejlődéslélektanban pszichológiai értelemben a gyermekkor 12 éves korral lezárul, elkezdődik a serdülőkör, amelyet a jogi értelemben vett nagykorúság, azaz a 18 éves kor zár le. Általánosságban a serdülést az érzéssel járó biológiai, hormonális változások beindulásával határozzák meg a fejlődépszichológusok.

Hornyák Szabolcs és Rosta Andrea közös álláspontjuk alapján akként érveltek, hogy a büntethetőségi életkor alsó határának leszállítását elfogadhatónak tartják, amennyiben a gyermek fel tudja ismerni a cselekményének káros voltát (VASKUTI 2015: 164).

Blaskó Béla álláspontjával egyetértve „helyes és megalapozott a jogalkotó 12. életévre vonatkozó felfogásának kodifikált (Btk.-beli) megjelenése. Ha a büntetendő cselekmény elkövetésekor 14. életévét be nem töltött gyermekkorú valósítja meg valamely bűncselekmény törvényi tényállását, büntetőeljárás nem indítható, kivéve akkor, ha a Btk. 16. §-ban írt feltételek fennállnak” (BLASKÓ 2023: 202).

² Végső előterjesztői indoklás az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvény-módosításokról szóló 2020. évi LXXIV. törvényhez – Indokolások Tára 2020/90.

Lévay Miklós és Váradi Erika arra hívták fel a figyelmet, hogy a tizennégy éven aluli gyermekek törvénytörtő cselekményeinek visszaszorítása és a speciális prevenció érdekében az alsó korhatár leszállítása helyett a gyermekvédelmi intézményrendszer továbbfejlesztésére lenne szükség (CSEMÁNÉ VÁRADI 2012).

Ligeti Katalin kifejtette, hogy a gyermekkorúak által elkövetett büntetendő cselekmények 62%-át a 12–14 év közötti gyermekek követik el. Hangsúlyozta továbbá, hogy a gyermekvédelem intézményei rendeltetésüknél fogva nem a deviáns gyerekekkel való törődésre irányulnak, így felmerült a büntetőjog életkori korhatár leszállításának lehetősége különösen a kirívóan súlyos személy elleni bűncselekmények esetében. Ligeti Katalin javaslatát képezte a szándékos személyi elleni cselekmények esetén az életkori korhatár leszállítása 12. évre. „Ebben a megoldásban a 12–14 év közötti elkövetők felelősségét csak szűk bűncselekményi kör esetében lehet vizsgálni és a büntetőjogi felelősségre vonás feltétele a belátási képesség megléte. A 12–14 év közötti elkövetőkkel szemben büntetésként csak javítóintézeti nevelés alkalmazható, emellett bármilyen intézkedés kiszabása lehetséges” (VASKUTI 2015: 176). A másik megoldása alapján pedig akként vélekedett, hogy a gyermekkor korhatárát nem szállítják le, marad továbbra is 14 év. Itt azonban kifejtette, hogy a gyermekvédelmi intézmények alaposabb továbbfejlesztésére lenne szükség annak érdekében, hogy a súlyosan deviáns magatartású elkövetők számára társadalmi integrációt tudjanak biztosítani (VASKUTI 2015: 176).

Fenyvesi Csaba és Herke Csongor az alábbiak szerint fektették le érveiket:

„lehetséges ugyanis, hogy biológiaiilag korábban érnek a mai gyermekek, szociálisan azonban teljesen ellentétes tendencia érvényesül. Gyakorlati tapasztalat, hogy sokszor még a 16-17 évesek sem tudják megfelelően felmérni cselekményük következményeit. Ennek oka lehet az is, hogy többségük jóval később kerül ki a társadalomba, de az is, hogy a modern tömegkommunikáció, média sokszor elbogatellizálja, köznapivá teszi a bűncselekmények elkövetését. Az a változat, miszerint egyes (főként élet elleni) bűncselekmény-csoportoknál lehetséges lenne a 12-14 év közötti személyek büntetőjogi felelősségre vonása, egyrészt ellentétes a nemzetközi tendenciákkal (általában a büntethetőségi életkor alsó határának felemelése jellemző), másrészt a hivatkozott szakirodalom is inkább a gyermekvédelmi intézményrendszer továbbfejlesztését javasolja” (VASKUTI 2015: 176).

Gönczöl Katalin az alábbiakra utalt:

„pl. Svájcban meglehetősen alacsony (tíz év) a büntethetőség alsó korhatára, – a következőket említette: korhatáron valóban igen alacsony. Svájcban azonban – és más európai országokban – a felelősség vizsgálatánál valójában nem a büntetésre, hanem a személyiségfejlődés korrekciójára törekzenek. Ezért az eljárásban a család- és gyermekvédelmi szervek, az iskola, az illetékes szakértők és a szülők bírói, ügyészi kontroll alatt együtt döntenek arról, hogy milyen intézkedésekkel fordíthatják kedvező irányba a gyermek erkölcsi fejlődését – mint ahogy a legtöbb európai országban a büntetőeljárás csak keretül szolgál ahhoz, hogy összeállítsák azt a csomagot, amelyben a védő és korrekciós intézkedések dominálnak. Svájcban egyébiránt a 15. életévét be nem töltött fiatakorúval szemben kizárólag figyelmeztetés

alkalmazható, emellett a szabadidő terhére, felügyelet mellett a közösség kiengesztelésére legfeljebb tíz nap közérdekű munkakötelezettséget írhatnak elő. Végrehajtandó szabadságvesztés – maximum négy év – csak az ennél idősebb, súlyos bűncselekményt elkövetővel szemben szabható ki” (VASKUTI 2015: 176).

Kerezi Klára meglátása alapján nagyon káros az életkori határok leszállítása, tekintettel arra, hogy „nem a büntetőjogi felelősség szélesítésén volna a hangsúly, hanem a gyermekvédelmi rendszer anyagi és szervezeti támogatásán. Úgy vélte, az oktatási- és gyermekvédelmi rendszer nem reagál hatékonyan a gyermekkorúak speciális helyzetére, és csak akkor figyelnek fel ezekre a gyermekekre, amikor bűnelkövetőkkel válnak” (VASKUTI 2015: 176).

Korinek László meglátásai szerint egy büntetőjogi beavatkozás csak olyan helyzetek kezelésére alkalmazható, amely esetben minden más lehetőség lehetetlennek és kilátástalannak bizonyul. Továbbá felhívta a figyelmet arra is, hogy a gyermekeket főként a környezetük, családjuk tereli a kriminális világba. Korinek László tanulmányában kiemelte a korhatárnak ilyen alapon történő leszállítása, és így a gyermeknek a rossz helyzetből való kiemelése és átadása a büntető igazságszolgáltatásnak többet árt, mint használ (KORINEK 2008: 69–70).

Gyurkó Szilvia álláspontja szerint az igazságszolgáltatási rendszer kapacitásai korlátozottak, a bűnmegelőzésben jelentős segítséget nyújtó pártfogó felügyelők túlterheltek, emberhiány miatt a próbára bocsátás során elrendelt magatartási szabályok betartásának nyomon követése akadályozott. Kitért arra is Gyurkó Szilvia, hogy a javítóintézetekben zajló szakmai munka eltérő minőségű, azonban ha mégis kimagasló munkát végeznek, akkor sem biztos, hogy érdemi változást tudnak elérni a szakemberek egy fiatalkorú bűnelkövető esetében, hiszen az ilyen életkorú gyerekeknél az elsődleges közösség a család, majd baráti társaság, így ha elbocsátják őket az intézetből, nagyobb eséllyel abba a közegbe kerülnek vissza, ahonnan korábban kiemelték őket. Gyurkó Szilvia meglátása szerint hatékony családsegítés és rendszerfejlesztés szükséges, hiszen az igazságszolgáltatás és javítóintézetek nem tudnak eredményesen fellépni annak érdekében, hogy a fiatalkorúak ne kövessenek el újabb bűncselekményt (HVG 2023).

Tóth Mihály vélekedése alapján pedig „az új Btk-ban végül elfogadott rendelkezés sajátos kompromisszum eredménye. Eszerint egyes, kiemelten súlyos, erőszakos bűncselekmények esetében – de csakis ott – a büntethetőség alsó határa 12 évre változott” (TÓTH 2012). Álláspontja szerint a korhatár bizonyos esetekben igazságtalan, tekintettel arra, hogy a testi és szellemi fejlődés különbözősége folytán léteznek 13 éves „felnőttek” és 19–20 éves „gyerekek”. Ezáltal azok, akik „korhatárt szállítanak le vagy emelnek fel – kiváltképpen, ha ez a csúsztatgatás a kiforratlan személyiségfejlődés során 1-2 évet érint –, nem megoldják a problémát, csak megkerülik, önmagában ezzel csak látszatmegoldást kínálva” (TÓTH 2012).

Domokos Andrea megfogalmazása alapján a törvényhozó helyesen vélekedett arról, hogy nem jelentős mértékben nőtt a 12. életévüket betöltött elkövetők száma. Álláspontja szerint az új szabályozást szimbolikus jogalkotásnak is tekinthetjük, tekintettel arra, hogy más országokban is létezik alacsonyabb büntethetőségi korhatár. További meglátása szerint a büntetőjogi eszközök önmagukban kevésnek mutatkoznak szociális, nevelési problémák megoldására (DOMOKOS 2017: 93).

Halmosné Siket Zsuzsanna meglátásai szerint

„a jogalkotó egy igen kritikus életkort vont be a büntetőjogi szabályozásba. A 12–14 év közötti életkor egy olyan fejlődési szakasz, amely a nemeket tekintve büntetőjogi szempontból kedvezőtlenebb a lányok, mint a fiúk számára. A lányoknál hamarabb kezdődik el a testi érés, mint a fiúknál. Ezt a lányok többsége negatívumként éli meg, amely miatt hajlamosabbak depresszióra és szorongásra, valamint az önértékelésükre is kedvezőtlenül hat. Ez a lelki állapot hajlamosabbá teheti az érintetteket arra, hogy büntetendő cselekményeket kövessenek el. A gyermekkorban bekövetkező büntetőjogi felelősségre vonás olyan káros hatással lehet a büntetéssel érintettek önértékelésére, amely további életüket is negatív irányban befolyásolhatja” (HALMOSNÉ SIKET 2015: 123).

Vaskuti András a büntethetőségi korhatár szabályozásával kapcsolatban szükségesnek tartotta, hogy „a súlyosabb, élet elleni bűncselekményeket elkövetők felelősségre vonását a 14 éves életkoruk előtt is, ám nem a szabadságuktól fosztaná meg őket, hanem enyhébb, nevelő jellegű büntetést tartana helyesnek” (BARABÁS 2020).

Az elmúlt 10 év adatai alapján 2013-tól 2023-ig mindösszesen 131 esetben született jogerős ítélet 14 év alatti gyermekekkel szemben. Krámer Lili, a Magyar Helsinki Bizottság büntető igazságszolgáltatás program kutatója szerint „mindenki számára világos, hogy tenni kell valamit akkor, ha egy 14 évnél fiatalabb gyerek súlyos bűncselekményt követ el, ugyanakkor erre a gyermekvédelmi intézményrendszer továbbfejlesztése jobb megoldás lenne, mint a büntethetőségi korhatár leszállítása” (HVG 2023).

Egyetértve Vaskuti András álláspontjával, szükségesnek találok azt a körülményt alaposabban megvizsgálni, hogy valójában mi is vezetett oda, hogy egy gyermek/fiatalkorú bűncselekményt kövessen el. Egyetérték Vaskuti András azon álláspontjával is, amely szerint kiemelt súlyú bűncselekmény elkövetése, mint például, ha egy gyermek/fiatalkorú magatehetetlen idős embernek halált okozó testi sérülést okoz, az nem maradhat büntetőjogi felelősségre vonás nélkül. Én is osztom azt a véleményt, hogy ezekben az esetekben a büntetőjognak mindig reagálnia kell, ami a magyar büntetőjogi rendszerben meg is valósul. Hiszen csakis a törvény segítségével lehet feltárni azt a büntetést, amely a társadalom számára célszerű, és ezt követően pedig építkezni lehet a bűnmegelőzésre.

A magyar büntető törvénykönyv speciálisan reagál a gyermekkorú bűnelkövetéssel kapcsolatban, hiszen gyermekkor esetén büntetés nem szabható ki. Ennek oka, hogy a büntetőeljárás során álláspontom szerint a szabadságtól megfosztás nem lehet hatékony a gyermekeknél, mivel nem jelent valódi visszatartó erőt. A hatályos magyar büntetőjog alkalmas arra, hogy a két legfontosabb visszajelzést megadja a bűnelkövető gyermeknek/fiatalkorúnak: a felelősségvállalást, valamint az áldozattal való megbékélést és megbocsátást. Ennek alátámasztására szeretném megemlíteni a 2025. július 1-jétől hatályba lépett, a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 419. § (2) bekezdés e) pontjában foglalt, új típusú, resztoratív tartalmú külön magatartási szabály bevezetését a feltételes ügyészi felügyelettel egyidejűleg alkalmazott pártfogó felügyelettel összefüggésben. Az ügyészség a gyanúsított részére magatartási szabályként, illetve kötelezettségként előírhatja, hogy „vegyen részt jogszabályban meghatározott helyreállító szemléletű – a pártfogó felügyelői szolgálat által lefolytatott – eljárásban, s az annak eredményeként meghatározott,

a helyreállító tervben foglaltakat teljesítse, és ezt igazolja a pártfogó felügyelő felé” [Be. 419. § (2) bekezdés]. A helyreállító szemléletű eljárás alkalmazható az okozott sérelmek szembesítésére, a fiatalkorú szükségleteinek kezelésére és a bűnismétlés redukálására.

Meg kívánom jegyezni, hogy a büntetőjog eszközein túlmenően nagyon fontos a hatékony családsegítés is, hiszen egy gyermekkorú/fiatalkorú bűnelkövetése mindig azt jelzi, hogy a gyermek családjában valami nincs rendben. Az elkövetők döntő többsége egyben áldozat is. Ennek példaként pedig meg szeretném említeni a 2015. január 1-től életbe lépett megelőző pártfogás jogintézményét. A gyermekkorúak/fiatalkorúak által elkövetett bűncselekmények és szabálysértések kezelésére vezették be a magyar jogrendszerbe a megelőző pártfogást mint gyermekvédelmi hatósági intézkedést, jelezve, hogy a gyermekorúak/fiatalkorúak által elkövetett cselekmények elsősorban a gyermekvédelmi intézkedés hatáskörébe tartoznak (BARABÁS 2020). A megelőző pártfogás bevezetésének indoka az volt, hogy a gyermekkorú/fiatalkorú elkövetőkkel nem tudott megfelelően, hatékonyan foglalkozni a gyermekjólét alap- és szakellátása, másrészt a gyermekkorú/fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben megindult büntetőeljárás során nem kapták meg a szükséges segítséget és támogatást a visszaesés és a társadalomba való beilleszkedés érdekében (PÁLMAI 2017). Ezen jogrendszer bevezetése lehetőséget biztosított, hogy a gyermekvédelmi rendszer hatékonyabban, közösen fel tudjon lépni a kriminális jegyeket hordozó gyermekorúakkal/fiatalkorúakkal szemben. Mindenképpen említést érdemel a gyermekorúakra/fiatalkorúakra vonatkozó ezen intézményrendszer megreformálása. A jövőre nézve fokozott figyelmet érdemel a gyermekvédelmi rendszer személyi, tárgyi erőforrásainak megerősítése a hatékony fellépés érdekében.

Meglátások a jelenlegi rendszerrel kapcsolatban

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (új Btk.) rendelkezései ismét felpozsztították a gyermekkor körüli tudományos vitákat. A jelenleg is hatályos büntető törvénykönyvünk szerint a büntetőjogi felelősség alsó életkori határának meghatározása kétféle módon történhet. Az egyik feltétele az, hogy a jogszabály törvényi vélelmet állított fel, amellyel kijelölte azt a kort, amelynek elérésével a büntetőjogi felelősségre vonáshoz szükséges értelmi, erkölcsi fejlettség következik be (BALOGH 2018). Kiemelendő, aki a törvényben megjelölt kort nem töltötte be, semmilyen körülmények között nem vonható felelősségre. Ilyen esetekben például csak közigazgatási eljárásra kerülhet sor. Azonban, ha a büntetőjogi felelősségre vonáshoz szükséges törvényben megjelölt életkort elért személyről kiderülhet az eljárás során, hogy kóros elmeállapotú, ebben az esetben nem büntethető.

A másik feltétel a büntetőjogi felelősségre vonásnál az életkori határ meghatározásán túlmenően az adott személy értelmi, erkölcsi fejlettségének vizsgálata (ítélőképesség bealátási képesség) (BALOGH 2018).

Jelenleg is vitát gerjeszt a büntethetőségi korhatár leszállításának kérdése. A tizenégy éves korhatár megállapításának az indoka az volt, hogy a gyermekek nagyobb része ebben a korban fejezi be az általános iskolai tanulmányait, és ér el olyan szellemi és testi fejlettséget, amelyre tekintettel büntetőjogilag felelősségre vonható. Kiemelendő, hogy

manapság a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult. Az infokommunikációs rendszerek és eszközök elterjedésével a kiskorúak már a tizennegyedik életévüket megelőző élet-szakaszukban éretté válnak, ami a korábbi időkben nem volt jellemző. A jelenlegi helyzet szerint fogalmazhatunk úgy is, hogy „egy születésnap mindent eldönt. Ez olyan abszurd helyzetet idéz elő, hogy a gyermekkorúként elkövetett minősített emberölés is büntetlen marad, míg a büntethetőség alsó korhatárát éppen betöltött fiatalkorúval szemben ugyanazon cselekményért akár tíz évig terjedő, a fiatalkorúak börtönében letöltendő büntetés is kiszabható” (VASKUTI 2012: 171). Ennek következtében nem élezném ki a kérdést arra, hogy a büntethetőségi korhatár leszállítása indokolt-e. Vaskuti Andrással egyetértve inkább végiggondolható az is, hogy a gyermekkorú hogyan válik/válhat felelőssé, honnan ismeri meg, ki tanítja meg neki, hogy mi a bűn, és annak megvalósítása milyen következményekkel járhat. Továbbá Vaskuti András gondolata rávilágít arra, hogy „megoldást kell találni a kiemelkedő tárgyi súlyú, élet elleni cselekményeket a tizenkettedik életévük betöltése után elkövető kiskorúak szigorúbb szankcionálására, a felismerési-beszámítási képesség körültkintőbb vizsgálatára, a fiatal felnőtt korúakra vonatkozó szabályoknak a kiskorúak büntetőjogához közelítésére” (VASKUTI 2012: 172).

Az új törvény nemcsak hogy csökkentette a fiatalkor alsó határát, hanem lehetővé tette azt is, hogy büntethető gyermekkorúakkal szemben akár szabadságelvonással járó intézkedés is alkalmazható legyen, azaz javítóintézeti nevelés elrendelésére is sor kerülhet (VASKUTI 2015). Ezen jogintézmény jogszabályba foglalásával megerősítette a pedagógiai és szociális kezelés előtérbe helyezését, hiszen csakis nevelésük által tud kialakulni bennük a társadalmilag fontos értékeknek a tiszteletben tartása (SÓS 2005: 16).

Napról napra a világ és ezzel együtt a fiatalság is változik. A biológiai, gazdasági, politikai, kulturális változások hatására mentális és pszichológiai téren is komoly változások történnek a korábbi generációkhoz képest. Erre pedig az igazságszolgáltatásnak az eddiginél is hatékonyabban kell reagálnia. Rosta Andrea álláspontjával egyetértve az igazságszolgáltatásban a komplex személyiségvizsgálat nem jelenik meg. Továbbá kritikaként emelendő ki a javítóintézetek túltelítettsége is, ami miatt nincs kellő hely a fiatalkorúak speciális elhelyezésére, így ők nem kapják meg időben a mentalitásukhoz, személyiségfejlődésükhöz szükséges megfelelő szakmai segítséget. Tehát hiányosságként értékelendő, hogy egy fiatalkorú súlyos bűnelkövető esetében nincs kellően alkalmas intézményrendszer (ROSTA 2014: 81). Erre a problémára már Szabó András is felhívta a figyelmet *A fiatalkorúak és a büntetőjog* című művében, amelyben a következő álláspontra helyezkedett.

„Az erkölcsi züllés útjára lépett, de büntetőjogilag felelősségre nem vonható gyermekek elhelyezésére ugyanazok a menhelyek voltak hivatottak, mint az erkölcsi züllés veszélyének ki nem tett árvák, elhagyatottak elhelyezésére. Többen sürgették a menhelyi hálózat specializálását és javító-nevelő intézet előtti intézeti fokozat felállítását” (SZABÓ 1961: 13).

Megfigyelhető az a sajnálatos tény is, hogy az általános életkor növekedésével, a lakosság előregedésével jelentősen érzékelhető a bűnözés megfiatalodása, amely által egyre nagyobb igény van a gyermekvédelem hatékony fellépésére (TÓTH 2011). A gyermekvédelemnek fokozott figyelmet kellene fordítani a nem megfelelő családi környezet megjavítására is. „Ahol a családon belül megszüntethetők a veszélyeztetés okai, ott a gyermek érdeke, de

a társadalom anyagi megterhelése szempontjából is megfelelőbb, ha a gyermek megmarad régi környezetében, s a gyermekvédelmi szervek a veszélyeztetés okainak kiküszöbölése útján nyújtanak segítséget” (VIGH 1964: 242). Debreczeni Lilla szerint a gyermekbűnözés szintjének követését nehezíti, hogy

„ezen a területen átlagosnál is nagyobb a látencia. A felderítetlenséget és regisztrátlanságot magyarázza, hogy sok esetben az ilyen ügyek a rendőrség kihagyásával bonyolódnak, alacsonyabb a feljelentési hajlandóság, ha sejtik vagy tudják, hogy az elkövető gyermekkorú, tehát nem büntethető. Az oktatási intézmények is ódzkodnak feljelentést tenni diákjaik ellen, hiszen egyrészt pedagógus problémaként tekintenek erre a cselekményre, másrészt tartanak attól, hogy csorba esik az iskola jó hírére” (DEBRECZENI 2011: 35–36).

A fentieket követően érdemes figyelembe venni egy miniszteri indokolást, amely

„fényt vet a törvény előkészítésének alapjául szolgáló vezéreszmékre. Helyesnek kell elismerni az utolsó évtizedek tudományos kutatásainak azt a megállapítását, hogy nemcsak a bűncselekményeknek jogi fogalmát kell tekintetbe venni, nem csupán a büntettek és vétségek tényálladási ismérveinek szabatos jogászai meghatározására kell törekedni, hanem mind a büntető törvényhozás, mind a büntetés végrehajtása körül különösen súlyt kell helyezni a büntetések egyénítésére, és arra is, hogy a büntetendő cselekmények elkövetése és számuknak növekedése a megelőzés, a büntetés-végrehajtás eszközeivel gátoltassék” (SZABÓ 1979: 13).

A fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben a büntetés célja:

„a társadalom védelme érdekében a büntett miatt, a törvényben meghatározott joghátrány alkalmazása, az elkövető megjavítása, továbbá a társadalom tagjainak visszatartása a bűnözéstől. Még fokozottabban nyilvánul meg a büntetés nevelő jellege a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható intézkedések és büntetések céljában. A fiatalkorúval szemben alkalmazott nevelőintézkedés vagy büntetés célja elsősorban annak előmozdítása, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjék, és a társadalom hasznos tagjává váljék” (VIGH 1964: 242).

A gyakorlati büntetőjogászok többsége elfogadta azt az álláspontot, hogy a zárt börtönrendszer, a rövid tartamú szabadságvesztés nem felel meg a modern büntető-nevelő követelményeknek, hiszen alkalmatlan a bűnöző megjavítására (VIGH 1964: 243).

A hatályos Btk. szabályozásával kapcsolatban megfigyelhető, hogy hosszú évek óta tartó vita előzte meg. A különböző vélemények viszont azonosak abban, hogy az „önmagában életkori határokhoz kötött büntető felelősségrevonási rendszer túlzottan merev és nem ad lehetőséget a fiatalkorúak egyéni fejlettségének figyelembevételére” (GÁSPÁR 2017).

Összegzés

A büntethetőségi korhatár végigkövetése során fogalmazhatunk úgy is talán, hogy csupán csak úszóhatárokkal van elválasztva a gyermekkor és a fiatalkor. Még mindig joggal alkalmazható Finkey Ferenc azon álláspontja, hogy „egy bizonyos koron alul nincs igazolva jogilag különbséget tenni az elhagyatott, zűlött, de még büntettet el nem követett és a már idáig jutott gyermekek és ifjak közt” (FINKEY 1914: 488). Véleményem szerint a fiatalkorúak büntetőjogi felelősségre vonása nem egyszerű feladat. Szankcionálásuk során mindenképpen a nevelésüket kell előtérbe helyezni, amit a büntetőjogi szabályozásunk végigkövetése is megerősít. Elengedhetetlen a kriminális jegyeket hordozó gyermekek nevelésén túl figyelemmel lenni az életkorukra, pszichés sajátosságaikra, speciális szükségleteikre, és arról sem szabad megfeledkezünk, hogy ők még csak gyerekek. A tanulmányom során arra törekedtem, hogy megismerjem a gyermekkorúakra/fiatalkorúakra vonatkozó hatályos büntetőjogi szabályozás alakulását. A tanulmány hangsúlyozza, hogy „a büntetőjogunk cselekményeket tilt, nem pedig személyiségalkatot. A bűncselekmény megelőzésére, társadalmi okainak és feltételeinek felszámolására irányul” (SZABÓ 1979: 13). Hangsúlyozandó, hogy a védelem az igazságszolgáltatás állandó feladata, mivel sajnos el kell ismernünk, hogy „amíg ember lesz: biztonságban soha sem lehet, folyton kell védekeznie embertársai ellen” (VARGHA 1896: 3). A tárgyalt témakör kiemeli, hogy elsősorban a büntetőjog feladata egy hatékony, nevelő jellegű szankció alkalmazása. Ezáltal az elkövető személyiségére és a társadalomba történő visszailleszkedés elősegítésére helyezi a fő hangsúlyt. A fiatalkorúak büntetőjoga nem indokolja azt, hogy a büntetőjogi szabályozást megkerüljük. Mindösszesen azt követeli, hogy nem mondhatnak ellent a fiatalkorúak büntetőjogi szabályainak, azoknak az alapvető szabályoknak, amelyeket a büntetőjog a felelősség megállapításában, majd a büntetés kiszabásának kérdésében hoz (SZABÓ 1961: 158). Szabó András álláspontjával egyetértve a fiatalkorúak büntetőjoga lényegében nem büntetőjog, hanem a fiatalkorúak nevelési joga (SZABÓ 1979: 170).

A magyar büntethetőségi jogrendszer meglátásom szerint a jogi értékeket rendszeresen csoportosítja fontossági sorrend szerint, felállítja a kereteket, elsődleges hangsúlyt a nevelési célokra fekteti, azonban a normák súlyos megsértése esetén fő feladatát a büntetés felállítása képezi. Meglátásaim szerint a fiatalkorúak veszélyeztető körülményeit illetően elsődlegesen a prevencióra, megelőzésre való képesség kialakítására, formálására helyezendő a hangsúly, amihez elengedhetetlen a szakemberek kimagasló tudása és annak gyakorlati alkalmazása. Továbbá elengedhetetlennek tartom a felnőtt társadalom szemléletformálódásának előnyben részesítését (HOMOKI 2011: 90). Véleményem szerint ha az erkölcsi zuhlásnak indult fiatalkorúak családi nevelésének tartalma nem éri el a kellő hatást, a szülői követelményekkel szemben ellentmondásba kerül, akkor az iskolai nevelésen túl mind a gyermekvédelemben, mind az igazságszolgáltatásban összefogó erőként kell érvényesülnie annak a feltételnek, amely megteremti azt a lehetőséget, hogy ne legyenek neveletlenül maradt vagy helytelenül nevelt gyerekek. Egy fiatalkorút első körben meg kell arról győzni, hogy helytelenül járt el, s többé ne kövessen el normasértést, ha pedig a prevenció nem éri el a szükséges hatást, azaz ha a meggyőzés sikertelennek bizonyul, akkor viszont végső soron a büntetés eszközével kell rábírní a bűn útjának elkerülésére (MEZEY 2007: 335). „A nevelés és a fejlődés egységének törvénye alkotja a gyermek

lelki fejlődésének alaptörvényét. Egybeesik azzal, hogy a gyermek a maga tevékenységének folyamatában fejlődik, tehát szubjektuma a fejlődésnek és nem pusztán tárgya külső tényező befolyásának.” „Minden társadalmi rend úgy biztosítja a régi és új nemzedék kapcsolatának folytonosságát, hogy az ifjú nemzedék minden egyes tagját képessé, de egyben készségesse is teszi arra, hogy az idősebbek munkájának folytatójaként átvegye annak társadalmi életben betöltött szerepét és hivatását” (SZABÓ 1961: 102). A gyermekek nevelése a társadalmi alkalmazkodásra való előkészítés. Véleményem szerint ahhoz, hogy a fiatalkorú életmódja helyes irányba fejlődjön, elengedhetetlen a tudatos nevelői tevékenység, amely elvezetheti a felnőtt társadalom tudatos tevékenységének eredményéhez.

Álláspontom szerint a jelenlegi büntetőjogi korhatár szabályozása megvédi a gyermekeket a drasztikus büntetőjogi eszközöktől, ezáltal megvédi a bűnözővé nyilvánítással járó megbélyegzéstől, ugyanis annak nincsen visszatartó hatása. Sőt alkalmas arra, hogy elidegenítse a gyermekeket a társadalomtól, s további társadalomellenes magatartásra ösztönözze. Egy bűnözővé nyilvánítás olyan súlyú lehet, amely által egy gyermek vagy fiatalkorú elkövető bűnözőnek kezdi el magát érzni, s ennek megfelelően kezd el viselkedni (WALKER 1969: 312–313).

Meglátásom szerint nagyon nehéz a kriminalizálódott gyermekekkel/fiatalkorúakkal szembeni hatékony nevelési és preventív célzatú fellépés annak érdekében, hogy a jövőre nézve elkerülhető legyen a törvénybe ütköző magatartás megismétlése. Teljesen mértékben egyetértek Gyurkó Szilvia azon álláspontjával, amely szerint nagyon nehéz a tárgyalat témakört érintően „meghúzni a határvonalat attitűd, tapasztalat és rögzült tudás között” (GYURKÓ 2013: 32). Véleményem szerint minél kevesebbet foglalkozunk a fentebb részletezett témával, minél kevesebbet tudunk a felmerülő problémákról, különösen a szakmabeli emberek hiányáról, annál jobban háttérbe szorul a hatékony preventív jellegű fellépés. A fiatalkori bűnmegelőzés rendszere csak akkor lehet működőképes, ha több szakma tudása egyesül, világosan meg vannak határozva az érintett szervek, hatóságok feladatai, és megvalósul a szoros szakmai együttműködés.

A pedagógiai fegyvelmezés a mai korban eszköztelennek bizonyult, ezáltal az általános és középiskolában a rend megőrzéséhez elengedhetetlen a rendőri állomány hatékony fellépése. Mindenképpen szükség van egy olyan megoldásra, amely lehetővé teszi a tanulók és tanárok számára a hatékony védelmet. Rendkívül fontos, hogy a jelen lévő szakemberek az iskolai konfliktusok, az iskolai erőszak kérdéskörével hosszú távra tudjanak tervezni és segíteni tudják az iskola minél jobb működését. Azonban az iskolaórság egyértelműen azt az üzenetet hordozza, hogy a pedagógia az iskolai konfliktusokat nem tudja kezelni.

Kiemelten fontosnak és elsődlegesnek tartom a bűnmegelőzés szempontjából a nevelés szerepét továbbra is előtérbe helyezni. Egyetértve e körben Kerezi Klára és Szabó András álláspontjával. Kerezi Klára szerint, amennyiben nem sikerül megelőzni a bűnt, akkor legvégső eszköz a büntető igazságszolgáltatás. Egyetértek azzal a szintén Kerezi Klára által képviselt állásponttal is, hogy a korai megelőzés érdekében szükséges lenne az iskolarendszere, a pártfogói hálózatra, gyermekvédelemre, szociális intézményrendszerre fordítani a figyelmet. A szakemberek együttműködése alapján még a bűnelkövetés

előtt észre kell venni a problémát, a magára hagyott gyerekeket, és hatékony szakmai munkával kell fellépni (PÁLOS 2020). Szabó András is arra alakította álláspontját, hogy

„a fiatalok bűnözés elleni küzdelemben a büntetőjognak csak másodlagos szerepe van. A harc sikerét az anyagi és kulturális színvonal emelése és nem a jogi, bírói intézkedések szigorítása biztosítja, hanem a nevelő jellegű állami és társadalmi rendszabályok maximális igénybevételének irányába halad. A büntetési rendszer ugyanakkor, amikor nem szigorítja a büntetőjogi felelősséget következetesen érvényesíti az elkövetett bűntettek miatti feltétlen és elkerülhetetlen felelősségre vonás elvét. A felelősség feltétlen jellegének érvényesítése során figyelembe kell venni az élet sokrétűségét, a büntettek különbözőségét, a büntett elkövetésére vezető okokat és feltételeket, és ennek megfelelően differenciálni kell a büntetési rendszert, ezt ki kell egészíteni a nem büntetőjogi intézkedésekkel, nem büntetőjogi nevelő rendszabályok széles skálájával. A büntetési rendszeren belül is fokozni kell a nevelő jellegű rendszabályok súlyát, a büntetőjogi nevelőintézkedéseket, amelyek megfelelően kielégítik a büntetési rendszer differenciáltságának követelményét” (SZABÓ 1979: 170).

Felhasznált irodalom

- ANGYAL Pál – KÚN Béla – LÁDAY István – ROTTENBILLER Fülöp – TÓTH Béla (1911): *A fiatalok bűnözésére vonatkozó büntető jogszabályok magyarázata*. Budapest: Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedése.
- BALOGH Ágnes (2018): A gyermekkor mint büntethetőséget kizáró ok. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 81, 53–61. Online: http://acta.bibl.u-szeged.hu/53957/1/juridpol_081_053-061.pdf
- BARABÁS A. Tünde (2020): *Kriminológia*. Budapest: Dialóg Campus. Online: https://doi.org/10.36250/00794_00
- BETHLENDY-KIS Tünde (2025): *Kényszerintézkedések fiatalokkal szemben*. Online: www.jogiforum.hu/wp-content/uploads/2025/05/bethlendy-kis-tunde_kenyszerintezkedesek-fiatalokkal-szemben_jogi-forum.pdf
- BLASKÓ Béla (2023): *Magyar büntetőjog – általános rész*. Budapest–Debrecen: Rejtjel.
- BÓCZ ENDRE (2002): Erőszak a bűnözésben. *Magyar Jog*, 49(9), 562–566.
- CZAKKERNÉ PÁSZTOR Anita (2017): Gondolatok a fiatalok bűnözésére vonatkozó speciális büntető anyagi rendelkezésekről. *Büntetőjogi Szemle*, 1, 14–18. Online: https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/2017/05/BJSZ_2017_1_CzakkernePasztorAnita.pdf
- CSEMÁNE VÁRADI Erika (2012): A Janus-arcú kriminápolitika – avagy a fiatalok bűnözésével szembeni fellépés aktuális kérdései. In STIPTA István (szerk.): *Collegium Doctorum Konferencia*. Miskolc: Bíbor.
- DEÁK András (1978): *A büntető jogpolitikai elvek kialakulása, összefüggései, érvényesülése a büntető eljárásban*. Budapest: Ügyészi Kiskönyvtár.
- DOMOKOS Andrea (2017): Belátási képesség a magyar büntetőjogban egykor és ma. In BARABÁS A. Tünde – VÓKÓ György (szerk.): *A bonis bona discere. Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából*. Budapest: Xenia, 37–47.
- FINKEY Ferenc (1914): *A magyar büntetőjog tankönyve*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata.
- GÁSPÁR Szilvia (2017): Dilemmák a büntetőjog belátási képesség fogalma körül. *Jogi Fórum*, 2017. április 19. Online: www.jogiforum.hu/files/publikaciok/gaspar_szilvia_buntetojogi_belatasi_kepesseg%5B-jogi_forum%5D.pdf

- GYURKÓ Szilvia (2013): Gyermekközpontú büntető igazságszolgáltatás Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 61(9), 27–43. Online: <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.9.v61.i2013.pp27-43>
- HALMOSNÉ SIKET Zsuzsanna (2015): A büntethetőségi korhatár leszállításának okai. *Jogelméleti Szemle*, 16(4), 116–125. Online: <https://doi.org/10.59558/jesz.2015.4.116>
- HOMOKI Andrea (2011): Viharsarki nevelőszülők mint a posztmodern gyermekkor formálói. *Esély*, 22(2), 86–109.
- HVG (2023): Az elmúlt tíz év adatai alapján semmi értelme nem volt 12 évre leszállítani a büntethetőség korhatárát. *HVG*, 2023. február 21. Online: https://hvg.hu/itthon/20230221_buntethetoseg_korhatar_12ev_HelsinkiBizottsag_Gyurko_gyermekjog
- KORINEK László (2008): „Csecsszopók, akikben megnő az értelem”. A gyermekek büntethetőségéről. *Fundamentum*, 12(2), 69–78.
- KÓNYA István szerk. (2024): *Magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest: ORAC.
- KÖHALMI Máté (2020): A fiatalkorúakra vonatkozó büntető anyagi szabályozás története. *Az Új Btk.*, 2020. február 14. Online: <https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatalkorukra-vonatkozoo-bunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/>
- Legfőbb Ügyészség (2024): *A gyermekkorúak és a fiatalkorúak bűnözésével, valamint a kiskorú sértettekkel összefüggő egyes adatok*. Budapest: Legfőbb Ügyészség. Online: <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2022/08/agyerm2.pdf>
- LUKÁCS Mónika (2025): Intézkedések alkalmazása a fiatalkorú elkövetőkkel szemben, különös tekintettel a javítóintézeti nevelésre. *Büntetőjogi Szemle*, 1, 64–72. Online: https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/lapszam/BJSZ_202501_64-72o.pdf
- LUKÁCS Tibor (1971): *Bűnözés és társadalom*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó.
- MÁTHÉ Magdolna (2016): Az életkor jelentősége a büntetőjogban. *Jogászvilág*, 2016. április 18. Online: <https://jogaszvilag.hu/szakma/az-eletkor-jelentosege-a-buntetojogban/>
- MEZEY Barna (2007): *Magyar jogtörténet*. Budapest: Osiris.
- MOLNÁR József (1996): *Életkor és bűnözés*. Doktori disszertáció. Budapest.
- NAGY Alexandra – NAGYNÉ GÁL Mónika (2018): A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás sajátosságai. *Büntetőjogi Szemle*, 1, 55–68. Online: https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/2018/06/bjsz_201801_55-68_NagyNagyneGal.pdf
- Origo (2012): Nincs szakmai konszenzus a büntethetőségi korhatár leszállításáról. *Origo*, 2012. november 28. Online: www.origo.hu/jog/2012/11/nincs-szakmai-konszenzus-a-buntethetosegi-korhatar-leszallitasarol
- PALLAGI Anikó (2014): *Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben*. PhD-disszertáció. Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Online: <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/b168a94a-34a1-4f83-b6e8-c41ec50c9198/content>
- PÁLMAI Erika (2017): Gyerekbűnözés: nem vált be a szigor, de a kormány nem tágít. *HVG*, 2017. február 13. Online: https://hvg.hu/itthon/201706_gyerekbunozes_buntetni_vagy_nevelni_elhanyagolt_ifjusag_csoportosan_elkovetett_szigor
- PÁLÓS Máté (2020): „Visszafordíthatatlan folyamatokat indít el”. Kerezi Klára kriminológus és Vaskuti András, a Kúria Büntető Kollégiumának bírása a Btk. szigorításáról. *Magyar Narancs*, 2020. augusztus 16. Online: <https://magyarnarancs.hu/lelek/visszafordithatatlan-folyamatokat-indit-el-131671>

- PETŐ Beátra (2020): *A fiataalkorúak büntethetősége és a rájuk vonatkozó hatályos magyar büntetőjogi szabályozás sajátosságai*. Pécs: Jogi Fórum. Online: www.jogiforum.hu/wp-content/uploads/2025/12/peto-beata_a-fiataalkoruk-buntethetosege-es-a-rajuk-vonatkozó-hatalyos-magyar-buntetojogi-szabalyozas-sajatos-sagai_jogi-forum.pdf
- ROSTA Andrea (2014): *A fiatalok bűnözés kriminológiája és szociológiája*. Budapest: L'Harmattan.
- SÓS Inez (2005): A javítóintézeti nevelés. *Debreceni Jogi Műhely*, 2(OTDK különszám). Online: <https://ojs.lib.unideb.hu/DJM/article/view/6583/6168>
- SZABÓ András (1979): *A büntett és büntetése*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- SZABÓ András (1961): *A fiatalok büntetőjogi szabályozása*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- SZABÓ Bernadett (2022): Gyermekkor vagy fiatalkor? A büntethetőségi korhatár leszállításának egyes kérdései. *Diskurzus*, 12(2), 28–41. Online: https://epa.oszk.hu/02200/02234/00026/pdf/EPA02234_diskurzus_2022_02_028-041.pdf
- SZILI-SIMON Krisztina (2018): A büntethetőségi korhatár csökkentésének dilemmája. *Belügyi Szemle*, 66(6), 80–87. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.6.5>
- TÓTH Mihály (2011): Remények és aggodalmak negyedik Büntető Törvénykönyvünk bölcsőjénél. *Állam és Jogtudomány*, 52(4), 435–455.
- TÓTH Mihály (2012): Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvén. *Az Új Btk.*, 2012. szeptember 17. Online: <https://ujbtk.hu/dr-toth-mihaly-egy-buntetojogasz-gondolatai-a-vox-populi-oldalvizen>
- TÓTH Mihály (2013): Az Új Btk. bölcsőjénél. *Az Új Btk.*, 2013. szeptember 27. Online: <https://ujbtk.hu/toth-mihaly-az-uj-btk-bolcsojenel/>
- TÓTH Miklós (2017): A büntethetőségi korhatár a társadalmi elvárások tükrében. *Belügyi Szemle*, 65(2), 20–34. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.2.2>
- VARGHA Ferencz (1896): A gyermekkorban lévő bűnösök. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, 12(1).
- VASKUTI András (2012): A fiatalok büntető igazságszolgáltatásának aktuális kérdései. *OKRI Szemle*, 164–175. Online: www.okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/013_vaskuti.pdf#
- VASKUTI András (2015): Az életkor és a fiatalok büntetőjogi szabályozása az új Btk.-ban. *Jogtudományi Közlemények*, 70(4), 173–182.
- VÁMBÉRY Ruzssem (1916): *A bűnvádi perrendtartás tankönyve*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata.
- VIGH József (1964): *A fiatalok bűnözése és a társadalom*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- WALKER, Nigel (1976): *Gondolatok az ésszerű büntetésről*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Jogi források

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- Végső előterjesztői indoklás az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról szóló 2020. évi LXXIV. törvényhez. Indokolások Tára 2020/90. Online: <https://jogkodox.hu/doc/7890607>
- 25/2022. (X. 26.) AB határozat a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 16. § a) pontja alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezés elutasításáról. Online: <https://jogkodox.hu/doc/3278775>

This page intentionally left blank.

A felekezeti intézmények fenyegetettsége és védelmi lehetőségei

Threats to Religious Institutions and Their Defence Options

PÓCZA Virág Napsugár,¹ LIPPAI Zsolt² 

Cél: A tanulmány célja, hogy áttekintést adjon a vallási (felekezeti) intézményeket érintő főbb fenyegetésekről, és bemutassa azokat a megelőzési és védelmi lehetőségeket, amelyek hozzájárulhatnak a közösségek biztonságának megerősítéséhez.

Módszertan: A tanulmány szakirodalmi és dokumentumelemzésre, hazai és nemzetközi esettanulmányok feldolgozására, valamint összehasonlító és kockázatelemző megközelítésre épül a felekezeti intézmények fenyegetettségének és védelmi lehetőségeinek vizsgálata során.

Megállapítások: A tanulmány megállapítja, hogy a felekezeti intézmények világszerte fokozottan sebezhető, úgynevezett civil célpontok, ezért védelmük megerősítése, a megelőző szemlélet, valamint a biztonságtudatosság és az intézményi együttműködés fejlesztése elengedhetetlen, különösen egy egységes hazai stratégia hiányában.

Érték: A tanulmány értékét az adja, hogy átfogó képet nyújt a felekezeti intézményeket érintő biztonsági kihívásokról, rendszerezi a fenyegetéseket és a védelmi lehetőségeket, valamint gyakorlati szemléletű szempontokat kínál a megelőzés és a közösségi biztonság erősítése érdekében.

Kulcsszavak: felekezeti intézmények, biztonság, fenyegetettség, megelőzés, biztonságtudatosság

Aim: The aim of this study is to provide an overview of the main threats affecting religious (denominational) institutions and to present prevention and protection measures that can contribute to strengthening the security of communities.

¹ Hallgató, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék.

² Dr., PhD, rendőr alezredes, egyetemi adjunktus, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, lippai.zsolt@uni-nke.hu

Methodology: The study is based on literature and document analysis, the processing of domestic and international case studies, and a comparative and risk analysis approach in examining the threats to denominational institutions and their defence options.

Findings: The study concludes that religious institutions around the world are increasingly vulnerable, so-called civilian targets, and therefore strengthening their protection, adopting a preventive approach, and developing security awareness and institutional cooperation are essential, especially in the absence of a unified domestic strategy.

Value: The value of the study lies in the fact that it provides a comprehensive overview of the security challenges facing denominational institutions, systematises threats and defence options, and offers practical approaches to prevention and strengthening community security.

Keywords: denominational institutions, security, threats, prevention, security awareness

Bevezetés

A felekezeti – vagyis a vallási közösségek által fenntartott – intézmények évszázadok óta meghatározó szerepet töltenek be a társadalomban, nemcsak vallási, hanem kulturális, szociális és közösségépítő funkcióik révén is. Az elmúlt évtizedekben azonban működésüket egyre összetettebb kihívások és fenyegetések befolyásolják, köztük említve például a vallási közösségek ellen irányuló terrorcselekményeket. A felekezeti intézmények elleni támadások napjainkra a globális biztonsági környezet egyik súlyos problémájává váltak; az erőszakos cselekmények nemcsak fizikai károkat okoznak, hanem jelentősen rombolják az érintett közösségek biztonságérzetét és társadalmi kohézióját is. A nemzetközi példák egyértelműen jelzik, hogy a terrorizmus nem köthető egyetlen kontinenshez vagy valláshoz, ugyanis világszerte templomok, mecsetek, zsinagógák és más vallási létesítmények váltak támadások célpontjává. A támadások elsődleges oka pedig az, hogy a felekezeti intézmények az úgynevezett „puha célpont” kategóriába tartoznak. A puha célpont kifejezésnek nincs tudományosan elfogadott meghatározása, az először a katonai terminológiában használt kifejezés, amely páncélozatlan és könnyen támadható célpontot jelent. Biztonsági szempontból puha célpontként definiálható minden olyan célpont, amely sebezhető és jellege miatt könnyen kihasználható, így magasabb a támadás sikerének a lehetősége.

A növekvő fenyegetettség következtében a felekezeti intézmények számára elengedhetetlenné válik a komplex és átfogó védelmi stratégiák kidolgozása. A biztonság megteremtése pedig nem korlátozódhat pusztán a fizikai biztonság eszközeire – például rácsokra, falakra, beléptetőrendszerekre vagy megfigyelőtechnológiákra –, hanem abban hangsúlyos szerepet kap a biztonságtudatosság fejlesztése is. Emellett a digitális tér jelentősége is felértékelődött, mivel a radikalizáció folyamata gyakran online környezetben indul meg. Magyarországon a felekezeti védelem, gondolva itt elsősorban az izraelita

intézmények védelmére, jelenleg még nem kap kellő hangsúlyt, holott a nemzetközi tapasztalatok alapján ez egyre inkább indokolttá válik.

Tanulmányunk célja, hogy – annak területi korlátaira tekintettel, a teljesség igénye nélkül – képet adjon a vallási intézményeket érintő fenyegetésekről, valamint bemutassa azokat a megelőzési és védelmi lehetőségeket, amelyek hozzájárulhatnak a közösségek biztonságának megerősítéséhez. Kiemelt figyelmet fordítunk a megelőző intézkedésekre, a korszerű biztonságtechnológiai megoldásokra, valamint a közösségek és a hatóságok együttműködésének jelentőségére. Bár hazánkban eddig nem történt súlyos terrortámadás vallási intézmények ellen, a nemzetközi példák alapján indokolt az előrelátó gondolkodás és a megelőző jellegű biztonsági intézkedések tudatos alkalmazása a lehetséges kockázatok csökkentése érdekében.

Egy kis történelem

A vallás fogalmának egyénenként eltérő jelentéstartalma és személyes értelmezése van, ugyanakkor a közbeszédben és a tudományos diskurzusban gyakran háttérbe szorul a vallási üldöztetés és fenyegetettség különösen érzékeny természetű kérdésköre, amely jelenség korántsem csak jelenkorunk problémájaként datálható. A vallási alapú elnyomás – amelyről sajnos számtalan példával szolgálhatunk – a történelem szinte teljes folyamán jelen volt, különösen a keresztényüldözések időszakában, amikor a hívőket vallási meggyőződésük miatt diszkriminálták, jogfosztották, zaklatták vagy akár erőszakos eszközökkel üldözték és gyakran ki is végezték. Az első évszázadokban a Római Birodalom a kereszténységet politikai és társadalmi fenyegetésként értelmezte, és többnyire kegyetlen módszerekkel igyekezett gátat szabni terjedésének.

A vallási üldözés – gondolva például a spanyol inkvizícióra, vagy akár a boszorkányperekre, egykoron és – napjainkban is globális kihívást jelent. Számos vallási közösség – keresztények, muszlimok, buddhisták, zsidók, hindu hívők és kisebb felekezeti csoportok – világszerte továbbra is diszkriminációval, társadalmi kirekesztéssel, politikai elnyomással és erőszakkal kénytelen szembenézni. Az üldöztetés gyakran politikai, társadalmi vagy kulturális tényezőkkel fonódik össze, és különösen azon államokban jellemző, ahol a vallásszabadság intézményes garanciái hiányoznak vagy korlátozottak. Megállapítható, hogy a vallási alapon történő megkülönböztetés és erőszak évszázadok alatt sem szűnt meg, ami indokolttá teszi e probléma kiemelt kezelését. A helyzet javítása érdekében határozottabb nemzetközi jogi fellépésre, következetesebb szabályozásra és szélesebb körű együttműködésre lenne szükség. Bár a vallási üldözések felszámolása összetett és hosszú távú feladat, a kérdés fokozott figyelmet, tudatos, határozott és következetes nemzeti, nemzetközi fellépést igényel (HÖRCHER–PONGRÁCZ 2020).

A biztonság megteremtése, biztonsági terek létrehozása, biztonság tudatosság

A biztonság általános értelemben a veszélyektől és fenyegetésektől való viszonylagos mentesség állapotaként, valamint az ezek megelőzésére és kezelésére való képességként értelmezhető. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a biztonság nem tekinthető statikus állapotnak, mivel a fenyegetések teljes kizárása, a 100%-os biztonság megteremtése nem lehetséges. A biztonság megítélése részben szubjektív; azt, hogy egy egyén vagy közösség mit tekint biztonságosnak, egyszerre befolyásolják az objektív körülmények és a szubjektív biztonságérzet. E két dimenzió viszont gyakran eltér egymástól, ami tovább árnyalja a fogalom értelmezését. A biztonság tudományos megközelítésének egyik meghatározó elméleti kerete a koppenhágai iskola szektoriális biztonságkonceptiója, amely a biztonság katonai, politikai, gazdasági, társadalmi és információs dimenzióit különíti el (GÄRTNER 2007).

Az egyén, a közösség olyan térre vágyik, ahol mentes lehet minden jogellenes emberi magatartástól, ahol biztonságban érezheti magát. Ilyen biztonsági terek lehetnek például az olyan helyiségek vagy területek, amelyeket kifejezetten arra alakítanak ki, hogy veszélyhelyzetek – például támadások vagy természeti katasztrófák – esetén ideiglenes védelmet nyújtsanak az ott tartózkodók számára. Kialakításuk különösen indokolt lehet az olyan nyitott intézmények esetében, mint az iskolák, templomok vagy zsinagógák, ahol a nyitottság önmagában is fokozott sebezhetőséget eredményez(het). E terek célja a kockázatok mérséklése és az emberi élet védelme mindaddig, amíg a veszély el nem hárul, vagy a hatóságok meg nem érkeznek. A biztonsági terek megtervezését minden esetben részletes kockázatelemzésnek és helyszíni felmérésnek kell megelőznie. Ennek során azonosítani szükséges a lehetséges fenyegetések típusait, valamint megjelölni az adott létesítmény legvédelettebb pontjait. Kiemelt szempont a terek könnyű megközelíthetősége veszélyhelyzet esetén, továbbá az épületszerkezeti adottságok figyelembevétele, mint például a falak teherbírása, az ajtók (tűz- és fizikai) ellenálló képessége, illetve a bejáratoktól való távolság. A védelem fokozása érdekében gyakran alkalmaznak megerősített nyílászárókat és speciális – például megerősített vagy biztonsági – üvegezést.

A hatékony védelemhez elengedhetetlen a megfelelő kommunikációs infrastruktúra kialakítása is. Ide tartoznak azon jelző- és riasztórendszerek, amelyek lehetővé teszik a gyors információátadást, jelzés adását egy lehetséges veszélyhelyzet esetén. Ugyancsak kulcsfontosságú a jól szervezett menekülési útvonalak megléte, amelyeknek egyértelműen jelöltnek, akadálymentesnek és könnyen követhetőnek kell lenniük. A biztonsági intézkedések és terek hatékonysága csak akkor tartható fenn hosszú távon, ha azok rendszeres felülvizsgálata és aktualizálása megtörténik, különösen a folyamatosan változó kockázati környezet figyelembevételével.

A biztonság tudatosság olyan szemléletmód és attitűd, amelynek célja, hogy az egyének felismerjék, megértsék és aktívan kezeljék a különböző biztonsági kockázatokat; ugyanakkor hogy tisztában legyenek a segítségnyújtásra képes személy(ek), szervezet(ek) létevel, veszélyelhárítási/megoldási és rendelkezésre állási képességeivel és elérhetőségeivel. Ennek alapját az ismeretek bővítése, a veszélyekkel/fenyegetésekkel kapcsolatos tudatosság növelése, valamint a megfelelő magatartásformák kialakítása képezi, amelyek elősegítik

a megelőzést és a hatékony reagálást különböző helyzetekben. Nem elfelejtkezve arról sem, hogy napjaink robbanásszerű technológiai fejlődésének következtében a biztonságtudatosság fogalma egyre inkább összefonódik az informatikai és kiberbiztonsági dimenzióval is. Ezáltal e terület jelentősége is oly mértékben megnövekedett, hogy a biztonságtudatosság fogalmát gyakran elsősorban erre vonatkoztatják. Hangsúlyozva, hogy az IT- és kiberbiztonsági tudatosság mára nemcsak intézményi, hanem gazdasági szinten is meghatározó tényezővé vált, és számos szervezet működésének szerves részét képezi (GYARAKI 2022).

A biztonságtudatosság fejlesztése – amelynek lényege nem a pánikkeltés, hanem az egyén, a közösség szisztematikus felkészítése a normálistól eltérő helyzetek kezelésére – tudatosan tervezett, hosszú távú folyamat, amely oktatási, kommunikációs és gyakorlati elemeket egyaránt magában foglal. Célja, hogy az egyének megfelelő ismeretekkel rendelkezzenek a kockázatok felismeréséhez és a vészhelyzetek kezeléséhez. A fejlesztés már fiatal korban megkezdhető, például iskolai programok és előadások keretében, amelyek hozzájárulnak a tudatos gondolkodás és felelős magatartás kialakulásához. Emellett különösen fontosak a rendszeres képzések és továbbképzések, amelyek során a résztvevők megismerhetik az aktuális biztonsági protokollokat és elsajátíthatják a fenyegetések felismerésének módszereit. Ezek a programok személyes és online formában egyaránt megvalósíthatók, és hozzájárulnak a naprakész tudás fenntartásához. A gyakorlati tréningek és szimulációs gyakorlatok szintén kiemelt szerepet játszanak a biztonságtudatosság fejlesztésében. Ide tartoznak például a tűzvédelmi és evakuálási gyakorlatok, valamint különböző vészhelyzeti situációkat modellező tréningek. Ezek rendszeres alkalmazása hozzájárul ahhoz, hogy valós helyzetekben csökkenjen a pánik kialakulásának esélye, és biztosított legyen a gyors, szervezett reagálás (JASENSZKY–REGÉNYI–LIPPAI 2021; HOLLÓ 2022).

Általános objektumvédelem, puha és kemény célpont

Az objektumvédelem a biztonsági intézkedések és stratégiák összességét jelenti, amelyek célja egy adott helyszín, épület vagy létesítmény fizikai és technikai védelmének biztosítása a különböző fenyegetésekkel szemben. Nem csupán az objektum védelmét szolgálja, hanem az ott tartózkodó személyek és az ott található eszközök biztonságának garantálását is. A hatékony objektumvédelem több, egymásra épülő védelmi szint összehangolt alkalmazását igényli.

A védelem részét képezik a fizikai védelmi elemek – például kerítések, beléptetőpontok, őrszolgálat és kamerarendszerek –, amelyek célja az illetéktelen behatolás megnehezítése, megakadályozása. A technikai védelem korszerű biztonságtechnikai eszközök, így riasztórendszerek, megfigyelőrendszerek és érzékelők alkalmazásán alapul, amelyek lehetővé teszik a folyamatos ellenőrzést és a gyors észlelést. Emellett kiemelt jelentőségűek a humán tényezőhöz kapcsolódó (rezsim)intézkedések is, így az őr- és járőrszolgálat, valamint azok a belső szabályzatok és eljárásrendek, amelyek meghatározzák a személyzet feladatait vészhelyzetek során, beleértve az evakuálási és kríziskezelési protokollokat.

Az objektumvédelem három alapvető fenyegetéstípus kezelésére irányul: külső fenyegetésekre (például bűncselekmények, terrorcselekmények), belső kockázatokra (például

szabotázs, információs visszaélések), valamint természeti eredetű veszélyekre, mint a tűzesetek vagy árvízi helyzetek. A védelem célja a támadások sikerességének minimalizálása, a reagálási idő csökkentése, valamint a folyamatos működés biztonságának fenntartása. A konkrét intézkedések minden esetben a védendő létesítmény jellegéhez és a feltárt kockázatokhoz igazodnak.

Írásunk ezen részénél kell ismételtén beszélnünk a már említett puha célpontok fogalmáról, amelyek olyan nyilvános vagy félig nyilvános helyszínek, amelyek nagy tömegek számára könnyen hozzáférhetők, ugyanakkor korlátozott biztonsági intézkedésekkel rendelkeznek, ezért fokozottan sebezhetők. Bár az ilyen helyszínek elleni támadások ritkábbak, társadalmi hatásuk mégis kiemelkedő, ugyanis azok megrendítik a közbiztonságba vetett bizalmat, félelmet keltenek és súlyos következményekkel járhatnak. Ez indokoltá teszi a fenyegetések folyamatos monitorozását, a sebezhetőségek csökkentését és a védelmi intézkedések rendszeres felülvizsgálatát. A szakirodalom kiemeli a kutatás-fejlesztés szerepét a megelőzésben, ideértve az elrettentő eszközök azonosítását, az alkalmazott intézkedések hatékonyságának értékelését és a sérülékeny helyszínekre szabott védelmi tervek kidolgozását (LIPPAI – THIEME-ESŐ 2020). Puha célpontok jellemzően azok a helyszínek, ahol nagy létszámú tömeg gyűlik össze, és ahol a biztonsági ellenőrzés kevésbé szigorú. Ide tartoznak többek között az iskolák, bevásárlóközpontok, tömegközlekedési csomópontok, koncerthelyszínek, fesztiválok, turisztikai látványosságok, szállodák, valamint vallási létesítmények. Ezek a helyszínek az elkövetők számára különösen vonzóak lehetnek, mivel egy támadás jelentős társadalmi visszhangot válthat ki.

Ezzel szemben a kemény célpontok olyan létesítmények, amelyek magas szintű védelemmel rendelkeznek, így támadásuk lényegesen nehezebb. Jellemző rájuk a megerősített szerkezeti kialakítás (például vastag falak, védett nyílászárók, fizikai akadályok), valamint a fejlett technikai rendszerek alkalmazása, mint a biometrikus beléptetés, fémdetektorok, röntgenberendezések, kamerarendszerek és érzékelők. Ezeket a létesítményeket rendszerint képzett, gyakran fegyveres biztonsági személyzet védi, akik felkészültek a gyors beavatkozásra. A hozzáférés a kemény célpontok esetében szigorúan szabályozott; jellemző az azonosítás, belépőkártyák használata, előzetes regisztráció, valamint bizonyos esetekben háttérellenőrzés is. Emellett nagy hangsúlyt kapnak a részletesen kidolgozott és rendszeresen gyakorolt vészhelyzeti protokollok, mint az evakuálási tervek vagy kríziskezelési eljárások. A védelem hatékonyságát folyamatos kockázatelemzés és a fenyegetések nyomon követése biztosítja (PÉK 2023). Kemény célpontnak tekinthetők többek között a katonai létesítmények, rendvédelmi szervek épületei, kormányzati intézmények, kritikus infrastruktúrák, valamint pénzügyi központok és bankok.

Biztonsági intézkedések az egyházak számára

A modern társadalmi környezetben egyre inkább elengedhetetlenné válik, hogy az egyházak és vallási közösségek kiemelt figyelmet fordítsanak híveik biztonságára. A vallási létesítményeket a fegyveres támadásoktól kezdve a vagyon elleni bűncselekményekig számos fenyegetés érintheti, amelyek megzavarhatják az istentiszteletek és közösségi események békés légkörét. Ennek következtében a gyülekezeti biztonsági rendszerek alkalmazása

a korszerű egyházbiztonsági szemlélet alapvető elemévé vált. Ezek a rendszerek nemcsak a fizikai védelem szintjét erősítik, hanem a megelőzést és a kockázatok tudatos kezelését is támogatják.

A biztonsági intézkedések hatékonysága nagymértékben függ azok tudatos tervezésétől és következetes működtetésétől. Az egyházi vezetők felelőssége, hogy felkészüljenek a lehetséges veszélyhelyzetekre, és olyan védelmi megoldásokat vezessenek be, amelyek egyaránt növelik a tényleges biztonságot és a közösség szubjektív biztonságérzetét is. A vallási intézmények nyitott jellegük és könnyű hozzáférhetőségük miatt gyakran puha célpontnak tekinthetők, ami fokozott sebezhetőséget jelent a különböző biztonsági kockázatokkal szemben.

Az elmúlt évek több tragikus eseménye is rávilágított a vallási létesítmények sérülékenységére. A texasi Sutherland Springs településen található First Baptist Church elleni lövöldözés példája egyértelműen jelezte, hogy sürgős szükség van a biztonsági intézkedések megerősítésére az ilyen típusú intézményekben. Az ilyen események azt mutatják, hogy a vallási közösségek sem tekinthetők automatikusan védett térnek. Egyes becslések szerint az Egyesült Államok vallási helyszínein 1999 óta több száz hívő veszítette életét erőszakos cselekmények következtében (Saferwatch [é. n.]).

A vallási fenyegetettség vizsgálata

Ahogy azt már említettük, a történelem során a vallási üldözés visszatérő és tartós problémát jelentett. Különböző vallási közösségek vallási, politikai, etnikai és társadalmi konfliktusok következtében szenvedtek el diszkriminációt, elnyomást és erőszakot. Az ókorban a Római Birodalomban üldözték a keresztényeket és a zsidókat, míg a középkorban olyan vallási indíttatású konfliktusok határozták meg a korszakot, mint a keresztes hadjáratok, az inkvizíció és a vallásháborúk. A 20. században a vallási közösségek továbbra is súlyos fenyegetésekkel szembesültek, amire példaként szolgál a holokauszt, a szovjet egyházellenes politika, valamint a kínai vallásellenes kampányok gyakorlata. Napjainkban a vallási üldözés továbbra is globális jelenség. Számos államban korlátozzák vagy tiltják egyes vallások szabad gyakorlását; Észak-Koreában a vallási tevékenységeket szinte teljes mértékben elfojtják, míg Kínában a muszlim ujjurok, a tibeti buddhisták és egyes keresztény közösségek fokozott állami ellenőrzés alatt állnak, és nemzetközi jelentések átnevelő táborok működéséről is beszámolnak. A vallási csoportok emellett társadalmi szintű megkülönböztetéssel is szembesülhetnek, amely gyűlöletbeszéd, valamint gyűlöletbűncselekmények formájában jelenik meg, ilyenek például a muszlimellenes támadások Európában vagy az antiszemita incidensek világszintű növekedése.

A vallási indíttatású erőszak egyik sajátos megnyilvánulási formája a szélsőséges szervezetek tevékenysége. Olyan csoportok, mint az Iszlám Állam, az al-Káida vagy a Boko Haram vallási és ideológiai narratívákra hivatkozva követnek el terrorcselekményeket, gyakran más vallási közösségek ellen. A radikalizáció jelensége azonban nem kizárólag az iszlamista szélsőségesességhez köthető, az megjelenik más vallási és ideológiai környezetben is, például szélsőséges hindu nacionalista mozgalmak esetében Indiában, vagy egyes radikalizálódott keresztény csoportok körében az Egyesült Államokban. A kelet-ázsiai

régió, ahol különösen erősen megjelenik a vallási sokszínűség és az ebből eredő konfliktusok száma, illetőleg a Közel-Keleten – különösen Irakban és Szíriában – az elmúlt évtizedekben a keresztény közösségek célzott támadások és üldöztetések áldozataivá váltak (tanulmányukban sajnos nem nyílik lehetőség, annak terjedelmi korlátaira tekintettel, valamennyi fenyegetéssel érdemben foglalkozni, így a teljesség igénye nélkül csak egyes releváns példákat említünk). Ezzel párhuzamosan az utóbbi években Európában és Észak-Amerikában is növekedett az antiszemita incidensek száma, amelyek fizikai erőszak, vandalizmus és online gyűlöletbeszéd formájában jelennek meg. A probléma kezelésére számos állam jogszabályi és intézményi intézkedéseket vezetett be a gyűlöletbeszéd, a vallási alapú diszkrimináció és az erőszak visszaszorítása érdekében. E törekvések célja a vallási közösségek biztonságának erősítése, aminek részeként a vallási létesítmények – templomok, mecsetek és zsinagógák – egyre gyakrabban alkalmaznak fokozott biztonsági intézkedéseket.

A vallási fenyegetettséggel való foglalkozás nem csupán az érintett közösségek védelme szempontjából jelentős, hanem a társadalmi kohézió fenntartása, a vallásszabadság biztosítása és az emberi jogok érvényesülése miatt is. Ezen jelenségek az egész társadalomra hatással vannak, mivel hozzájárulhatnak a politikai instabilitáshoz, elősegíthetik a radikalizáció terjedését és növelhetik az erőszakos konfliktusok kialakulásának kockázatát.

Veszélyeztetettségi szint

A veszélyeztetettség – vagy más néven kockázati – szint a biztonságmenedzsment egyik alapvető eszköze, amely a potenciális fenyegetések és azok várható hatásainak értékelését szolgálja. A fenyegetettség szint meghatározása elengedhetetlen egy adott objektum vagy helyszín megfelelő védelmi intézkedéseinek és biztonsági stratégiájának kialakításához.

A gyakorlatban alapvetően négy kockázati szint különíthető el. Alacsony veszélyeztetettség esetén a fenyegetések valószínűsége csekély, az adott helyszín ritkán válik célponttá. Közepes szintnél mérsékelt kockázat áll fenn, amely már indokolja bizonyos alapvető védelmi intézkedések alkalmazását. Magas veszélyeztetettségű szint esetén a fenyegetés jelentős, ezért fokozott biztonsági intézkedések bevezetése szükséges. Kritikus szintnél a kockázat rendkívül magas, így a leghatékonyabb védelmi protokollok alkalmazása indokolt.

A besorolás alapját három fő tényező képezi: a fenyegetések értékelése, a sebezhetőség vizsgálata és a várható hatások elemzése. A fenyegetésértékelés során azonosítják a lehetséges veszélyforrásokat – például terrorcselekményeket, vandalizmust vagy természeti katasztrófákat. A sebezhetőségi elemzés azt vizsgálja, hogy az adott helyszín milyen mértékben kitett ezeknek a kockázatoknak, míg a hatásvizsgálat célja annak feltárása, hogy egy esetleges esemény milyen következményekkel járhat a működésre, a biztonságra és a közösség egészére nézve. Mindezek alapján – a későbbiekben elemzett példák megjelölésével – az 1. táblázatban foglaljuk össze a felekezeti intézményeket fenyegető, általunk hangsúlyosnak ítélt, egyes kockázatok értékelését.

1. táblázat: Felekezeti intézmények kockázatértékelése

Fenyegetés típusa	Valószínűség	Hatás súlyossága	Kockázati szint	Jellemző példák / esettanulmányi tanulság	Javasolt megelőző intézkedések
Fegyveres támadás (<i>lone actor</i>)	Közepes	Kritikus	Magas	Christchurch, Pittsburgh – nyitott vallási események, online radikalizáció	Beléptetés kontrollja, rendészeti együttműködés, közösségi képzetek
Robbantásos merénylet	Alacsony–közepes	Kritikus	Magas	Egyiptomi virágvasárnapi támadások – ünnepi időszakok fokozott kockázata	Ünnepi biztosítás, fizikai akadályok, előzetes kockázatelemzés
Vandalizmus, rongálás	Magas	Alacsony–közepes	Közepes	Hazai és európai antiszemita, vallásellenes incidensek	Kamerarendszer, világítás, közösségi jelenlét
Verbális fenyegetés, zaklatás	Magas	Alacsony	Közepes	Online és offline gyűlöletbeszéd	Jelentési protokollok, jogi fellépés, tudatosságnevelés
Online radikalizáció	Magas	Magas	Magas	Elkövetők ideológiai megerősítése digitális térben	Online monitoring, együttműködés hatóságokkal
Copypcat-effektus	Közepes	Magas	Magas	Nemzetközi támadások médiavisszhangja inspiráló hatású	Felelős kommunikáció, médiaérzékeny protokollok
Belső biztonsági hiányosság	Közepes	Közepes	Közepes	Vészhelyzeti tervek hiánya	Evakuálási tervek, rendszeres gyakorlatok
Tömegrendezvények	Közepes	Magas	Magas	Ünnepek, vallási események	Ideiglenes biztosítás, rendőri jelenlét

Forrás: a szerzők szerkesztése

A táblázat jól szemlélteti, hogy a felekezeti intézmények kockázati környezete összetett, és a legmagasabb kockázati szint nem kizárólag a fizikai támadásokhoz, hanem az online radikalizációhoz és a copypcat-effektushoz is kapcsolódik. Ez alátámasztja a komplex – fizikai, szervezeti és információs – biztonsági megközelítés szükségességét.

A biztonsági intézkedéseket minden esetben a meghatározott kockázati szinthez kell igazítani. Ennek részeként különböző kockázatkezelési stratégiák, vészhelyzeti és evakuálási tervek kidolgozása szükséges. Emellett kiemelt jelentősége van a dolgozók és a közösség tagjai számára szervezett oktatásoknak és képzéseknek, amelyek hozzájárulnak a különböző fenyegetési szintekre való hatékony reagálás kialakításához.

Terrorcselekmények elemzése

Az esettanulmányok kiválasztását – szakmai véleményünk alapján – az indokolja, hogy azok eltérő földrajzi, társadalmi és biztonsági környezetben, mégis hasonló logika mentén világítanak rá a felekezeti intézmények sérülékenységére. A bemutatott nemzetközi példák súlyos, halálos áldozatokkal járó terrorcselekményeken keresztül szemléltetik a vallási létesítmények „puha célpont” jellegét, a radikalizáció különböző formáit, valamint a megelőzés és reagálás hiányosságainak következményeit. A hazai esetek ezzel szemben alacsonyabb intenzitású, de jól érzékelhető fenyegetettséget mutatnak be, amelyek ráirányítják a figyelmet arra, hogy Magyarországon sem teljesen kockázatmentes a felekezeti intézmények működése. Az esettanulmányok együttes elemzése így alkalmas arra, hogy összehasonlítható tapasztalatokat nyújtson, és megalapozza a megelőzés, a biztonság tudatosság és a védelmi intézkedések fontosságáról levont következtetéseket.

Christchurchi mecsetek elleni támadás

2019. március 15-én súlyos terrortámadás rázta meg Új-Zélandot, amikor Christchurch városában egy szélsőjobboldali ideológiát valló elkövető két mecset – a Masjid an-Nur és a Linwood Iszlám Központ – ellen hajtott végre támadást. Az esemény során a helyszínen 49 (majd mindösszesen 51) ember vesztette életét, további mintegy 50 fő pedig megsérült. A tragédia Új-Zéland történetének legsúlyosabb tömeges erőszakcselekményének tekinthető, amelyet a nemzetközi közösség egyértelműen terrorcselekményként értékel (Reuters 2019).

A támadást egy szélsőséges ideológiai meggyőződésű ausztrál állampolgárságú elkövető hajtotta végre, aki a támadás időpontját tudatosan választotta meg; mindkét helyszínen pénteki ima zajlott, így nagyszámú hívő tartózkodott az épületekben. Az eset tragikus módon rávilágított arra, hogy a vallási létesítmények nyitottságuk és közösségi jellegük miatt különösen sérülékeny, úgynevezett puha célpontnak minősülnek. A támadás sajátossága volt az online tér tudatos használata is. Az elkövető digitális platformokon keresztül terjesztette nézeteit, és cselekményével nemcsak fizikai, hanem kommunikációs hatást is el kívánt érni. Ez jól szemlélteti a modern terrorizmus egyik alapvető jellemzőjét: az online környezet szerepét a radikalizáció, a propaganda és a társadalmi hatás felerősítésében. A hatóságok gyorsan reagáltak és az elkövetőt rövid időn belül elfogták. A nyomozás során megállapították, hogy további támadások végrehajtását is tervezte. A bíróság 2020 augusztusában terrorizmus és többszörös emberölés miatt életfogytiglani szabadságvesztésre ítélte, feltételes szabadlábra helyezés lehetősége nélkül, ami Új-Zéland joggyakorlatában precedensértékű döntésnek számít. Az eset jelentős társadalmi és politikai következményekkel járt. Új-Zéland szigorította fegyvertartási szabályozását, és megerősödött a közbeszéd a vallási közösségek védelmének fontosságáról. A christchurchi támadás nemzetközi szinten is meghatározó referenciaponttá vált a terrorizmus, a szélsőségeség és az online radikalizáció kutatásában, egyben hangsúlyozva a vallási intézmények biztonságának kiemelt jelentőségét (New Zealand History 2019).

A támadás világszerte széles körű felháborodást és elítélést váltott ki. Jacinda Ardern, Új-Zéland miniszterelnöke az eseményt az ország történetének egyik legsötétebb napjaként értékelte, és rövid időn belül határozott politikai lépéseket tett a hasonló tragédiák megelőzése érdekében (KOUCHAKJI [é. n.]). A támadást követően az új-zélandi parlament szigorította a fegyvertartás szabályozását, betiltva többek között a félautomata fegyverek és bizonyos támadófegyverek civil birtoklását. Ezzel párhuzamosan országos fegyver-vezetési program indult, amelynek célja a veszélyes eszközök kivonása volt a civil forgalomból (Te Tari Pūreke 2019; WESTBROOK–GREENFIELD 2019).

Az esemény ráirányította a figyelmet az online tér szerepére is a szélsőséges ideológiák terjedésében. A támadást követően nemzetközi szinten megerősödött az igény az online gyűlöletbeszéd és radikalizáció szigorúbb szabályozására. Nyilvánvalóvá vált, hogy a közösségi média és más digitális platformok nemcsak kommunikációs csatornák, hanem a radikalizáció és a propaganda terjedésének kulcsfontosságú terei is, ami fokozott társadalmi és jogi felelősségvállalást tesz szükségessé. A támadás következményeként Új-Zélandon és több más országban is megerősítették a vallási intézmények védelmét. A mecsetek, templomok és más felekezeti létesítmények környezetében fokozott rendőri jelenlétet vezettek be, valamint biztonságtechnikai fejlesztések valósultak meg. Emellett a rendvédelmi és hírszerző szervek felülvizsgálták működési protokolljaikat annak érdekében, hogy hatékonyabban tudják felismerni a potenciális fenyegetéseket és erősítsék a megelőzés képességét.

A cselekmény elkövetője, Brenton Harrison Tarrant Ausztráliából, Új-Dél-Wales állam Grafton városából származott. Középosztálybeli családi háttérrel rendelkezett, és gyermekkorában nem mutatkoztak olyan egyértelmű jelek, amelyek erőszakos viselkedésre vagy szélsőséges ideológiák iránti elköteleződésre utaltak volna. Felnőttként egy ideig személyi edzőként dolgozott, majd életvitele megváltozott és huzamosabb időt töltött külföldön, elsősorban Európában és Ázsiában. A rendelkezésre álló elemzések szerint radikalizálódása fokozatos folyamat eredménye volt, amely során egyre erősebb kapcsolatba került szélsőjobboldali ideológiákkal, főként az online tér közvetítésével. A szakirodalom a támadót úgynevezett „magányos elkövetőként” (*lone actor*) jellemzi, aki nem tartozott közvetlenül egyetlen terrorszervezethez sem, ugyanakkor kapcsolatban állt szélsőséges online közösségekkel. Cselekményét egyéni ideológiai meggyőződés motíválta, és azt tudatosan propagandacélokra is fel kívánta használni. A támadást megelőzően és azt követően is nyíltan vállalt rasszista és idegengyűlölő nézeteket. A bírósági eljárás során nem tanúsított megbánást, és következetesen fenntartotta szélsőséges álláspontját. Magatartása jól példázza a radikalizáció azon formáját, amikor az ideológiai meggyőződés teljes mértékben elszakad a társadalmi normáktól és erőszakos cselekmények igazolásának alapjává válik (WORKMAN–HUTCHEON–MCGRATH 2019).

A támadás során az elkövető több lőfegyvert használt, köztük olyan, polgári forgalomban is hozzáférhető félautomata fegyvereket, amelyek sajnálatos módon számos tömeges erőszakcselekmény kapcsán is megjelentek világszerte. A fegyverválasztást részben azok hozzáférhetősége és pusztító hatása befolyásolta. A fegyvereken elhelyezett rasszista és szélsőséges tartalmú feliratok, szimbólumok tudatos kommunikációs célt szolgáltak és a hasonló ideológiai beállítottságú személyek számára voltak értelmezhetők. A vizsgálatok szerint az elkövető többféle fegyvert és jelentős mennyiségű lőszert tartott

magánál, továbbá megállapították, hogy a fegyvereket jogszerűen szerezte be és birtokolta. Ez a körülmény jelentős társadalmi és politikai vitát váltott ki a fegyvertartás szabályozásának hiányosságairól Új-Zélandon. A tragédiát követően az új-zélandi kormány gyors és határozott intézkedéseket vezetett be: szigorította a fegyvertartás jogi kereteit, betiltotta bizonyos fegyvertípusok civil birtoklását, valamint országos fegyver-visszavásárlási programot indított. E lépések célja a hasonló támadások kockázatának csökkentése és a közbiztonság megerősítése volt (AP 2019).

A támadások idején mindkét érintett mecsetben alig, vagy egyáltalán nem voltak formális biztonsági intézkedések. Ennek egyik fő oka az volt, hogy Új-Zélandon a korábbi évtizedekben nem fordultak elő vallási intézmények ellen irányuló súlyos terrorcselekmények, ezért a közösségek nem érzékelték reális fenyegetésként az erőszakos támadás lehetőségét. A mecsetek hagyományosan nyitott és befogadó közösségi térként működtek, ahol a nyitottság alapvető értéket képviselt. A támadást megelőzően nem működött biztonsági szolgálat, és nem alkalmaztak szervezett beléptetési vagy megfigyelési rendszereket. A környék közbiztonsági helyzete kedvező volt, a közösségek pedig nem számoltak célzott fenyegetettséggel. Az épületek nyitott jellege és a pénteki imák alkalmával rendszeresen jelen lévő nagy létszám azonban – utólagos elemzések szerint – objektíve növelte a sebezhetőséget. A vizsgálatok arra is rámutattak, hogy a közösségek nem rendelkeztek kidolgozott vészhelyzeti tervekkel vagy protokollokkal, és a biztonságtudatosság szintje alacsony volt. A hívek többsége nem rendelkezett megfelelő ismeretekkel arra vonatkozóan, hogyan reagáljanak egy rendkívüli helyzetben. Az eset nemcsak tragédiaként, hanem fontos tanulságként is értelmezhető: világszerte ráirányította a figyelmet arra, hogy a vallási közösségek és más nyitott intézmények esetében a megelőzés, a felkészülés és a biztonságtudatosság fejlesztése elengedhetetlen. A támadást követően világszerte – különösen Új-Zélandon – jelentős biztonsági intézkedéseket vezettek be a vallási intézmények védelmének erősítése érdekében. Ezek az intézkedések egyaránt érintették a fizikai védelem fejlesztését és a biztonságtudatosság növelését. A rendőrség fokozott jelenlétet biztosított a mecsetek, zsinagógák és más felekezeti létesítmények környezetében, különösen vallási ünnepek és nagyobb közösségi események idején. Ezzel párhuzamosan megerősödött az együttműködés a hatóságok és a vallási vezetők között, ami elősegítette a hatékonyabb kommunikációt és információcserét. A kormányzat célzott támogatási programokat indított a vallási közösségek számára, amelyek lehetővé tették korszerű biztonságtechnikai megoldások – például megfigyelő-rendszerek, ellenőrzött beléptetés és krízisjelző rendszerek – bevezetését. E fejlesztések célja a kockázatok csökkentése és a potenciális fenyegetések korai felismerésének elősegítése volt. A fizikai védelem mellett hangsúlyossá vált a biztonságtudatosság fejlesztése is. Kormányzati és civil szervezetek képzési programokat szerveztek a vallási közösségek tagjai számára, amelyek a veszélyhelyzetek felismerését és az adekvát reakciók képességének erősítését célozták (Royal Commission of Inquiry into the Attack on Christchurch Mosques on 15 March 2019 [é. n.]).

Az esemény jogalkotási következményekkel is járt: Új-Zéland intézkedéseket vezetett be a szélsőséges tartalmak és az online gyűlöletbeszéd visszaszorítására. Nemzetközi szinten is jelentős kezdeményezés született: Új-Zéland és Franciaország közösen indította el a *Christchurch Call to Action* programot, amely a terrorista és szélsőséges tartalmak online

terjedésének korlátozását és a digitális platformok felelősségének erősítését tűzte ki célul (QASEM et al. 2020).

A 2017-es virágvasárnapi robbantások

2017. április 9-én vallási indíttatású terrortámadások érték az egyiptomi keresztény közösséget, amelyekért az Iszlám Állam (ISIS) vállalta a felelősséget. Az első merénylet Tanta városában a Szent György-székesegyházban történt virágvasárnapi istentisztelet közben, ahol a robbantás következtében 29 ember vesztette életét és több mint hetvenen megsérültek. Röviddel később Alexandriában, a Szent Márk-székesegyház közelében újabb támadás történt, amely további 18 áldozatot követelt, köztük rendvédelmi dolgozókat is (Human Rights Watch 2017).

Az események súlyosan megrázták az egyiptomi társadalmat és a nemzetközi közvéleményt, egyben ismét rámutattak arra, hogy a vallási közösségek – különösen ünnepi alkalmak idején – kiemelten veszélyeztetett célpontok. A támadások megerősítették, hogy a vallási létesítmények védelme és a megelőző biztonsági intézkedések kulcsszerepet játszanak a hasonló tragédiák kockázatának csökkentésében. A 2017-es virágvasárnapi egyiptomi terrortámadások jelentős és tartós hatást gyakoroltak a keresztény közösségekre is, valamint az ország társadalmi és biztonsági környezetére. A merényletek során összesen 43 ember vesztette életét, több mint százan megsérültek, köztük rendvédelmi dolgozók is. Az események következtében a kopt közösségek körében fokozódott a félelem és a bizonytalanság, ami átmenetileg a vallási események látogatottságának csökkenéséhez vezetett. A támadások politikai válaszlépéseket is kiváltottak; Abd el-Fattáh esz-Szíszi elnök szükségállapotot hirdetett ki, amely lehetővé tette a terrorellenes intézkedések szigorítását. Ugyanakkor a történetek felerősítették a vallási közösségek közötti feszültségeket és hozzájárultak a kisebbségek állami védelemmel kapcsolatos bizalmatlanságához. A kormányzat fokozta a szélsőséges csoportok elleni fellépést és a nemzetközi együttműködést, miközben a támadások gazdasági következményei – különösen a turizmus visszaesése – is érzékelhetővé váltak. A merényletek rávilágítottak a vallási közösségek fokozott sebezhetőségére, és megerősítették a megelőző biztonsági intézkedések és az állami védelem jelentőségét mind nemzeti, mind nemzetközi szinten (Human Rights Watch 2017; ROHAN 2017; News Agencies 2017).

A cselekmény egyik elkövetője Mahmoud Abdallah Hasan Mubarak Egyiptom társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű Qena régiójában nőtt fel, ahol fiatalon kapcsolatba került szélsőséges vallási nézeteket képviselő körökkel és fokozatosan radikalizálódott. A rendelkezésre álló adatok szerint ideológiai befolyás alá került, majd kapcsolatba lépett az Iszlám Állam egyiptomi hálózatával, és korábban már a hatóságok látókörébe is bekerült (AsiaNews 2017). A másik elkövető, Mamduh Amin Mohammed Baghdadi Észak-Egyiptomban, Kafr el-Sheikh térségében született, később Kairóban élt és dolgozott. Radikalizálódásában meghatározó szerepet játszott az online tér és a szélsőséges közösségekkel való kapcsolat. A biztonsági szervek korábban őt is figyelemmel kísérték, azonban eljárás nem indult ellene (Reuters 2017). Mindkét eset rámutat arra, hogy a kedvezőtlen társadalmi környezet, a korlátozott oktatási és gazdasági lehetőségek,

valamint az identitáskeresés fokozhatják a radikalizáció kockázatát, bizonyítva ezzel, hogy a szélsőséges szervezetek gyakran tudatosan ezekre a sérülékenységekre építik toborzási stratégiáikat.

A vizsgálatok szerint az elkövetők öngyilkos merénylekként hajtották végre a támadásokat, az alkalmazott módszer pedig egyértelműen a lehető legnagyobb emberi veszteség és társadalmi sokk előidézésére irányult. Bár egyes források említenek további eszközöket is, a cselekmények meghatározó eleme a robbantás volt. Az ilyen típusú támadások jól illeszkednek a terrorizmus azon stratégiájába, amelynek célja a félelemkeltés, a közösségek megrendítése és a társadalmi megosztottság elmélyítése, különösen szimbolikus jelentőségű helyszíneken, mint a vallási intézmények (Human Rights Watch 2017).

A támadásokat megelőzően Egyiptomban már léteztek bizonyos biztonsági intézkedések a vallási létesítmények védelmére, ezek azonban nem bizonyultak elegendőnek a merényletek megelőzéséhez. A védelmet elsősorban helyi rendőri erők biztosították, amelyek gyakran korlátozott erőforrásokkal és felkészültséggel rendelkeztek. Az alkalmazott intézkedések jellemzően alapvető ellenőrzésre és jelenlétre korlátozódtak, a technikai eszközök sok esetben elavultak voltak, és a személyi állomány sem tette lehetővé a nagyobb tömegek hatékony biztosítását, különösen ünnepi időszakokban. A védelem területi megoszlása egyenlőtlennek bizonyult, a vidéki közösségek gyakran kevesebb figyelmet kaptak. Bár létezett együttműködés a hatóságok és az egyházi vezetők között, az intézkedések nem voltak kellően szervezettek és következetesek. A 2017-es támadások egyértelműen rámutattak arra, hogy a vallási intézmények védelme terén strukturális hiányosságok álltak fenn, és átfogóbb, rendszerszintű megközelítés vált szükségessé (SAID 2017; Human Rights Watch 2017; DEMBELE 2017).

A támadásokat követően Egyiptomban átfogó intézkedéseket vezettek be a vallási létesítmények védelmének megerősítésére. A kormányzat célja egyrészt a jövőbeni terrortámadások megelőzése, másrészt a vallási közösségek biztonságérzetének helyreállítása volt. Ennek keretében fokozott rendőri és katonai jelenlétet biztosítottak a kiemelt vallási helyszíneken, különösen ünnepi időszakokban és nagy tömegeket vonzó események alkalmával. A védelem megerősítése technikai és szervezeti szinten is megjelent; több intézményben korszerű ellenőrzési és megfigyelőrendszereket vezettek be, valamint fejlesztették a beléptetési gyakorlatot. A fizikai intézkedések mellett hangsúlyt kapott a közösségek felkészítése is, képzések és tájékoztató programok révén. Szervezeti szinten létrejött egy központi terrorellenes koordinációs struktúra, amely a biztonsági szervek munkájának összehangolását és a megelőző stratégiák kidolgozását szolgálja. Kötelezővé vált vészhelyzeti tervek kidolgozása a vallási intézmények számára, különösen a kiemelten veszélyeztetett időszakokra tekintettel (Human Rights Watch 2017).

A 2018-as támadás a pittsburghi zsinagóga ellen

A 2018. október 27-én elkövetett pittsburghi támadás az Egyesült Államok történetének egyik legsúlyosabb antiszemita indíttatású terrortámadásának tekinthető. Az esemény a pennsylvaniai Pittsburgh Squirrel Hill városrészében található Tree of Life zsinagógában történt, ahol 11 ember vesztette életét, és többen – köztük rendvédelmi

dolgozók – megsérültek. Az elkövető, Robert Bowers, korábban is nyíltan antiszemita nézeteket képviselt, amelyeket online felületeken rendszeresen közzétett. Radikalizálódásában meghatározó szerepet játszott az internetes környezet, különösen a szélsőséges ideológiákat megerősítő közösségek jelenléte. Az eset ismét rávilágított arra, hogy a digitális platformok fontos szerepet tölthetnek be a gyűlöletideológiák terjedésében és normalizálásában (U.S. Department of Justice 2018; ADL 2018; FORDE et al. 2018). A támadás vallási esemény idején történt, amikor a zsinagógában nagyobb létszámú közösség tartózkodott, ami megerősíti azt a biztonságpolitikai következtetést, hogy a vallási intézmények nyitottságuk miatt fokozottan sebezhető, úgynevezett puha célpontoknak minősülnek. Az ügy jelentős társadalmi visszhangot váltott ki, és újra középpontba állította az antiszemitizmus, a gyűlölet-bűncselekmények, valamint az online radikalizáció elleni fellépés szükségességét.

A cselekmény elkövetője, Robert Gregory Bowers 1972. szeptember 12-én született és Pittsburgh egyik külvárosában, Baldwinban élt. Gyermekkorát családi instabilitás jellemezte: édesapja korán elhunyt, édesanyja pedig elhagyta, így nagyszülei nevelték fel, amely életkörülmények hozzájárulhattak pszichoszociális fejlődésének torzulásához. Felnőttként nyíltan antiszemita nézeteket vallott, és rendszeresen tett közzé gyűlöletkeltő, összeesküvés-elméletekkel átszótt tartalmakat online felületeken. A pittsburghi zsinagóga elleni támadást ideológiai indíttatásból követte el; meggyőződése szerint a zsidó közösség felelős társadalmi problémákért, különösen a bevándorlással összefüggő folyamatokért. A támadás során tűzharcba keveredett a kérkező rendőrökkel, aminek következtében megsérült, majd őrizetbe vették. Később több rendbeli gyilkosság, gyűlölet-bűncselekmény és terrorcselekmény miatt állították bíróság elé. A védelem pszichológiai tényezőkre hivatkozva igyekezett enyhítő körülményeket felhozni, azonban az esküdtszék ezt nem fogadta el. A bíróság végül halálbüntetésre ítélte, amely jogerőre emelkedett, de még nem hajtották végre (PUSKAR 2018; RENSHAW 2018; O'BRIEN 2023; Reuters 2023).

A támadás során az elkövető több lőfegyvert használt, amelyek típusa megegyezett számos korábbi tömeges erőszakcselekményben alkalmazott eszközzel. A hivatalos vizsgálatok egyaránt rámutatnak arra, hogy a fegyvertípusok gyakori megjelenése összefügg azok civil hozzáférhetőségével. A hatósági megállapítások szerint az elkövető a fegyvereket jogszerűen szerezte be, ami ismételten társadalmi és szakpolitikai vitát indított el a fegyvertartási szabályozás szigorításának szükségességéről és annak megelőző szerepéről (ABC Action News 2018).

A pittsburghi zsinagóga elleni támadás szintén jelentős társadalmi és szakmai vitát váltott ki az antiszemitizmus erősödéséről és az online radikalizáció szerepéről. A szakértői diskurzusban egyre hangsúlyosabbá vált az online gyűlöletbeszéd visszaszorításának és a digitális platformok felelősségének kérdése mint a megelőzés kulcseleme. A támadást követően világszerte számos vallási intézmény szigorította biztonsági intézkedéseit, és megerősödött a rendvédelmi jelenlét szerepének hangsúlyozása. Az ügy jogi szempontból is meghatározó volt; a vádemelés során ismét előtérbe került a gyűlölet-bűncselekmények szabályozása és a fegyvertartás szigorításának szükségessége, különösen annak fényében, hogy az elkövető jogszerűen jutott fegyverhez.

A támadás idején az érintett zsinagóga nem rendelkezett átfogó biztonsági infrastruktúrával, mivel elsősorban nyitott, befogadó közösségi térként működött, állandó

biztonsági személyzet és szervezett beléptetési rendszer nélkül. Bár alkalmanként tartottak általános vészhelyzeti gyakorlatokat, ezek nem készítették fel megfelelően a közösséget egy szélsőséges erőszakcselekmény kezelésére, és a hatóságokkal való együttműködés sem volt intézményesített formában jelen. Az eset arra is rávilágított, hogy a fenyegetések jelentős része a digitális térben formálódik: az elkövető radikalizálódása döntően online zajlott, amely sem a közösség, sem a hatóságok számára nem volt látható. Mindez megerősítette azt a felismerést, hogy a vallási intézmények védelme csak akkor lehet hatékony, ha a fizikai és a digitális kockázatok kezelésére egyaránt kiterjed, miközben a közösségek tudatos felkészülése és intézményes együttműködése is erősödik. A támadást követően az Egyesült Államokban megerősítették a rendőri jelenlétet a zsinagógák és más vallási létesítmények környezetében, különösen nagyobb események idején, a megelőzés és a gyors reagálás érdekében. Számos intézmény szervezeti és technikai változtatásokat vezetett be, többek között a hozzáférés szabályozása, a megfigyelés fejlesztése és a kríziskommunikáció erősítése terén. Ezzel párhuzamosan a hatóságok fokozott figyelmet fordítottak az online tér monitorozására, felismerve annak szerepét a radikalizációs folyamatokban. A fizikai intézkedések mellett hangsúlyossá vált a közösségek felkészítése is; képzési programok indultak a vészhelyzeti reagálás és a biztonságtudatosság fejlesztése érdekében, ami hozzájárult a közösségek ellenálló képességének növeléséhez (U.S. Department of Justice 2023).

Az eddigiekben elemzett esettanulmányok egyértelműen rámutatnak arra, hogy a modern információs és kommunikációs technológiák kulcsszerepet játszanak a radikalizációban, az elkövetők motivációinak megerősítésében és a támadások társadalmi hatásának megsokszorozásában. A közösségi média és más online platformok nem csupán ideológiai tartalmak terjesztésének terepei, hanem a propaganda, az önreprezentáció és a figyelem maximalizálásának eszközei is, amint azt különösen a christchurchi és a pittsburghi támadás példája szemlélteti. Az ilyen események széles körű és gyakran szenzációhajhász médiamegjelenése fokozza a *copycat* effektus veszélyét, vagyis annak kockázatát, hogy hasonló pszichés és ideológiai beállítottságú személyek inspirációt merítenek a korábbi támadásokból. A digitális térben gyorsan és kontrollálatlanul terjedő tartalmak normalizálhatják az erőszakot, hőssé vagy mártírrá emelhetik az elkövetőket, ezáltal hozzájárulva újabb cselekmények előkészítéséhez. Mindez hangsúlyozza, hogy a felekezeti intézmények védelme nem korlátozódhat a fizikai biztonságra, hanem ki kell terjednie az online radikalizáció felismerésére, a felelős médiakommunikáció ösztönzésére és a *copycat* hatást mérséklő megelőző stratégiák alkalmazására is.

Magyarországi esetek

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján, Magyarországon nem jellemzők a felekezeti intézmények ellen elkövetett, halálos áldozatokkal járó támadások; az előforduló incidensek többnyire vandalizmus, rongálás vagy verbális agresszió formájában jelennek meg. Ebben a tekintetben a hazai biztonsági helyzet kedvezőbb, mint számos más országban. A viszonylag alacsony kockázati szinthez hozzájárul a szigorú fegyvertartási szabályozás is, amely engedélyezési eljárásokhoz, egészségügyi és pszichológiai alkalmassághoz, valamint büntetlen előlethez köti a fegyverviselést. A nemzetközi tapasztalatok arra utalnak,

hogyan a fegyverekhez való könnyebb hozzáférés növelheti a vallási közösségek elleni erőszakos cselekmények kockázatát, míg a magyar jogi környezet ezzel szemben hozzájárul a közbiztonság és a vallási közösségek védelméhez. A következőkben olyan hazai eseteket mutatunk be, amelyek ugyan nem minősülnek terrorcselekménynek, de érzékeltetik, hogy a felekezeti intézmények Magyarországon sem teljesen mentesek az ellenséges megnyilvánulásoktól.

A cibakházi plébános meggyilkolása

A cibakházi plébános meggyilkolása 2013. szeptember 10-én történt és jelentős társadalmi visszhangot váltott ki. Az áldozat, a 73 éves Szarvas András római katolikus plébános saját otthonában vesztette életét. A nyomozás megállapította, hogy az elkövető egy 19 éves fiatal volt, aki korábban kapcsolatban állt az áldozattal és a cselekményt rablási szándékkal követte el. A bűncselekményt követően értéktárgyakat tulajdonított el, majd elhagyta a helyszínt. A hatóságok rövid időn belül elfogták az elkövetőt, aki beismerő vallomást tett. A bíróság az ügyet aljas indokból, különös kegyetlenséggel elkövetett emberölésként minősítette és 21 év fegyházbüntetésre ítélte (Blikk 2022; DOMSCHITZ 2017). Az eset nem minősül terrorcselekménynek, ugyanakkor rávilágít arra, hogy a vallási személyek és intézmények Magyarországon sem teljesen mentesek az erőszakos bűncselekményektől. Egyúttal hangsúlyozza a biztonságtudatosság szerepének fontosságát az egyházi szolgálatot ellátók körében.

A Frankel Leó úti zsinagóga

2022. augusztus 12-én egy budapesti zsinagóga falán antiszemita tartalmú graffiti jelent meg, amely önkényuralmi jelképet ábrázolt. Két nappal korábban az épületben elhelyezett tájékoztató felületen gyűlöletkeltő szöveget és szélsőséges szimbólumokat helyeztek el. Az eset egyértelműen gyűlölet motiválta vandalizmusnak minősíthető. A rendőrség önkényuralmi jelkép használata miatt indított eljárást, amelynek során azonosították a feltételezett elkövetőt, egy 48 éves budapesti férfit. A gyanúsítottat 2022. augusztus 16-án elfogták, beismerő vallomást tett, és szabadlábon védekezhett (Mazsihisz 2022). Az ilyen cselekmények nem csupán az érintett vallási közösséget sértik, hanem társadalmi szinten is károsak, mivel gyengítik a társadalmi kohéziót és a békés együttélés normáit. Ezért a gyűlöletkeltő megnyilvánulásokkal szembeni következetes társadalmi és intézményi fellépés alapvető jelentőségű a demokratikus értékek védelme szempontjából.

A gödöllői templom felgyújtása

2021. március 15-én egy 28 éves férfi betört a gödöllői Szent Kereszt görögkatolikus templomba, ahol rongálást és gyújtogatást követett el, mintegy 2,5 millió forint értékű kárt okozva az épületben és a liturgikus berendezésekben. A rendőrség a templom biztonsági

kameráinak felvételei alapján rövid időn belül azonosította és elfogta az elkövetőt, aki ellen rongálás bűntette miatt emeltek vádat. A gyanúsított nem tett beismerő vallomást, indítékai nem tisztázottak, ugyanakkor sajtóértesülések szerint vallásellenes indulatok is szerepet játszhattak a cselekményben (KULI 2022). Az eset ismét rámutat arra, hogy bár Magyarországon ritkák a vallási intézmények elleni súlyosabb támadások, a megelőzés, a biztonságtudatosság és az alapvető védelmi intézkedések kiemelt jelentőségűek a felekezeti közösségek védelme érdekében.

Védelem Magyarországon

A vallási épületek nemcsak spirituális, hanem kulturális, történeti és társadalmi szempontból is fontosak, ezért védelmük közösségi érdek. E létesítmények különböző fenyegetések – például vandalizmus, lopás vagy szélsőséges esetekben terrorcselekmények – célpontjaivá válhatnak, ugyanakkor a védelmi gyakorlatok országonként és felekezetenként eltérnek a kockázati környezet függvényében. Magyarországon a keresztény templomok többségében jellemzően alapvető védelmi intézkedések érvényesülnek, mivel a vallási intézmények elleni súlyos támadások ritkák. A leggyakoribb megoldások közé tartoznak a mechanikai védelem eszközei, a kamerarendszerek alkalmazása, valamint a közösségi jelenlétén alapuló informális felügyelet. Kiemelt jelentőségű, frekvenciát templomok esetében – például a budapesti Szent István-bazilikában – magasabb szintű biztonsági jelenlét is megfigyelhető. Nemzetközi összehasonlításban – vélhetően a szomorú és vérrel írt történeteknek, tapasztalatoknak köszönhetően – Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban a vallási létesítmények védelme jellemzően fejlettebb, különösen a közelmúltbeli támadások tapasztalatai nyomán. A nagyobb városok templomaiban gyakoriak a szervezettebb biztonsági megoldások és az előre kidolgozott vészhelyzeti protokollok. Ugyanakkor a zsinagógák védelme hazánkban is magasabb szintű, tekintettel a zsidó közösségek fokozott nemzetközi fenyegetettségére. A jelentősebb budapesti zsinagógák esetében általános a szervezett biztonsági jelenlét és a korszerű technikai védelem alkalmazása. Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban egyes zsinagógák esetében viszont még ennél is összetettebb védelmi gyakorlat alakult ki a korábbi antiszemita támadások tapasztalatai alapján. A vallási épületek védelme tehát nem pusztán fizikai biztonsági kérdés, hanem a közösségi identitás, a társadalmi stabilitás és a bizalom megőrzésének eszköze is. Bár Magyarországon a fenyegetettség alacsonyabb, a megelőzés és az alapvető óvintézkedések alkalmazása továbbra is indokolt (SZABÓ 2019).

Megelőzés

A hatékony terrorizmusellenes stratégia többdimenziós megközelítést igényel, amely magában foglalja a kiváltó okok kezelését, a rendvédelmi és hírszerző kapacitások fejlesztését, a jogi és intézményi keretek megerősítését, valamint a nemzetközi együttműködés elmélyítését. A megelőzés szempontjából kiemelt a potenciális célpontok védelme és a terrorizmus finanszírozási forrásainak megszakítása. A terrorizmus elleni fellépés

komplex rendszer, amely politikai, jogi, katonai, rendészeti és társadalmi eszközök összehangolt alkalmazását, valamint több tudományterület – például szociológia, pszichológia és jogtudomány – eredményeinek integrálását igényli. A kizárólag büntetőjogi megközelítés nem bizonyul elegendőnek, különösen az öngyilkos merényletek és az alacsony erőforrás-igényű támadások esetében, ahol a klasszikus elrettentés hatékonysága korlátozott. A modern terrorizmus rugalmas formái új kihívásokat jelentenek a jogalkotás és a biztonságpolitika számára. A korszerű stratégiákban egyre hangsúlyosabb szerepet kap a digitális tér kezelése is. Az online környezet meghatározó terepe a radikalizációnak, a propaganda terjesztésének és a toborzásnak, ezért indokolt az internetes platformok szabályozása, a szolgáltatók felelősségének erősítése és a hatóságok digitális elemző kapacitásainak fejlesztése. Ugyanakkor a digitális tér nemcsak kockázati tényező, hanem megfelelő keretek között a megelőzés eszköze is lehet, mivel lehetőséget biztosít a szélsőséges hálózatok korai felismerésére és a fenyegetések előrejelzésére.

Hírszerzés, felderítés

A hírszerzés szervezett, ciklikusan működő folyamat, amelynek célja a döntéshozók támogatása releváns és megbízható információkkal. A folyamat egymásra épülő szakaszokból áll, amelyek folyamatos ismétlődése biztosítja az információk naprakészségét. Központi eleme az adatgyűjtés, amely során különböző forrásokból származó nyers információkat gyűjtenek össze és dolgoznak fel a meghatározott céloknak megfelelően.

A hírszerzési tevékenység több módszer integrált alkalmazására épül. A humán hírszerzés (HUMINT – *human intelligence*) emberi forrásokra támaszkodik, a technikai hírszerzés (SIGINT – *signals intelligence*) kommunikációs jelek elemzését végzi, míg a nyílt forrású hírszerzés (OSINT – *open source intelligence*) jogszerűen hozzáférhető információk feldolgozására épül. A kép alapú hírszerzés (IMINT – *imagery intelligence*) vizuális adatok elemzését, a MASINT (*measurement and signature intelligence*) pedig különböző fizikai jelenségek vizsgálatát foglalja magában. E módszerek együttes alkalmazása növeli az értékelések pontosságát és megbízhatóságát.

A hírszerzés hatékonyságát jelentősen erősíti a nemzetközi együttműködés. A nemzetbiztonsági szolgálatok rendszeres információcserét folytatnak más államok szervezeteivel és nemzetközi intézményekkel, ami alapvető a fenyegetések időbeni felismeréséhez. A felderítés a hírszerzéshez szorosan kapcsolódó tevékenység, amely politikai, gazdasági, katonai és társadalmi folyamatok megismerésére irányul. Szerepe kiemelkedő a nemzetbiztonságban, mivel hozzájárul a kockázatok előrejelzéséhez és a megelőző intézkedések kialakításához. A modern biztonsági környezetben a hírszerzés és felderítés már nem csupán reagáló, hanem proaktív funkciót is betölt (VÁRHALMI 2009).

Egyházak együttműködése

A vallási intézmények a terrorfenyegetések megelőzése érdekében több szinten és több szereplő bevonásával működnek együtt. A hatékony kommunikáció és információmegosztás

kulcsfontosságú a potenciális kockázatok korai felismerésében. A vallási közösségek rendszeres kapcsolatot tartanak fenn a helyi hatóságokkal – különösen a rendőrséggel és a nemzetbiztonsági szervekkel – a fenyegetettség értékelése, valamint a vészhelyzeti tervek kidolgozása és aktualizálása érdekében. Az együttműködés nem korlátozódik állami szereplőkre; számos intézmény civil szervezetekkel és más felekezetekkel is partnerséget alakít ki. Ez elősegíti az információk megosztását és a biztonsági kihívások közös kezelését, ami jól mutatja, hogy a megelőzés többszereplős, komplex folyamat.

A vallási közösségek fontos szerepet töltenek be a vallásközi párbeszéd és a társadalmi kohézió erősítésében is, ami hozzájárulhat az előítéletek csökkentéséhez és a radikalizáció mérsékléséhez. Krízishelyzetekben emellett jelentős szerepük van az áldozatok és közösségek lelki támogatásában.

A digitális környezet kihívásai miatt a vallási intézmények egyre nagyobb figyelmet fordítanak az online térre is, beleértve a közösségi média tudatos használatát és a problémás tartalmak felismerését. Az online biztonság kezelése szintén széles körű együttműködést igényel.

Az egyházak és vallási közösségek a hatóságokkal és civil szereplőkkel együttműködve érdemi szerepet tölthetnek be a megelőzésben. A közösségi összefogás és a tudatos, megelőzésorientált szemlélet hozzájárulhat a biztonság erősítéséhez és a kockázatok csökkentéséhez.

Befejezés

A felekezeti intézmények elleni – a teljesség igénye nélkül bemutatott – támadások világsszerte növekvő tendenciát mutatnak. Bár Magyarországon eddig nem történt súlyos, terrorjellegű támadás vallási létesítmények ellen, a nemzetközi tapasztalatok alapján a jövőbeni kockázatokkal számolni kell. A vallási közösségek egyaránt érintettek lehetnek szervezett terrorcselekmények, vandalizmus és egyéni indíttatású erőszakos cselekmények által.

Hazánkban jelenleg nem áll rendelkezésre egységes, kifejezetten a felekezeti intézmények védelmét célzó biztonsági stratégia. Ez a hiányosság indokolttá teszi egy átfogó szemléletű megközelítés kialakítását, mivel egy esetleges támadás nemcsak emberéleteket veszélyeztetne, hanem a társadalmi bizalomra és a közösségek biztonságérzetére is súlyos hatást gyakorolna. A védelem megerősítése ugyanakkor nem történhet a vallási intézmények nyitottságának rovására. A cél olyan diszkrét, de hatékony intézkedések alkalmazása, amelyek növelik a biztonságot, miközben megőrzik a vallásgyakorlás nyugodt légkörét. Ide sorolhatók például a korszerű megfigyelőrendszerek, az arányos beléptetési megoldások, a biztonságtudatosság fejlesztése, valamint az egyházi és hatósági szereplők közötti együttműködés. Egy tudatosan kialakított biztonsági stratégia tehát hozzájárulhat a megelőzéshez, erősítheti a felekezeti intézmények közösségi szerepét és elősegítheti a társadalmi kohézió fenntartását. A vallási közösségek védelme így nem kizárólag állami vagy egyházi feladat, hanem közös társadalmi felelősség.

Használt irodalom

- ABC Action News (2018): Robert Bowers: What We Know about Pittsburgh Synagogue Shooting Suspect. *ABC Action News*, 2018. november 1. Online: <https://6abc.com/post/pittsburgh-shooting-suspect-robert-bowers-what-we-know-/4565220/>
- ADL (2018): Deadly Shooting at Pittsburgh Synagogue. *ADL*, 2018. október 27. Online: <https://connecticut.adl.org/resources/article/deadly-shooting-pittsburgh-synagogue>
- AP (2019): New Zealand Mosque Shooter Brandished White Supremacist Iconography. *The Times of Israel*, 2019. március 15. Online: www.timesofisrael.com/mosque-shooter-brandished-white-supremacist-iconography
- AsiaNews (2017): Egypt, Suicide Bomber Who Struck the Church in Alexandria Identified. *AsiaNews*, 2017. április 13. Online: www.asianews.it/news-en/Egypt%2C-suicide-bomber-who-struck-the-church-in-Alexandria-identified-40464.html
- Blikk (2022): A 19 éves rablógylkos brutális módon ölte meg jószívű áldozatát, András atyát. *Blikk*, 2022. szeptember 11. Online: www.blikk.hu/aktualis/krimi/regi-bunugyek-rablogylkossag-cibakhaza-plebanos-w-renato-21-ev-fegyhaz/sbm965r
- DEMBELE, Yonas (2017): *Egypt: A Church under Siege – Egyptian Christians and IS*. World Watch Research. Online: <https://opendoorsanalytical.org/wp-content/uploads/2014/10/EGYPT-A-Church-under-Siege-WWR-2017.pdf>
- DOMSCHITZ, Mátyás (2017): 21 év fegyházát kapott a cibakházi plébános gyilkosa. *Index*, 2017. január 11. Online: https://index.hu/belfold/2017/01/11/21_ev_fegyhazat_kapott_a_cibakhazi_plebanos_gyilkosa/
- FORDE, Kaelyn – SHAPIRO, Emily – GUTMAN, Matt – SEYLER, Matt (2018): Pittsburgh Synagogue Shooting: What we Know about Alleged Mass Shooter Robert Bowers. *ABC News*, 2018. október 29. Online: <https://abcnews.com/US/pittsburgh-synagogue-shooting-alleged-mass-shooter-robert-bowers/story?id=58794586>
- GÄRTNER, Heinz (2007): *Nemzetközi biztonság. Fogalmak A-tól Z-ig*. Budapest: Zrínyi Kiadó.
- GYARAKI Réka (2022): A biztonságtudatosság szerepe, avagy kérdések a kiberbiztonságról. *Magyar Rendészet*, 22(2), 245–261. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2022.2.16>
- HOLLÓ Krisztina (2022): *A biztonságtudatosság hiánya, mint kockázati tényező vizsgálata különös tekintettel az adatvédelmi és információbiztonsági szabályok alkalmazására*. PhD-disszertáció. Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem (NKE), Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola. Online: <https://doi.org/10.17625/NKE.2024.017>
- HÖRCHER Ferenc – PONGRÁCZ Alex (2020): *Anthologia Philosophico-Politica. Fejezetek a politikai gondolkodás történetéből*. Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem.
- Human Rights Watch (2017): Egypt: Horrific Palm Sunday Bombings. State of Emergency Risks More Abuses. *Human Rights Watch*, 2017. április 12. Online: www.hrw.org/news/2017/04/12/egypt-horrific-palm-sunday-bombings
- JASENSZKY Nándor – REGÉNYI Kund – LIPPAI Zsolt (2021): A biztonságtudatosság fogalma, fejlődése nemzetbiztonsági, terrorelhárítási és magánbiztonsági szempontból. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 9(4), 3–17. Online: <https://doi.org/10.32561/nsz.2021.4.1>
- KOUCHAKJI, Katie [é. n]: Gun Control: New Zealand Shows the Way. *International Bar Association*, é. n. Online: www.ibanet.org/article/3e4700a8-8a7b-4766-b7cc-f59474f4a894

- KULI Orsolya (2022): Vádat emeltek a gödöllői templomot felgyújtó férfi ellen. *Index*, 2022. január 20. Online: <https://index.hu/belfold/2022/01/20/bunugy-vademeles-vallas-gorogkatolikus-godollo-gyujtogatasongalas/?token=460a1bc15144fa149eb20b16d648b260>
- LIPPAI Zsolt – THIEME-Eső Milán (2020): A szállodák, mint „puha célpontok”. In CSABA Zágón – SZABÓ Andrea (szerk.): *Közös kihívások – egykor és most. Tanulmánykötet*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 159–181. Online: <https://doi.org/10.37372/mrtvpt.2020.1.9>
- Mazsihisz (2022): Neonácik újra akcióban: Horogkereszt a Frankel Leó úti zsinagógán. *Mazsihisz*, 2022. augusztus 14. Online: <https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/mazsihisz-hirek/neonacik-ujra-akcioban-horogkereszt-a-frankel-leo-uti-zsinagogan>
- New Zealand History [é. n.]: 51 Killed in Mosque Shootings. *New Zealand History*. Online: <https://nzhistory.govt.nz/51-killed-mosque-shootings>
- News Agencies (2017): Egypt Declares State of Emergency after Church Bombings. *Al Jazeera*, 2017. április 9. Online: www.aljazeera.com/news/2017/4/9/egypt-declares-state-of-emergency-after-church-bombings
- O'BRIEN, Brendan (2023): Pittsburgh Jury Finds Synagogue Attacker Eligible for Death Penalty. *Reuters*, 2023. július 13. Online: www.reuters.com/legal/pittsburgh-jury-finds-synagogue-attacker-eligible-death-penalty-2023-07-13/
- PÉK Richárd Tamás (2023): *A terrorizmus fogalma a nemzetközi büntető anyagi jogban*. PhD-disszertáció. Budapest: Nemzeti Közsolgálati Egyetem (NKE), Rendészettudományi Doktori Iskola. Online: <https://doi.org/10.17625/NKE.2024.029>
- PUSKAR, Gene (2018): Gunman Attacks Pittsburgh Synagogue, Killing 11 People. *PBS News*, 2018. október 27. Online: www.pbs.org/newshour/nation/pittsburgh-synagogue-shooter-opened-fire-during-baby-naming-ceremony
- QASEM, Abdelfattah et al. (2020): *Ko tō tātou kāinga tēnei. Report of the Royal Commission of Inquiry into the Terrorist Attack on Christchurch Masjidain on 15 March 2019*. Online: <https://gg.govt.nz/sites/default/files/2021-06/RC%20145%20Terrorist%20Attack%20on%20Christchurch%20Masjidain.pdf>
- RENSHAW, Jarett (2018): Who is Robert Bowers, the Pittsburgh Synagogue Shooting Suspect? *Reuters*, 2018. október 29. Online: www.reuters.com/article/world/who-is-robert-bowers-the-pittsburgh-synagogue-shooting-suspect-idUSKCN1N31SJ
- Reuters (2017): Egypt's Ministry of Interior Identifies Tanta Church Suicide Bomber- State TV. *Reuters*, 2017. április 13. Online: www.reuters.com/article/markets/commodities/egypt-s-ministry-of-interior-identifies-tanta-church-suicide-bomber-state-tv-idUSL8N1HL4YK/
- Reuters (2019): What We Know about the New Zealand Mosque Shootings and What Comes Next. *Reuters*, 2019. március 15. Online: www.reuters.com/article/world/what-we-know-about-the-new-zealand-mosque-shootings-and-what-comes-next-idUSKCN1QW1P0/
- Reuters (2023): Pittsburgh Synagogue Shooter Sentenced to Death by Judge. *Reuters*, 2023. augusztus 3. Online: www.reuters.com/legal/pittsburgh-synagogue-shooter-be-sentenced-death-by-judge-2023-08-03/
- ROHAN, Brian (2017): Egyptian Christians Left to Bury their Dead after Church Bombings. *America*, 2017. április 10. Online: www.americamagazine.org/politics-society/2017/04/10/egyptian-christians-left-bury-their-dead-after-church-bombings
- Royal Commission of Inquiry into the Attack on Christchurch Mosques on 15 March 2019 [é. n.]: 5. *What People Told Us about the National Security System and Countering-Terrorism Effort*. Online: <https://christchurchattack.royalcommission.nz/publications/v2-summary-of-submissions/what-people-told-us-about-the-national-security-system-and-countering-terrorism-effort>

- Saferwatch [é. n.]: Keeping the Faith Safely: Security Measures for Churches. *Saferwatch*. Online: www.saferwatchapp.com/blog/security-measures-for-places-of-worship/
- SAID, Omar (2017): Palm Sunday Bombings: A Security Failure and the Islamic State's Expansion into the Mainland. *Madamasr*, 2017. április 11. Online: www.madamasr.com/en/2017/04/11/feature/politics/palm-sunday-bombings-a-security-failure-and-the-islamic-states-expansion-into-the-mainland
- SZABÓ Lajos (2021): *Az objektumok biztonsága és az objektumvédelem speciális területe a megelőző védelem*. PhD-disszertáció. Budapest: Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola.
- Te Tari Pūreke (2019): *2019 Firearms Law Changes*. Online: www.firearmssafetyauthority.govt.nz/news-and-publications/firearms-law-changes/2019-firearms-law-changes
- U.S. Department of Justice (2018): Pennsylvania Man Charged with Federal Hate Crimes for Tree of Life Synagogue Shooting. *U.S. Department of Justice*, 2018. október 31. Online: www.justice.gov/archives/opa/pr/pennsylvania-man-charged-federal-hate-crimes-tree-life-synagogue-shooting
- U.S. Department of Justice (2023): Jury Recommends Sentence of Death for Pennsylvania Man Convicted for Tree of Life Synagogue Shooting. *U.S. Department of Justice*, 2023. augusztus 2. Online: www.justice.gov/archives/opa/pr/jury-recommends-sentence-death-pennsylvania-man-convicted-tree-life-synagogue-shooting
- VÁRHALMI A. Miklós (2009): A hírszerzés, felderítés szerepe és jelentősége a XXI. századi EU számára. *Hadtudományi Szemle*, 2(1), 51–59.
- WESTBROOK, Tom – GREENFIELD, Charlotte (2019): NZ Bans Military Type Semi-Automatic Weapons Used in Mosque Massacre. *Reuters*, 2019. március 21. Online: www.reuters.com/article/world/nz-bans-military-type-semi-automatic-weapons-used-in-mosque-massacre-idUSKCN1R2028
- WORKMAN, Michael – HUTCHEON, Stephen – McGRATH, Pat (2019): Christchurch Shooter Brenton Tarrant was a Personal Trainer in Grafton. *ABC News*, 2019. március 15. Online: www.abc.net.au/news/2019-03-15/christchurch-shooting-brenton-tarrant-what-we-know/10904744

This page intentionally left blank.

Applying Modern Technologies to Ensure Festival Tourism Safety

Tamás SUSZTER¹ 

Introduction: Music festivals such as Sziget, OZORA and EFOTT attract thousands of visitors on occasion, making the safety of festivals and their surroundings a top priority. Ensuring the safety of mass events is an increasingly complex task these days, which cannot be achieved by relying solely on traditional law enforcement measures.

Objective: The aim of my thesis is to present technological solutions that can be used to effectively increase the safety of large-scale events such as the OZORA Festival. In my study, I provide an overview of the technological possibilities and present the special applications of drones, RFID/NFC systems, biometric identification and digital radio communication devices, explaining the position of the festival organiser and festival visitors in relation to each application.

Methodology: My research is based on a combination of direct observation and qualitative methods. The literature review provides the theoretical framework, my personal experiences at festivals, recorded interviews and questionnaires provide the practical perspective, while legal documents present the formal regulatory environment. Through this complex methodological approach, my study provides an opportunity to present the application and possibilities of modern technologies that help to ensure and guarantee the safety of festival tourism. The study pays particular attention to drones, RFID/NFC systems, biometric identification and digital radio communication devices. The research is based on a review of the literature, case studies and personal interviews, including interviews with Árpád Zimányi, the main organiser of the OZORA festival, and Adrienn Riba, an “experienced” festival-goer.

Results: In addition to traditional security measures, the use of modern technologies, including camera systems, license plate and facial recognition combined with artificial intelligence, drones, and electronic access control systems, are increasingly playing a role in securing events, managing crowds,

¹ Police Colonel, Deputy Chief of Criminal Police, Veszprém Vármegyei Rendőr-főkapitányság, PhD student, Ludovika University of Public Service, Doctoral School of Law Enforcement, e-mail: suszter.tamas@gmail.com

and preventing emergencies. New technologies also play a key role in rapid response to emergencies, crisis management, and prevention. Festival security systems are increasingly integrated: cameras, websites, apps, drones, real-time data sharing between organisers and insurance providers, as well as event attendees, can take security to a higher level. Future developments should focus on transparency, ethical application, and respect for participants' rights, as festival attendees prioritise privacy over security. Online resources, practical experiences, and international examples also provide a good indication of the direction of development.

Conclusion: Modern technologies contribute significantly to maintaining and increasing the security of large music festivals, however, when using these technologies, special attention should be paid to ethical and data protection issues. The results of the study contribute to the international literature on festival security and offer guidance to festival organisers and private security professionals. I suggest directions for future research on the topic, development and use, along with the implementation of data protection regulations.

Keywords: tourism, tourism security, festival tourism, festival tourism security, application of modern technologies

Introduction

Thanks to the favourable economic and social effects of recent decades, tourism has become a global way of life (HALL et al. 2004b). It has grown to such an extent in terms of social and economic potential in recent decades that ensuring safe travel and accommodation is no longer just in the interests of service providers and local authorities, but also of the states concerned (BUJDOSÓ 2010).

One of the key prerequisites for the emergence and successful development of the tourism industry is safety (PIZAM–MANSFELD 1996; HALL et al. 2004a; MÁTYÁS 2014). If a tourist destination is unable to eliminate the dangers lurking for visitors, avert threats to tourists and convey a sense of security, then it cannot be considered competitive, even if it offers attractive local conditions (PUCZKÓ–RÁTZ 1998). Nowadays, safety determines the functioning of an existing or potential tourist destination to such an extent that safety factors can also be interpreted as basic conditions for the tourism industry (MICHALKÓ 2012).

Institutionalised threats, public health conditions and living conditions are security factors which, individually or collectively, can become permanent or temporary obstacles to the development of the tourism industry and the growth of traffic (MICHALKÓ 2012).

Festivals, as institutionalised products of the tourism industry, can be excellently linked to tourism and have a positive impact on the economic and social structure of a given settlement or region. The most significant aspect of festivals is their economic role. Festivals enhance the attractiveness of tourist destinations and offer additional programmes for tourists visiting for other purposes (SULYOK–SZIVA 2009). One of the main segments of festivals is music festivals, which are a type of festival based on a specific

theme, focusing on musicians and bands who entertain participants with their music in a unique environment over several days or weeks (DING–HUNG 2021). In Hungary, there are local, national and international festivals, which are among our most successful tourist products (Magyar Turisztikai Ügynökség [MTÜ] 2021).

In the 21st century, more and more music festivals are being held in Hungary, covering a wide range of genres (MTÜ 2021). Domestically organised festivals are therefore not only important in terms of musical life, but also have a significant impact on Hungary's tourism and economy. The popularity of these events is also reflected in the fact that in 2019, most of the major domestic festivals (such as Balaton Sound) achieved record attendance figures (MTÜ 2021). The data presented above clearly shows that security is a top priority at music festivals, and modern technologies play a key role in ensuring this.

Methodology

The methodological basis for my study was provided by a combination of several sources and research methods. My research was based on a combination of direct observation and qualitative methods. The literature review provides the theoretical framework, my personal experiences at festivals, recorded interviews and questionnaires provide the practical perspective, while legal documents present the formal regulatory environment. Through this complex methodological approach, my study provides an opportunity to present the application and possibilities of modern technologies that help to ensure and guarantee the safety of festival tourism.

The first phase of my work consisted of a review of the literature, in which I processed several domestic scientific dissertations, daily newspapers and internet sources. By examining these sources together, I analysed the development of tourism and, within that, festival tourism at the domestic and international levels, highlighting the safety of events and the actors involved in ensuring safety. In my analysis, I examined the role of private security, which plays a prominent role in the safety of festival tourism, and the possibilities for applying the modern technologies they use.

An important part of my research was to familiarise myself with the legal environment, emphasising that I only touched on the relevant domestic regulations in my thesis and focused primarily on presenting the technical possibilities. I reviewed the relevant domestic regulations, such as Government Decree 23/2011 (III. 8.), which defines the security requirements for music and dance events. With regard to the use of drones, I examined Act XCVII of 1995 on air transport. With regard to surveillance systems and biometric identification, I examined Act CXII of 2011 on the right to self-determination in information and freedom of information. In the field of radio communication equipment use, I examined Act LXIX of 2024 on Hungary's cyber security, Act XXIII of 2023 on cyber security certification and cyber security supervision, and NMHH Decree 17/2020 (XII. 17.), which lays down the measures necessary to ensure the interoperability of devices capable of receiving digital media services.

Exploring the legal framework provides insight into the conditions for applying modern technologies that contribute to the safety of festival tourism.

In the methodology of my study, I also placed emphasis on the collection and processing of empirical data. As part of my research, I interviewed Árpád Zimányi, the organiser of the OZORA festival, and Adrienn Riba, an “experienced” festival-goer. The interviews played a particularly important role in presenting the measures taken by the organisers to increase festival safety through the use of modern technologies, while the interview with the festival-goer presents the perspective of people who want to enjoy themselves without any worries, their thoughts and expectations regarding the new types of tools and methods used at festivals. Before both interviews, I prepared a semi-structured interview outline based on key topics and main question blocks, but during the interviews I adapted flexibly to the interviewees, allowing them to digress freely on the topic, giving space for depth to reveal attitudes, motivations and experiences.

In terms of methodology, it is important to note that I was in constant consultation with Árpád Zimányi, the organiser of the OZORA festival, and that I conducted interviews on other topics before and after the festival in 2025, but we touched on the use of modern technologies on both occasions (personal communication with Árpád Zimányi, 2025).

On several occasions, I personally collected data and made visual observations at the festivals, during which I was able to see the application of modern techniques in practice. As a police officer, I gained insight into the security activities of the OZORA Festival,² the Sziget Festival,³ the Valley of Arts Festival⁴ and the EFOTT⁵ festivals, among others.

The use of modern technologies in festival tourism safety

When examining the complex system of tourism safety, and within that, festival tourism safety, it is essential to explore the tasks related to the safety of various events. It is a fundamental human right to have one's right to safety and protection upheld (NÉMETH 2020).

Festival and event security is the set of measures and activities that are applied to ensure the smooth running of a given event and the safety of the lives and property of the participants. In other words, the purpose of event security is to ensure the smooth running of the event, to screen out and keep away unauthorised persons, to protect the participants and their property, the event area and its surroundings, and to prevent disorder.

When providing security for events, it is essential and necessary for the organisers, private security services (personal and property protection, health care, fire protection, etc.) and the authorities and police to cooperate (JUHÁSZ 2008).

Ensuring the safety of music festivals, similar to ensuring public safety, is a complex task and a product of collective cooperation. Private security companies play a significant role in this task. They complement the work of the police, organisers and civil guards in

² See: <https://2025.ozorafestival.eu/>

³ See: <https://szigetfestival.com/hu/>

⁴ See: www.muveszetekvolgye.hu/?srsltid=AfmBOoqDjJRbd21ueJx7jLkKpQx0m_f_D1AEcZXYDR8menc7StC3L2jJ

⁵ See: <https://tickets.efott.hu/events/efott-2026>

a complementary model (CHRISTIAN 2022). The basics and framework for providing security at music and dance events are regulated by Government Decree 23/2011 (III. 8.).

Private security is a service provided by a licensed company (or natural person) operating on a market basis in return for remuneration, which protects the personal safety and property of the client and facilitates the fuller exercise of their rights (CHRISTIAN 2022). In Hungary, following the change of regime and the opening of the market, private security providers have become increasingly important, and the number of private security companies and personal and property security licences issued has also increased significantly (CHRISTIAN–LIPPAI 2021).

No matter how well prepared a private security provider may be, the narrowest bottleneck in its effectiveness is the weakest link in the chain, the impact of the part(s) on the whole, so the stability of the activity may also depend on the strength of the weakest element. Based on this, we must ensure that all actors involved in the creation of security as a product consider it their own and, in the process, take on their respective roles as security professionals.

A professional private security service provider, by strengthening individual and collective security awareness, almost imperceptibly involves and makes all persons affected by its activities interested in the creation of security in the common interest and in minimising the possibility of preventing offences in the manner and to the extent relevant to them (JASENSZKY et al. 2021).

The role of the police in ensuring the safety of festivals is prevention, and the police authority's role in responding, monitoring events and preparing for accountability is more prominent, while the organisers and private security professionals guarantee the safety of the festival through live personnel and property protection activities and the use of modern security technology (CHRISTIAN 2022). The aim of my study is to present the modern tools and methods that help private security professionals in their work to guarantee the safety of festival tourism.

Camera systems, facial recognition and number plate recognition technologies, and biometric identification in crowd management – especially in festival security

Ensuring the safe running of large-scale events, especially music festivals, is becoming an increasingly complex task for organisers and law enforcement agencies. With the rise of digital technologies, advanced camera systems, facial recognition and number plate recognition software, and biometric identification are playing an increasingly important role alongside traditional security measures.⁶

⁶ Act CXII of 2011 on the right to self-determination in information and freedom of information.

Biometric data: personal data relating to the physical, physiological or behavioural characteristics of a natural person, obtained by specific technical means, which enable or confirm the unique identification of that natural person, such as facial images or dactyloscopic data.

In Hungary, these tools are gradually being integrated into event management practices and are noticeably improving prevention and response capabilities.

Closed-circuit television (CCTV) systems have long been used in public spaces and event venues. Modern camera systems no longer just record events, but are also capable of real-time analysis – for example, detecting suspicious movements, rapidly growing groups of people or aggressive behaviour patterns. These systems transmit images in real time to a central security unit, where qualified operators or artificial intelligence-based systems analyse the data. The use of facial recognition technology is becoming increasingly widespread for access control and screening wanted persons. Artificial intelligence-based algorithms are capable of quickly comparing recorded facial images with databases provided by the authorities (TÓTH 2019; Magyar Hírlap 2024).

Regulating vehicle traffic is also crucial in the context of festivals. Automatic number plate recognition (ANPR) camera systems make it possible to screen out unauthorised vehicles with or without entry permits and to monitor compliance with parking regulations. The technology supports automatic entry and exit, especially if the organisers register the participants' vehicles in advance.

Biometric identification, such as fingerprint or iris scanners, is mainly used for internal security personnel identification at festivals and sporting events, where it provides unambiguous personal identification.

In summary, the integration of advanced camera systems, facial recognition, number plate recognition and biometric identification is becoming an increasingly integral part of modern crowd management and festival security systems. In Hungary, the use of these solutions is proving its effectiveness in more and more cases, while at the same time necessitating the continuous fine-tuning of ethical and legal frameworks. Although the use of these technologies raises ethical and data protection issues, their targeted, proportionate and time-limited use is legally possible in the interests of protecting public safety.

In an interview with Árpád Zimányi, he stated that the OZORA festival has a camera system consisting of at least 50 cameras divided into two closed networks, covering an area of approximately 70 hectares, which can be monitored on site and in the camera room. The system also includes number plate recognition cameras at key junctions, which help to identify where visitors are located within the festival grounds, thus assisting medical staff or the police in emergencies. The number plate recognition system is supported by an artificial intelligence analysis programme (personal communication with Árpád Zimányi, 2025).

A facial recognition system is currently being designed and tested, which uses biometric data to identify ticket purchasers based on uploaded images. The implementation of this system will greatly facilitate access control in the future, as well as the identification and location of registered persons present at the festival site in the event of a disappearance, accident or police action.

Zimányi also said that they place great emphasis on developing and ensuring safety regulations during the registration process and ticket purchase, which is why their website has been designed to clearly display the relevant regulations and provide appropriate guidance for everyone.

On the festival website, ticket buyers are required to provide their name (as it appears on their passport), nationality, date of birth, gender, the country that issued their identity

document (passport, ID card, driving licence) and a recent portrait photograph. The portrait must not be a copy of the identity document, but a recent photograph (with a recognisable face, without sunglasses or a hat, as required for identity documents), which the buyer uploads or can take when purchasing the ticket via the ticket application. When ordering from a computer, the organiser requests that the photo be uploaded in advance.

The website also provides brief information on data processing and data protection for the buyer, and states that only personalised tickets will be accepted at the gate. This means that in order for the buyer to receive their wristband, the name assigned to the ticket must match the name on the visitor's identity card/passport.

For security reasons, additional registration categories have been created based on previous negative experiences.

Starting in 2025, entry to the festival area by car will be subject to registration. The aim is to improve traffic flow at the festival, enhance security and ensure a smoother entry process. This system will help to manage and distribute arrivals more efficiently. The organiser emphasises that registration will help locate car owners in the event of a fire or accident, facilitate access to travel information and improve coordination with car rental companies. To improve the efficiency of entry, the size of the arrival car park has been doubled and a new entrance has been created.

Zimányi emphasised that the festival is free for children under the age of 14. Children under the age of 14 can only attend the festival with their parents or legal guardians, so it is extremely important that their parents take care of their registration.

Those under the age of 18 may only attend the festival with an adult companion, and children may only enter the festival if their guardian is with them in person at the time of entry.

Zimányi also reported that visitors are advised not to bring pets to the festival, but if this is not possible, registration is required to ensure smooth entry. They draw attention to the fact that those arriving with pets should always make sure that the animal feels safe, has a comfortable place to rest, and has sufficient food and water available every day. Furthermore, dogs must be kept on a leash at all times outside the campsite and must wear a name tag with a telephone number so that the owner can be contacted if necessary. Pets should not be left locked up in places where they could overheat, and visitors should not bring animals that are unfriendly, fearful, sick or in heat under any circumstances.

Drones in crowd control

Technological advances in the 21st century have created new opportunities in the field of crowd control and public safety. Drones, also known as unmanned aerial vehicles (UAVs), have played a particularly significant role in ensuring the safe running of large public events, demonstrations, sporting events and festivals.

The use of drones allows for quick and efficient surveillance of large areas. By analysing the visual information transmitted by drones, decision-makers can respond more quickly and effectively to emerging situations (CHRISTIAN 2018). Drones are also ideal for supporting traffic management. Transport authorities and event organisers

are already testing drones to quickly detect traffic jams, accidents and road congestion, which often accompany large public events. The data collected by remote sensing helps to optimise traffic and quickly identify alternative routes (TERPECZ–SCHUSTER 2024).

However, the use of drones also raises ethical and legal issues. Data protection, respect for privacy rights and compliance with flight safety rules are key factors that must be regulated and monitored. The Hungarian legal system is constantly adapting the conditions for drone use in line with European Union regulations, with particular attention to their use at public events (CSÁK 2019). The basic concepts and rules relating to their use are contained in Act XCVII of 1995 on Air Transport. The aim of both Hungarian and EU regulations is to promote the safe use of drones by establishing flight rules, training requirements, registration obligations and other rules that virtually all drone users must be familiar with and comply with in full.

In summary, drones have become an effective tool for crowd control in Hungary as well. With the development of technology and the fine-tuning of legal regulations, they will be even more widely used in the future in the service of public safety. In an interview conducted in the summer of 2025, Árpád Zimányi said that the OZORA festival team only used drones for promotional purposes (personal communication with Árpád Zimányi, 15 June 2025). He emphasised that he was in constant consultation with the private security company responsible for maintaining order and property security at the festival site. In an interview with Árpád Zimányi in the autumn of 2025 on a different topic, he said that a drone equipped with night vision had been purchased for the security team and had already been used very effectively during the festival (personal communication with Árpád Zimányi, 10 October 2025).

The use of mobile applications, RFID⁷ and NFC⁸ technologies in crowd management – mainly at large music festivals

Thanks to advances in digital technology, crowd management practices at large events, especially music festivals, have undergone fundamental changes. The integration of mobile applications, RFID (Radio Frequency Identification) and NFC (Near Field

⁷ RFID (Radio Frequency IDentification) is a technology used for automatic identification and data communication, which essentially involves the storage and transmission of data using RFID tags and devices. An RFID tag is a small object that can be attached to or embedded in the object to be identified. The object can be an item, such as a commodity or component, or a living being, including a human being. The essence of RFID technology is the communication between a radio frequency transceiver unit and RFID tags placed on the objects being monitored. Communication takes place automatically, without human intervention. The technology can be used in many areas, such as inventory management and automatic shipment tracking, but the most common and well-known application is security tags that “beep” when they come close to a reader gate. See: www.cimkecentrum.hu/tudastar/mi-az-rfid

⁸ NFC (Near Field Communication) is a short-range, low-power, high-frequency (13.56 MHz) wireless radio communication technology (based on RFID) that enables secure and fast data exchange between electronic devices, typically within a distance of 4–10 cm. Its main characteristic is that, unlike Bluetooth, it does not require manual device pairing and is capable of communicating both between two active devices (e.g. smartphones) and between an active and a passive, unpowered device (NFC tag/microchip). Its primary areas of application include contactless mobile payments (e.g. Apple Pay, Google Pay), digital identification, and rapid data transfer (OKUNBOR et al. 2018).

Communication) technologies has significantly contributed to improving the visitor experience, enhancing security and managing logistics processes more efficiently. In Hungary, these technologies have been playing an important role in crowd management for years at events such as the Sziget Festival, Balaton Sound and VOLT Festival.

RFID (Radio-Frequency Identification) and NFC (Near Field Communication) are two closely related wireless communication technologies used to identify objects, people and authorisations and to transfer data.

RFID technology has become indispensable, particularly in the areas of access control and cashless payment. RFID chips integrated into wristbands allow visitors to enter the event area quickly and without queuing, and to purchase products and services. This not only increases logistical efficiency, but also significantly reduces the possibility of theft and fraud.

NFC technology, as a short-range communication solution, is increasingly being used in mobile payments and personal identification. By utilising the NFC functions of smartphones, organisers can respond quickly to security situations, such as suspicious movements or overcrowded areas.

In addition, NFC-based solutions also facilitate rapid evacuation by enabling the tracking of individuals within the event area.

Mobile applications allow participants to receive real-time information about programmes, venues, security alerts and crowd movements. These applications contribute to more independent and informed movement of visitors, which reduces congestion and pressure on human resources.

For Hungarian festival organisers, the use of these technologies not only serves to maintain competitiveness, but also to enhance safety. The data collected at events is analysed by the organisers afterwards and used to refine future crowd management strategies.

Overall, it can be said that the integrated use of mobile applications, RFID and NFC technologies has become indispensable for the modern and safe running of large-scale events. The Hungarian practice is a good example of how smart technologies can combine the dimensions of organisation, security and visitor experience.

Árpád Zimányi said that the festival does not use either RFID or NFC technology for guests, and unlike in previous years, it does not even operate a mobile application. He explained that performers and service staff have RFID-enabled wristbands that grant access to different areas and entitle the wearer to various services, such as meals, coffee, etc.

In his opinion, instead of a mobile application, their website, which works well in offline mode, provides assistance that visitors use effectively and prefer to use. Árpád Zimányi emphasised that they already use the increasingly popular and widespread QR codes, which can be downloaded to phones, in many areas, as they can also contain a great deal of data, thus helping with security and logistics. He sees great potential in the use of QR codes and biometric identification, arguing that they are inexpensive and can be easily integrated into existing systems (personal communication with Árpád Zimányi, 2025).

Radio communication

Digital radio communication systems have become essential tools for large-scale, real-time, reliable voice-based communication. The legal framework for these systems in Hungary is provided by Act LXIX of 2024 on Cybersecurity in Hungary, Act XXIII of 2023 on Cybersecurity Certification and Cybersecurity Supervision, and NMHH Decree 17/2020 (XII. 17.) on measures necessary to ensure the interoperability of digital media devices.

Fast and reliable communication is essential for festival security personnel. Hytera's DMR (Digital Mobile Radio) system enables encrypted, interference-free communication, which is particularly important for coordination in large crowds (Hytera s. a.). DMR technology, which operates according to the ETSI standard, is scalable and can be integrated with other security systems (ETSI 2018).

Árpád Zimányi stated that they use Hytera's DMR system, as rapid response, secure data flow and uninterrupted group communication are essential in organisation and security (personal communication with Árpád Zimányi, 2025). Their system is based on two repeater stations, five channels and 220 radio devices (150 organisers and 70 security personnel), ideally serving the security network needs of a large event. The heart of the system is the two Hytera repeaters, which are connected to each other via an IP network, ensuring extended coverage and stable connections even over distances of several kilometres.

DMR technology allows a single physical channel to function as two separate communication slots (TDMA), so the 5-channel system actually provides ten separate voice channels simultaneously. This is particularly effective when multiple departments (e.g. security, technical staff, event organisers) operate on separate channels but can quickly switch to shared communication when necessary (ETSI 2018).

With the appropriate grouping of 220 radio devices, the system is highly scalable and easy to manage. Hytera devices support GPS-based positioning, text messaging and an emergency call function, which is particularly important for security applications.

Control software that can be connected to the system (e.g. Hytera SmartDispatch) allows for live traffic monitoring, call log management, and even remote programming (Hytera s. a.). The digital radio communication system developed with Hytera technology offers a modern, secure and reliable solution for a large number of users.

The use of modern technologies for festival safety from a festival-goer's perspective

As part of my research on festival tourism safety, I interviewed Adrienn Riba, who has been regularly attending festivals in Hungary for almost ten years, but also has international experience. She usually attends festivals as a guest, but in many cases also as a fire juggler.

When asked what she thinks about the camera systems used at festivals, Adrienn Riba said,

“on the one hand, it’s very good, but on the other hand, not necessarily. I can’t imagine every square metre of the festival being covered by cameras, that would kill the festival. It’s good for shops, stores and other hubs, because if someone steals something, it can be tracked. It’s important to choose the right measure and location, but don’t put cameras on the stages, because I think that violates personal rights.”

She explained that she considers drone surveillance to be very good, but primarily from a security and property protection perspective. Adrienn has experienced that many unauthorised intruders with the intention of stealing have appeared at the OZORA Festival in the past, but in 2025, the organiser was able to curb this by monitoring agricultural areas using drones. She considers chip or other card applications to be useful for monitoring the movement of workers and performers in different zones and for dividing areas, but they have no role among festival visitors. Adrienn prioritises personal rights over security in this area.

Closing thoughts

Modern technologies contribute significantly to maintaining and enhancing security at large music festivals, but special attention must be paid to ethical and data protection issues when applying these technologies. Future developments must be guided by transparency, ethical application and respect for the rights of participants. Internet sources and international examples also clearly show the direction of development. According to a statement by Hanwha Vision, a South Korean security technology company, artificial intelligence and predictive analytics play a key role in event security, especially in predicting crowd movements (Hanwha Vision 2024). In addition, Reuters reported that India had increased security at the Maha Kumbh religious festival with drones and facial recognition systems (SHARMA–MEHTA 2025). Some authors have even stated that RFID, NFC technologies and drone shows are among the coolest festival technologies, not only serving security purposes but also being spectacular elements of modern event organisation (Socialnomics 2023).

References

- BUJDOSÓ, Zoltán (2010): *Turisztikai tervezés módszertana*. Gyöngyös: Károly Róbert Főiskola.
- CHRISTIÁN, László (2018): Rendészeti szervek. In JAKAB, András – FEKETE, Balázs (eds.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. Online: https://real.mtak.hu/117111/1/CL_Rendeszetiszervek2018.pdf
- CHRISTIÁN, László (2022): *Komplementer rendészet*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.

- CHRISTIÁN, László – LIPPAI, Zsolt (2021): Kakukktojás vagy új rendészeti alappillérei. In CSABA, Zágón – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY, Ágnes (eds.): „Tehetség, szorgalom, hivatás”: *Tanulmánykötet*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 17–30. Online: <https://doi.org/10.37372/mrttypt.2021.1.1>
- CSÁK, Zsolt (2019): A drónok kapcsán felmerülő egyes büntető anyagi és eljárási jogi kérdések. In MEZEI, Kitti (ed.): *A bűnügyi tudományok és az informatika*. Pécs–Budapest: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont – PTE ÁJK, 26–45. Online: https://jog.tk.hun-ren.hu/uploads/files/02_bunteto-jog_informatika_CSAKZS.pdf
- DING, Hai-Meng – HUNG, Kuang-Peng (2021): *The Antecedents of Visitors' Flow Experience and Its Influence on Memory and Behavioral Intentions in the Music Festival Context*. *Journal of Destination Marketing & Management*, 19. Online: <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2020.100551>
- ETSI (2018): *Digital Mobile Radio (DMR) standards*. Online: <https://bit.ly/4aaChXP>
- HALL, Colin M. – TIMOTHY, Dallen J. – DUVAL, David T. (2004a): Security and Tourism – Towards a New Understanding. In HALL, Colin M. – TIMOTHY, Dallen J. – DUVAL, David T. (eds.): *Safety and Security in Tourism. Relationships, Management, and Marketing*. New York: The Haworth Hospitality Press, 1–18.
- HALL, C. Michael – WILLIAMS, Allan M. – LEW, Alan A. (2004b): Tourism: Conceptualizations, Institutions, and Issues. In HALL, C. Michael – WILLIAMS, Allan M. – LEW, Alan A. (eds.): *A Companion to Tourism*. Malden, MA: Blackwell, 3–21. Online: <https://doi.org/10.1002/9780470752272.ch1>
- Hanwha Vision (2024): Emerging Technology Trends in Event Safety. *Hanwha Vision America*, 16 July 2024. Online: <https://hanwhavisionamerica.com/blog/emerging-technology-trends-in-event-safety/>
- Hytera [s. a.]: *Digital Mobile Radio Systems*. Online: www.hytera.com/eu/products/dmr-repeaters-systems.html
- JASENSZKY, Nándor – REGÉNYI, Kund M. – LIPPAI, Zsolt (2021): A biztonság tudatosság fogalma, fejlődése nemzetbiztonsági, terrorelhárítási és magánbiztonsági szempontból. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 9(4), 3–17. Online: <https://doi.org/10.32561/nsz.2021.4.1>
- JUHÁSZ, László (2008): Rendezvénybiztosítás, sportrendezvények biztosítása (különös tekintettel a labdarúgó-mérkőzések biztosítására). *Bolyai Szemle*, 17(3), 91–102.
- Magyar Hírlap (2024): Mesterséges intelligenciával erősítik a fesztivál biztonságát. *Magyar Hírlap*, 14 May 2024. Online: www.magyarhirnap.hu/kultura/20240514-mesterseges-intelligenciaval-erositik-a-fesztival-biztonsagat
- Magyar Turisztikai Ügynökség (2021): *Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 – Turizmus 2.0*. Online: <https://mtu.gov.hu/cikkek/strategia/>
- MÁTYÁS, Szabolcs (2014): Budapest bűnözésföldrajzi vizsgálata 2009 és 2012 között. *Magyar Rendészet*, 14(3), 93–103.
- MICHALKÓ, Gábor (2012): *Turizmológia: Elméleti alapok*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- MICHALKÓ, Gábor (2020): A biztonság szerepe a turizmus rendszerében. In MICHALKÓ, Gábor – NÉMETH, József – RITECZ, György (eds.): *Turizmusbiztonság*. Budapest: Ludovika, 13–23.
- NÉMETH, József (2020): A sport- és kulturális rendezvények, tanácskozások, delegációk biztosítása. In MICHALKÓ, Gábor – NÉMETH, József – RITECZ, György (eds.): *Turizmusbiztonság*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 299–301.
- OKUNBOR, Charles et al. (2018): An Overview of Near Field Communication (NFC). *International Journal of Scientific and Engineering Research*, 9(12), 1829–1847. Online: www.researchgate.net/publication/356475405_An_Overview_of_Near_Field_CommunicationNFC

- PIZAM, Abraham – MANSFELD, Yoel eds. (1996): *Tourism, Crime and International Security Issues*. John Wiley and Sons.
- PUCZKÓ, László – RÁTZ, Tamara (1998): *A turizmus hatásai*. Budapest: Aula – Kodolányi János Főiskola.
- SHARMA, Saurabh – MEHTA, Tanvi (2025): A Tech-Savvy Maha Kumbh: India Aims for a Safer Religious Festival. *Reuters*, 23 January 2025. Online: www.reuters.com/world/india/tech-savvy-maha-kumbh-india-aims-safer-religious-festival-2025-01-23/
- Socialnomics (2023): Coolest New Technology at Music Festivals. *Socialnomics*, 12 May 2023. Online: <https://socialnomics.net/2023/05/12/coolest-new-technology-at-music-festivals/>
- SULYOK, Judit – SZIVA, Ivett (2009): A fesztiválturizmus nemzetközi és hazai tendenciái. *Turizmus Bulletin*, 13(3), 3–13.
- TERPECZ, Gábor – SCHUSTER, György (2024): Drónok az okos városokban. In MOLNÁR, György – TEMESVÁRI, Zsolt – WÜHRL, Tibor (eds.): *XXXIX. Kandó Konferencia 2023*. Budapest: Óbudai Egyetem, 137–150.
- TÓTH, András (2019): A mesterséges intelligencia szabályozásának paradoxonja és egyes jogi vonatkozásainak alapvető kérdései. *Infokommunikáció és Jog*, 16(73), 3–9.

Legal sources

1995. évi XCVII. törvény a légiközlekedésről [Act XCVII of 1995 on air transport]
2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról [Act CXII of 2011 on the right to self-determination in information and freedom of information]
2023. évi XXIII. törvény a kiberbiztonsági tanúsításról és a kiberbiztonsági felügyeletről [Act XXIII of 2023 on cybersecurity certification and cybersecurity supervision]
2024. évi LXIX. törvény Magyarország kiberbiztonságáról [Act LXIX of 2024 on cybersecurity in Hungary]
- 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények biztonságosabbá tételéről [Government Decree 23/2011 (III. 8.) on security requirements for music and dance events]
- 17/2020. (XII. 17.) NMHH rendelet a digitális médiaszolgáltatások vételére alkalmas készülékek együttműködő képessége érdekében szükséges intézkedésekről [NMHH Decree 17/2020 (XII. 17.) on the measures necessary to ensure the interoperability of devices capable of receiving digital media services]

This page intentionally left blank.

A turisztikai mobilitás közlekedésbiztonsági kihívásai

A forgalom-ellenőrzés hatékonysága

Road Safety Challenges of Tourist Mobility

The Effectiveness of Traffic Control

CSETE Dániel¹ 

Bevezetés: A turizmus térbeli koncentrációja és szezonális intenzitása a közlekedési környezet átalakulásával jár együtt, ami a turisztikai desztinációkban sajátos közlekedésbiztonsági kihívásokat eredményez. Bár a turizmusbiztonság interdiszciplináris megközelítése egyre hangsúlyosabb, a közlekedésrendészeti beavatkozások szerepét a turisztikai mobilitásból fakadó kockázatok kezelésében mindeddig kevésbé elemezték rendszerszinten.

Célkitűzések: A tanulmány célja annak bemutatása, hogy a turisztikai mobilitás milyen módon járul hozzá a közlekedésbiztonsági kockázatok erősödéséhez, valamint, hogy a forgalom-ellenőrzés célzott alkalmazása miként növelheti a közlekedésrendészeti beavatkozások hatékonyságát a hazai turisztikai desztinációkban.

Módszertan: A tanulmány elméleti és elemző megközelítést alkalmaz a turizmusbiztonság és a közlekedésbiztonság szakirodalmának feldolgozására, valamint a hazai közlekedési baleseti statisztikák és rendészeti tapasztalatok értelmezésére támaszkodva. Az elemzés középpontjában azon, ismétlődően megjelenő közlekedési szabályszegések állnak, amelyek a súlyos kimenetelű közúti balesetek kialakulásában meghatározó szerepet játszanak.

Eredmények: Az elemzés rámutat arra, hogy a turisztikai desztinációkban a közlekedési kockázatok térben és időben koncentráltan jelentkeznek. A sebességtúllépés, az elsőbbségi szabályok megszegése, valamint az irányváltással

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: csete03@gmail.com

és bekanyarodással kapcsolatos szabályszegések elsősorban a balesetek bekövetkezésének valószínűségét növelik, míg a járművezetés ittas vagy bódult állapotban, illetve a passzív biztonsági rendszerek használatának elmulasztása a balesetek kimenetelét súlyosbítja. A tanulmány megállapítja, hogy a forgalom-ellenőrzés kockázatorientált, célzott alkalmazása alkalmas eszközt kínál e magatartásformák hatékony kezelésére a turisztikai csomópontokban.

Konklúzió: A tanulmány következtetése szerint a forgalom-ellenőrzésnek nem pusztán közlekedésbiztonsági, hanem turizmusbiztonsági jelentősége is van. A célzott, térben és időben koncentrált rendészeti beavatkozások hozzájárulhatnak a balesetek számának és súlyosságának csökkentéséhez, valamint a desztinációk biztonsági megítélésének erősítéséhez. A vizsgálat további kutatások alapjául szolgálhat a turisztikai térségek kockázatalapú rendészeti elemzése terén.

Kulcsszavak: turisztikai mobilitás, közlekedésbiztonság, turizmusbiztonság, forgalom-ellenőrzés, közlekedésrendészet

Introduction: The spatial concentration and seasonal intensity of tourism entail a transformation of the transport environment, resulting in specific road safety challenges within tourist destinations. Although the interdisciplinary approach to tourism security has become increasingly prominent, the role of traffic policing interventions in managing risks arising from tourist mobility has so far received limited systematic analysis.

Objectives: The aim of the study is to demonstrate how tourist mobility contributes to the intensification of road safety risks and how the targeted application of traffic control can enhance the effectiveness of traffic policing interventions in Hungarian tourist destinations.

Methodology: The study applies a theoretical and analytical approach, drawing on a review of the literature on tourism security and road safety, as well as the interpretation of Hungarian road traffic accident statistics and policing experience. The analysis focuses on recurrent traffic rule violations that play a decisive role in the occurrence of severe road traffic accidents.

Results: The analysis indicates that road safety risks in tourist destinations are concentrated in space and time. Speeding, violations of right-of-way rules, and infringements related to turning and manoeuvring primarily increase the likelihood of accidents, while driving under the influence of alcohol or other psychoactive substances and the non-use of passive safety systems aggravate accident outcomes. The study finds that the risk-oriented and targeted application of traffic control offers an effective means of addressing these forms of behaviour in tourist hubs.

Conclusion: The study concludes that traffic control has not only road safety relevance but also significant tourism security implications. Targeted policing interventions concentrated in space and time may contribute to reducing both the number and severity of road traffic accidents and to strengthening the

security image of tourist destinations. The findings provide a foundation for further research into risk-based policing approaches in tourism-intensive areas.

Keywords: tourist mobility, road safety, tourism security, traffic control, traffic policing

Bevezetés

A turizmus térbeli koncentrációja és szezonális intenzitása napjainkra olyan komplex biztonsági kihívásokat eredményezett, amelyek túlmutatnak a klasszikus közrendvédelmi megközelítéseken (PÉTER – NÉMETH – LELKÓNÉ TOLLÁR 2018). A turizmusbiztonság (MICHALKÓ–NÉMETH–RITECZ 2020) fogalma egyre inkább interdiszciplináris értelmezést igényel, amelyben a közlekedésbiztonság (MAJOR 2009) kiemelt szerepet kap. A turisták mindennapi mozgása az érkezéstől a desztináción belüli helyváltoztatáson át a hazautazásig olyan közlekedési környezetben zajlik, amelyet gyakran nem ismernek, és amelynek szabályrendszerét eltérő közlekedési kultúrák felől közelítik meg.

A turisztikai mobilitás közlekedésbiztonsági vonatkozásai a nemzetközi szakirodalomban is egyre hangsúlyosabban jelennek meg. A turizmus növekvő volumene számos desztinációban olyan közlekedési terhelést eredményez, amely különösen a nagyvárosi térségekben és a szezonálisan kiemelt turisztikai régiókban jelentkezik. A turisták közlekedési magatartása több szempontból eltér a helyi lakosságtól. Gyakrabban vesznek igénybe bérelt járműveket, erőteljesebben támaszkodnak navigációs rendszerekre, valamint az adott közlekedési infrastruktúrát jellemzően nem rutinszerűen használják. A helyismeret hiánya, az idegen közlekedési környezet és az eltérő közlekedési kultúrák találkozása együttesen olyan helyzeteket teremthet, amelyek növelik a közlekedési konfliktusok és baleseti kockázatok valószínűségét (THOMPSON–SABIK 2018).

A közúti közlekedés sajátossága, hogy a kockázatok nem elszigetelt módon, hanem dinamikus kölcsönhatások eredményeként jelennek meg. Egyetlen szabályszegés, különösen forgalmas, turisztikai szempontból kiemelt térségekben, láncreakció-szerűen idézhet elő veszélyes helyzeteket. Ebből következően a közlekedésbiztonság nem kizárólag egyéni felelősség kérdése, hanem rendszerszintű probléma, amely rendészeti beavatkozásokat tesz szükségessé.

Magyarországon a turisztikai desztinációk – különösen Budapest belvárosi területei, a Balaton térsége, valamint a kiemelt kulturális és történelmi városközpontok – rendszeresen tapasztalnak olyan forgalmi terhelést, amely a közlekedésbiztonság romlásával járhat. A szezonálisan megjelenő, nagyszámú turista nemcsak a forgalom volumenét növeli meg, hanem annak összetételét is átalakítja. A különböző vezetési szokások, szabályértelmezések és mobilitási mintázatok találkozása fokozott baleseti kockázatot hordoz (NÉMETH 2017).

Ebben a környezetben a közlekedésrendszet szerepe túlmutat a hagyományos jogérvényesítésen. A forgalom-ellenőrzés a turizmusbiztonság egyik kulcselemévé válik, mivel képes célzottan beavatkozni azokba a magatartásformákba, amelyek a legsúlyosabb közúti balesetekhez vezetnek. A forgalom-ellenőrzés korszerű megjelenése olyan strukturált

megközelítést kínál, amely a baleseti főokok rendszerén keresztül teszi lehetővé a rendszert erőforrások hatékony felhasználását (MAJOR–MÉSZÁROS 2015). A tanulmány központi kérdése annak feltárása, hogy a forgalom-ellenőrzés kockázatalapú, célzott alkalmazása milyen mechanizmusokon keresztül járul hozzá a hazai turisztikai desztinációk közlekedésbiztonságának erősítéséhez.

A turisztikai mobilitás és a közlekedésbiztonság összefüggései

A turisztikai mobilitás a turisták térbeli mozgásának összességét jelenti, amely az utazás teljes időtartamát átfogja. E mobilitási folyamatok sajátossága, hogy nem rutinszerűek. A turisták jellemzően idegen környezetben, eltérő szabályozási és infrastrukturális feltételek között közlekednek. A helyismeret hiánya, az információs túlterheltség, valamint az időnyomás együttesen olyan döntési helyzeteket teremtenek, amelyek növelik a közlekedési szabályszegések valószínűségét.

A turisztikai mobilitás közlekedésbiztonsági hatásai különösen markánsan jelennek meg a desztinációkon belüli rövid távú mozgások során. A városi környezetben a gyalogosforgalom, a közösségi közlekedés és az egyéni gépjárműhasználat egyidejű jelenléte komplex közlekedési helyzeteket eredményez. Ezekben a szituációkban a turisták gyakran eltérően értelmezik az elsőbbségi szabályokat, a sebességhez kapcsolódó elvárásokat, illetve az irányváltás szabályait, ami konfliktushelyzetekhez, közlekedési balesetekhez vezethet.

Magyarországon a turisztikai desztinációk közlekedési sajátosságai jelentős szezonális ingadozást mutatnak. A nyári időszakban, fesztiválok, kiemelt rendezvények vagy ünnepi hosszú hétvégék idején a forgalom hirtelen megnövekedése figyelhető meg. E forgalomnövekedés nem csupán mennyiségi terhelést jelent, hanem minőségi változást is, hiszen a közlekedésben részt vevők összetétele heterogénebbé válik. A helyi lakosság mellett megjelennek a belföldi és külföldi turisták, valamint a szolgáltatásokhoz kapcsolódó áruszállítási és személyszállítási tevékenységeket kiszolgáló járművek is.

A közlekedésbiztonsági kockázatok e környezetben térben és időben koncentráltan jelentkeznek. A sebességtúllépés, az elsőbbségadás elmulasztása, az irányváltással kapcsolatos szabályszegések, valamint az alkohol vagy más tudatmódosító szerek hatása alatt történő járművezetés olyan tényezők, amelyek különösen veszélyesek a sűrűsödő turistaforgalom mellett.

A turisztikai forgalom koncentrációja különösen a közlekedési csomópontok, városi főútvonalak, valamint a kiemelt turisztikai látványosságok környezetében figyelhető meg. Ezekben a desztinációkban a rövid idő alatt megnövekedő forgalom sűrűbb járműinterakciókat eredményez, ami növeli a konfliktushelyzetek kialakulásának valószínűségét. A turisták mobilitási mintázatai gyakran nem igazodnak a helyi közlekedési rendszer megszokott működési ritmusához, így a forgalmi terhelés nemcsak mennyiségében növekszik, hanem összetételében is megváltozik (DICKINSON–ROBBINS 2008). A különböző közlekedési módok (gyalogos, kerékpáros, közösségi és egyéni gépjárműközlekedés) egyidejű jelenléte olyan komplex közlekedési környezetet alakít ki, amelyben a közlekedési szabályok betartásának ellenőrzése rendkívül fontos.

E sajátosságok indokolják, hogy a közlekedésbiztonság kérdését a turizmusbiztonság integráns részeként kezeljük. A rendészeti beavatkozások akkor lehetnek hatékonyak, ha figyelembe vesszük a turisztikai mobilitás sajátos mintázatait, és az ellenőrzési tevékenységet a legnagyobb kockázatot hordozó magatartásokra koncentrálják. Ebben a kontextusban a forgalom-ellenőrzés célzott, baleseti főokokra fókuszáló ellenőrzési gyakorlata kulcsfontosságú (MAJOR 2009).

A forgalom-ellenőrzés szerepe a turizmusbiztonságban

A forgalom-ellenőrzés a rendészeti tevékenységek azon területe, amely a közvetlen fizikai biztonság biztosítása mellett jelentős hatással van a közlekedésben részt vevők szubjektív biztonságérzetére is. A turizmusbiztonság szempontjából ez különösen lényeges, mivel a turisták biztonságérzete nagymértékben függ attól, hogy a közlekedési környezetet mennyire érzékeli kiszámíthatónak, szabályozottnak és ellenőrzöttnak (KELLER – TÓTH-KASZÁS 2021). A rendőri jelenlét és a forgalom-ellenőrzési tevékenység ebben az értelemben nem pusztán jogérvényesítő funkciót lát el, hanem preventív és bizalomépítő szerepet is betölt.

A turisztikai desztinációk közlekedési környezete sajátos rendészeti megközelítést igényel. A forgalom intenzitása gyakran időszakosan növekszik meg, miközben a közlekedők összetétele heterogénne válik. A turisták egy része alkalmi járműhasználóként, bérautóval vagy idegen rendszámú gépjárművel vesz részt a forgalomban, más részük gyalogosként vagy közösségi közlekedési eszközöket igénybe véve mozog. Ez a sokszínűség olyan forgalmi helyzeteket teremt, amelyekben a szabályértelmezési eltérések és a figyelemmegosztás hiányosságai fokozott baleseti kockázatot jelentenek.

A forgalom-ellenőrzés turizmusbiztonsági jelentősége abban is megmutatkozik, hogy a közlekedési balesetek nem csupán egyéni sérülésekhez vagy anyagi károkhoz vezetnek, hanem negatívan befolyásolják a desztinációról kialakuló képet is (MARTON–KELLER–BIRKNER 2018). Egy súlyos baleset, különösen, ha külföldi állampolgárokat érint, a médián keresztül gyorsan nemzetközi visszhangot kaphat, ami közvetve hatással lehet a turisztikai keresletre és az adott desztináció biztonsági megítélésére. Ebből következően a forgalom-ellenőrzésnek nem kizárólag közlekedésbiztonsági, hanem stratégiai, turizmusbiztonsági jelentősége is van.

A rendészeti erőforrások azonban korlátozottak, ezért a forgalom-ellenőrzési tevékenység hatékonysága nagymértékben azon múlik, hogy az ellenőrzések mennyire célzottak és kockázatalapúak. Az általános, minden szabályszegésre kiterjedő ellenőrzések helyett indokolt olyan elvek mentén szervezni a rendészeti beavatkozásokat, amelyek a leg-súlyosabb következményekkel járó magatartásokra koncentrálnak. A forgalom-ellenőrzés során a halálos és súlyos sérüléssel járó balesetek fő okait kell az ellenőrzési fókusz közepontjába állítani (MAJOR–MÉSZÁROS 2015).

Turisztikai környezetben a fenti elv alkalmazása azért is különösen indokolt, mivel a forgalmi kockázatok nem egyenletesen oszlanak el, hanem meghatározott helyszínekhez és időszakokhoz kötődnek. A desztinációk megközelítési útvonalai, a városi csomópontok, a rendezvényhelyszínek környéke vagy a szórakozónegyedek olyan térbeli koncentrációkat

jelentenek, ahol a közlekedési szabályszegések következményei fokozottan érvényesülnek. A forgalom-ellenőrzés ezen a ponton válik a turizmusbiztonság aktív eszközévé (KOVÁCS et al. 2014).

A célzott forgalom-ellenőrzés gyakorlati megvalósítása a rendészeti erőforrások tudatos térbeli és időbeli koncentrációját igényli. A közlekedési baleseti statisztikák, a forgalmi terhelési adatok, valamint a turisztikai eseménynaptár együttes elemzése lehetővé teszi azoknak a helyszíneknek és időszakoknak az azonosítását, ahol a közlekedési kockázatok a legnagyobb mértékben jelentkeznek. A turisztikai desztinációkban a forgalmi terhelés gyakran rövid idő alatt, koncentráltan növekszik meg, ami a közlekedési konfliktusok gyakoribb előfordulásához vezethet. Ilyen környezetben különösen fontos, hogy a rendészeti beavatkozások ne kizárólag általános jelenlétben alapuljanak, hanem a kockázatok szempontjából legkritikusabb magatartásokra és helyszínekre irányuljanak. A rendőri jelenlét láthatósága és az ellenőrzések következetessége hozzájárul a közlekedési szabályok betartásának erősítéséhez, valamint a közlekedési rendszer kiszámíthatóságának fenntartásához. A turisztikai környezetben mindennek különös jelentősége van, hiszen a közlekedési rend stabilitása a látogatók biztonságérzetének egyik meghatározó eleme.

A baleseti okok fókuszba helyezése a turisztikai desztinációk forgalom-ellenőrzésében

A forgalom-ellenőrzés fentebb részletezett megközelítése azon alapfeltevésre épül, hogy a közúti balesetek túlnyomó többsége néhány jól azonosítható, egyértelmű szabályszegésben megjelenő magatartásformához köthető. Az elv lényege, hogy a rendészeti ellenőrzések elsődlegesen e baleseti főokokra irányuljanak, ezáltal maximalizálva a beavatkozások baleset-megelőző hatását (MAJOR 2009). A turisztikai desztinációk esetében e megközelítés különösen fontos, mivel a közlekedési kockázatok koncentráltan jelennek meg, és a szabályszegések következményei gyakran súlyosabbak.

A közúti közlekedési baleseti statisztikák elemzése során a hazai statisztikák azt mutatják, hogy a súlyos kimenetelű balesetek jelentős része néhány rendszeresen visszatérő magatartásformához köthető. Ezek közül kiemelkedő szerepet játszik a megengedett sebesség túllépése, az elsőbbségi szabályok megszegése, valamint az irányváltással és bekanyarodással kapcsolatos szabályszegések köre. E magatartások közös jellemzője, hogy közvetlen módon befolyásolják a balesetek bekövetkezésének valószínűségét, különösen a forgalmi terhelésnek kitett közlekedési környezetben.

A következő alfejezetek e három fő baleseti okot vizsgálják részletesen, bemutatva azok turisztikai desztinációkban megjelenő sajátosságait, valamint a közlekedésbiztonságot szolgáló forgalom-ellenőrzési beavatkozások lehetséges irányait.

Sebességtúllépés

A sebességtúllépés a közúti balesetek egyik legmeghatározóbb oka, amely a turisztikai környezetben sajátos formában jelenik meg. A turisták egy része idegen úthálózaton

közlekedik, ahol a sebességhatárok, az útviszonyok és a forgalomszervezés eltérhet a megszokottól. A helyismeret hiánya gyakran vezet ahhoz, hogy a járművezetők nem megfelelően alkalmazkodnak az útviszonyokhoz, különösen városi környezetben vagy települések közötti szakaszokon.

A turisztikai desztinációk megközelítési útvonalain a sebességtúllépés kockázata fokozott, mivel a forgalom gyakran hullámzó jellegű, mivel hosszabb szabad útszakaszokat hirtelen lassításra kényszerítő csomópontok követnek. Ilyen környezetben a sebesség-ellenőrzés nem pusztán szankcionáló eszköz, hanem a forgalom ritmusának szabályozását szolgáló preventív beavatkozás. A látható és rendszeres sebesség-ellenőrzés hozzájárulhat ahhoz, hogy a turisták alkalmazkodjanak a helyi közlekedési környezethez, ezáltal csökkenjen a baleseti kockázat.

A sebesség közlekedésbiztonsági jelentősége nem csupán a balesetek bekövetkezésének valószínűségében, hanem azok súlyosságában is megmutatkozik. A nagyobb haladási sebesség csökkenti a járművezetők rendelkezésére álló reakcióidőt, növeli a féktávolságot, és jelentősen rontja a jármű feletti kontroll fenntartásának lehetőségét (NILSSON 2004). Ennek következtében a váratlan forgalmi helyzetek – például hirtelen lassítás, gyalogos megjelenése vagy irányváltási manőver – kezelése jóval nehezebbé válik. Turisztikai desztinációkban mindez különösen problematikus lehet, mivel a közlekedési környezet gyakran változatos és kiszámíthatatlan. A nagy forgalmú főútvonalak mellett gyalogosforgalommal telített városi terek, kerékpáros útvonalak, valamint turisztikai attrakciók környezetében kialakuló sűrű forgalmi helyzetek egyidejű jelenléte fokozza a baleseti kockázatot. A turisták jelenléte tovább növeli a bizonytalanságot, mivel a látogatók gyakran nem ismerik a helyi közlekedési sajátosságokat, és a forgalmi helyzetek értelmezése számukra nagyobb figyelmet igényel. Ilyen környezetben a sebességhatárok betartása különösen fontos, mivel már viszonylag kis mértékű sebességnövekedés is jelentősen növelheti a balesetek bekövetkezésének valószínűségét és azok súlyosságát. A sebesség-ellenőrzés ezért nem csupán a szabályszegések szankcionálását szolgálja, hanem a közlekedési környezet biztonsági szintjének fenntartásában és a közlekedők viselkedésének befolyásolásában is fontos szerepet tölt be.

Az elsőbbség meg nem adása

Az elsőbbségi szabályok megszegése a közúti balesetek egyik leggyakoribb oka, amelynek a turisztikai desztinációkban fokozott jelentősége van. A turisták közlekedési magatartását jelentős mértékben befolyásolja az idegen környezet, a forgalmi helyzetek gyors változása, valamint az eltérő szabályértelmezésekből fakadó bizonytalanság. Az elsőbbségi viszonyok helytelen felismerése vagy figyelmen kívül hagyása különösen városi környezetben, csomópontokban és gyalogátkelőhelyek közelében vezethet súlyos következményekkel járó balesetekhez.

A turisztikai csomópontok közlekedési sajátossága, hogy a forgalomban részt vevők jelentős része nem rutinszerűen használja az adott úthálózatot. A turisták gyakran navigációs eszközökre támaszkodnak, amelyek elvonhatják a figyelmet a forgalmi jelzésekről és az elsőbbségi viszonyokról. Emellett a városi turisztikai térségekben jellemző

a gyalogosforgalom magas aránya, ami tovább bonyolítja az elsőbbségi helyzetek felismerését és kezelését.

A forgalom-ellenőrzés szerepe ebben az esetben nem kizárólag a szabályszegések szankcionálására korlátozódik. A célzott ellenőrzések, különösen a kiemelt gyalogosforgalmú területeken, hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a járművezetők fokozott figyelemmel kezeljék az elsőbbségi helyzeteket. A rendőri jelenlét visszatartó hatása ebben a környezetben kiemelkedően fontos, mivel az elsőbbségadás elmulasztása gyakran pillanatnyi figyelmetlenség vagy bizonytalanság következménye.

Az elsőbbségi szabályok megszegésének kockázata különösen a komplex csomóponti forgalmi helyzetekben jelentkezik. A több irányból egy időben érkező járművek, a gyalogosforgalom, valamint a kerékpáros közlekedés egyidejű jelenléte olyan döntési helyzeteket teremt, amelyekben a járművezetőknek rövid idő alatt kell értelmezniük a forgalmi jelzéseket és a közlekedési viszonyokat. Turisztikai térségekben mindez tovább bonyolódhat azzal, hogy a közlekedők egy része nem ismeri az adott csomópont kialakítását vagy a helyi forgalomszervezési sajátosságokat. A különböző közlekedési kultúrákból érkező járművezetők eltérően értelmezhetik az elsőbbségi helyzeteket, ami növeli a konfliktushelyzetek kialakulásának lehetőségét. A gyalogosforgalommal telített városi turisztikai desztinációkban az elsőbbségadás elmulasztása különösen súlyos következményekkel járhat. Ezért a rendészeti jelenlét és az elsőbbségi szabályok betartásának következetes ellenőrzése fontos szerepet játszik a csomóponti konfliktusok csökkentésében és a közlekedési környezet biztonságának fenntartásában.

Az irányváltás és a bekanyarodás szabályainak megszegése

Az irányváltással és bekanyarodással kapcsolatos szabályszegések különösen összetett baleseti kockázatot hordoznak a turisztikai desztinációkban. Ezek a manőverek fokozott figyelmet, helyes forgalmi helyzetfelismerést és megfelelő kommunikációt igényelnek a közlekedésben részt vevők között. Turisztikai környezetben azonban gyakran előfordul, hogy a járművezetők hirtelen irányváltásra kényszerülnek, például eltévesztett útvonal, parkolóhely keresése vagy navigációs eszköz utasításainak követése miatt.

A városi turisztikai térségekben az irányváltások gyakran sűrű forgalomban, szűk utcákban vagy többsávos útszakaszokon történnek, ahol a hibás manőverezés súlyos következményekkel járhat. A nem megfelelő irányjelzés, a késedelmes sávváltás vagy a körültkéntés hiánya gyakran vezet oldalsó ütközésekhez, gyalogosgázolásokhoz vagy kerékpárosokat érintő balesetekhez. E magatartásformák különösen veszélyesek olyan térségekben, ahol a közlekedésben részt vevők különböző sebességgel és eltérő közlekedési eszközökkel haladnak.

A forgalom-ellenőrzés ebben az esetben akkor lehet hatékony, ha nem csupán az egyes szabályszegésekre reagál, hanem a tipikus kockázati helyzetekre koncentrál. A turisztikai desztinációk forgalmi elemzése lehetővé teszi azon csomópontok és útszakaszok azonosítását, ahol az irányváltással kapcsolatos szabályszegések gyakran előfordulnak. Az itt végrehajtott célzott rendőri ellenőrzések hozzájárulhatnak a szabálykövetés erősítéséhez és a baleseti kockázatok csökkentéséhez.

Az irányváltással kapcsolatos kockázatok a turisztikai környezetben gyakran a közlekedési döntések bizonytalanságából fakadnak. A turisták számára a desztináció térbeli szerkezete sokszor ismeretlen, ezért a járművezetők gyakran az utolsó pillanatban döntenek a haladási irány megváltoztatásáról. Ez különösen akkor jelent problémát, amikor a navigációs eszközök utasításait követve hirtelen sávváltásra vagy bekanyarodásra kerül sor. A késedelmes manőverek, a nem megfelelő irányjelzés vagy a körültekintés hiánya ilyenkor jelentősen növeli a baleseti kockázatot. A turisztikai desztinációkban az irányváltások gyakran parkolóhely keresése, szálláshelyek megközelítése vagy turisztikai látványosságok elérése során történnek, amikor a járművezetők figyelme megoszlik a forgalmi helyzet értékelése és az útvonal követése között. A városi turisztikai térségekben ráadásul a közlekedési infrastruktúra sok esetben nem a megnövekedett forgalomra lett tervezve, így a szűk utcák, az egyirányú útszakaszok és a sűrű csomóponti hálózat tovább növeli a hibás manőverek valószínűségét. Az ilyen helyzetekben egyetlen rosszul időzített irányváltás is elegendő lehet ahhoz, hogy konfliktushelyzet alakuljon ki. A forgalom-ellenőrzési tevékenység ezért különösen fontos szerepet játszik abban, hogy a járművezetők fokozott figyelemmel és körültekintéssel hajtsák végre az irányváltással kapcsolatos manővereket. A csomópontok, turisztikai célpontok környéke és a parkolóhelyek megközelítési útvonalai olyan területek, ahol a rendőri jelenlét és az ellenőrzések visszatartó hatása hozzájárulhat a szabálykövető közlekedési magatartás erősítéséhez.

A közúti balesetek súlyosságát azonban nem kizárólag a baleset kiváltó oka, hanem az abban részt vevő személyek állapota és a védelmi rendszerek használata is alapvetően befolyásolja. Az alábbiakban két olyan tényezőt mutatunk be, amelyek elsősorban nem a baleset bekövetkezésének valószínűségét, hanem annak kimenetelét és következményeit határozzák meg. E tényezők részletes vizsgálata különösen indokolt a turisztikai környezetben, ahol a közlekedési kockázatok és azok hatásai fokozottan érvényesülnek.

Ittas és bódult állapotban történő járművezetés

A járművezetés ittas, illetve bódult állapotban a közlekedésbiztonság egyik leg súlyosabb kockázati tényezője, amely a turisztikai desztinációkban fokozottan jelenik meg. A turizmushoz gyakran kapcsolódnak olyan szabadidős tevékenységek, rendezvények és vendéglátóipari szolgáltatások, amelyek az alkoholfogyasztás vagy más tudatmódosító szerek használatának kockázatát növelik. E környezetben a járművezetési képességek romlása különösen veszélyes, mivel a forgalmi helyzetek eleve komplexek és kiszámíthatatlanok.

A turisztikai csomópontokban az ittas járművezetés gyakran időszakosan, például az esti és éjszakai órákban koncentrálódik. A rendezvényekhez, fesztiválokhoz és szórakozóhelyekhez kapcsolódó forgalom sajátos mintázatokat mutat, amelyek indokolttá teszik a célzott, időben és térben koncentrált ellenőrzéseket. Az alkoholszondás ellenőrzések és a bódult állapot kiszűrésére irányuló rendészeti intézkedések ebben a környezetben nem csupán represszív eszközök, hanem a súlyos balesetek megelőzésének alapvető feltételei.

A turizmusbiztonság szempontjából az ittas járművezetés elleni fellépés jelentősége túlmutat az egyéni felelősség kérdésén. A turisták által elkövetett, alkoholos befolyásolt-ság alatt történt közlekedési balesetek a desztináció biztonsági megítélését is negatívan

befolyásolhatják. Ennek megelőzése érdekében a rendészeti beavatkozásoknak szoros kapcsolatban kell állniuk a helyi szolgáltatókkal, önkormányzatokkal, elősegítve az alternatív közlekedési lehetőségek igénybevételét.

Az ittas járművezetés elleni fellépés egyik hatékony, preventív jellegű eszköze az egyre elterjedtebb finn módszeres ellenőrzés alkalmazása, amely a véletlenszerű kiválasztás elvén alapuló, nagyszámú járművezetőt érintő alkoholszondás ellenőrzést jelent. A módszer lényege, hogy nem egyedi kiválasztás alapján történik a járművezetők ellenőrzése, hanem előre meghatározott rend szerint. Ez az eljárás nemcsak a felderítés hatékonyságát növeli, hanem jelentős visszatartó ereje is van, mivel kiszámíthatatlanná teszi a közlekedők számára az ellenőrzések „kikerülésének” lehetőségét. Turisztikai környezetben a finn módszer különösen indokolt, mivel a rendezvényekhez, szórakozóhelyekhez és vendéglátóipari egységekhez kapcsolódó forgalomban az alkoholfogyasztás kockázata koncentráltan jelenik meg.

Az alkohol és más tudatmódosító szerek hatása alatt történő járművezetés különösen azért jelent súlyos közlekedésbiztonsági kockázatot, mert közvetlenül befolyásolja a járművezetők reakcióképességét, ítéletképességét és veszélyészlelési képességét. Az alkohol csökkenti a figyelem koncentrációját, lassítja a reakcióidőt, valamint torzíja a kockázatterzékelést, ami a járművezetők túlzott önbizalmában és a veszélyhelyzetek alulértékelésében nyilvánulhat meg. Turisztikai környezetben mindez különösen veszélyes lehet, mivel a közlekedési helyzetek eleve összetettek, és gyakran olyan közlekedőkkel kell interakcióba lépni, akik eltérő közlekedési szokásokkal és tapasztalatokkal rendelkeznek. Az ittas járművezetés ezért nem csupán a balesetek bekövetkezésének valószínűségét növeli, hanem jelentősen fokozza azok súlyosságát is, különösen olyan helyszíneken, ahol gyalogosok és kerékpárosok nagy számban vannak jelen.

A megelőzés szempontjából ezért nélkülözhetetlen, hogy a rendészeti intézkedések mellett a turisztikai környezetben működő szolgáltatók és helyi szervezetek is aktív szerepet vállaljanak a kockázatok csökkentésében. A szálláshelyek, vendéglátóipari egységek és rendezvényszervezők együttműködése hozzájárulhat ahhoz, hogy a látogatók számára könnyen elérhető alternatív közlekedési lehetőségek, például taxi, közösségi közlekedés vagy szervezett szállítás, álljanak rendelkezésre. Az ilyen típusú együttműködések csökkenthetik annak valószínűségét, hogy az alkoholfogyasztást követően a turisták saját járművel vegyenek részt a közlekedésben. A rendészeti és turisztikai szereplők közötti koordináció ezért a turizmusbiztonság egyik fontos eszköze lehet, amely hozzájárul a közlekedési kockázatok mérsékléséhez és a desztináció biztonságos működéséhez.

A passzív biztonsági rendszerek használatának elmulasztása

A passzív biztonsági rendszerek – különösen a biztonsági öv és a gyermekbiztonsági rendszerek – használatának elmulasztása jelentősen növeli a közúti balesetek során elszennvedett sérülések súlyosságát. Turisztikai környezetben e kockázat fokozottan jelentkezik, mivel a turisták gyakran bérelt járműveket használnak, amelyek kezelőszervei, biztonsági felszereltsége eltérhet a megszokottól. A rövid távú, alkalmi utazások során a járművezetők és utasok hajlamosabbak elhanyagolni a passzív biztonsági eszközök használatát.

A turisztikai desztinációk forgalmi sajátosságai (gyakori megállások, rövid utazási távolságok, alacsonyabb átlagsebességű városi közlekedés) téves biztonságérzetet keltethetnek, ami a passzív biztonsági rendszerek mellőzéséhez vezethet. Ugyanakkor éppen ezekben a környezetekben lehet nagyobb a gyalogosokkal és kerékpárosokkal történő ütközések kockázata, amelyek súlyos sérülésekkel járhatnak.

A baleseti következmények alakulását a közlekedési rendszerben számos olyan tényező befolyásolja, amelyek a baleset bekövetkezésétől függetlenül hatással vannak annak kimenetelére. A járművek biztonsági rendszereinek használata, a járművezetők fizikai és pszichés állapota, valamint a baleset körülményei együttesen határozzák meg, hogy egy adott közlekedési esemény milyen súlyos sérülésekkel vagy anyagi kárral jár. Turisztikai desztinációkban ezek a tényezők különösen fontosak, mivel a közlekedésben részt vevők köre gyakran heterogén, és eltérő közlekedési tapasztalatokkal, szokásokkal és biztonságtudatossággal rendelkezik. A turisták egy része idegen járművet vezet, bérelt gépjárművet használ, vagy olyan közlekedési környezetben vesz részt a forgalomban, amely eltér a megszokottól.

Ilyen helyzetben a közlekedési döntések bizonytalansága, a figyelem megosztottsága és az információk gyors feldolgozásának kényszere növelheti annak kockázatát, hogy egy baleset súlyosabb következményekkel járjon. A passzív biztonsági eszközök jelentős mértékben csökkenthetik a sérülések súlyosságát, azonban a szabályok betartása nem minden esetben egyenletes a közlekedők különböző csoportjai között. A turisztikai környezetben ezért a rendészeti ellenőrzéseknek nem csupán a baleseti főokokra kell koncentrálniuk, hanem a baleseti következményeket befolyásoló tényezők vizsgálatára is. Az ilyen típusú ellenőrzések hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a közlekedők nagyobb figyelmet fordítsanak a biztonsági rendszerek használatára és saját állapotukra, ami végső soron a balesetek súlyosságának csökkentését szolgálja.

A forgalom-ellenőrzés szerepe e területen kettős. Egyrészt a szabályszegések feltárása és szankcionálása, másrészt a biztonságtudatos magatartás erősítése. A látható rendőri ellenőrzések és az edukációs jellegű intézkedések hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a turisták a közlekedést ne csupán mobilitási, hanem biztonsági kérdésként is értelmezzék.

Következtetések

A tanulmány célja annak bemutatása volt, hogy általánosságban a turisztikai mobilitás miként járul hozzá a közlekedésbiztonsági kockázatok erősödéséhez, valamint hogy a forgalom-ellenőrzés célzott alkalmazása milyen módon fokozhatja az ellenőrzés hatékonyságát a hazai turisztikai desztinációkban. A cikk rámutatott arra, hogy a turizmus és a közlekedésbiztonság kapcsolata nem tekinthető periférikus kérdésnek. A turisták mindennapi mozgása olyan közlekedési helyzeteket generál, amelyek a rendészeti beavatkozások célzott alkalmazását teszik szükségessé.

A turisztikai desztinációk sajátos közlekedési környezete – a szezonális forgalomnövekedés, a heterogén közlekedői összetétel és a helyismeret hiánya – indokolja, hogy a forgalom-ellenőrzés ne általános, hanem kockázatalapú megközelítés mentén valósuljon meg. A rendészeti fellépés elv ebben a kontextusban olyan strukturált keretet kínál, amely

lehetővé teszi a rendészeti erőforrások hatékony felhasználását, miközben a legsúlyosabb baleseti okokra koncentrál.

Az elemzett baleseti főokok mindegyike hangsúlyos a turisztikai környezetben. A sebességtúllépés, az elsőbbségi szabályok megszegése és az irányváltással kapcsolatos szabályszegések a sűrűsödő forgalomban különösen súlyos következményekkel járhatnak, míg az ittas vagy bódult állapotban történő járművezetés, valamint a passzív biztonsági rendszerek használatának elmulasztása a balesetek kimenetelét súlyosbítja. E tényezők együttesen indokolják, hogy a forgalom-ellenőrzés a turizmusbiztonság aktív eszközeként jelenjen meg a rendészeti gyakorlatban.

A rendészeti ajánlások megfogalmazásakor lényeges a tér- és időbeli koncentráció elvének érvényesítése. A turisztikai csomópontok, megközelítési útvonalak, rendezvényhelyszínek és szórakozónegyedek olyan kockázati gócpontokat jelentenek, ahol a legnagyobb megelőző hatása lehet a célirányos forgalom-ellenőrzés alkalmazásának. A forgalom-ellenőrzések ütemezése során célszerű figyelembe venni a turisztikai szezonokat, a kiemelt rendezvényeket és a napi forgalmi csúcsidezőszakokat, ezáltal növelve az intézkedések hatékonyságát.

Megállapítható, hogy a forgalom-ellenőrzés turizmusbiztonsági jelentősége túlmutat a közlekedési szabályok betartatásán. A látható, következetes és arányos rendőri jelenlét hozzájárul a biztonságérzet erősítéséhez (KOVÁCS et al. 2014), ami a turisztikai élmény szempontjából is meghatározó. A turisták számára a közlekedésbiztonság nem elsősorban statisztikai adatként, hanem mindennapi tapasztalatként jelenik meg, így a rendészeti beavatkozások hatása közvetlenül érzékelhető.

A jövőbeli fejlesztési irányok között kiemelendő a forgalom-ellenőrzés és a turizmusirányítás közötti együttműködés erősítése. A rendészeti szervek, az önkormányzatok, a közlekedésszervezők és a turisztikai szolgáltatók közötti információcsere lehetővé teheti a kockázatok előrejelzését és a megelőző intézkedések hatékonyabb tervezését. Az edukációs jellegű beavatkozások szintén hozzájárulhatnak a szabálykövető magatartás erősítéséhez.

Megállapítható, hogy a forgalom-ellenőrzés egyes szabályszegésekre koncentráló célzott megközelítése alkalmas eszköztárat kínál a turisztikai mobilitásból fakadó közlekedésbiztonsági kihívások kezelésére. A hazai turisztikai desztinációkban történő célzott alkalmazása nemcsak a balesetek számának és súlyosságának csökkentéséhez járulhat hozzá, hanem a turizmusbiztonság átfogó rendszerének megerősítéséhez is. A közlekedésrendészet szerepének tudatosítása és fejlesztése hosszú távon a turizmus fenntarthatóságát és a közbiztonság erősödését is szolgálhatja.

Fontos megjegyezni, hogy a turisztikai mobilitás és a közlekedésbiztonság kapcsolatának vizsgálata további kutatásokat igényel. A turisztikai desztinációk közlekedési sajátosságai jelentős különbségeket mutathatnak területenként, ezért a jövőbeni kutatások számára indokolt lehet az egyes desztinációk közlekedési kockázatainak részletesebb, empirikus vizsgálata. Különösen fontos lehet annak feltárása, hogy a turisták mobilitási mintázatai milyen mértékben térnek el a helyi lakosság közlekedési szokásaitól, valamint hogy ezek a különbségek miként befolyásolják a baleseti kockázatok alakulását. A közlekedési baleseti adatok, a turisztikai forgalmi statisztikák és a rendészeti intézkedések adatainak összevetése lehetőséget teremthet olyan elemzések elvégzésére, amelyek pontosabb képet adnak a turisztikai mobilitás közlekedésbiztonsági hatásairól. Emellett

a technológiai alapú forgalom-ellenőrzési eszközök, valamint az adatvezérelt rendészeti megközelítések alkalmazása új perspektívákat nyithat a turizmusbiztonság és a közlekedésbiztonság integrált kezelésében. Az ilyen irányú kutatások hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a rendészeti beavatkozások még hatékonyabban illeszkedjenek a turisztikai desztinációk sajátos közlekedési kihívásaihoz.

Felhasznált irodalom

- DICKINSON, Janet E. – ROBBINS, Derek (2008): Representations of Tourism Transport Problems in a Rural Destination. *Tourism Management*, 29(6), 1110–1121. Online: <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2008.02.003>
- KELLER Krisztina – TÓTH-KASZÁS Nikolett (2021): A turizmusbiztonság megjelenése az EU tagállamainak turisztikai stratégiáiban. *Vezetéstudomány*, 52(6), 32–43. Online: <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2021.06.03>
- KOVÁCS Sándor – MAJOR Róbert – TIHANYI Miklós – VAJDA András (2014): A nagyvárosi lakosság szubjektív biztonságérzetének javíthatósága. *Belügyi Szemle*, 62(5), 98–133. Online: <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2014.v62.i5.pp98-133>
- MAJOR Róbert (2009): *A közúti közlekedési balesetek megelőzése, különös tekintettel a rendőrség lehetőségeire és korlátaira*. PhD-disszertáció. Pécs: Pécsi Tudományegyetem. Online: <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/major-robert/major-robert-vedes-ertekezes.pdf>
- MAJOR Róbert – MÉSZÁROS Gábor (2015): *Forgalom-ellenőrzés*. Budapest: NKE Szolgáltató Nonprofit Kft.
- MARTON Zsuzsanna – KELLER Krisztina – BIRKNER Zoltán (2018): A turizmusbiztonság hatása a desztináció imázsra. In JÓZSA László – KORCSMÁROS Enikő – SERES HUSZÁRIK Erika (szerk.): *A hatékony marketing – EMOK 2018 Nemzetközi Tudományos Konferencia konferenciakötete*. Komárom: Selye János Egyetem, 312–327. Online: <https://emok.hu/emok2018/konferenciakotet/d623:a-turizmusbiztonsag-hatarasa-a-desztinacio-imazsra>
- MICHALKÓ Gábor – NÉMETH József – RITECZ György szerk. (2020): *Turizmusbiztonság*. Budapest: Dialóg Campus.
- NÉMETH József (2017): Közúti közlekedési balesetek Magyarországon 2010–2015, fókuszban a külföldiek. In KIGLICS Norbert (szerk.): *II. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia. Tanulmánykötet*. Nagykanizsa: Pannon Egyetem, 85–89. Online: <https://pen.uni-pannon.hu/wp-content/uploads/2025/01/II.-TURIZMUS-ES-BIZTONSAG-NEMZETKOZI-TUDOMANYOS-KONFERENCIA-TANULMANYKOTET.pdf>
- NILSSON, Göran (2004): *Traffic Safety Dimensions and the Power Model to Describe the Effect of Speed on Safety*. PhD-disszertáció. Lund University. Online: <https://lucris.lub.lu.se/ws/portalfiles/portal/4394446/1693353.pdf>
- PÉTER Erzsébet – NÉMETH Kornél – LELKÓNÉ TOLLÁR Ildikó (2018): Turizmusbiztonság mint újonnan felmerülő fogyasztói igény. *Turizmus Bulletin*, 18(2), 30–37. Online: <https://doi.org/10.14267/TUR-BULL.2018v18n2.4>
- THOMPSON, Catherine – SABIK, Marta (2018): Allocation of Attention in Familiar and Unfamiliar Traffic Scenarios. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 55, 188–198. Online: <https://doi.org/10.1016/j.trf.2018.03.006>

This page intentionally left blank.

Mesterséges intelligencia a kihallgatósobában

Artificial Intelligence in the Interrogation Room

KISS Z. Edward¹ 

Bevezetés: A kihallgatási technikák az inkvizíciós módszerektől a modern, riportalapú megközelítésekig jelentős fejlődésen mentek keresztül, és a 2021-es Mendez-elvek új etikai standardokat állítottak fel. Ugyanakkor a mesterséges intelligencia térnyerésével új kérdések merülnek fel: hogyan illeszkednek az AI-alapú érzelemelemző rendszerek a büntetőeljárás garanciák és az emberi jogok keretrendszerébe?

Célkitűzések: A tanulmány célja az INTU-AI rendszer átfogó jogi és technológiai elemzése a nemzetközi és magyar jogszabályi keretrendszer tükrében.

Módszertan: A szerző interdiszciplináris megközelítést alkalmaz, amely ötvözi a jogtudományi elemzést (UNCAT, EJEE, 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról), a technológiai értékelést (Garcia és munkatársai INTU-AI rendszerének vizsgálata), valamint a pszichológiai szakirodalom (hamis beismerések, érzelemelemzés korlátai) kritikai feldolgozását. Az elemzés kiterjed a tanúk, sértettek és gyanúsítottak eltérő eljárásjogi helyzetére, a sérülékeny csoportok fokozott kockázataira és a rendszer validációs eredményeire.

Eredmények: Az elemzés feltárta, hogy az INTU-AI rendszer jelenlegi formájában nem felel meg a Mendez-elvek által megkövetelt tudományos, jogi és etikai standardoknak. A 67%-os F1-pontszám és a szimulált adatokon történő tesztelés kérdésessé teszi a tudományos megalapozottságot. A rendszer nem különbözteti meg a kihallgató és kihallgatott hangját, nem működik valós időben, és az érzelemelemzési komponens megbízhatósága korlátozott. A hamis beismerések statisztikái (az USA-ban a DNS-alapú felmentések 29%-a érintett hamis beismerést) és a sérülékeny csoportok fokozott kockázata (intellektuális fogyatékossgal élők 25%-os aránya a hamis beismerők között) súlyos aggályokat vet fel.

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendésztudományi Kar, e-mail: kiss.zoltan.edward@stud.uni-nke.hu

Konklúzió: A szerző moratóriumot javasol az AI-alapú érzelemelemzés gyanúsított kihallgatásokban történő alkalmazására, amíg a technológia nem éri el a megfelelő validáltsági fokot, és nem alakul ki az adekvát jogi keretrendszer. Ugyanakkor a feljelentői/sértetti kihallgatások kontextusában a rendszer kísérleti bevezetése mérlegelhető lehet. A jövőbeni kutatásoknak a valós kihallgatási adatokon történő validációra, a sérülékeny csoportok védelmére és a megfelelő jogi garanciák kialakítására kell összpontosítaniuk.

Kulcsszavak: mesterséges intelligencia, kihallgatási technikák, érzelemelemzés, INTU-AI, hamis beismerések, Mendez-elvek, büntetőeljárási garanciák, adatvédelem

Introduction: Interrogation techniques have undergone significant evolution from inquisitorial methods to modern rapport-based approaches, with the 2021 Mendez Principles establishing new ethical standards. However, the emergence of artificial intelligence raises new questions: how do AI-based emotion analysis systems align with criminal procedural guarantees and the human rights framework?

Objectives: The study aims to provide a comprehensive legal and technological analysis of the INTU-AI system in light of the international and Hungarian regulatory framework.

Methodology: The author employs an interdisciplinary approach combining legal analysis (UNCAT, ECHR, Hungarian Criminal Procedure Code), technological evaluation (examination of Garcia et al.'s INTU-AI system), and critical review of psychological literature (false confessions, limitations of emotion analysis). The analysis extends to the differing procedural positions of witnesses, victims, and suspects, the heightened risks for vulnerable groups, and the validation results of the system.

Results: The analysis revealed that the INTU-AI system in its current form does not meet the scientific, legal, and ethical standards required by the Mendez Principles. The 67% F1-score and testing on simulated data raise questions about scientific validity. The system cannot distinguish between interviewer and interviewee voices, does not operate in real-time, and the reliability of the emotion analysis component is limited. False confession statistics (29% of DNA-based exonerations in the USA involved false confessions) and heightened risks for vulnerable groups (25% of false confessors have intellectual disabilities) raise serious concerns.

Conclusion: The author proposes a moratorium on the use of AI-based emotion analysis in suspect interrogations until the technology reaches appropriate validation levels and an adequate legal framework is established. However, in the context of complainant/victim interviews, experimental implementation of the system could be considered. Future research should focus on validation using real interrogation data, protection of vulnerable groups, and development of appropriate legal safeguards.

Keywords: artificial intelligence, interrogation techniques, emotion analysis, INTU-AI, false confessions, Mendez Principles, criminal procedural safeguards, data protection

A kihallgatási technikák fejlődése

A kihallgatás az igazságszolgáltatás egyik legősibb és egyben legérzékenyebb eleme. A bűntetőeljárás e kritikus szakasza évszázadokon keresztül formálódott, az inkvizíció kínzókamráitól a modern pszichológiai módszerekig, s napjainkban egy újabb paradigmaváltás küszöbén állunk a mesterséges intelligencia térnyerésével. E tanulmány célja, hogy átfogóan elemezze ezt az átalakulást, különös tekintettel a Garcia és munkatársai által fejlesztett INTU-AI rendszerre (GARCIA et al. 2025), amely a rendőrségi kihallgatások digitalizációját és AI-támogatású érzelemelemzését ígéri.

A középkori inkvizíció módszerei mai szemmel barbárnak tűnnek, ám koruk kontextusában rendszerezett, protokollszerű eljárásokat jelentettek. IV. Ince pápa 1252-es *Ad extirpanda* bullája hivatalosan is szentesítette a kínzás alkalmazását eretnekgyanus személyek vallatásakor (MURPHY 2012). A strappado, a kínpad vagy a vízbe fojtás – a mai waterboarding elődje – mind azt a célt szolgálták, hogy az elvárt vallomást kicsikarják a gyanúsítottból. E módszerek közös jellemzője volt, hogy nem az igazság kiderítésére, hanem az előre feltételezett bűnösség bizonyítására irányultak.

A 20. század hozott döntő változást. A CIA MK-ULTRA programja (1953–1973) ugyan etikátlan kísérletezéseivel hírhedtté vált, de egyúttal tudományos alapokra helyezte a pszichológiai befolyásolás tanulmányozását (MCCOY 2006). E korszak terméke a Reid-technika is, amelyet John E. Reid chicagói rendőrtiszt az 1950-es években fejlesztett ki. A konfrontatív, kilenc lépcsős protokoll az Egyesült Államok legelterjedtebb kihallgatási módszerévé vált, ám kritikusai rámutattak, hogy a hamis beismerések számának növekedéséhez vezetett (ORLANDO 2014).

Az 1990-es évektől kezdődően az Egyesült Királyságban kidolgozott PEACE modell új megközelítést hozott. A betűszó (*preparation, engage, account, closure, evaluation*) egy nem konfrontatív, információgyűjtő metodikát takar, amely a beismerés kikényszerítése helyett az objektív tényállás feltárására koncentrálna (College of Policing UK [é. n.]). A kognitív interjútechnika, amelyet Ronald Fisher és Edward Geiselman dolgozott ki 1984-ben, hasonló filozófiát követ: a tanúk és áldozatok emlékezetének javítását célozza pszichológiai alapelvekre építve, ami a kutatások szerint 25–40%-kal több információt eredményez a hagyományos módszerekhez képest.

A 2021-ben elfogadott Mendez-elvek jelentik a legújabb mérföldkövet. A Juan E. Mendez, az ENSZ korábbi kínzásellenes különmegbízottja által kezdeményezett dokumentum hat alapelvre építi az etikus kihallgatás standardjait: tudományos–jogi–etikai alapok, az interjú gyakorlata, sérülékeny csoportok védelme, képzési követelmények, elszámoltathatóság és implementáció (MENDEZ–DRUMMOND 2021). E paradigmaváltás lényege, hogy a konfrontációs, beismerés-központú megközelítéstől az együttműködő, rapportalapú információgyűjtés felé mozdulunk el.

És most, a 21. század harmadik évtizedében, újabb fordulópont körvonalazódik: a mesterséges intelligencia belépése a kihallgatósobába. Az INTU-AI rendszer, amelyet a Leiriai Műszaki Egyetem kutatói fejlesztettek ki a portugál Katonai Bűnügyi Rendőrség (PJM) számára, ígérete szerint nem helyettesíti, hanem támogatja az emberi döntéshozatalt – de vajon hol húzódik a határ a támogatás és a befolyásolás között? E kérdés megválaszolásához mélyrehatóan kell vizsgálnunk a rendszer működését, jogi implikációit és etikai kockázatait.

Magyarország nem vezet statisztikát a kihallgatások számáról, ezért nagyságrendileg lehet megítélni az ismertté vált elkövetők számából a gyanúsított ki hallgatásokat, és a regisztrált bűncselekmények számából (amennyiben 2–4 kihallgatással számolunk egy eljárás kapcsán) a tanú-, sértettkihallgatások számát. Magyarországon az ismertté vált elkövetők száma 2014-ben 108 474, 2023-ban 153 143 fő volt, a regisztrált bűncselekmények száma 2014-ben 329 575, míg 2023-ban 178 172 volt (STADAT 2025). A fenti statisztikai adatok alapján 2023-ban 153 143 főt gyanúsítottként, 178 172 főt tanúként vagy sértettként hallgattak ki a hatóságok hozzávetőlegesen – ez a létszám, illetve nyomozati cselekmény, amit érint a vizsgált téma.

Nemzetközi és hazai jogszabályi környezet

Az INTU-AI rendszer jogi értékeléséhez elengedhetetlen a vonatkozó nemzetközi és nemzeti jogszabályok áttekintése, különös tekintettel a kínzás tilalmára, a tisztességes eljárás követelményére és a bizonyítékok felhasználhatóságának szabályaira. Az 1984-ben elfogadott UNCAT a kínzás tilalmának legfontosabb nemzetközi dokumentuma. A 16. cikke szerint nemcsak a kínzás, hanem a „kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód” is tilos. E fogalom értelmezése kulcsfontosságú az AI-alapú érzelemelemzés megítélésénél.

A kínzás az UNCAT definíciója szerint: „minden olyan cselekmény, amellyel szándékosan súlyos testi vagy lelki fájdalmat okoznak valakinek, információ vagy vallomás kicsikarása céljából” (UNCAT 1. cikk). Az INTU-AI nem okoz közvetlen fájdalmat, de felmerülhet a kérdés: vajon a kihallgatott tudomása arról, hogy érzelmeit gépi úton elemzik, önmagában pszichológiai nyomást jelent-e?

A 15. cikk kategorikusan tiltja a kínzással kicsikart vallomások bizonyítékként való felhasználását. Bár e szabály elsődlegesen a fizikai kényszer eredményeire vonatkozik, analógia útján felvethető: ha az AI-elemzés pszichológiai kényszert valósít meg, az így szerzett vallomás felhasználhatósága is megkérdőjelezhető. A 11. cikk előírja a kihallgatási szabályok rendszeres felülvizsgálatát. E rendelkezés különösen releváns az AI-technológiák gyors fejlődése fényében: a jogalkotóknak folyamatosan értékelniük kell, hogy az új eszközök megfelelnek-e az emberi jogi standardoknak.

A 2021-ben elfogadott *Principles on Effective Interviewing* dokumentum hat alapelve közül több közvetlenül érinti az INTU-AI értékelését. Először is, a Mendez-elvek előírják, hogy a kihallgatási módszereknek bizonyítékokon kell alapulniuk. Az INTU-AI fejlesztői hivatkoznak tudományos kutatásokra, de a szerzők maguk elismerik, hogy a megtévesztéstechnikák terén az emberi megfigyelők pontossága alig haladja meg a véletlen szintet (54% körüli), és a gépi modellek sem érnek el megbízható eredményeket (GARCIA et al.

2025; BRENNEN–MAGNUSSEN 2022). Másodszor, a Mendez-elvek a kooperatív, bizalom-építő módszereket preferálják. Az INTU-AI nem helyettesíti az emberi kihallgatót, de a technológia jelenléte befolyásolhatja a rapport, vagyis a szimpátia kialakulását. Harmadszor, a sérülékeny csoportok védelme különös figyelmet érdemel. A statisztikák szerint a hamis beismerők 25%-a intellektuális fogyatékossgal él, és a fiatalkorúak körében is magasabb a hamis beismerések aránya (Innocence Project [é. n.]). Az INTU-AI érzelem-elemzése nem veszi figyelembe az egyéni különbségeket.

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikke abszolút tilalmat fogalmaz meg: „Senkit sem lehet kínzásnak, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.” E tilalom korlátozhatatlan – szemben a legtöbb más joggal, nincs kivétel háborús helyzet vagy közrendi veszély esetén sem. A 6. cikk a tisztességes eljáráshoz való jogot rögzíti, amelynek elemei közül az ártatlanság vétele és a védelem jogai relevánsak.

A magyar büntetőeljárás törvény (2017. évi XC. törvény, Be.) több garanciális szabályt tartalmaz, amelyeket az AI-alapú kihallgatási eszközök bevezetésekor figyelembe kell venni. Az ártatlanság vétele (Be. 1. §) szerint senki sem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg a bűnösségét a bíróság jogerős határozatában nem állapította meg. Az INTU-AI érzelem-elemzése nem szabad, hogy az ártatlanság véelmét kiüresítse azáltal, hogy a kihallgató előzetes meggyőződését befolyásolja. Az önvádra kötelezés tilalma (Be. 7. §) szerint senki sem kötelezhető arra, hogy önmagát bűncselekmény elkövetésével vádolja. E szabály értelmezése kulcsfontosságú: az érzelmek elemzése vajon a vallomás tartalmának vagy a személy belső állapotának vizsgálata?

Tanú, sértett és gyanúsított eltérő helyzete

A kihallgatási technikák jogi megítélésénél alapvető különbség van a tanúk és a gyanúsítottak között. E distinkció az INTU-AI alkalmazásánál is releváns. A tanút főszabály szerint igazmondási kötelezettség terheli (Be. 176. §). Ez első pillantásra azt sugallhatná, hogy az AI-alapú érzelem-elemzés alkalmazása tanúknál kevésbé problematikus, hiszen ők kötelesek igazat mondani. Ez a megközelítés azonban több szempontból is vitatható.

A tanúvallomás természetét tekintve a tanú szubjektív észlelését és emlékeit közli, amelyek nem szándékos hazugság nélkül is lehetnek pontatlanok. A kognitív pszichológia régóta ismeri az emlékezet konstruktív természetét és a sugalmazhatóság jelenségét. Ha az AI a tanú bizonytalanságát „gyanús” érzelmi jelként értelmezi, ez indokolatlan nyomást helyezhet a tanúra.

A sérülékeny csoportok tekintetében a gyermekkorú tanúk, az idős személyek és az intellektuális fogyatékossgal élők esetében az érzelem-elemzés különösen kockázatos. Egy 14 éves tanú idegessége a kihallgatási szituáció természetes velejárója lehet, nem a hazugság jele. A statisztikák szerint a 14–16 évesek kétszer nagyobb valószínűséggel tesznek hamis beismerést, mint a 17–24 évesek (GUDJONSSON 2021) – az AI-elemzés ezt a kockázatot tovább növelheti.

A tanú jogai kapcsán a tanú mentességi jogai (önmagát vagy hozzátartozóját terhelő vallomás megtagadása) nem érvényesülhetnek, ha az AI az érzelmi reakciók alapján következtetéseket von le a „valódi” tudásról. A tanú dönthet úgy, hogy él mentességi

jogával – de ha a rendszer a mentességre hivatkozás pillanatában „stresszt” vagy „félelmet” detektál, ez kompromittálhatja a tanú helyzetét.

A sértett vagy feljelentő jogállása más, mint a tanué, akinek tudomása van egy cselekményről, amit a hatóság elé tár. A sértett előadásával, panaszával aktívan igénybe veszi a hatóság erőforrásait. A hamis vagy alaptalan feljelentések jelentős terhet rónak a rendszerre, nyomozati kapacitást kötnek le, ártatlanokat stigmatizálnak, és aláássák a rendszer hitelességét. *Álláspontom szerint ez az a szerepkör, ahol az INTU-AI program bevezetését el lehetne kezdeni tesztelni.* Hiszen ha az emberek, tudják, hogy AI elemzi őket feljelentéskor, ez visszatartó erő lehet – nemcsak a hamis, hanem a valós feljelentéseknél is.

A gyanúsított eljárásjogi helyzete alapvetően különbözik a tanútól: nem terheli igazmondási kötelezettség, és joga van a hallgatáshoz. E garanciák az INTU-AI kontextusában különös jelentőséget kapnak. A védelemhez való jog tekintetében a Be. 3. § (2) bekezdése szerint a terheltnek joga van ahhoz, hogy személyesen védekezzen, és ahhoz is, hogy a védelem ellátására védő közreműködését vegye igénybe. A Salduz-ítélet fényében a védő jelenléte a kihallgatáson nem pusztán formalitás, hanem a tisztességes eljárás garanciája. Ha AI-alapú érzelelemzést alkalmaznak, a védőnek tudnia kell erről, meg kell ismernie az elemzés módszertanát és korlátait, és lehetőséget kell kapnia, hogy az eredményeket vitassa.

A vallomásmegtagadás jogát tekintve, ha a gyanúsított él hallgatási jogával, az INTU-AI elméletileg nem tudja elemezni a vallomás szöveges tartalmát. Azonban a FER- és SER-vektorok továbbra is működhetnek, elemezve a gyanúsított arckifejezéseit és hangadásait. Ez felveti a kérdést: a hallgatási jog csak a verbális kommunikációra vonatkozik vagy a non-verbális jelekre is?

Az AI-elemzés mint indirekt nyomásgyakorlás is felmerül: a gyanúsított tudatában annak, hogy érzelmeit elemzik, öncenzúrát gyakorolhat – nemcsak szavaiban, de mimikájában, gesztusaiban is. Ez paradox helyzetet teremt: minél inkább kontrollálja magát a gyanúsított, annál inkább „gyanúsnak” tűnhet a rendszer számára. DePaulo kutatásai szerint a megtévesztés viselkedési jelei gyengék és megbízhatatlanok (DEPAULO et al. 2003), ami az AI-alapú detektálás alapvető korlátja.

Az INTU-AI validációja és a felhasználói visszajelzések

A Garcia és munkatársai által végzett validáció korlátozott, de informatív. A rendszert a PJM nyomozójelöltjeinek képzése során tesztelték 2025 februárjában és márciusában, és egy 12 kérdésből álló kérdőíves felmérést végeztek 23 résztvevővel (GARCIA et al. 2025). A Likert-skálás értékelés (1–5) négy dimenziót vizsgált: a használhatóság terén 78%, a funkcionalitás terén 74%, a gyakorlati hasznosság terén 81%, a felhasználói élmény terén 70% „egyetértek/teljesen egyetértek” válaszokat kapott a rendszer.

A szerzők őszintén beszámolnak a rendszer korlátairól, ami tudományos szempontból értékelendő, de egyúttal rávilágít a technológia éretlen voltára. Először is, a beszélő-azonosítás hiánya: a rendszer nem különbözteti meg a kihallgató és a kihallgatott hangját, ami kihallgatási jegyzőkönyveknél alapvető probléma. Másodsor, az adathiány: a szerzők elismerik, hogy „a kriminalisztikai kihallgatásokra fókuszáló adathalmazok hiánya

az ilyen kontextusra szabott modellek elégtelenségéhez vezet” (GARCIA et al. 2025). Ez a beismerés önmagában is figyelmeztető: a rendszert nem valódi kihallgatási adatokon, hanem szimulált anyagokon tesztelték. Harmadszor, a nyelvi korlátok: a SER-modellt angol nyelvű korpuszon tanították be, ami portugál (vagy más nyelvű) kontextusban pontosságvesztéshez vezet. A TEA-modell portugál adat hiányában lefordított és adaptált angol adathalmazon alapul. Negyedszer, a valós idejű működés hiánya: a rendszer jelenleg utólagos feldolgozást végez, nem valós idejű támogatást nyújt a kihallgatás során.

Zárógondolatok

Az INTU-AI rendszer elemzése rávilágít a technológiai fejlődés és a jogállami garanciák közötti feszültségre. A Garcia és munkatársai által fejlesztett rendszer kétségtelenül innovatív adminisztratív eszköz, amely valós problémákra – az időigényes átírás, a nyomtatványok kitöltése – kínál megoldást. Azonban az érzelelemzési komponens, különösen a megítélésdetektálás irányába mutató törekvések, komoly etikai és jogi aggályokat vetnek fel.

A kihallgatási technikák fejlődésének történetét áttekintve látható, hogy a paradigmaváltások mindig az emberi méltóság és az igazságosság fokozottabb tiszteletének irányába mutattak: az inkvizíció kínzókamráitól a Reid-technika konfrontációs módszerén át a PEACE-modell kooperatív megközelítéséig. Az AI-alapú érzelelemzés bevezetése a progresszió irányát veszélyeztetheti, ha nem jár együtt megfelelő jogi és etikai garanciák kialakításával.

A Mendez-elvek első alapelve a tudományos, jogi és etikai megalapozottságot követeli meg. E hármas kritérium fényében az INTU-AI jelenlegi formájában nem felel meg a nemzetközi standardoknak: a tudományos megalapozottság (67%-os F1-pontszám, szimulált adatokon való tesztelés) kérdéses, a jogi keret kidolgozatlan, az etikai értékelés hiányzik.

Mindez nem jelenti azt, hogy a technológia inherensen rossz lenne, vagy hogy a jövőben ne lehetne etikusan alkalmazni, de a jelenlegi fejlettségi szinten, a jelenlegi validáltsági fokkal és a jelenlegi jogi keretek mellett az AI-alapú érzelelemzés bevezetése a kihallgatási gyakorlatba korai és kockázatos lenne.

A büntetőeljárás célja az igazság kiderítése – de nem bármilyen áron. Az ártatlanság védelme, a tisztességes eljáráshoz való jog és a kínzás tilalma olyan fundamentális értékek, amelyeket semmiféle technológiai hatékonyságnövekedés kedvéért nem szabad feláldozni. Az INTU-AI és a hasonló rendszerek jövőbeli alkalmazása csak akkor lehet elfogadható, ha e garanciák maradéktalan érvényesülése biztosított.

Felhasznált irodalom

- BRENNEN, Tim – MAGNUSSEN, Svein (2022): The Science of Lie Detection by Verbal Cues: What are the Prospects for its Practical Applicability? *Frontiers in Psychology*, 13. Online: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.835285>
- College of Policing UK [é. n.]: *Investigative Interviewing – Authorized Professional Practice*.
- DEPAULO, Bella M. et al. (2003): Cues to Deception. *Psychological Bulletin*, 129(1), 74–118. Online: <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.1.74>
- GARCIA, José P. – GRILO, Carlos – DOMINGUES, Patrício – MIRAGAIA, Rolando (2025): INTU-AI: Digitalization of Police Interrogation Supported by Artificial Intelligence. *Applied Sciences*, 15(19). Online: <https://doi.org/10.3390/app151910781>
- GUDJONSSON, Gisli H. (2021): The Science-Based Pathways to Understanding False Confessions. *Frontiers in Psychology*, 12, 1–12. Online: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.633936>
- Innocence Project [é. n.]: DNA Exonerations in the United States (1989–2020). *Innocence Project*, [é. n.]. Online: <https://innocenceproject.org/dna-exonerations-in-the-united-states/>
- MENDEZ, Juan E. – DRUMMOND, Vanessa (2021): The Mendez Principles: A New Standard for Effective Interviewing by Police and Others, While Respecting Human Rights. *Just Security*, 2021. május 10. Online: www.justsecurity.org/76711/the-mendez-principles-a-new-standard-for-effective-interviewing-by-police-and-others-while-respecting-human-rights/
- MCCOY, Alfred W. (2006): *A Question of Torture: CIA Interrogation, from the Cold War to the War on Terror*. New York: Metropolitan Books.
- MURPHY, Cullen (2012): *God's Jury: The Inquisition and the Making of the Modern World*. Boston – New York: Houghton Mifflin Harcourt.
- ORLANDO, James (2014): *Interrogation Techniques* (Report No. 2014-R-0071). Connecticut General Assembly, Office of Legislative Research. www.cga.ct.gov/2014/rpt/pdf/2014-R-0071.pdf
- STADAT (2025): *Bűnügyi statisztika*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal. Online: www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0004.html, www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0003.html,
- UNCAT – ENSZ Kínzás Elleni Egyezmény (1984): *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*. United Nations.

Jogi források

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól

A fegyelem határain túl

A szocializációs hiány lenyomatai

Beyond the Boundaries of Discipline

Imprints of Socialisation Deficit

KOVÁCS Richárd¹ 

Bevezetés: A tanulmány egy 1967-ben történt, halálos kimenetelű bűncselekmény rendészeti és jogtörténeti elemzésén keresztül vizsgálja a Kádár-korszak büntető igazságszolgáltatásának és nyomozati gyakorlatának működését.

Célkitűzések: A kutatás célja a korszak rendészeti és igazságügyi eljárásgyakorlatának feltárása és annak jelenkori rendészeti vonatkozásainak bemutatása.

Módszertan: A vizsgálat történeti és kvalitatív módszertani megközelítést alkalmazott. A kutatás alapját levéltári források, bírósági és ügyéségi iratok, valamint korabeli sajtóanyagok elemzése képezte, amelyet félig strukturált interjúk egészítettek ki. Az empirikus adatgyűjtés lehetővé tette a nyomozati és bizonyítási cselekmények rekonstruálását, valamint azok összevetését a jelenlegi büntetőeljárás normákkal.

Eredmények: A kutatás feltárta a korabeli büntetőeljárás lefolytatásának rendészeti szempontból releváns főbb mozzanatait. Azonosította a korszak dokumentációs, információkezelési, jelzőrendszeri gyakorlatának erősségeit és hiányosságait. A vizsgálat rávilágított az intézményi döntéshozatal sajátosságaira, valamint a társadalmi és szervezeti háttértényezők szerepére a nyomozás és az igazságszolgáltatás működésében.

Konklúzió: A jogeset komplex elemzése hozzájárul az adott időszak igazságügyi gyakorlatának árnyaltabb megértéséhez, valamint tanulságokkal

¹ Rendőrőrnagy mesteroktató, romológus, jogász, doktori hallgató, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, e-mail: kovacs.richard@uni-nke.hu

szolgál a mai büntetőeljárások dokumentáltságának, transzparenciájának és jelzőrendszereinek kiemelt jelentősége szempontjából.

Kulcsszavak: jogtörténet, katonai büntetőeljárás, Kádár-korszak, halálbüntetés, archivális kutatás

Introduction: This study examines the operation of criminal justice and investigative practices during the Kádár era through the law enforcement and legal-historical analysis of a fatal crime committed in 1967.

Objectives: The aim of the research is to explore the law enforcement and judicial procedural practices of the period and to present their contemporary policing implications.

Methodology: The study employed a historical and qualitative methodological approach. The research was based on the analysis of archival sources, court and prosecutorial documents, as well as contemporary press materials, complemented by semi-structured interviews. The empirical data collection made it possible to reconstruct the investigative and evidentiary procedures and to compare them with current criminal procedural standards.

Findings: The research revealed the main aspects of conducting contemporary criminal proceedings that are relevant from a law-enforcement perspective. It identified the strengths and shortcomings of the practices of documentation, information management, and signalling systems of the period. The study highlighted the characteristics of institutional decision-making and the role of social and organisational background factors in the functioning of investigations and the administration of justice.

Conclusion: The complex analysis of the legal case contributes to a more nuanced understanding of the judicial practices of the period and provides insights into the importance of documentation, transparency, and signalling mechanisms in contemporary criminal proceedings.

Keywords: legal history, military criminal procedure, Kádár era, capital punishment, archival research

Előszó

A tanulmány egy sorkatona által elkövetett kettős emberölés történetét kutatta, ami az adott kor társadalmi és politikai hatásait, a nyomozó szervekre és az igazságszolgáltatásra kivetítve jelentősen megvilágítja, mindamellett a kivégzés (akasztás) társadalmi elégtételét hangsúlyozza. A bűncselekmény tárgyi súlya és a kiszabott szankció mértéke összhangot mutatott a büntetési célokkal, valamint a társadalmi elvárásokkal. Az ítélet hatékonyan közvetítette a közösségi normák érvényesülését, ezáltal a büntetés retributív funkciója a vizsgált korszak jogértelmezése alapján megvalósult. A bűncselekményt a nyomozás adatai és az ítélet alapján Répási Tibor kaposvári (egykori hetesi) lakos követte

el 1967. december 3-án. Felkavaró és rendkívüli felháborodást keltő volt a gyilkos tett, amelyet a Néphadsereg Marcali 6043. számú alakulatából szabadságát töltő Répási honvéd követett el. Eltávozása alatt alakult ki benne a gyilkosság iránti vágy, amelyet a vele gyermekkorra óta jó kapcsolatot ápoló Hollós Béla katolikus lelkész és annak édesanyja sérelmére brutális módon (egy ostyasütővel halálra verve őket) hajtott végre.

„Tegnap este felé hallottam a hírt: elfogták 10 napi kemény munka után a tettest, egy sorkatonát, az előző sekrestyés fiát. Azt hiszem, én is látásból ismerem, nagyon sötét alak volt már iskolás korában is. Névtelen levél hívta föl rá a figyelmet, amit a katonaságban egy honvéd írt a parancsnokságnak, mert nagyon furán viselkedett a kaszárnyában Répási. Az apját is azért menesztette a boldogult, mert sorozatosan dézsmálta a perselyt... reggel 5 felé, amikor a Béla ment wc-re leütötte, majd az anyjával végzett. Én nem láttam őket, a nyomozók mondták, jobb is, mert elborzasztotta őket a rémes látvány. Legyen ennyi elég a borzalomból. Azt hiszem, a pokol szabadult el erre a földre...” (Hetesi Historia Domus).²

A vagyontárgyakat összeszedte, ami 130 Ft-ot, egy napszemüveget, egy utazó vekkerórát, pár darab szivart, cigarettákat és egy kulcsomót jelentett. Miután Répási honvéd viszsztatért a laktanyába, 10 nap elteltével a hatóság nyomozói kihallgatták, majd a katonai büntetőeljárást követően, 1968. május 3. napján kötél általi halálra ítélték, amit a Kaposvári Büntetés-végrehajtási Intézet udvarán végrehajtottak. Az eset különös relevanciáját az a kettősség adja, hogy az elkövető gyermekkorától kezdve részesült a plébánia gondoskodásában, különös szeretetet kapva a paptól, valamint annak édesanyjától. A kutatás kezdeti szakaszában vizsgált tényezők – így a Kádár-korszak társadalmi normarendszere és informális szabályrendszere, a lokális közösség dinamikája, az elkövető szocializációja, a korai anyai veszteség (Tibor 14 éves volt, amikor anyja tbc-ben meghalt), a deprivált életkörülmények, valamint a gyermekvédelmi jelzőrendszer hiányosságai – alapvető kérdéseket vetettek fel a bűncselekmény motivációját, illetve a nyomozati és igazságszolgáltatási eljárás menetét illetően. Az adatgyűjtés során beazonosítottak olyan kortárs tanúkat, akiknek vallomásai az objektivitás kritériumainak megfelelően alkalmasak az elkövető személyének, jellemének megismerésére.

Az egyházellenes állami politika a korabeli Magyarországon

A hatvanas évek elején az állampárti vezetésnek hazánkban is fő célja a vallási élet, valamint az egyházak szervezeti és anyagi erejének gyengítése volt, mert az egyházakat olyan önálló társadalmi befolyással rendelkező intézményeknek tekintette, amelyek korlátozhatják az állami irányítás egységét. A papokat világi munkákba akarták szervezni, elhelyezni, és le akarták csökkenteni a papneveldeknek, az egyházi iskoláknak a számát. A kommunista hatalom korlátozni akarta a papok és a lakosság közötti jó kapcsolatokat.

² Hetesi Historia Domus (2022) Római Katolikus Plébánia. A historia domus a plébánia hivatalos, folyamatosan vezetett krónikája (háztörténet), amely elsődleges helytörténeti forrásként rögzíti az egyházi és közösségi eseményeket.

Nem engedte, hogy a társadalom felé menjenek, hanem azt szerették volna, hogy maradjanak a templomok falain belül. A párt nem nézte jó szemmel a csoportos nyilvános szervezkedést, a fiatalokkal való jó kapcsolatot, a táboroztatásokat, a hittant és magát az egész vallásos életet. A vallásos ember másodrendű állampolgár volt. A munkahelyükön az egyháztagok vezető állást általában nem tölthettek be, megnehezítették a továbbtanulásukat, megpróbálták távol tartani őket például a tanári pályától vagy a rendőri hivatástól is (HORVÁTH 2014). Magyarországon ekkor a lakosságnak mintegy kétharmada a katolikus vallást követte. Az országunkba bevonuló orosz vezetők a háborút követően magukkal hozták a lenini elveket, nézeteiket az egyházzal szemben. A vezetés fő ellenfele a katolikus egyház volt. Itthon a vallási élet virágzott, épültek a szent helyek, felekezetek, csoportok alakultak, rendszeressé váltak a lelkigyakorlatok. Az országot járták a vallási missziók, amelyek újabb embereket gyűjtöttek maguk mellé a katolikus vallásban. Napilapok, folyóiratok jelentek meg, amelyek számos mozgalom mellett befolyásolták az ország életét (HORVÁTH 2014). Az 1958. június 10-én tartott ülésén Kádár János a klerikalizmus megtörésére, börtönnel, halállal való megfélemezésére hívta fel a párt figyelmét. Letartóztatásokat kellett véghez vinni, kezdve a katolikusokkal, ami intő példa lehetett a református felekezetnek is. A kommunista párt soha nem nyíltan harsogta a vallással kapcsolatos kemény kesztyűs elveket, ellenkezőleg, azt vallották a közvélemény irányába, hogy támogatják a vallásszabadság joga mellett a katolikus egyházat. Az oktatásban vallásellenes propagandát folytattak. Megfigyeltették a vallásos életben részt vevőket, feljegyezték a templomba járókat, azt, hogy kiket kereszteltek meg, és kik azok, akik templomban házasodtak (HORVÁTH 2014). A lelkiismereti és vallásszabadság hagyományosan elfogadott tartalma szerint magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását, annak kinyilvánítását, gyakorlását, illetve tanítását. Ezek összességét tekinthetjük vallási önrendelkezésnek, mint az emberi méltóságból levezethető önrendelkezési jog egyik sajátos szempontú területét. Az állam mint legfőbb közjogi hatalom a fenti korszakban vajon mekkora szabadságot biztosított az egyházak számára? Ez alapkérdése a vallásszabadságnak. Hazánkban a 20. századig kimutatható az egyház fölötti állami fennhatóság, a kommunista diktatúra szigora (TIHANYI 2019). A hetesi általános iskola akkori igazgatója, a vele készült interjúban jellemezte a korabeli rendszer helyi sajátosságait.

„A naplóba olyat nem lehetett beírni, hogy hittan oktatás egy pap által, mert politikailag nem írhattam be. Amikor odakerült az iskolába a Hollós plébános, jött hozzám engedélyt kérni, hogy hittant oktathasson. Őt amiatt tették Kaposvárról ide büntetésből, mert olyanokat tanított, akiket nem lehetett volna. A tantestület döntötte el, ki az, aki mehet hittanra és ki nem. Feladatunk volt, hogy lebeszéljük a szülőket a hittanról. A Kádár-rendszer nem szerette a vallásos dolgokat. Azt mondták, minek neked templomba járni, ha itt a tanács? Itt minden rendben van, amit együtt csinálunk, az mindenkinek jó. Aki rendőr volt, annak a gyereke se mehetett hittanra. Semmit nem engedtek, ami a vallással volt kapcsolatos olyanoknak, akik valamiféle vezető szerepkörben voltak” (INT1 2022).

Hollós Béla katolikus plébánost 1959-ben helyezték Hetesre a lelkipásztori feladatainak ellátása céljából, aki azt megelőzően tanárként dolgozott Kaposváron. A lelkészi szolgálatát szekularizált életvitel jellemezte, amely során nem korlátozódott a konvencionális

egyházi keretekre, hanem aktív interakciót folytatott a világi környezettel. Egy hetesi lakos az interjúban tehetősnek nevezte a plébánost, akit személyesen ismert. „Amikor látni szoktam a Hollóst, hintóval is közlekedett, volt kocsisa is neki. Autója csak neki és a Kónya háziorvosnak volt, mindkettőnek VW Bogár” (INT2 2022). Egy egykori hetesi tanuló az alábbiakban foglalta össze a gyermekkori emlékét a plébánosról:

„Én Mezőcsokonyában laktam, átjárt oda oktatni. Katolikus vagyok, én jártam hittanra, kötelező volt. A Hollós atya inkább vallástörténetet tanított, semmint unalmasnak mondható hitbéli dolgokat. Nagyon lekötött minket, amit és ahogyan mondott. Nem is emlékszem a kinézetére már, de arra, ahogyan oktatott, teljesen. Érdekes órái voltak. Mindig reverendában volt. Ha nem ment az ember vasárnapi misére, a pap hangosan, a szertartás közben felolvasta azok nevét, akik előző héten hiányoztak. Otthon a szüleinktől vagy egy maflást kaptunk, vagy valamilyen büntetést. Mindenki erről beszélt, amikor megölték őket. Minden faluban, akárhova mentünk” (INT3 2022).

Az elkövető személyiségfejlődése – az emberölésbe torkolló gyermekkori és családi háttér

Deviánsnak hívjuk azt a magatartási formát, amely az adott társadalmi normáktól és az együttélési szabályoktól jelentősen eltér. Vannak olyan szabályok, amelyek az ember fejlődésébe abszolút módon beépülnek. Ezeket ösztönszerűen követik, más normákat viszont amiatt tartanak be, hogy a megszegésük esetében kiszabott szankciót elkerüljék. A deviáns magatartás kimondása adott egyénre önkényesnek tűnhet, de a fejlett társadalmakban a közösség egyértelműen elhatárolja, melyek azok a magatartások, amelyek normasértők és félreérthetetlenül deviánsak. Ezek nagymértékben a bűncselekmények elkövetéséhez vezető attitűdöknek bizonyulnak (BÖSZÖRMÉNYI–BRUNECKER 1979). Károsan hatnak a társadalomra ezek a viselkedési és magatartásformák. A disszocialitás egy gondozási elhanyagolás, amely negatív szociális elváltozást okoz. Ilyenkor az egyén nem kap a környezettől, adott esetben a szüleitől az életéhez, az egészséges fejlődéséhez szükséges törődést és figyelmet, ami az antiszociális karakterek kialakulását eredményezheti, ha időben ezt nem ismerik fel, vagy nem orvosolják megfelelő szakellátásban. A nyomozás során elvégzett igazságügyi szakvélemények alapján a bűncselekményt elkövető Répási Tibor is antiszociális karakter volt. „A család közvetlen példák alapján közvetíti a fiatalnak a társadalom legkülönbözőbb értékrendjét, álláspontját, magatartásmódját. A gyermek számára meghatározó azoknak a magatartási mintáknak a megismerése és interiorizálása, amelyeket azok a személyek tanúsítanak, akikhez érzelmileg erősen kötődik, akikkel azonosul. Ezek elsősorban a szülők” (BUJNA 2009: 55). A Maslow-féle szükséglet-hierarchia értelmében az önmegvalósítás szintje kizárólag akkor érhető el, ha az alacsonyabb rendű szükségletek kielégítése már megtörtént. A hierarchia logikája szerint az alapvető szükségletek hiánya esetén az egyén figyelme és motivációja nem irányulhat magasabb szintekre, mivel a hiánymotivált észlelés dominál. A szükségletek egymáshoz viszonyított intenzitása kölcsönös függést mutat: mindaddig, amíg az alapvető szükségletek kielégítetlenek, a nélkülözés meghatározza és determinálja a viselkedést

(BECK BÍRÓ 2009). A gondozás elhanyagolása oka lehet a pszichopátia kialakulásának (a mai terminológia szerint az antiszociális személyiségzavar), ami az elkövető esetében bebizonyosodott. Az abban szenvedő gyermek pszichés labilitást mutat. Strömgen álláspontja szerint a bűnözés enyhébb eseteiben a környezeti tényezők szerepe volna a döntő, míg a súlyos kriminalitás eseteiben a genetikai faktorok fontosabbak. Az árva gyerek elhagyottságérzése, érzelmi üressége komoly hatással lesz a felnőtt korra (BÖSZÖRMÉNYI–BRUNECKER 1979). A kutatás adatai megerősítették, hogy Répási Tibor sanyarú sorsban élt Hetesen a beteg édesanyjával, édesapjával, valamint 2 lány- és 2 fiútestvérével. Édesanyja tbc-ben meghalt, amikor Tibor 14 éves volt. A hetesi általános iskola naplójának bejegyzései mutatják, hogy az édesanya elvesztése olyannyira kihatott Tiborra, hogy két tanévét is meg kellett ismételnie. A legkisebb testvér Répási Erzsébet (Héjjas Lászlóné) kihallgatása során elmondta, hogy gyerekként ő többször öngyilkos akart lenni, miután édesanyjuk meghalt, és félárva maradtak. Szégyellte a lány az életet, amit élniük kellett.

„Nevelőanyánkat sem én, sem a többi testvérem nem szerettük, ennek az volt az oka, hogy elhanyagolt bennünket, nem kaptunk rendesen ruhát, cipőt, még enni sem, csak akkor, ha a kívánságainak megfelelő munkát elvégeztük. Emlékszem, hogy egyik télen Tibornak és Zoltánnak megfagyott a lába... Elkeseredésemben elhatároztam, hogy öngyilkos leszek, gyógyszereket vettem be, 40 db-ot... kórházba vittek, ezért nem tudtam véget vetni az életemnek. Amikor meghallottam, hogy a nevelőanyám a kórházból hazajön, újból elhatároztam, hogy öngyilkos leszek. Nem akartam ugyanis vele élni. Egyik délután a fészerben zsinórral felakasztottam magam” (Tanúkihallgatási jegyzőkönyv 1976).

Az édesanya elvesztése, valamint az interjúk során elmondottak alapján a nevelőanya brutális bántalmazásai, a fizikai, pszichés terror, az éheztetések sokasága megpecsételte a gyermek személyiségének alakulását. A nyomozás során elvégzett igazságügyi elmeorvosi szakvélemény szerint a terhelt a bűncselekmény elkövetésekor antiszociális személyiségzavarban (*psychopatia*) szenvedett. Az ilyen személyiségű ember kevés érzelmet mutat önmagán kívül bárki iránt, nem érez büntudatot, lelkiismeret-furdalást, bármilyen szenvedést okozzon is másnak. Jellemző vonása a hazudozásra való hajlam, vakmerő kalandok keresése és a büntetésre való érzéketlenség (ATKINSON et al. 1995). Mindezen jellemvonások felismerhetők Répási Tiborra vonatkozóan az eljárás során elvégzett tanúkihallgatási jegyzőkönyvekben foglaltak szerint.

Az Igazságügyi Orvosszakértői Iroda 1968–69. évi az erőszakos életellenes bűncselekményekkel kapcsolatos vizsgálatának eredményeiből megállapítható, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségű elkövetők állnak az erőszakos bűncselekmények élén. A negatív műveltségi elemek előmozdítják az erőszakos elkövetést. Nagyobb arányban vagyontalank voltak az elkövetők. Havi jövedelmüket tekintve 1400–1800 Ft mellett az általános iskolát végzett elkövetők a legnagyobb arányban előforduló erőszakos elkövetők, akik ipari vagy mezőgazdasági munkások. A négy vagy annál több testvérrel élő elkövetők a fenti ismérvek mellett szintén a legmagasabb arányban szerepelnek. Az 1968–69-ben országosan regisztrált 70 emberölés elkövetői közül 47 személy legfeljebb általános iskolai végzettséggel bírt. Levonható azon következtetés, hogy abban a korban az erőszakos bűnelkövetők jelentős része azok közül került ki, akik nem tanultak meg uralkodni

az érzelmeiken és indulataikon. A kulturált viselkedés távoli fogalom azok számára, akik csak a napi szükségleteik kielégítésére törekednek (VIGH et al. 1973). Répási Tibor gyermekkorát, családi helyzetét, tanulmányait, végzettségét, anyagi helyzetét, munkakörülményeit tekintve tökéletesen megfelel a statisztikai adatok általi következtetéseknek.

A nyomozás megindításától az ítéletig

Az interjúk tanúsága szerint a hetesi kettős emberölés híre a cselekmény napján futótűzként terjedt a településen, és rövid időn belül az is közismertté vált, hogy az ügy gyanúsítottja Répási Tibor. A beszámolóok alapján a hívek a reggeli misére érkeztek, ahova a plébános hosszú várakozásuk ellenére sem jelent meg. Így átmentek a templommal szemben, az úttest túloldalán lévő plébániához. Ott zárt bejárati ajtó fogadta őket, ezért kiabálással és kopogással próbáltak kapcsolatot teremteni, de ez sem vezetett eredményre. Ezt követően értesítették a tanácsitkárt, majd a rendőrséget. A paplak udvarán időközben összegyűlt hívek észlelték, hogy a WC ablakát valaki kifeszítette, és emiatt a hívek erőszakkal behatoltak az épületbe, ahol a szörnyű bűncselekmény körülményeivel szembesültek. A kitérő rendőrség megkezdte a helyszíni tevékenységet és párhuzamos adatgyűjtést a faluban. Az interjúk visszatérő eleme, hogy a nyomozók folyamatosan jártak-keltek a településen, ahova sorra érkeztek a rendőrségi Moszkvicsok. A Historia Domus leírása szerint általános pánik és félelem alakult ki, mivel a lakosok nem tudták, kivel és mivel állnak szemben, s attól tartottak, hogy őket is megtámadják. A megyés püspök rendkívüli egyeztetéseket követően ideiglenesen a szomszédos település plébánosát bízta meg a hetesi egyházi teendők ellátásával, mert a hívek körében eluralkodott pánik és bizalmatlanság közepette mielőbb biztosítani kellett a vallási szolgálatok folytonosságát. Hosszabb idő telt el, amíg a szentmisék és szertartások menetrendszerűen helyreálltak. Az új plébános keresése is nehéznek bizonyult, mert a közösség a motivációk ismeretlensége miatt tartózkodóvá és féléssé vált (Hetesi Historia Domus). A levéltári iratanyagból kiderül, hogy az elkövető a laktanyába visszatérve feltűnően viselkedett. A szerzett tárgyakkal dicsekedett, azokkal kereskedni próbált, majd szokatlan módon igyekezett tőlük megszabadulni. Hihetetlen történeteket adott elő gazdag, külföldről érkező rokonokról, akik állítólag eltávozásra adott ajándékozták neki a holmikat. Katonatarsainak feltűnt, hogy az előírtnál korábban tért vissza az eltávozásról és reggelenként a kantinban újságokat olvasott, noha korábban nem volt ilyen szokása, és több alkalommal látták a mosdóban, amint ruháit szappannal és vízzel dörzsölte. A különös magatartási jegyek feltehetően elősegítették a hatóságok gyors információszerzését, az adatok feldolgozását és a tanúkutatást. Egy katonatárs – akinek feltűnt a különös viselkedés és aki hallott a hetesi esetről – jelentést tett eljárási anyagának Répási magatartásáról. Ennek alapján 1967. december 13-án megindult az eljárás, amelyet a Kaposvári Katonai Ügyészség vezetője, dr. Miskolczi István őrnagy rendelt el. A hivatalos feljegyzés szerint 1967. december 12-én 18:45-kor a rendőrség telefonon jelentette a gyanút, hogy a marcali alakulatnál szolgáló Répási honvéd lehet a hetesi kettős gyilkosság elkövetője (BL.804/1967. számú ügyirat). A laktanya parancsnoka jelezte, hogy a nyomozóhatósággal teljes mértékben együttműködnek. Répási Tibort még aznap este a katonai ügyészség emberei gyanúsítottként kihallgatták, akit beismerő vallomása

után őrizetbe vettek, majd a nyomozást a Somogy Megyei Rendőr-főkapitánysággal közösen folytatták. A tanúkihallgatások elsődlegesen a gyanúsítottal együtt szolgáló katonákra terjedtek ki (MNL SML hivatalos feljegyzés). Gyakori mozzanat volt a vallomásokban, hogy Répási valótlan, álságos kijelentésekkel jómódú, tehetős, ígéretes jövőképpel bíró ember benyomását keltette. Külföldi háterű, jó egzisztenciájú rokonokra hivatkozott, és állítólagos motorkerékpárja eladását vagy cseréjét, esetleg személygépkocsi vásárlását és annak fűrészgéppé alakítását tervezte mint jövedelemszerzési forrást, továbbá azt is említette, hogy dolgozott hullaöltöztetőként. Magánéletéről, párkapcsolatairól nem beszélt, a vallomások kitértek eltávozásának és visszatérésének részleteire is. Kiderült, hogy a kaposvári laktanyából fegyvelemsértő magatartása és indulatai kezelhetetlensége miatt helyezték át Marcaliba. Sorkatonai szolgálata előtt a Kaposvár Nagypostán betanított munkásként dolgozott, ahol havi 1600–1700 Ft volt a keresete. Polgári foglalkozása miatt távbeszélő-szolgálati feladatok ellátására osztották be. Rádiótávírásként azonban a morzevételt nem tudta elsajátítani, ami frusztrációt okozott neki. Ez fegyelmi problémákhoz vezetett, így 14 nap fogdát kapott. A tanúk szerint eltávozása előtt kölcsönkért egy pár cérnakesztyűt, mert a sajátja szakadt volt. A kölcsönadott kesztyűt sértetlenül visszaadta, ugyanakkor a gyanúsításkor a ruházat és csomagok átvizsgálásakor a sajátján kívül találtak még egy pár, az ujjaknál kopott és vérfoltokkal szennyezett kesztyűt, amelyet lefoglaltak. A terhelt kihallgatásakor azt állította, hogy a szennyezett kesztyű nem a csomagjában volt, hanem azt visszaadta annak, akitől kérte, ám mindez nem tisztázódott. 1967. december 15-én terheltként hallgatták ki Répásit. Nyilatkozata szerint védő kirendelését a nyomozás és a gyanúsított kihallgatás idejére nem kérte, csak a tárgyalásra. Az 1962. évi 8. törvényerejű rendelet a büntető eljárásról (Be.) 38. § (1) bekezdése előírta a védő kötelező részvételét, ha a büntetettre öt évnél súlyosabb szabadságvesztés rendelhető, vagy a terhelt előzetes letartóztatásban van, illetve az ügyész a vád képviselőjében fellép. A Be. 39. § (3) bekezdése szerint pedig a kirendelt védő a védelmet az eljárás minden szakaszában köteles ellátni. A nyomozás további lépéseként 1967. december 20-án bizonyítási kísérletet tartottak a Be. 143. § (1) bekezdésének megfelelően. Ebben három katonai ügyész, egy bűnügyi technikus, két hatósági tanú, a kirendelt védő, a rendőrorvos, a jegyzőkönyvvezető és a terhelt vett részt. A kísérlet célja az volt, hogy ellenőrizték, a terhelt előadása megfelel-e a valóságnak, és rekonstruálható-e a bűncselekmény menete. Azonban a végrehajtás ideje, a terhelt ruházata és az időjárási, a környezeti feltételek nem egyeztek meg az elkövetéskori állapotokkal. A szemle során a paplak környékét hó borította, sötét fényviszonyok helyett korlátozott és más látási viszonyok álltak fenn. A bűncselekmény elkövetésekor a hivatalba bejutás nem hóval fedett területen történt, és a terhelt öltözete sem volt azonos a katonai szolgálati ruházatával, felszerelésével. A jegyzőkönyv szerint azonban az eltérésekre a jelenlévők nem tettek észrevételt. A terheltet 1968. január 30-án ismételen kihallgatták, aki vallomásaiban részletező pontossággal – különösen a tárgyak helyzetére és jellegzetességeire figyelve – adta elő az elkövetés menetét. Orvosszakértői vizsgálatra 1967. december 19-én került sor, amit két elmeorvos végzett el a Büntetés-végrehajtási Intézetben. Azt megelőzően, december 13-án igazságügyi rendőrorvos vizsgálta a terheltet. A szakvélemények szerint, az elkövetést megelőzően a sötét szobában töltött hat óra alatt nem gondolt a következményekre, félelmet és izgalmat nem érzett, gondolatai a pénzszerzés körül forogtak. Amikor a sértetteket ostyasütővel ütlegette, akkor

semmire nem gondolt. Távozáskor gondosan körülnézett, de félelmet nem, inkább „különleges” érzést élt meg. A pszichológiai vizsgálat alatt jól érezte magát, múltbeli és közelmúltbeli emlékezete ép volt. Az életcéljára vonatkozó kérdésre azt válaszolta, hogy azokon ő soha nem gondolkodott mélyebben, nem látta sok értelmét, nem vágyott hírnévre, nem álmodozott. Iskolázottságához és szociális helyzetéhez képest a kifejezés- és gondolkodásmódja választékosnak mondható. A vizsgálatok során feltűnt a nyugodtsága. Tárgyilagosan számolt be a gyilkosságról. Szorongás, félelem, büntudat és megbánás jeleit nem mutatta. Időnként „semmit nem érez”, de bármikor cselekvésre kész, érzelmi reakciók nem voltak megfigyelhetők nála, a személyisége sivár benyomást keltett. Az emberi magatartást szabályozó érzelmek nem fejlődtek ki, közeli érzelmi kapcsolat nem volt azonosítható, családi körülményei rendezetlenek voltak. Édesanyja halála óta eltávolodott a családjától, munkásszállókon egyedül élt. Világnézete kialakulatlan, lelki élete sivár, értelmi képességei alapján azonban többre lenne képes. A cselekmény végrehajtása előtt és közben sem jelent meg visszatartó, ellentétes érzelmi mérlegelés. Az emberölések után meglátogatta a rokonait, majd a lopott tárgyakat az alakulatnál mutogatta katonatársainak. Eredetüket kitalált történetekkel igazolta, de rövid idő után szabadulni próbált tőlük. Tettét a nyomozó hatóságnak hamar beismerte. A szakvélemények szerint elmebetegségben, gyengeelméjűségben, tudatzavarban nem szenvedett. Kóros személyiséget, antiszociális személyiségzavart (akkori terminológiával: *psychopatia*) állapítottak meg. A zavar lényege az empátia – a szeretet előfeltétele – hiánya, mások szenvedésével szembeni közöny, hideg, célratörő racionalitás nyereségvágygal párosulva. Egocentrizmus, eseti előnyökért történő hazudozás és manipuláció jellemző. A vallásos vagy politikai elköteleződés hiánya, a tervszerű munkavégzés gyengesége szintén felismerhető az elkövetőnél. A szakirodalom szerint sok esetben gyermekkorban megélt érzelmi, fizikai vagy szexuális bántalmazás társulhat ezekhez a jegyekhez, de nem determinisztikus okként. A modern jelzőrendszerek elvben a tüneteket kiszűrhetik, azonban a pszichopátia pusztán a sérelmek következményeként nem bizonyított (FÜREDI et al. 2003). A büntetőeljárás rendelkezésre álló iratanyaga hiányos. A tartalomjegyzék szerinti 49. sorszámú jegyzőkönyv – feltehetően a helyszíni szemle jegyzőkönyve – nem volt fellelhető, ami releváns, mivel a helyszín állapotát és a halottszemle adatait rögzíthette. A gyanúsított ugyan rendkívüli részletességgel írta le a helyszínt, jóllehet évek óta nem járt ott, de a szemle szövegkörnyezetével való összevetés hiánya csökkenti a rekonstrukció kontrollját. Kriminalisztikai szempontból célszerű lett volna, ha a terhelt saját szavaival, minimális befolyással adhatta volna elő a cselekményt, egy tapasztalt bűnügyi kihallgató közreműködésével, az inkongruens (verbális-nonverbális) jelzések észlelésére felkészülten. Az ügyiratban a boncjegyzőkönyv leleti része sem található. A rendelkezésre álló szakértői vélemény a 16. oldaltól érhető el, így a boncolás részletei hiányosan értékelhetők, noha az orvosszakértői apparátus az akkori technikai és jogi keretek között mindent igyekezett igénybe venni. A szakvélemény eltért a gyanúsított első vallomásától a sértetteket ért erőbehatások számában. A folytatólagos kihallgatáskor a terhelt már nem emlékezett pontosan az ütések számára. További ellentmondás Hollós Béla esetleges prémes kucsmasapkájának viselése. A terhelt szerint az ütés előtt leesett a fejéről, míg a vád szerint a sapka a sértett fején volt (a szemle adatai a sapka belsejében vérszennyeződést, kívül rozsdadarabokat mutattak). Az ütés halálos kimenetelének értékelése szempontjából jelentős, ezért

lett volna szükséges kétséget kizáróan tisztázni. Az elkövetés eszközeként a szakvélemény és a vallomás egyaránt az ostyasütőt jelölte meg. Hollós Béláné testhelyzete és állapota az ütések után nem kellően tisztázott, a vallomások eltértek. 1968. február 10-én a Kaposvári Katonai Bíróság előkészítő ülést tartott, ahol jelen volt a tanácselnök, a katonai ügyész, a katonai ülnök és a jegyzőkönyvvezető (KB.I.18/1968. számú jegyzőkönyv). A tárgyalást 1968. február 28–29. 9:00 órára tűzték ki. A katonai ügyész az 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről (Btk.) 253. § (1) bekezdésébe ütköző, a (2) bekezdés *a*), *b*) és *d*) pontjai szerint minősülő, előre kitervelt, nyereségvágtyból és több emberen elkövetett emberöléssel vádolta Répási Tibor honvédot. A vádiratban több, a védelem szempontjából vitatható feltevés szerepelt (amit senki nem vitatott, észrevételt nem tett). A vád szerint Répási Tibor iskolás korától gyenge látása miatt szemüveget viselt, ám az erről szóló adatok hiányosak (a fényképeken nem látható rajta, valamint a hozzátartozó sem tett erre említést, sőt cáfolta), továbbá a nyomozati iratokban szereplő farkasvakságot sem tisztázták, bizonyították. A bizonyítási kísérlet nem irányult arra, hogy a farkasvakság befolyásolhatta-e az elkövetést. Amennyiben éjszakai szolgálat alóli mentességben részesült, az előjáró vagy a katonaeorvos kihallgatása indokolt lett volna. Az eljárási iratokból hiányzik a házkutatásra vonatkozó adat is, noha kriminalisztikai szempontból a korábbi lakóhely átkutatása releváns múltbeli vagy jövőbeli elkövetések gyanúja miatt is lehetett volna. A vád szerint az elkövető jól ismerte a hetesi plébániát, de az adatok alapján évek óta nem járt a településen. Továbbá D. P. honvéd vallomása – amelyet az általa említett tanúk nem támasztottak alá – megkérdőjelezhető, hiszen a vádlott tagadta, hogy a cselekmény előtt bárkinek beszélt volna emberölési szándékáról. Szembesítéseket a dokumentumok alapján a büntetőeljárás során nem fogantatottak. A vádirat említette a gyufaszálak meggyújtását és dohányzást a paplakban, ugyanakkor a kihallgatások jegyzőkönyvei ezt nem tartalmazták. Az elkövető dohányzási szokásairól sincs adat. Nem tisztázott az elkövetés előtti és utáni mozgás sem (vasútállomás környéke, jegyvásárlás, esetleges italfogyasztás), noha az alkoholos befolyásoltságra vonatkozó számításokhoz szükséges adatok beszerzése indokolt lett volna, a vádirat mindössze kétszer 3 dl bor fogyasztását rögzítette. Az ütések száma is vitatott maradt. A vádlott tagadta, hogy Hollós Bélára egynél, özv. Hollós Bélánéra kettőnél több ütet mért volna. Összességében a vádemeléssel kapcsolatban a védelem nem terjesztett elő kifogást vagy észrevételt. A tanúvallomások formai megfelelősége tekintetében hiányosságok mutatkoztak. A Be. 65. § a tanúvallomás akadályairól, míg a Be. 133. § (4) a jegyzőkönyvi követelményekről rendelkezik, és a tanúkihallgatási jegyzőkönyvekből, a kötelezettségeknek való elégtétel nem volt egyértelműen kiolvasható. Héjjas Lászlóné, az elkövető testvére elmondta az interjúban, hogy az elé tárt kihallgatási jegyzőkönyv tartalma nem fedi a valóságot, mivel az abban foglalt vallomásbeli részeket nem ő nyilatkozta. Kiemelte, hogy részére akkor nem mutattak be a bűncselekmény elkövetéséből származó egyetlen tárgyat és bűnjelket sem a kihallgatás során, amiről a jegyzőkönyv szól. Elmondása szerint ő részletes leírást cigarettákról, szivarokról nem adott. Nyilatkozata szerint nem is tudott volna adni, mivel soha életében nem ismerte a dohánytermékeket, és a mai napig nem is ismeri őket. Elmondta, hogy a vallomásban nem mondhatott olyat, hogy a bűncselekmény elkövetése után a testvére (az eltulajdonított) szemüvegben ment hozzájuk, mivel abban való megjelenése feltűnő lett volna számára, hiszen soha életében nem látta Tibor szemüvegben.

A családban mindenki szemüveges volt, csak Tibor nem. Elmondta továbbá, hogy csak egy alkalommal volt életében Kaposváron, a katonai ügyészségen, nem pedig két kihallgatás alkalmával. Így állítása szerint nem volt folytatólagos kihallgatása sem, ahogy azt az írógéppel készült jegyzőkönyv mutatja. Nem biztosították részére az egyszeri vallomása megtételét követően a jegyzőkönyv elolvasásának lehetőségét. Mivel fiatal korú volt, a törvényes képviselőt értesíteni kellett volna az eljárási cselekményről, de a hatóság azt elmulasztotta. Állítása szerint irányított és előre tervezett, amolyan ítéletcentrikus volt az ő kihallgatása. „A Kaposvári Katonai Bíróság 1968. 03. 01. napján meghozta ítéletét, miszerint Répási Tibor honvéd vádlottat bűnösnek mondta ki előre kitervelt módon, nyereségvágyból és több emberen elkövetett emberölésben és ezért őt halálbüntetésre ítélte” (KB.I.18/1968. számú ítélet). A vádlott védekezése arra irányult, hogy célja nem a halál okozása, hanem az eszméletvesztés előidézése és pénzszerzés volt. Előadta továbbá, hogy a kucsma az ütés mozdulata közben esett le, ami a halál bekövetkezésének magyarázatát szolgálná. A bíróság többek között D. honvéd vallomására és egy ismeretlen katona névtelen levelére utalt (utóbbi D. vallomását támasztotta volna alá), továbbá Cs. és T. honvédek vallomásaira, amelyek szerint Répási többször beszélt nekik a pénzsükségletéről. A bíróság a szakvélemények alapján Hollós Bélán három, özv. Hollós Béláné esetében négy ütésszerű erőbehatást állapított meg. A kucsman kívül rozsdadarabok, belül vérfoltok voltak, ami a sapka viselését valószínűsítette a végzetes ütés(ek) előtt. A folyosón való céltudatos várakozás és az ostyasütő birtokbavétele az ölési szándékot támasztotta alá. A bíróság az előre kiterveltséget megalapozottnak tekintette, és a katonai státusz fényében a pénzszerzés módját rendkívül erkölcstelennek minősítette. Az ítélet indokolása a felderítésig kialakult alaptalan híresztelések és a lakossági félelem közösségi hatására is utalt. Enyhítő körülményként értékelte a büntetlen előéletet, a beismerést, a megbánást, a mostoha nevelési körülményeket és az ezekhez kapcsolódó pszichés zavarokat. Répási Tibor személyiségrajzát a keletkezett iratanyag és a kortárs beszámolók alapján lehet rekonstruálni. A dokumentumok következetesen, súlyos koragyermekkorai deprivációt, érzelmi elhanyagolást, frusztrációt és követelményrendszer-hiányt rögzítenek, amelyek a társas tanulás zavarával együtt az antiszociális személyiségzavar klinikai képeknek tekinthetők. Az elkövető és testvérei számára a családi közeg nem biztosított sem érzelmi támaszt, sem normatív kontrollt, az önértékelés és a kötődés sérülései már korán kirajzóldtak (KOVÁTS 2004). E megállapítások az iratokból egyértelműen kiolvashatók, és ok-okozati láncolatot rajzolnak fel a szociális hiányok és a későbbi deviáns magatartás között. A jelzőrendszer strukturális hiányosságai érdemben járulhattak hozzá a személyiségfejlődési zavar fennmaradásához és a rizikómagatartás eszkalációjához. Korabeli szaklapok – így az *Állam és Igazgatás* 1960-as évfolyama – rámutattak arra, hogy a gyermekvédelmi jelzőrendszer akkor még kezdeti, kiforratlan állapotban volt, és az intézmények közötti koordináció hiányosságai komoly problémát jelentettek. Az ifjúságvédelmi felügyelők figyelemmel kísérték a veszélyeztetett gyermekek nyilvántartását. Megelőző munkát és nevelési segítséget végeztek, főként az óvodai és iskolai védelem területén. Munkájukhoz szükséges volt a pedagógusok, szülők és társadalmi szervezetek együttműködése, valamint gyakran hatósági intézkedéseket is kezdeményeztek, részt vettek gyámhatósági ügyekben és utógondozásban. Meg kell jegyeznünk, hogy az ifjúságvédelmi hálózat kiépítése fővárosi kezdeményezés volt, amely 1957 nyarán végrehajtó bizottsági határozattal

született (GYALMOS 1960). A vidéki települések esetében általánosságban elmondható, hogy a látens, olyan jogsértő cselekmények, amelyek a gyermekeket érték, többnyire a kor jelzőrendszeri hiányosságainak volt köszönhető. Az iskola, a lakókörnyezet és más társadalmi terek a kor szellemisége és a hatáskörök hiánya miatt nem mutattak minderre sem érzékenységet, sem érdeklődést. Mindez a vizsgált esetben egyértelműen megmutatkozott. A bíróság súlyosító körülményként értékelte a hasonló életellenes bűnesetek elszaporodottságát, a katonai minőséget és a hármas minősítést. A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága 1968. április 10-én Budapesten tartott nyilvános fellebbezési tárgyalásán a Kaposvári Katonai Bíróság a bejelentett perorvoslatokat elutasította, az elsőfokú ítéletet és az azt megelőző eljárást teljeskörűen felülbírálván helybenhagyta. Megállapította, hogy a katonai bíróság széles körű bizonyítást folytatott, és a tényállást helyesen, a valóságnak megfelelően állapította meg (Katf.II.103/1968. számú végzés). A halálbüntetés végrehajtásának jogi kereteit a Be. 309–310. § szabályozta. A kivégzés zárt helyen, kötéllel vagy golyó által volt végrehajtható. A végrehajtására csak a kegyelmi kérelem elutasítása után kerülhetett sor. Az ítéletkihirdetést követően a bíróság zárt ülésben alakította ki indokolt véleményét a kegyelemre méltóságról, jegyzőkönyv felvétele mellett. A kegyelmet megtagadó döntést követő napon a büntetést végre kellett hajtani. Az iratanyagban egy 1968. március 5-i feljegyzés a kegyelem megtagadását az előre kiterveltséggel, a rendkívüli brutalitással, a pénzszerzési motívummal és a megbánás hiányával indokolta. A kötél általi halált Kaposváron, a Büntetés-végrehajtási Intézet udvarán, 1968. május 3-án 6:00 órakor hajtották végre. Az időbeliség önmagában is beszédes: a bűncselekménytől számítottan mintegy öt hónapon belül lezárult az eljárás, és megtörtént a halálbüntetés végrehajtása. Ez a korabeli büntető igazságszolgáltatás gyorsaságát mutatja, ugyanakkor egyes eljárási „hézagok” fennállását sem zárja ki. A büntetéselméleti keretben a büntetés funkciói csak részben fedhetők le a halálbüntetéssel. A restitúció fogalmilag kizárt, a generális visszatartó hatás empirikus igazoltsága vitatott, a speciális prevenció (bűnismétlés kizárása) ugyan biztosított, de ez az állami cselekvés más – nem végleges – eszközeivel (életfogytig tartó szabadságvesztés, fokozott biztonsági rezsim) is elérhető. Ez a gondolatmenet összhangban áll a későbbi alkotmányjogi fordulattal, amely az élet és emberi méltóság elválaszthatatlan egységét abszolút értékként ismeri el, s a halálbüntetést – mint az állam általi élettől való megfosztást – az alkotmányos büntetőhatalom korlátjaként kizárja. A halálbüntetés *oculum pro oculo* jellegének kritikája rávilágít: a megtorlás kielégülése nem azonos a jogállami igazságossággal. Az elemzés konklúziója kettős.

Visszaemlékezés-töredék

„A testvérem kivégzéséről semmit sem mondtak nekünk akkor. Én utoljára egy tárgyaláson láttam Tibort 57 évvel ezelőtt. Már az arcát is elfelejtettem. Képem sosem volt róla, így most láthatom a testvérem képét hála önnek... Volt egy barátnőm akkor, akinek a férje egy ügyészségi dolgozó volt, és ő mondta, hogy kivégzés lesz az ítélet, de nekünk jobb, ha nem mondják meg, mikor akasztják föl. Látogatni sem tudtuk a testvéremet sosem. Értelt rajta keresztül juttattam be neki, mert nagyon rossz sora volt a börtönben. Ennyi év eltelt, és legalább most elmehetek a temetőbe, és megtudtam hol, melyik tömegsírban

fekszik a testvérem. Számomra az akkor is, és ma is nagyon furcsa, hogy miért ölte meg őket a Tibor. Hiszen szerettek minket azok az emberek. Volt többször, hogy jöttek motorral a pap meg az anyja, és otthagyták a kulcsot az iskolában, hogy nekünk legyen enni-valónk és menjünk be hozzájuk rétest enni, amíg ők misét tartanak. Ennyi év után nem tudok aludni, hogy miért ölte meg őket? De várjunk csak. Mi minden nap szinte ott voltunk a paplakban. Kint játszottunk mi, kislányok az udvaron, a nagy fa alatt. A Tibi pedig állandóan bent volt a Hollós pappal, annak a dolgozósobájában. Amikor be akartunk mi, lányok menni oda, vagy zárt ajtó mögött volt a Tibivel bent, vagy ha nyitva volt és mi kinyitottuk, hogy bemenjünk, akkor ő rávert a fenekünkre, és kiabált, hogy menjünk ki onnét. Mondta, hogy nekünk ott nincs keresni valónk. Amikor nekünk tanította a hittant a szobában, soha nem zárta be az ajtót...” (Héjjas Lászlóné 2025).

Összegzés

A kutatás célja nem a nyomozó hatóságok munkájának minősítése, hanem annak kiemelése, hogy a súlyos bűncselekmények esetén a normatív előírásokat és eljárási garanciákat a legmagasabb szinten, következetesen szükséges alkalmazni. A társadalmi percepciót a források erőteljesen retributív attitűddel írják le. A helyi közösség – az áldozatokhoz fűződő személyes kötődés miatt – azonnali és végleges szankciót várt el, és a nyilvános érdeklődés a kivégzés iránt kiemelkedő volt. A vallási szereplőkkel folytatott interjúk is a korabeli normaérzékenység és igazságérzet punitív mintázatait tükrözik, noha ezek a narratívák nem képesek felülírni azt a tényt, hogy a büntetés az áldozatok életét nem állítja helyre. Egyfelől a vizsgált eset jól szemlélteti a korabeli nyomozástechnikai eszköztárat, az eljárási normarendszert és a közösségi attitűdöket, másfelől megerősíti azt a követelményt, hogy a büntetőeljárás a legenyhébbtől a legsúlyosabb szankcióig csak a bizonyítás teljességének és a törvényi garanciák szigorú betartásának feltétele mellett legitimálható. Nem állítható, hogy a vádlott – a cselekmény társadalomellenes, különös kegyetlenséggel párosult jellege mellett – enyhébb büntetést érdemelt volna. Az sem, hogy a reintegrációs esélyei kedvezőek lettek volna. A korszak és a rendszer sajátosságaitól függetlenül minden releváns körülmény szélesebb körű feltárása és kétséget kizáró bizonyítása elsődleges. A személyiségfejlődési deprivációk és az antiszociális mintázatok kapcsolatát az iratok meggyőzően támasztják alá, a jelzőrendszeri deficitiek társadalompolitikai tanulságokkal szolgálnak, a büntetőeljárás gyors lefolytatása mellett a jogállami garanciák következetes érvényesítésének igénye időtálló. A halálbüntetés történeti alkalmazása nem helyreállít, hanem véglegesen megfoszt, ezzel szemben a modern büntetőhatalom legitimációja a méltóságvédelem, a bizonyítási teljesség és a társadalomvédelem arányos, visszafordíthatatlan következményeket kerülő eszközein nyugszik.

Felhasznált irodalom

- ATKINSON, Rita L. et al. (1995): *Pszichológia*. Budapest: Osiris.
- BECK BÍRÓ Kata (2009): *A szervezeti keretek között történő egyéni önmegvalósítás, illetve annak támogató és gátló tényezői*. PhD-disszertáció. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem. Online: https://phd.lib.uni-corvinus.hu/507/1/beck_biro_katalin.pdf
- BÖSZÖRMÉNYI Zoltán – BRUNECKER Györgyi (1979): *A gyermekkor és az ifjúkor pszichiátriája*. Budapest: Medicina Kiadó.
- BUJNA ELEONÓRA (2009): A szülői példa szerepe a nevelésben. *Módszertani Közlemények*, 49(2), 55–57. Online: https://acta.bibl.u-szeged.hu/28946/1/modszertani_049_002_055-057.pdf
- FÜREDI János et al. (2003): *A pszichiátria magyar kézikönyve*. Budapest: Medicina Könyvkiadó.
- GYALMOS János (1960): A fővárosi oktatási igazgatás. *Állam és Igazgatás*, 10(2), 130–136.
- Hetesi historia domus* (2022): Római Hetes: Katolikus Plébánia.
- HORVÁTH Attila (2014): A vallásszabadság korlátozása és az egyházak üldözése Magyarországon a szovjet típusú diktatúra idején. *Polgári Szemle*, 10(1–2), 312–327.
- KOVÁTS Daniella et al. (2004): *Pszichológiai alapismeretek*. Budapest: Rejtjel Kiadó.
- TIHANYI Miklós (2019): *Vallásgyakorlás különleges élethelyzetekben*. Budapest: Dialóg Campus. Online: https://doi.org/10.36250/00723_00
- VIGH József – GÖNCZÖL Katalin – KISS György – SZABÓ Árpád (1973): *Erőszakos bűncselekmények és elkövetőik*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Levéltári források

- Kaposvári Katonai Ügyészség B.I.804/1967. számú feljegyzése. Kaposvár, 1968. 03. 05.
- Kaposvári Katonai Ügyészség iratai. B.I.804/1967. számú Hivatalos Feljegyzés, 1967. 12. 13.
- Kaposvári Katonai Ügyészség iratai B.I.804/1967. számú jegyzőkönyv, Kaposvár, 1967. 12. 19.
- Kaposvári Katonai Bíróság. KB.I.18/1968. számú ítélete
- Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróság. Katf.II.103/1968. számú végzése

Jogi források

1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
1962. évi 8. törvényerejű rendelet a büntető eljárásról

Saját kutatási anyag

- INT1 – félig strukturált interjú, 2022. június, anonimizált interjúalany
- INT2 – félig strukturált interjú, 2022. június, anonimizált interjúalany
- INT3 – félig strukturált interjú, 2022. június, anonimizált interjúalany

A tanulási motiváció és a kompetenciafejlődés tényezői a rendészeti felsőoktatás hallgatói körében

Factors Influencing Learning Motivation and Competence Development Among Students in Hungarian Law Enforcement Higher Education

HORVÁTH Bíborka¹

Bevezetés: A magyar rendészeti felsőoktatásban a közszolgálati alapkomp-
petencia-fejlesztés egyre hangsúlyosabb szerepet kap, mivel a közszolgálati
alapkompeticenciák megléte és fejlesztése alapvető feltétele a szakmai felk-
szültségnek és a minőségi szolgálatellátásnak. Noha számos kutatás foglalkozik
a kompetenciák fejlesztésének elméleti háttérével, kevés empirikus vizsgálat
tér ki arra, hogy a hallgatók hogyan érzékelik saját kompetenciafejlődésüket,
és mely tényezők befolyásolják a tanulási folyamataikat. Jelen tanulmány ezeket
a kérdéseket kívánja körbejárni.

Célkitűzések: A kutatás célja a hallgatók tanulási motivációjának, kompe-
tenciafejlődés-érzetének, valamint a fejlődést támogató és gátló tényezőknek
az átfogó vizsgálata a magyar rendészeti felsőoktatásban.

Módszer: A vizsgálat online kérdőíves módszerrel történt, amely 49 hall-
gató válaszait dolgozza fel. A kérdőív vizsgálja a tanulási attitűdöt, a motiváció
forrásait, a tanulást elősegítő és hátráltató környezeti tényezőket, valamint
az egységes közszolgálati alapkompeticenciák érzékelt fejlődését.

Eredmények: Az eredmények alapján a hallgatók tanulási motiváci-
ója összességében közepesen magasnak mutatkozik, és a többség pozitívan
értékeli a képzés kompetenciafejlesztésre gyakorolt hatását. A tanulást támo-
gató tényezők, különösen az oktatói visszajelzések, a támogató csoportlégkör
és a gyakorlatorientált oktatás, erős jelenlétet mutattak. A gátló tényezők között
leginkább az időhiány, a külső stressz és a túlterheltség jelent meg.

¹ Doktori hallgató, Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: horvath.biborka@stud.uni-nke.hu

A kutatás eredményei arra utalnak, hogy a hallgatók számára a támogató tanulási környezet kulcsszerepet játszik a kompetenciafejlődésben. Fontos megállapítás, hogy a motiváció szorosan összefügg az oktatási módszerek minőségével és a gyakorlati alkalmazhatósággal. A további elemzések várhatóan hozzájárulhatnak olyan mérési és fejlesztési eszközök kidolgozásához, amelyek hatékonyabban támogatják a rendészeti felsőoktatásban zajló alapkompétencia-fejlesztési folyamatokat.

Kulcsszavak: kompetenciafejlesztés, közszolgálati alapkompétenciák, rendészeti felsőoktatás, tanulási motiváció

Introduction: In Hungarian law enforcement higher education, the development of core public service competencies has gained increasing emphasis, as the presence and enhancement of these competencies are essential for professional preparedness and high-quality service delivery. Although numerous studies address the theoretical background of competence development, relatively few empirical investigations examine how students perceive their own competence development and which factors influence their learning processes. The present study aims to explore these questions in depth.

Objectives: The research investigates students' learning motivation, perceived competence development, and the supporting and hindering factors that shape their development within the context of Hungarian law enforcement education. Data were collected through an online questionnaire completed by 49 students. The instrument assesses learning attitudes, sources of motivation, environmental factors that facilitate or impede learning, and the perceived development of unified core public service competencies.

Methods: Based on the results, learning motivation of students appears moderately high overall, and most respondents evaluate the competence-enhancing impact of the training positively. Supporting factors – particularly instructor feedback, a supportive group atmosphere, and practice-oriented teaching – were strongly present, while hindering factors were primarily related to time constraints, external stress, and overload.

The findings suggest that a supportive learning environment plays a crucial role in the competence development of students. An important conclusion is that motivation is closely linked to the quality of instructional methods and the practical applicability of the material. Further analyses are expected to contribute to the development of assessment and training tools that can more effectively support competence development processes in law enforcement higher education.

Keywords: competence development, core public service competencies, law enforcement higher education, learning motivation

Bevezetés

A felsőoktatás nem csupán tudásátadás, hanem komplex szocializációs és identitásformáló közeg, amely befolyásolja a hallgatók attitűdjeit, értékorientációját, valamint saját fejlődésük és kompetenciáik megélését. A tanulási környezet, az oktatási módszerek és az intézményi kultúra együttesen hatnak arra, hogy a hallgatók miként értelmezik szakmai szerepüket és jövőbeli működésüket (HALÁSZ 2018; JACKSON–FLEMING–ROWE 2019). A rendészeti felsőoktatás esetében ez a hatás különösen jelentős, mivel a képzés egyszerre közvetít szakmai tudást, normarendszert, etikai elvárásokat és szervezeti lojalitást, amelyek hosszú távon meghatározzák a rendészeti pályára lépők döntéseit és viselkedését (BARÁTH 2023b).

A hazai empirikus vizsgálatok elsősorban a rendészeti hallgatók pályaválasztási motivációit, attitűdjeit és professzionalizmushoz való viszonyát elemezték. Baráth (2023a, 2023b) kutatásai rámutattak arra, hogy a rendészeti felsőoktatásba belépő hallgatók komplex attitűdmintázatokkal rendelkeznek, amelyekben egyszerre jelennek meg professzionalizmusorientált, közösségi és hierarchikus elemek. A szervezeti szocializáció és a képzés során közvetített normák fokozatosan strukturálják ezeket a mintázatokat, hozzájárulva a szakmai identitás és hivatástudat formálódásához. A professzionalizmus értelmezése a szakirodalomban a speciális szakmai tudás, az etikai normák, a felelősségvállalás és a társadalmi legitímáció integrációjaként jelenik meg, amelynek kialakulásában a felsőoktatási képzésnek kiemelt szerepe van (BARÁTH 2021; FINSZTER 2018).

A rendészeti munka gyakorlatorientált jellegéből fakadóan kulcskérdés az elméleti tudás és a kompetenciaalapú fejlesztés közötti egyensúly megteremtése. A tapasztalati tanulás, a reflektív gyakorlat és a szakmai értékek internalizációja egyaránt hozzájárul a szakmai énkép kialakulásához (SCHÖN 1983; BARÁTH 2023b). Az oktatás nem csupán manifeszt módon – tantervi tartalmakon és formális követelményeken keresztül –, hanem látens módon is hat a hallgatók fejlődésére, például a rejtett tanterv, az intézményi normák és az oktatói minták révén (KOZMA 1994; BARÁTH 2021). Ezek a hatások befolyásolják azt is, hogy a hallgatók miként érzékelik saját kompetenciafejlődésüket és tanulási hatékonyságukat.

A kompetenciafejlesztés rendszerszintű intézményesülése a magyar rendészetben az elmúlt két évtizedben markáns fejlődési pályát mutat. A kompetenciaalapú gondolkodás megjelenése nem csupán a képzési programok tartalmi átalakulásában, hanem a kiválasztási, alkalmasságvizsgálati és továbbképzési rendszerek integrációjában is tetten érhető. Hegedűs, Fibiné Babos és Szatmári (2021) szerint a rendészeti vezetői kompetenciák meghatározása, az egységes közszolgálati alapkompentenciák kialakítása, valamint a KLIR és a KOMP rendszerek bevezetése egy komplex, tudományosan megalapozott kompetenciafejlesztési infrastruktúrát hozott létre. A szerzők hangsúlyozzák, hogy a kompetenciaalapú képzés szükségszerűen pedagógiai paradigmaváltást is jelent: a tanulás és hallgatóközpontú megközelítés előtérbe kerülését, az oktatói szerepek átalakulását, valamint az innovatív, tréningjellegű módszerek térnyerését.

A kompetenciák komplex mérésére fejlesztett módszertanok – beleértve az interaktív tesztrendszereket és a döntéstámogató modelleket – lehetőséget teremtenek az objektív értékelésre (MALÉTSZABÓ et al. 2021), ugyanakkor elsősorban szervezeti és kiválasztási szinten jelennek meg, kevésbé reflektálnak a hallgatók szubjektív fejlődésézésére.

A kompetenciafejlesztés hosszabb távú szervezeti és vezetői dimenzióit Szabó (2008) vizsgálta, aki empirikus kutatásban elemezte a kompetenciaalapú, moduláris és tréning-módszerrel megvalósított vezető-továbbképzések hatásait. Eredményei szerint a kompetenciafejlesztés akkor válik fenntarthatóvá, ha az egyéni tanulási folyamatok, a szervezeti célok és az innovatív oktatási megoldások összehangolt rendszert alkotnak. A vezetői kompetenciák fejlődése szoros kapcsolatban áll a reflektív tanulással, az önértékeléssel és a gyakorlati tapasztalatok strukturált feldolgozásával, ami közvetetten a kompetenciaészlelés jelentőségére is rámutat (SZABÓ 2008).

Nemzetközi szinten egyre nagyobb hangsúlyt kap a rendészeti hallgatók kompetenciaészlelésének vizsgálata. A RECPOL keretében végzett összehasonlító kutatásban Bäck, Vallès és Padyab (2017) svéd és katalán rendészeti hallgatók kompetenciapercepcióit elemezték a képzés elején és végén. A szerzők a kompetenciát holisztikus modellben értelmezték, elkülönítve a kognitív (szakmai tudás), a funkcionális (gyakorlati készségek) és a szociális-reflexív (értékek, empátia, etikai ítéletalkotás) dimenziókat. Eredményeik szerint a hallgatók mindkét országban magasra értékelték a kompetenciák jelentőségét, ugyanakkor eltérő fejlődési mintázatok jelentek meg: míg a katalán hallgatók a képzés végére növekvő jelentőséget tulajdonítottak a gyakorlati és reflexív kompetenciáknak, addig a svéd mintában a kompetenciák fontosságának csökkenése volt megfigyelhető. A szerzők értelmezése szerint ezek a különbségek részben az oktatási struktúrák, a tantervi hangsúlyok és a gyakorlati tapasztalatszerzés eltérő kereteivel magyarázhatók. A kutatás ugyanakkor korlátként jelöli meg a kizárólagos önbeszámoló mérési módszert, és hangsúlyozza a további empirikus vizsgálatok szükségességét a hallgatói kompetenciaészlelés mélyebb megértéséhez (BÄCK–VALLÈS–PADYAB 2017).

A nemzetközi eredmények megerősítik, hogy a kompetenciák fejlődésének szubjektív megélése nem tekinthető lineáris folyamatnak, és erősen függ az oktatási környezettől, a tanulási tapasztalatoktól és az intézményi elvárásoktól. Ugyanakkor a magyar rendészeti felsőoktatás kontextusában továbbra is korlátozott számban állnak rendelkezésre olyan empirikus vizsgálatok, amelyek kifejezetten a hallgatók kompetenciafejlődés-érzetét, valamint annak motivációs és környezeti meghatározottságát elemzik. E kutatási hiány indokolja olyan integrált megközelítések alkalmazását, amelyek a tanulási motivációt, a kompetenciák érzékelt fejlődését és a támogató vagy gátló tanulási tényezőket együttesen vizsgálják.

A kompetenciafejlesztés hatékonyságának vizsgálata ugyanakkor nem választható el attól a kérdéstől, hogy a tanulási folyamat során elsajátított ismeretek és készségek milyen mértékben válnak ténylegesen alkalmazhatóvá a gyakorlatban. A kompetenciaalapú képzési rendszerek strukturális és módszertani kereteinek bemutatása mellett ugyanakkor indokolt megvizsgálni azt is, hogy a fejlesztési folyamatok miként válnak a hallgatók számára ténylegesen hasznosítható tudássá és működő készségekké, vagyis milyen feltételek mellett jelenik meg a tanultak gyakorlati alkalmazása és fenntartása.

A tréning transzferje, vagyis annak mértéke, hogy a képzés során elsajátított tudás és készségek mennyire épülnek be a későbbi gyakorlatba, a munka- és szervezetszociológia egyik alapvető kérdésköre (BELL 2017). A kutatások egybehangzóan arra utalnak, hogy a transzfer nem kizárólag az egyén képességein múlik, hanem az egyéni jellemzők és a tanulási, illetve szervezeti környezet kölcsönhatásában alakul (FORD–BALDWIN–PRASAD 2018). Mivel a képzési helyzetek szükségszerűen leegyszerűsítik a valós működési

környezetet, különösen fontos az általánosítás képessége, vagyis annak felismerése, hogy a tanult elvek miként alkalmazhatók eltérő helyzetekben. Ezt támogatják az aktív felidézést segítő tanulási megoldások és a gyakorlás, amelyek hozzájárulnak a tudás megtartásához és rugalmas használatához (FORD–BALDWIN–PRASAD 2018; KRAIGER–FORD 2021).

A transzfer sikerében meghatározó szerepet játszik a környezet támogatása is. Több empirikus vizsgálat szerint a vezetői és kollegiális támogatás általában pozitív kapcsolatban áll a tanultak alkalmazásával, különösen akkor, ha a támogatás konkrét viselkedésekben – például visszajelzésben, alkalmazási lehetőségek biztosításában vagy érdeklődésben – jelenik meg (BLUME et al. 2010; GOVAERTS et al. 2017; HUGHES et al. 2020). A támogatás hiánya ezzel szemben hozzájárulhat ahhoz, hogy a képzés után csökkenjen a tanult készségek használata (FORD–BALDWIN–PRASAD 2018).

Az egyéni tényezők közül, amelyek szintén befolyásolják a tréning transzfer sikerességét, kiemelt jelentősége van a motivációnak és az énhatékonyságnak. A szakirodalom megkülönbözteti a tanulásra irányuló motivációt és a transzfer motivációját, utóbbi pedig több kutatás szerint előre jelzi, hogy a résztvevők hosszabb távon mennyire alkalmazzák a tanultakat (BURKE–HUTCHINS 2007; HUGHES et al. 2020). Az énhatékonyság, vagyis annak megítélése, hogy az egyén képes-e sikeresen végrehajtani az adott feladatot, szintén összefügg a tanulási eredményekkel és a transzferrel, és fejlesztéssel befolyásolható tényezőnek tekinthető (BURKE–HUTCHINS 2007; CHIABURU–MARINOVA 2005).

E szakirodalmi eredmények alapján a jelen kutatás kérdőíves vizsgálata olyan tényezőkre fókuszál, amelyek a tanulási motiváció, a támogatottság, az észlelt hasznosság, valamint a közszolgálati alapkompétencia-fejlődés szubjektív megélésén keresztül járulhatnak hozzá ahhoz, hogy a rendészeti felsőoktatásban zajló képzési folyamatok a hallgatók számára valódi, alkalmazható fejlődést jelentsenek.

Kutatási probléma

Bár a magyar rendészeti felsőoktatásban az egységes közszolgálati alapkompétenciák fejlesztése kiemelt célként jelenik meg, a szakirodalom elsősorban a kompetenciafejlesztés elméleti és strukturális kereteire fókuszál. Ezzel szemben kevés empirikus adat áll rendelkezésre arról, hogy a hallgatók miként érzékelik saját kompetenciafejlődésüket, valamint arról, hogy a tanulási motiváció és a képzési környezet mely elemei támogatják vagy gátolják ezt a folyamatot. A hallgatói nézőpont feltárásának hiánya korlátozza a kompetenciafejlesztési törekvések visszacsatolását és fejlesztését.

Kutatási kérdés

A fentiek alapján a kutatás arra keresi a választ, hogyan érzékelik a magyar rendészeti felsőoktatás hallgatói saját kompetenciafejlődésüket az egységes közszolgálati alapkompétenciák tekintetében, és milyen összefüggések mutathatók ki a tanulási motiváció, a támogató és gátló környezeti tényezők, valamint az egységes közszolgálati alapkompétenciák érzékelt fejlődése között.

Hipotézisek

H1. A hallgatók által észlelt oktatói támogatás pozitív kapcsolatban áll az egységes közszolgálati alapkompétenciák érzékelt fejlődésével a rendészeti felsőoktatásban.

H2. A támogató tanulói csoportlétkör és a hallgatók közötti együttműködés pozitívan összefügg a hallgatók kompetenciafejlődés-érzetével.

H3. A magasabb szintű tanulási és alkalmazási motivációval rendelkező hallgatók nagyobb mértékű kompetenciafejlődést érzékelnek.

H4. A gyakorlatorientált oktatás és a tanultak kipróbálására biztosított lehetőségek pozitívan befolyásolják a hallgatók kompetenciafejlődésének észlelését.

Módszerek

A vizsgált minta bemutatása

A felmérésben 49-en vettek részt, mind a Nemzeti Közszolgálati Egyetem rendészeti képzési területéhez tartozó hallgatók. A minta átlagéletkora 19,43 év volt ($SD = 0,979$; $min = 18$; $max = 23$). A mintában a férfi hallgatók aránya 71,4% ($n = 35$), a női hallgatóké 28,6% ($n = 14$) volt. A résztvevők 95,9%-a ($n = 47$) az első egyetemi félévének a végén járt, 2-2%-a pedig a második ($n = 1$) és az ötödik ($n = 1$) egyetemi félévét fejezte be. A legtöbb hallgató a Társadalom- és emberismeret alapjai kurzuson vett részt ($n = 40$), de voltak, akik már jártak a Rendészeti etika integritás tréningre ($n = 1$), Rendészeti kommunikáció tréningre ($n = 1$) és a Társadalom- és emberismeret kurzusra ($n = 7$) is.

A vizsgálati személyek közül mindenki betöltötte a 18. életévét. A részvétel önkéntes volt. Előzetesen tájékoztattam őket a kutatás céljáról és menetéről, valamint a rájuk vonatkozó információkról (például anonimitás), aláírták a beleegyező nyilatkozatot. A vizsgálaton való részvételért semmilyen jutalmat nem kaptak.

Módszerek, eszközök

A résztvevők a tanórákon, az oktatókkal előre egyeztetve egy körülbelül 20 perces online kérdőívet töltöttek ki, amely a tanultak alkalmazását, az ehhez kapcsolódó motivációt, valamint az észlelt társas támogatás mértékét vizsgálta. A kérdések szabadválaszos vagy Likert-skálás kérdésekből álltak. A kérdőív tételeinek kialakítása Govaerts és Dochy (2014), valamint Salamon és munkatársai (2021, 2022) transzferkutatásaira épült.

Eredmények

Az adatok statisztikai feldolgozásához az IBM SPSS Statistics Version 23 nevű programot használtam. A vizsgálat feltáró jellegére, a minta nagyságára és az alkalmazott

önbeszámolás mérőeszközökre tekintettel az elemzés célja nem kauzális összefüggések bizonyítása, hanem a hallgatók által érzékelt kompetenciafejlődés és a kapcsolódó tanulási tényezők közötti összefüggések feltárása volt, a kutatási kérdésekhez arányosan illeszkedő statisztikai eljárások alkalmazásával.

A kompetenciafejlődés-érzetet a hallgatók szubjektív önértékelése alapján mértem, amit a felkészültség, az alkalmazhatóság és a magabiztosság dimenzióit lefedő, több tételből álló skálából alakítottam ki. A felkészültséghez kapcsolódó kompetenciafejlődés-érzetet két, 7 fokú Likert-skálán mért állítás átlagával képeztem, amelyek a tananyag elsajátításának és megértésének szubjektív megélését ragadták meg. A skála megbízhatósága jó volt ($\alpha_{\text{felkészültség}} = 0,726$). A felkészültséghez hasonlóan, az alkalmazhatósághoz és a magabiztossághoz is hozzárendeltem a kapcsolódó kompetenciafejlődés-érzet állításokat. Az alkalmazhatóság a tanult ismeretek gyakorlati felhasználhatóságának és valós helyzetekben való alkalmazhatóságának, a magabiztosság pedig a szakmai önbizalom, a feladatvégzési biztonságérzet és a kompetens működés szubjektív észlelését tükrözték. A skála megbízhatósága mindkét esetben jó volt ($\alpha_{\text{alk}} = 0,852$; $\alpha_{\text{magabiz}} = 0,944$).

Az oktatói, csoporttársi, intézményi támogatáshoz és a motivációhoz kapcsolódó állításokat is skálába rendeztem. Az oktatói és csoporttársi skálák azt vizsgálják, hogy a résztvevők mennyire érzékelnek támogató hozzáállást és együttműködést társaik és az oktató részéről a kompetenciák fejlesztése során. Az előbbi öt, míg az utóbbi skála három tételből állt, amelyek 7-fokú Likert-skálán mérték a válaszokat. A skálák megbízhatósága jó volt ($\alpha_{\text{oktató}} = 0,732$; $\alpha_{\text{társak}} = 0,954$). Az intézményi támogatás skála három tétele az egyetem által biztosított, a tanult ismeretek és készségek gyakorlati alkalmazását lehetővé tevő helyzetek és feladatlehetőségek jelenlétét mérte. A skála megbízhatósága jó volt ($\alpha_{\text{intézmény}} = 0,904$). A motivációhoz tartozó három, 7 fokú Likert-skálán mért tétel azt mutatja meg, hogy a résztvevők milyen mértékben törekednek a tanult eszközök és eljárások aktív kipróbálására és használatára. A skála megbízhatósága jó volt ($\alpha_{\text{motiváció}} = 0,932$).

A kompozit skálák megalkotása után leíró statisztikákat végeztem. A skálák leíró statisztikai mutatói alapján a hallgatók összességében pozitívan értékelték mind a tanulási környezet támogatását, mind saját kompetenciafejlődésüket. A vizsgált dimenziók mindegyikében 5 feletti átlagértékek születtek a 7 fokú skálán. Az észlelt oktatói támogatás mutatta a legmagasabb átlagot ($M = 5,91$; $SD = 1,01$), amelyet a kompetenciához kapcsolódó magabiztosság ($M = 5,60$; $SD = 1,19$) és az alkalmazhatóság érzete ($M = 5,52$; $SD = 1,30$) követett. A felkészültség szubjektív megélése szintén kedvező értéket mutatott ($M = 5,37$; $SD = 1,34$). Az egyetemi és csoporttársi támogatás észlelt szintje egyaránt közepesen magas tartományba esett ($M = 5,44$; illetve $M = 5,25$), ami támogató tanulási környezet jelenlétére utal. A tanulási és alkalmazási motiváció átlaga szintén pozitív képet mutatott ($M = 5,26$; $SD = 1,40$).

A hipotézisek vizsgálatához Spearman-féle korrelációt végeztem. Az eredmények minden vizsgált esetben szignifikáns, pozitív irányú összefüggéseket mutattak a kompetenciafejlődés-érzet dimenziói és a vizsgált tanulási tényezők között ($p < 0,001$). A korrelációs eredményeket az 1. táblázat mutatja.

1. táblázat: A kompetenciafejlődés-érzet dimenzióinak (felkészültség, alkalmazhatóság, magabiztosság), az oktatói, a csoporttársi és az intézményi támogatásnak, valamint a tanulási motivációnak a szignifikáns korrelációja

	Komp_felkészültség	Komp_alkalmazhatóság	Komp_magabiztosság	Oktatói támogatás	Csoporttársak támogatása	Tanulási motiváció	Intézmény támogatása
Komp_felkészültség	1,00	0,925	0,838	0,803	0,760	0,862	0,870
Komp_alkalmazhatóság	0,925	1,00	0,842	0,822	0,797	0,899	0,825
Komp_magabiztosság	0,838	0,842	1,00	0,763	0,664	0,761	0,722
Oktatói támogatás	0,803	0,822	0,763	1,00	0,739	0,844	0,810
Csoporttársak támogatása	0,760	0,797	0,664	0,739	1,00	0,831	0,838
Tanulási motiváció	0,862	0,899	0,761	0,844	0,831	1,00	0,844
Intézmény támogatása	0,870	0,825	0,722	0,810	0,838	0,884	1,00

Forrás: a szerző szerkesztése

Az észlelt oktatói támogatás erős kapcsolatot mutatott a felkészültség ($r(49) = 0,803$, $p < 0,001$), az alkalmazhatóság ($r(49) = 0,822$, $p < 0,001$) és a magabiztosság ($r(49) = 0,763$, $p < 0,001$) dimenzióival. A csoporttársi támogatás közepes–erős összefüggést jelzett a kompetenciamutatókkal (például $r_{\text{felkészültség}}(49) = 0,76$, $p < 0,001$).

A legerősebb együttjárás a motiváció és a kompetenciafejlődés-érzet között volt megfigyelhető, különösen az alkalmazhatóság esetében ($r(49) = 0,899$, $p < 0,001$). Az egyetemi tanulási környezet támogatása szintén erős kapcsolatot mutatott mindhárom kompetenciadimenzióval (például $r_{\text{felkészültség}}(49) = 0,87$, $p < 0,001$).

Az eredmények alapján mind a négy hipotézist megerősítettük.

A magas együttjárási értékek arra utalnak, hogy a hallgatók tanulási élményében a motiváció, a támogatói környezet és a kompetenciafejlődés szubjektív megélése szorosan összekapcsolódó pszichológiai és pedagógiai tényezőként jelenik meg, azonban ezek nem értelmezhetők oksági kapcsolatként.

A tanulási folyamatot nehezítő tényezők önbevallás szerint, több, a tanulási környezetre és alkalmazási lehetőségekre vonatkozó válaszmintázat alapján kirajzolódik, hogy a hallgatók számára elsősorban az időbeli terhelés ($n = 14$), a párhuzamos követelményekből fakadó túlterheltség ($n = 22$) és a külső stresszforrások ($n = 11$) jelenthetnek korlátozó tényezőt a tanultak elmélyítésében és gyakorlati alkalmazásában.

Diszkusszió

A jelen kutatás célja annak feltárása volt, hogy a rendészeti felsőoktatás hallgatói miként érzékelik saját kompetenciafejlődésüket, valamint hogy a tanulási motiváció és a tanulási környezet támogatói tényezői milyen kapcsolatban állnak ezzel a szubjektív fejlődés-élménnyel. Az eredmények összességében azt mutatják, hogy a vizsgált hallgatói kör pozitívan értékeli saját kompetenciafejlődését, és a kompetenciaészlelés szoros összefüggésben áll mind a motivációs, mind a környezeti támogatottsági tényezőkkel. Ez összhangban áll a kompetenciaalapú oktatás azon megközelítésével, amely szerint a kompetencia nem pusztán tudástartalom, hanem alkalmazási képesség és önszabályozott működés együttese (MULDER 2014).

A leíró statisztikai eredmények alapján a kompetenciafejlődés mindhárom vizsgált dimenziója (felkészültség, alkalmazhatóság, magabiztosság) a skála felső tartományában helyezkedett el. Ez arra utal, hogy a hallgatók többsége nem csupán elsajátítottnak tekinti a tananyagot, hanem használhatónak és működőképesnek is érzékeli azt. Ez különösen fontos a rendészeti felsőoktatás kontextusában, ahol a képzés célja nem pusztán az elméleti tudás átadása, hanem a gyakorlatban alkalmazható kompetenciák fejlesztése. Blume és munkatársai (2010) szerint a kompetenciaészlelés és az alkalmazhatóság élménye szorosan kapcsolódik a tanulás mélységéhez és a transzfer valószínűségéhez.

Az összefüggésvizsgálatok eredményei azt mutatják, hogy a kompetenciafejlődés-érzet a legerősebb kapcsolatot a tanulási és alkalmazási motivációval mutatta. Ez az eredmény összhangban áll azokkal a pedagógiai és tréningtranszfer-kutatási megállapításokkal, amelyek szerint a tanultak alkalmazása és fenntartása nagymértékben függ a belső motiváció és az alkalmazási szándék szintjétől (BURKE–HUTCHINS 2007; FORD–BALDWIN–PRASAD 2018). Több empirikus összegző kutatás is rámutat arra, hogy a transzfermotiváció közvetlen előrejelzője a tanult viselkedések későbbi használatának (GEGENFURTNER et al. 2009). A jelen vizsgálatban különösen az alkalmazhatóság dimenziója mutatott kiemelkedően erős együttjárást a motivációval, ami arra utal, hogy a tanulási élmény akkor válik kompetenciaélménnyé, ha a hallgató a tanultakat relevánsnak és használhatónak látja saját jövőbeli szakmai működése szempontjából. Ez az összefüggés jól értelmezhető a tervezett viselkedés elméletének keretében is, amely szerint az észlelt hasznosság és a viselkedési szándék kulcsszerepet játszik az alkalmazásban (AJZEN 1991).

Az oktatói támogatás szintén erős kapcsolatban állt mindhárom kompetenciadimenzióval. Ez megerősíti azt a szakirodalmi megállapítást, hogy az oktatói visszajelzés, az iránymutatás és az alkalmazásra ösztönző pedagógiai jelenlét kulcsszerepet játszik a tanultak beépülésében. A visszajelzés minősége bizonyítottan jelentős hatással van a tanulási eredményekre és az énhatékonyság alakulására (HATTIE–TIMPERLEY 2007). A tréningtranszfer-kutatások szintén kiemelik a vezetői vagy oktatói támogatás szerepét a tanultak gyakorlati alkalmazásának fenntartásában (GOVAERTS et al. 2017; FORD–BALDWIN–PRASAD 2018). A rendészeti felsőoktatás sajátosságaiból fakadóan az oktató nem csupán tudásközvetítő, hanem modelladó szakmai szereplő is, így a támogatás hatása nem pusztán módszertani, hanem identitásformáló szinten is értelmezhető.

A rendészeti felsőoktatás kompetenciafejlesztési gyakorlatainak pedagógiai és humán dimenzióit Fekete és munkatársai (2022) kvalitatív vizsgálatai is megerősítik. Dokumentumelemzésekre, oktatói interjúkra és óralátogatásokra épülő kutatásuk szerint a kompetenciaalapú megközelítés már hosszabb ideje jelen van a képzési struktúrákban, ugyanakkor az oktatók számára kihívást jelent a változó hallgatói összetételhez való alkalmazkodás és a pedagógiai eszköztár folyamatos fejlesztése. Eredményeik alapján a legeredményesebb kompetenciafejlesztési gyakorlatokat az interaktív, tapasztalati tanulásra épülő és reflektív feldolgozást támogató módszerek jellemzik, amelyek erősítik a hallgatói bevonódást és a tanulási motivációt. Ez jól illeszkedik a jelen vizsgálat eredményeihez, ahol az oktatói és tanulási környezeti támogatás szoros kapcsolatban állt a kompetenciafejlődés szubjektív megélésével.

A csoporttársi támogatás és a támogató tanulói közeg szintén szignifikáns, közepes–erős összefüggést mutatott a kompetenciafejlődés-érzettel. Ez arra utal, hogy a kompetenciafejlődés hallgatói megélése nem kizárólag egyéni folyamat, hanem társas tanulási térben zajlik. A szociális tanuláselméleti megközelítések szerint a megfigyelés, a közös feldolgozás és a társas visszajelzés fontos szerepet játszik az új viselkedésminták elsajátításában (BANDURA 1997). Empirikus eredmények azt is jelzik, hogy a kortársi támogatás erősen összefügg a tanult készségek alkalmazásával és fenntartásával (CHIABURU–MARINOVA 2005; HUGHES et al. 2020).

Az intézményi, illetve tanulási környezeti támogatás szintén erős együttjárást mutatott a kompetenciafejlődés mutatóival. Ez az eredmény arra hívja fel a figyelmet, hogy a kompetenciaalapú képzés hatékonysága nem kizárólag a tananyag tartalmán vagy az oktató személyén múlik, hanem azon is, hogy az intézményi keretek mennyiben biztosítanak lehetőséget a gyakorlásra, a kipróbálásra és a visszacsatolásra. A szakirodalom szerint az alkalmazási lehetőségek, a gyakorlatorientált feladatok és a szervezeti támogatás a tanulási transzfer legfontosabb környezeti feltételei közé tartoznak (BLUME et al. 2010; FORD–BALDWIN–PRASAD 2018; HUGHES et al. 2020). A jelen eredmények ezt a felsőoktatási kontextusban is megerősítik.

A gátló tényezők tekintetében az eredmények értelmezése alapján valószínűsíthető, hogy a tanulási folyamat hatékonyságát elsősorban terhelési és erőforrás-jellegű korlátok befolyásolják. Az időkorlát, a túlterheltség és a külső stressz olyan kontextuális tényezőként értelmezhető, amely nem a képzés minőségéhez, hanem a hallgatói működési feltételekhez kapcsolódik. Több összegző tréningtranszfer-kutatás is arra jutott, hogy az idő- és erőforráskorlátok a tanultak alkalmazásának leggyakoribb akadályai közé tartoznak, még megfelelő tanulási környezet mellett is (FORD–BALDWIN–PRASAD 2018; BURKE–HUTCHINS 2007).

Limitációk

A vizsgálat eredményeinek értelmezése során több módszertani korlát is figyelembe veendő. A kutatás viszonylag kis elemszámú mintán ($N = 49$) alapult, ami korlátozza az eredmények általánosíthatóságát, és elsősorban feltáró jellegű következtetések levonását teszi lehetővé. A mérés önbeszámolóes kérdőíves módszerrel történt, így az eredmények

a hallgatók szubjektív észlelését tükrözik, nem pedig objektív kompetenciamérést. A kompetenciafejlődés érzékelt mértéke ezért nem azonos a tényleges teljesítményváltozással, hanem annak megélt oldalát ragadja meg.

További korlát, hogy a vizsgálat keresztmetszeti jellegű volt, így az összefüggések iránya és időbeli alakulása nem vizsgálható. A magas együttjárási értékek arra utalnak, hogy a vizsgált konstruktumok részben átfedhetnek egymással a hallgatói élmény szintjén. A tanulási folyamatot gátló tényezőket nem külön skálán mértük, így ezekre vonatkozóan csak indirekt, értelmező megállapítások tehetők.

Kitekintés

A jövőbeni vizsgálatokban érdemes lenne nagyobb mintán, több intézmény bevonásával megismételni a kutatást, valamint longitudinális elrendezésben követni a kompetenciafejlődés hallgatói megélésének alakulását. További fontos irány lehet az önértékelésen alapuló kompetenciaészlelés összevetése objektív teljesítménymutatókkal vagy oktatói értékelésekkel.

Módszertani szempontból indokolt lehet külön mérőeszköz beépítése a tanulást gátló tényezők, valamint a konkrét alkalmazási helyzetek és transzferélmények vizsgálatára. A jelen eredmények alapján a támogató tanulási környezet, az oktatói visszajelzés és a gyakorlatorientált feladatok kiemelt szerepet játszanak a kompetenciafejlődés megélésében, ezért ezek tudatos erősítése közvetlen fejlesztési irányként jelenhet meg a rendészeti felsőoktatási programok tervezésében.

Összegzés

A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a rendészeti felsőoktatás hallgatói összességében pozitívan értékeli saját kompetenciafejlődésüket az egységes közszolgálati alapkompeticionálkra vonatkozóan, és ezt a fejlődést szoros kapcsolatban élik meg a tanulási motivációval, az oktatói és tanulási környezeti támogatással, valamint a gyakorlati alkalmazhatóság élményével. A kompetenciafejlődés szubjektív megélése többdimenziós jelenségként jelenik meg, amelyben a felkészültség, az alkalmazhatóság és a magabiztosság egymással összefüggő módon alakul.

Az eredmények arra utalnak, hogy a kompetenciaalapú rendészeti felsőoktatás hatékonysága nem kizárólag a tantervi tartalomtól múlik, hanem a motivációs és tanulási környezeti tényezők minőségén is. A támogató oktatói jelenlét, a társas tanulási közeg és a gyakorlatorientált tanulási lehetőségek együttesen járulnak hozzá ahhoz, hogy a hallgatók a képzési folyamatot valódi, alkalmazható fejlődésként éljék meg.

Felhasznált irodalom

- AJZEN, Icek (1991): The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211. Online: [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- BÄCK, Thomas – VALLÈS, Lola – PADYAB, Mojgan (2017): Police Students' Perceptions of Professional Competences: A Comparative Study of Catalonia and Sweden. *Police Practice and Research*, 18(5), 478–491. Online: <https://doi.org/10.1080/15614263.2017.1288121>
- BANDURA, Albert (1997): *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman.
- BARÁTH Noémi Emőke (2021): Rendészeti professzionalizmus. *Magyar Rendészet*, 21(2), 215–224. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.2.14>
- BARÁTH, Noémi Emőke (2023a): Motivation and Attitudes behind the Career Choices of Hungarian Student Police Officers in Light of Policing Models. *Belügyi Szemle*, 71(2. különszám), 76–92. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2023.2.5>
- BARÁTH Noémi Emőke (2023b): *A rendészettudományi oktatás hatása az attitűdre*. PhD-disszertáció. Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem. Online: https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Ertekezes_Barath_Emoke.pdf
- BELL, Bradford S. (2017): Strategies for Supporting Self-Regulation during Self-Directed Learning in the Workplace. In ELLINGSON, J. E. – NOE, R. A. (szerk.): *Autonomous Learning in the Workplace*. New York: Routledge, 117–134. Online: <https://doi.org/10.4324/9781315674131-7>
- BLUME, Brian D. – FORD, J. Kevin – BALDWIN, Timothy T. – HUANG, Jason L. (2010): Transfer of Training: A Meta-Analytic Review. *Journal of Management*, 36(4), 1065–1105. Online: <https://doi.org/10.1177/0149206309352880>
- BURKE, Lisa A. – HUTCHINS, Holly M. (2007): Training Transfer: An Integrative Literature Review. *Human Resource Development Review*, 6(3), 263–296. Online: <https://doi.org/10.1177/1534484307303035>
- CHIABURU, Dan S. – MARINOVA, Sophia V. (2005): What Predicts Skill Transfer? An Exploratory Study of Goal Orientation, Training Self-Efficacy and Organizational Supports. *International Journal of Training and Development*, 9(2), 110–123. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2419.2005.00225.x>
- FEKETE Márta – HEGEDŰS Judit – MOLNÁR, Katalin – HLAVACSKA Gergely – MOLNÁR István Jenő (2022): A magatartástudomány helye és a kompetenciafejlesztés lehetőségei a rendészeti felsőoktatásban. *Belügyi Szemle*, 70(10), 2029–2046. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.10.6>
- FINSZTER Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest: Dialóg Campus.
- FORD, J. Kevin – BALDWIN, Timothy T. – PRASAD, Joshua (2018): Transfer of Training: The Known and the Unknown. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 5, 201–225. Online: <https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-032117-104443>
- GEGENFURTNER, Andreas – VEERMANS, Koen – FESTNER, Dagmar – GRUBER, Hans (2009): Motivation to Transfer Training: An Integrative Literature Review. *Human Resource Development Review*, 8(3), 403–423. Online: <https://doi.org/10.1177/1534484309335970>
- GOVAERTS, Natalie – DOCHY, Filip (2014): Disentangling the Role of the Supervisor in Transfer of Training. *Educational Research Review*, 12, 77–93. Online: <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2014.05.002>
- GOVAERTS, Natalie – KYNDT, Eva – VREYE, Soraya – DOCHY, Filip (2017): A Supervisors' Perspective on Their Role in Transfer of Training. *Human Resource Development Quarterly*, 28(4), 515–553. Online: <https://doi.org/10.1002/hrdq.21286>
- HALÁSZ Gábor (2018): Innovációs folyamatok a magyar oktatási rendszerben. *Neveléstudomány*, 6(1), 18–41.

- HATTIE, John – TIMPERLEY, Helen (2007): The Power of Feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81–112. Online: <https://doi.org/10.3102/003465430298487>
- HEGEDŰS Judit – FIBINÉ BABOS Barbara – SZATMÁRI Adrienn (2021): A kompetenciafejlesztés lehetőségei a rendészetben. *Belügyi Szemle*, 69(8), 1469–1483. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.8.9>
- HUGHES, Ashley M. – ZAJAC, Stephanie – WOODS, Amanda L. – SALAS, Eduardo (2020): The Role of Work Environment in Training Sustainment: A Meta-Analysis. *Human Factors: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society*, 62(1), 166–183. Online: <https://doi.org/10.1177/0018720819845988>
- JACKSON, Denise – FLEMING, Jenny – ROWE, Anna (2019): Enabling the Transfer of Skills and Knowledge across Classroom and Work Contexts. *Vocations and Learning*, 12(1), 459–478. Online: <https://doi.org/10.1007/s12186-019-09224-1>
- KOZMA Tamás (1994): *Bevezetés a nevelésszociológiába*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- KRAIGER, Kurt – FORD, J. Kevin (2021): The Science of Workplace Instruction: Learning and Development Applied to Work. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 8(1), 45–72. Online: <https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-012420-060109>
- MALÉTSZABÓ Erika – BALÁZS Katalin – KURUCZ Győző – MÜNNICH Ákos (2021): Kompetencia-rendszerek kialakítási és mérési módszertana a belügyi alkalmasságvizsgálati rendszerben. *Belügyi Szemle*, 69(8), 1361–1383. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.8.4>
- MULDER, Martin (2014): Conceptions of Professional Competence. In BILLET, Stephen – HARTEIS, Christian – GRUBER, Hans (szerk.): *International Handbook of Research in Professional and Practice-Based Learning*. Dordrecht: Springer, 107–137. https://doi.org/10.1007/978-94-017-8902-8_5
- SALAMON, János – BLUME, Brian D. – OROSZ, Gábor – NAGY, Tamás (2021): The Interplay between the Level of Voluntary Participation and Supervisor Support on Trainee Motivation and Transfer. *Human Resource Development Quarterly*, 32(4), 459–481. Online: <https://doi.org/10.1002/hrdq.21428>
- SALAMON, János – BLUME, Brian D. – OROSZ, Gábor – NAGY, Tamás (2023): The Moderating Effect of Coworkers' Training Participation on the Influence of Peer Support in the Transfer Process. *European Journal of Training and Development*, 47(10), 15–36. Online: <https://doi.org/10.1108/EJTD-07-2021-0102>
- SALAMON, János – BLUME, Brian D. – TÓTH-KIRÁLY, István – NAGY, Tamás – OROSZ, Gábor (2022): The Positive Gain Spiral of Job Resources, Work Engagement, Opportunity and Motivation on Training Transfer. *International Journal of Training and Development*, 26(3), 556–580. Online: <https://doi.org/10.1111/ijtd.12277>
- SCHÖN, Donald A. (1983): *The Reflective Practitioner. How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books.
- SZABÓ Szilvia (2008): *A vezetői kompetencia-fejlesztés tapasztalatai és lehetőségei egyes rendvédelmi szervek hivatásos állományai körében*. PhD-disszertáció. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem.

This page intentionally left blank.

A lovas (vezetőképző) tréning szerepe a közszolgálati munkatársak fejlesztésében, rehabilitációjában¹

The Role of Equestrian (Leadership) Training in the Development and Rehabilitation of Public Service Employees

VILICS Tünde² 

Bevezetés: Lassan 10 éve nyitotta meg kapuit a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nagyvárad téri épülete, amely egy lovardát is működtet, biztosítva a közszolgálati dolgozóknak a közelebbi kapcsolat kialakítását lovakkal, valamint a lovassport gyakorlásának lehetőségét. A lovakat világszerte tudatosan vonják be nemcsak rendvédelmi, de gyógyítási-fejlesztési feladatok végrehajtásába is, amely utóbbi a közszolgálat területén még kitaposatlan terület.

Célkitűzések: Az egyetem Ludovika Huszár Lovardájának közreműködésével 2025 novemberében megtartottuk első, vezetőknek szóló lovas tréningünket. Az alábbi cikkben bemutatni kívánom a programot és a tréning hatásmechanizmusát alátámasztó nemzetközi tudományos hátteret, ami remélhetőleg további kutatások alapjává és akár a rendészeti felsőoktatás fejlesztésének részévé is válhat.

Módszertan: Az egynapos program lovastudást, lóra ülést, lovaglást nem igényelt. A résztvevők egyenként más-más személyiségű és képességű lovakkal próbálhatták végrehajtani az ügyességi pályát. A négy lábú kollégák kiválasztása vezetéseleméletek által alkotott beosztotti tipizálások mentén történt, az önismereti munka bővítése céljából. A szakmai hátteret szervezői oldalról lovasedzők és jómagam, résztvevőként pedig nemzetbiztonsági, rendőri, ellenőrzési és nemzetközi oktatási vonalon széles körű tapasztalatokkal rendelkező felső vezetők biztosították, akik a program után a tréningben rejlő lehetőségek

¹ Ezúton is köszönöm Dr. Molnár Katalin PhD egyetemi docens támogatását (Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magatartástudományi és Kriminálpszichológia Tanszék munkatársa).

² Rendőr főhadnagy, igazságügyi klinikai szakpszichológus szakértő, tréner, lovasterapeuta, alapellátó pszichológus, Budapesti Rendőr-főkapitányság.

és nehézségek elemzésével, javaslatokkal szolgáltak a kezdeményezés közszolgálati és vezetőképzési felsőoktatási rendszerbe illesztésére.

Eredmények: A lovakkal végzett munka hatékonynak vélt vezetői eszköz-tárakat tett próbára, a tréning megfelelőnek bizonyult többek között a vezetési, a kommunikációs technikák, a szenzitivitás, az együttműködés és a hatékony figyelemmegosztás fejlesztésére, emellett élményterápiás hatása rekreációt elősegítő, mentális egészséget szolgáló tényezőnek mutatkozott.

Konklúzió: A lovakkal végzett munka rövid távon és hatékonyan fejleszt számtalan képességet és készséget, valamint e tényezőkön keresztül az önismereti munkát, amely nemcsak a vezetői, hanem a beosztotti állomány számára is pozitívélmény-alapú és gyors tanulási lehetőség.

Kulcsszavak: lovas tréning, élményterápia, vezetőképzés, nonverbális kommunikáció, csoportmunka, együttműködés, mentális egészség

Introduction: Almost 10 years ago, the National University of Public Service opened its doors on Nagyvárad Square, which also brought a riding school to life, providing public service workers with the opportunity to develop a closer relationship with horses and to practice equestrian sports. Horses are consciously used worldwide not only for law enforcement but also for therapeutic and developmental tasks, the latter being an unexplored area in the field of public service.

Objectives: With the cooperation of the Ludovika Huszár Riding School of the University, we held our first equestrian training course for managers in November 2025. In the following article, I would like to present the program and the international scientific background supporting the training's mechanism of action, which will hopefully serve as a basis for further research and even become part of the development of higher education in law enforcement.

Methodology: The one-day program did not require riding skills, horse riding, or horseback riding. Participants were able to try out the obstacle course with horses of different personalities and abilities. The four-legged colleagues were selected based on management theory employee typologies, with the aim of expanding self-awareness. The professional background was provided by horse trainers, myself, and senior managers with extensive experience in national security, policing, inspection, and international education, who, after completing the program, analysed the opportunities and difficulties inherent in the training and made recommendations for integrating the initiative into the public service and leadership training higher education system.

Results: Working with horses tested management tools considered to be effective, and the training proved to be suitable for developing leadership and communication techniques, sensitivity, cooperation, and effective attention sharing, among other things. In addition, its experiential therapy effect proved to be a factor promoting recreation and mental health.

Conclusion: Working with horses develops numerous abilities and skills quickly and effectively in the short term, and through these factors, it also promotes self-awareness, which provides a positive, experience-based and rapid learning opportunity not only for managers but also for employees.

Keywords: equestrian training, experiential therapy, leadership training, nonverbal communication, teamwork, cooperation, mental health



1. ábra: Precizitás (vezetés, terelés, távolság- és ívtartás mellett pozicionálás középére)
Forrás: 2025-ös tréning, Ludovika Huszár Lovarda

A lovak szerepe és a lovas tréning hatásmechanizmusa

A nemzetközi, különösen az amerikai szakirodalom bővelkedik a lóasszisztált foglalkozások kedvező kimenetelének elemzésében. Legtöbbjük kiemeli, hogy élményterápiás hatása révén – amelyet leginkább a ló nagysága, szenzitivitása, elfogadó és érdeklődő jellege vált ki, valamint a legtöbbször szabadban zajló foglalkozások okán, a természettel kapcsolódás élménye ad – könnyen mérhető kedvező változásokat, életminőségbeni javulást eredményez. Nő az énhatékonyság vagy kompetenciaérzet mértéke, a mindennapokban megélt pozitív érzelmek minősége és mennyisége; fejlődik a motiváció, illetve egyéb feladatok iránt tanúsított végrehajtási igény; csökken a distressz, a hiperaktivitás foka, az indulatkontroll-zavarból eredő reakciók száma; valamint kedvezően hat a poszttraumás és káros szenvedélytől függő betegek gyötrő tüneteire (WARD–HOVEY–BROWNLIE 2022). A lóasszisztált foglalkozások terápiás jelleggel célirányosan használhatók mozgásfejlesztésre, beszéd- és idegrendszeri fejlődési zavarok gyógyítására, ahogyan egyéb kognitív kommunikációs deficitek korrigálására is. Más, lovat nélkülöző fejlesztésekkel összehasonlítva pedig megállapítható, hogy a mérhető szignifikáns pozitív hatások már akár 6-8 alkalmat

követően megjelennek, e foglalkozásoknál is egyenes arányt mutatva a kezelés időtartama és a gyógyulás hatékonysága között (DIAZ et al. 2022). Nem utolsósorban pedig az állat, így a loasszisztált terápiák is, nagymértékben csökkentik a testi fájdalomérzetek mértékét (FOURNIER 2019). Tekintettel a folyamat főleg nonverbális jellegére, a loasszisztált foglalkozások kulturális háttértől és egyéni verbalizációs képességtől függetlenül egyaránt hatékonyan használhatók, sőt pszichoterápiára kevésbé alkalmas vagy szocializált személyeknél, annak eredményes bevezető foglalkozásaként tarthatók (STAPLETON–GRIMMETT 2021).

A loasszisztált terápiában a ló mediátor szerepet tölt be, kiegyensúlyozott, nyugodt közeget biztosítva előhívja a (kedves és traumatikus) belső élményeket, valamint élesíti a tudatosságot a nonverbális kommunikációs jelek iránt, amelyek a lóval történő hatékony együttműködés kulcstényezői. E hatásokat egyébként a legtöbb, lovassportot űző vagy lóval dolgozó személy is átélheti, tehát a célirányos fejlesztő foglalkozások ugyanúgy tarthatók földről (lóra ülés nélkül) vagy lovaglás segítségével (CASSELMAN 2022).

Az Egyesült Államokban a ló terápiás szerepét két vonalon ragadják meg: 1. a loasszisztált terápia fókuszában a mentalizációs technikák, a bio-pszicho-szociológiai modellben gondolkodás és az egyénfókuszú kezelés áll; 2. a lófacilitált pszichoterápia pedig szűkebb keresztmetszetű, konkrét cél megvalósítása érdekében történik, változásvizsgálattal, a proszociális viselkedés javulásának és a tünetcsökkenés mértékének mérésével. Ezeken a foglalkozásokon a ló mediátor (érzelmeket, cselekvéseket előhívó vagy gátló, pácienszt a terapeutával összekapcsoló) szerepe hangsúlyos, tartama hosszabb, illetve a személyiség változásának célját helyezi előtérbe, mélyebb sémák, meghatározó tapasztalatok, kötődési minták korrigálásával (DIAZ et al. 2022).

A loasszisztált tréning keretében történő (vezetői) készségfejlesztés alapját szintén speciális terápiás hatások képezik: a fő fókusz (a lóval közös feladatvégzés) mellett a viselkedéskorrekciónak, az élménymegosztásán a társas kapcsolatok elmélyítése és a kommunikáció fejlesztése, valamint a sikeres teljesítés következtében az énhatékonyság, illetve az önbizalom növekedése tapasztalható. A célok rövidebb távúak, iránymutatásul szolgálnak a jövőbeni változtatásokhoz, elsősorban képességfejlesztésről szólnak (BURTON–QEADAN–BURGE 2019).

A terápiában és a tréningen is egyaránt alkalmazott az úgynevezett metafora módszer, amely a lovak szerepének kollégával, beosztottal, családtaggal vagy barátal történő azonosításán, azaz az emberi és partnerkapcsolatok szubjektív megtapasztalásán alapul. A gyakorlatok feldolgozása során keletkezett érzelmekhez és gondolatokhoz olyan személyek és szituációk társulnak, akik és amelyek a megélt belső tartalmakat korábban szintén előhívták. A gondolkodás ezen analógia mentén a lovat egy (általában konfliktusos kapcsolattal jellemzett) személyhez hasonlítja, a ló viselkedésének elemzésével, megértésével, segít oldani a háttérben meghúzódó problémás viszonyulást. Érdekes jelenség, hogy a résztvevők a lovakhoz hasonlított személyt először negatívan írják le, mint az érzelmet kiváltó lovat és annak nem tetsző viselkedését, azonban a ló jellemzését követően már kevésbé látják hibáztathatónak az érzelmek tárgyául szolgáló személyt (FOURNIER et al. 2018). Sem a terápia, sem a tréning során alkalmazott, karámban, a felszerelések nélkül részt vevő lóval tartott foglalkozások nem keverendők össze a szabadidomítással, amely utóbbi elsősorban a lovak képességeit fejleszti, nem pedig a résztvevőket (BUCK – BEAN – DE MARCO 2017).

A lóasszisztált tréningeken a gyakorlati részeket javasolt a lóval ismerkedéssel kezdeni, aminek a biztonsági megfontolásokon túl (munkatárs megismerése) személyiségformáló szerepe van: elsősorban az állattal kapcsolatos általános előítéletek leküzdésére hivatott (hiszen általában elől nem harap, hátul pedig nem rúg...). A gyakorlat bizalom- és kapcsolatépítő, a pucolás, a ló testtájainak megérintése, az állat megkerülése az egymásra hangolódás gyakorlatai, a későbbi eredményes feladatmegoldás alapjai. A szakembernek a kommunikáció módja információval szolgál a résztvevő nyitottságáról, kötődési stílusáról és önbizalmáról is (ami már bejósolja a későbbi feladatmegoldás hatékonyságát, illetve a feldolgozandó érzelmek, helyzetek körét is). A gyakorlati feladatok végrehajtásának fókuszában a kommunikációs és megküzdési technikák állnak, a fennakadás esetén tanúsított magatartás és érzelmek kezelésének módjai (amelyeket tréning esetében a munkakapcsolatokra, terápia során pedig a szeretetkapcsolatokra érdemes visszavezetni). Amennyiben vezetői készségfejlesztés céljával történik a program, a gyakorlati pálya megoldásánál érdemes megfigyelni a lóvezető pozícióját (a ló előtt, mellett vagy válla magasságában, a mögött megy-e, elé áll-e, mekkora vezetőszárat hagy neki, mennyire igyekszik kontrollálni az állat minden lépését stb.), az ellenőrzésének mértékét (hátranéz-e, hogy a ló miként teljesíti a pályát, rálép-e rúdra, bójára, kilép-e a keretből), visszajelzésének módját (használja-e a testét a kommunikációra, vagy csak verbálisan próbálkozik, jutalmaz-e, netán szid, büntet), illetve hogy mindez a precíz feladatmegoldást miképpen befolyásolja. Utóbbit a feldolgozás szakaszában érdemes taglalni, aminek egyik központi személyiségformáló kérdése a feladat- vagy problématudatos működésmód beazonosítása lesz (hatékonyság csak utóbbi esetén várható).



2. ábra: Hangsúlyos dicséret a jól elvégzett feladat után
Forrás: 2025-ös tréning, Ludovika Huszár Lovarda

A cikk témáját képező lovas tréningeknél, a fentebb említett hatások mellett, a lovak együttműködési készsége és ezzel a vezetésre, közös cél érdekében (például ügyességi pálya meghatározott teljesítése) történő kommunikációra és problémamegoldásra gyakorolt hatásuk emelendő ki, ezzel támogatva a közszolgálat területén a mindennapos, eredményes munkavégzést a szigorúbb szabályok mentén és csapatban.

A lovas terápia mint további lehetőség elhatárolása a tréningtevékenységtől

A lovas terápia a traumagyógyításban népszerű módszernek számít. Minden ismert ágának hatásmechanizmusa (1. a gyógypedagógiai lovaglás, 2. a hippoterápia, azaz gyógytorna jellegű lovaglás és 3. a lóasszisztált pszichológiai beavatkozás) mozgáson, az állattal kialakított kapcsolat minőségén, illetve a természetben, szabad levegőn szervezett foglalkozásokon alapul. Élményterápiás része, valamint a megfelelően idomított és emberhez szokott, nyugodt mentalitású állatok részvétele valamennyi módszerének szerves sajátja, az eredmény kulcsa. E biztonságos környezet megteremtése a bizalmi légkör kialakításának és a ló-ember együttműködésének az alapja (BUCK – BEAN – DE MARCO 2017).

A mozgás (mint folyamatos alkalmazkodás a lóhoz földön vagy lóháton) szerepe a traumagyógyításban kiemelkedő, ugyanis a trauma (legyen az akár fizikai, akár lelki sérelem) az agyban nyomot hagy, eredményeképpen az elszenvedő személy bizonyos ingerekre, helyzetekre a megszokottól eltérő módon (szenzitívebben vagy adott esetben sok miatt lefagyással, viselkedésblokkolással) reagál. E folyamat az agy prefrontális (homlok mögötti) területén mérhető, normáltól eltérő kognitív és pszichomotorikus aktivitást gerjeszt. A lovas terápia és ebben a ló kimért jelenléte az egyik oldalról a mozgás által ingerli, másik oldalról pedig korrigálja a deficitális neuronális reakciókat, továbbá a létrehozott érzelmi és gondolati világon keresztül végül gyógyítja a lelki folyamatokat (BUCK – BEAN – DE MARCO 2017).

Egyedi jellemzője a ló tükör szerepe, amely a változás segítője, generálója, és lényegében a lónak a páciens viselkedésére adott reakcióját jelenti, az esetek többségében utóbbi mentális állapotának, érzelmeinek észleletére adott válasza. A terápiás munka alapját a nonverbális kommunikációs folyamat, illetve az általa kiváltott érzelmek és gondolatok elemzése adja (BUCK – BEAN – DE MARCO 2017). A ló és az ember egymásra adott reakciói diagnosztikai folyamatot is képesek támogatni: az inadekvát és szélsőséges tünetek megjelenését szükséges pszichopatológiai szempontból értékelni: amennyiben ezek elérik a vélt klinikai szintet, az egyént a csoportból javasolt kiemelni, célzottan kezelni (STAPLETON–GRIMMETT 2021); ez a szemléletmód felveti a klinikai szintű szakismeretek szükségességét a terápiát végző pszichológus esetében.

A terápiás folyamat hosszabb távú, mint a tréning, egyéni személyiségfejlesztés érdekében működő és általában (még kiscsoportos végrehajtásnál is) mélyebb személyiségváltozásokat előírányozó beavatkozási forma, ahol a terapeuta és a páciens ülésről ülésre zajló viselkedéselemzést valósít meg. A tréning ezzel szemben rövid távú, meghatározott képességek, készségek tesztelésére, kipróbálására és fejlesztésére hivatott, korlátozott

időbenisége okán pedig a tartalmi feldolgozás a programot követően is aktívan folyik a résztvevőben.

A közszolgálat jelenlegi működése és képzési rendje egyelőre a tréningfolyamatokat teszi támogathatóvá, az alap-, mester- és vezetőképzés tekintetében kifejezetten. A szolgálatellátás során a traumakezelés szerepe a pszichológiai alapellátás keretében is hangsúlyos, hatékonyságát a lovas terápia méltó módon növelhetné, egyelőre azonban a szükséges eszközpark ennek működtetésére még nem áll rendelkezésre: terápiás foglalkozások megtartására képzett lovak és a közszolgáltatás keretében működő lovardák száma egyelőre sajnos elenyésző (költséghatékonyságot nem támogató).

A tréning során a közös feladatmegvalósítás a lóval háttérbe szorítja az egyén egóját, mivel alkalmazkodásra készíti. Az alapszabályok és működési keretek (amibe itt a feladat megoldásának igénye is beleszámít) betartása mellett a végrehajtás módja nem szabályozott, az egyén helyzetértékelésére és döntési szabadságára van bízva, annak szándékosan teret biztosít. A sikeres teljesítés lényegében a hatékony kommunikációval egyenlő, a lovat vezető résztvevő folyamatos figyelemmel és reakciókészséggel viszonyul az állathoz, szenszitivitása a ló együttműködésének záloga (Eagala conference 2016).



3. ábra: Lócsere az ügyességi pálya teljesítését követően
Forrás: 2025-ös tréning, Ludovika Huszár Lovarda

Holding space – a terápiában és a tréningeken is követendő elv

Nyers, mégis a foglalkozásokhoz illeszkedő fordításban a „cselekvési tér” vagy a „döntési szabadság” kifejezésének felel meg, amely mögött az egészséges egyén egyik meghatározó képességének, önállóságának fejlesztése áll. A tréner/terapeuta hozzáállásában előítéletmentes és tág működési kereteket biztosító viszonyulás a másik személyhez, résztvevőhöz/pácienshez, akinek érzéseit, döntéseit, cselekvéseit elsősorban megérteni igyekeznek, mintsem értékítéletet alkotni ezekről. E viszonyulás az alábbi jellemzőket foglalja magában: 1. Hagyni, hogy a másik fél saját intuícióira és bölcsességére támaszkodjon. 2. A lehető legkevesebb – igényelt – információt biztosítani a döntéshez. 3. Megakadályozni a résztvevő erőforrásainak pazarlását. 4. Háttérbe helyezni a tréner vagy terapeuta saját egóját. 5. Szavatolni a hibázás lehetőségét biztonságos közegben. 6. Megteremtteni az alázatos és felelősségteljes működés kereteit. 7. Átbeszélni a folyamat során felgyülemlett

érzelmeket. 8. Engedni az egyéni döntések meghozatalát és élmények átélését, ezzel nem sürgetve a kívánt eredményt (Eagala conference 2016).

Az önállóság biztosításával a felelősség a személyre hárul, ami komplexebb és nehezebben kezelhető érzelmeket generál: félelem, erőlködés, fokozott szorongás, elbizonytalanodás, netán irigység vagy féltékenység, olykor hála. Ezeket a felszínre hozva a személy részévé, megérthető és kezelhető jellemzőivé szükséges tenni. Eredetét feltárni (terápiás folyamat) vagy szituációhoz illesztését elvégezni (tréningtevékenység), megérteni, illetve megszüntetésükre elgondolásokat hozni, megoldásokat próbálni az egyik legfontosabb fejlesztendő vezetői képességeknek számít. Mi lehet ennek a menete? Elsőként tudomásul kell venni a kényelmetlen helyzet(ek) jelenlétét, majd el kell sajátítani egy asszimilálódott, adekvát működési módot. Az elfogadás és az alkalmazkodás elérésével meg lehet kezdeni a továbbgondolkodást a diszkomfortos szituáció megváltoztatása érdekében, ebben döntéshozatalra szükséges bátorítani a személyt. A döntést nem szabad megkérdőjelezni, a szituáció és az egyén határai elemezhetők. Továbbá a keletkezett nehézségben terapeutaként vagy trénerként támogatni kell a megküzdő személyt. Az önállóság növekedésével és a hatékonyság tapasztalásával a leválás elindítható, így elérhető, hogy a résztvevő saját működését önazonos módon, növekvő önbizalommal értékelje (Eagala conference 2016). E folyamatban a lovak békés, kiszámítható, együttműködő jelenléte pozitív irányú változást generál, illetve a figyelmi fókusz megosztásával leveszik az egyénről az önvizsgálat, egyébként állatasszisztált folyamat nélküli üléseken megvalósuló, állandó terhét.

A vezetéselemélet alapjainak tesztelése lovas tréning keretében

A fentiek alapján a lovas tréning meghatározó hatását a kommunikáció, azon belül is a nonverbális kommunikáció területéről nyeri. A feladatmegoldás során tapasztalt lóember kapcsolat elemzése kommunikációs síkon analóg a beosztott-vezető viszony kezelésével. A megállapítás sosem lehet sablonszerű, hiszen ahányféle beosztott (ló) és vezető, annyiféle vezetői reakció létezik. A kérdés mindig az, hogy a választott magatartási forma a tartós eredményességet szolgálja-e, amely így nem feladat-, hanem problémamegoldás is egyben.

A klasszikus vezetéseleméleti irányzatban a hatékony működéshez olyan alapvető funkciók megléte szükséges, mint a tervezés, a szervezés, a koordinálás és az ellenőrzés (CZUPRÁK–KOVÁCS 2017). A tréning során érdemes feldolgozni a vezetői feladatok gyakorlati megnyilvánulásait. A végrehajtás során emiatt például megfigyelendők az alábbiak: 1. a vezető körülnéz-e az istállóban, lovardában, kérdez-e a lóról, annak jelleméről, szokásairól, felszereléséről, egyáltalán az üzemelés mikéntjéről és ebben pozicionálja-e saját magát (tervezés); 2. a feladatok megoldása során szentel-e időt a lóval történő ismerkedésre, tartja-e lovával a távolságot a másik lótól, felkészül-e az ügyességi elem elvégzésére, lefuttat-e a fejében konkrétabb végrehajtási folyamatot, abban igazodva a ló adottságaihoz (szervezés); 3. a feladat megoldása során törekszik-e a pontos kivitelezésre, korrigál-e, visszajelez-e a lónak, mutat-e irányt, diktál-e ütemet, használ-e kommunikációt segítő eszközöket (például pálca) vagy technikákat (hang, kéz, test pozicionálása) (koordinálás);

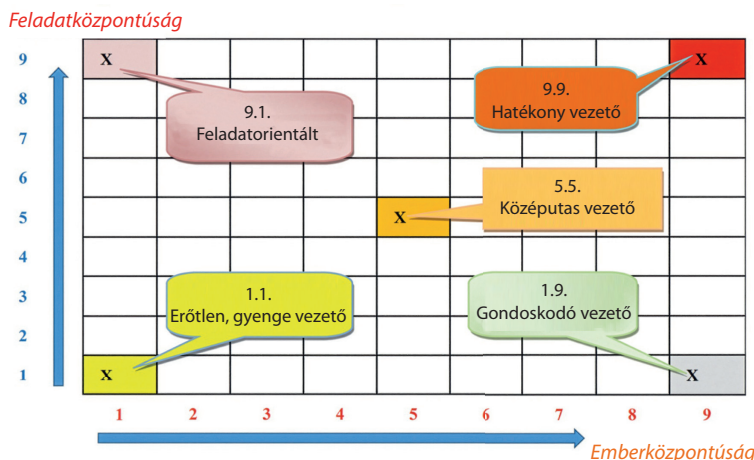
4. a feladatmegoldás során és/vagy a végén ellenőrzi-e a ló helyezkedését, mozgását, teljesítményét, hátránéz-e (ellenőrzés).

A vezetői stílus komplexebb elemzést igényel. Lewin elmélete szerint megkülönböztetünk autokratikus, demokratikus és ráhagyó (*laissez faire*) stílusú vezetőket, amely kategorizálás nem tisztán vezetői személyiségbeni jellemző, hanem reakcióként is értékelendő a beosztottakra vonatkozóan – erre McGregor XY elmélete is rímel (ahol leegyszerűsítve X a motiválatlan, képzetlen, önállótlan, Y pedig a hivatástudattal bíró, felelősségvállaló, problémamegoldó beosztottak jelölője) (CZUPRÁK–KOVÁCS 2017). A lovas tréning keretében a vezető ló melletti pozíciója fentebbiekre értékelhető jelzést tesz. Megfigyelhető, hogy az autokratikus stílus rendszerint ló előtti (a pontos irányt mutató) vezetői elhelyezkedésben nyilvánul meg, a feldolgozás során pedig ez együtt járni látszik a motiválatlanabb, lustább természetű lovakkal. Ez esetben a lovat, ha nincs is a feladatmegoldás során folyamatos kontroll alatt, de a vezető visszatérően értékeli. A demokratikus stílust mutatja a vezetőnek a ló feje és válla közötti pozíciója, amely elhelyezkedéssel így nem a ló előtt, hanem mellette megy, ugyanakkor gesztikulációival irányt mutat a ló számára, azzal folyamatos kontaktban van. E reakciót a motivált, figyelmes, feladatra fókuszáló lovak könnyen kiváltják. A ráhagyó stílus esetén a vezető vagy eltávolodik a lótól, vagy a válla-hasa mellett megy, láthatóan a ló és a vezető is hamar figyelmi fókuszot vált, a feladat megoldása legjobb esetben is nagyjából jó, de nem precíz, korrekció nem történik. Lendületes, érdeklődő lovak mellett sajátos reakció, akik dinamikus, kommunikációkész hozzáállása a feladat-tudatosság látszatát kelti (fiatalabb lovaknál jellemzőbb lehet).

A lovas tréning több vezetőelméleti tényező megfigyelését, gyakorlását biztosítja. Megmutatja a kommunikáció környezetfüggő változásait, a fegyelem és az egyszemélyes vezetés jelentőségét az eredményes megoldás érdekében (Fayol), a hierarchia jelentőségét a szakmai iránymutatás szerinti végrehajtásban (Weber), de a megismerési folyamatok hatékonyságot biztosító szerepét is tükrözi (Mayo) (CZUPRÁK–KOVÁCS 2017). Aki a feladatok megoldása előtt szentel időt kapcsolatépítésre a lovával, az rendszerint az ügyességi pálya teljesítése közben fellépő nehézségeket is rugalmasabban kezeli.

E komplexitást a Blake–Mouton vezetői rács is jól szemlélteti (CZUPRÁK–KOVÁCS 2017: 79), ahol a ló (beosztott) – ember (vezető) kapcsolatban az elemzésnél az akarati-motivációs tényezőt is figyelembe venném. E szerint az „erőtlen, gyenge vezető” bizonytalan, nem egészen motivált, elképzeléseit nem tudja érvényre juttatni a lóval szemben (vagy fél tőle), kénytelen ráhagyó stílussal működni. A „feladatorientált vezető” prioritása a teljesítési eredményesség, diktálja a tempót, mutatja az utat, pontos elképzelésekkel rendelkezik, amelyeket meg is kíván valósítani, ennek érdekében visszajelez, gyakran autoriter stílusúnak hat (nem feltétlenül antiszociális). Ennek a motiválatlanabb, kényelmesebb beosztotti viselkedés a stimuláló tényezője. A „gondoskodó vezető” elsősorban a személyközi kapcsolatokra fókuszál, a végrehajtás minősége másodlagos, talán mert kellően jól teljesít a beosztotti csapata, vagy netán vezetőként kevés az önbizalma, és a pozitív visszajelzésekre épít. Vezetőként szeretne eredményesen működni, de elsősorban jól kívánja érezni magát a munkahelyi közegben. Demokratikus, ráhagyó stílust gyakrabban mutat. A „hatékony vezető” a feladattudatos végrehajtás mellett folyamatosan monitorozza a beosztott (ló) állapotát, figyelmét, teljesítményét, hangulatát, őt megismerni, segíteni igyekszik, de célját nem téveszti szem elől. (A „középutas vezető”, úgy gondolom, tapasztalási folyamat alatt

áll, bármerre elmozdulhat, nem ad és nem is kap jelentősebb reakciókat, logikailag létezhet, a gyakorlatban inkább átmeneti állapotot jelenthet.)



4. ábra: Blake–Mouton vezetői rács
Forrás: CZUPRÁK–KOVÁCS 2017: 79

A gondolatmenet rövid bemutatása a lovas tréning folyamatainak komplex elemzésére hívja fel a figyelmet, ahol a feldolgozandó jelenségek (történések, gondolatok, érzelmek) az abban részt vevő szereplők megtapasztalt eseményeiből táplálkoznak, nem pedig (terápiára jellemző) utólagos bemutatás, elbeszélés alapján állnak össze.

A Ludovika Huszár Lovardában tartott lovas tréningek tapasztalatairól

A tréning egynapos program volt. A köszöntést, rövid bemutatkozást, a lovardai szabályokról szóló tájékoztatást, valamint a lovak kommunikációjáról tartott előadást követően a gyakorlati részek kétszer másfél órás blokkokban zajlottak. Első körben kapcsolatfelvétel a lovakkal, ismerkedés és lövzetési alapok oktatása, a második részben az akadály- és ügyességi pálya lépésben megoldása valósult meg. A végrehajtás lóra ülést, lovaglást nem igényelt, kifejezetten a ló földről koordinálása és irányítása volt előtérben. Mindkét gyakorlatsorozatot tapasztalatösszegző megbeszélés követte.

A magas szintű idomítottság és biztonsági intézkedések mellett lényeges szempontot jelentett a lovak személyiségbeni jellemzők szerinti kiválasztása, valamint a feladatok megoldásának megkísérlése mindegyikükkel. Akadt élsport szintjére képzett lusta és motivált, valamint lelkes, jó képességű, együttműködő, de kevésbé feladattudatos négy lábú is. Lényükkel már hatékonyan bizonyult vezetői eszköztárakat, elgondolásokat tettek próbára, erősítettek meg vagy igényeltek új megoldási módokat. Az eredményes teljesítés hatékony figyelemmegosztást, test- és ritmusérzetet, időérzékelést, a megfelelő pillanatban

megerősítést, a tér és a nonverbális eszközök adekvát használatát követelte meg. Elsősorban nem a lovak figyelmének felkeltése vagy végigvezetése a pályákon jelentett kihívást, hanem inkább a precíz kivitelezés és a ló motivációjának, figyelmének fenntartása, amely tényezők csak aktív odafigyeléssel, empátiával, szenzitív válaszkészséggel és határozott feladattudattal voltak megvalósíthatóak.



*5. ábra: Motiválás és vezetés az ütemesség megtartása érdekében
(eredménye: a ló magasabbra emeli a lábát, nem ér a rudakhoz)
Forrás: 2025-ös tréning, Ludovika Huszár Lovarda*

A gyakorlatok jó eszköznek bizonyultak a koncentrációs képesség, a szenzitivitás, az empátia, a reakciókészség, a nonverbális eszközökkel történő érzelm kifejezés, a tehetetlenségi helyzetben adekvát problémamegoldási szkilllek felmérésére és fejlesztésére, összességében a hatékony vezetői kompetenciák megerősítésére.

Kidomborodott a tapasztalatalapú, a belátásos és a késleltetett tanulás jelentősége is, hiszen a lovakkal történő munka során olyan mértékű ingercsomagot szükséges azonnal detektálni és értelmezni, hogy a visszajelzések átgondolására, belátására, azok tudástárba építésére időt kell hagyni.

A résztvevők példás türelemmel és odafigyeléssel, maximális hatékonysággal teljesítették a munkanapot, támogatásukkal és több évtizedes, illetve speciális szakterületeken szerzett ismereteikkel kézzelfogható iránymutatást adtak számunkra. Olyan, remélhetőleg nem távlati elképzelések vetődtek fel, mint a lovaglás, lovakkal való bánásmód kötelező oktatása a rendvédelmi terület hallgatói részére, a tréning vezetőképzési és egyéb képzési programokba illesztésének terve, vagy akár kialakítása élményszinten, a rekreációs programok kiegészítéseként, amely tervek megvalósítása további szervezetközi vezetői együttműködést kíván.

Lovas tréning a közszolgálatban: tervek, elképzelések

A fent részletezett ismeretek és tapasztalatok szerint érdemes elgondolkodni a lóasszisztált foglalkozások közszolgálati képzési rendszerbe illesztéséről. Amit az eddig megtartott programok nyújtani tudnak: 1. a lovak (mint rendőr kollégák) közelebbi megismerése és ezzel 2. a róluk szóló előítéletek (az általános előítéletes magatartás) enyhítése; 3. az önismereti folyamat fejlesztése (az önállóság és döntési felelősség vállalása mentén); 4. a vezetőképzési ismeretek bővítése az együttműködés, a kommunikáció, valamint az érzékenyítés és figyelemmegosztás fejlesztésével, lovakkal gyakorlásával. Mindemellet a programnak jelentős rekreációs hatása van, a szabad levegőn, élőlénnel és mozgással töltött órák a mentális és fizikai egészséget szolgálják.

A tréning, annak aktuálisan megvalósított rövid jellege miatt hatékonyan beépíthető a közszolgálati szakemberképzés alap- és mesterprogramjába, a vezetőképzési tananyagokba, valamint szakmai gyakorlati és rekreációs projektekbe is. Terápiás folyamat végzéséhez a feltételek részben adottak, de a program elsősorban csak kiscsoportos, pszichológiai támogatás keretében képzelhető el, a lovarda alaprendeltetése és egyéb szolgáltatásai figyelembevételével csakis limitált alkalmú, alapvető terápiás folyamatokat kiegészítő, nem rendszeres tevékenység mentén.



6. ábra: Tapasztalatcsere, élmények szakmai háttérbe illesztése
Forrás: 2025-ös tréning, Ludovika Huszár Lovarda

A fejlődés irányának és mértékének mérése további kutatásokat igényel. Olyan jelenségek vizsgálandók, mint a személyes kommunikációs eszköztár, annak eltolódása a nonverbális

kommunikáció irányába (ami az empátia fejlesztését is mutathatja), a figyelemmegosztás, a vezetői funkciók ellátása a feladatok végrehajtása során, a kompetenciaérzet változása (növekedése), a szabálykövetés mértéke, valamint a tehetetlenségi helyzetek eredményes menedzselése. Kedvező mellékhatásként a gyakorlatok segíthetik a traumagyógyítást és a rehabilitációt is.

A fényképeket a résztvevők engedélyével közöltem, azok a Ludovika Huszár Lovarda tulajdonát képezik.

Felhasznált irodalom

- BUCK, Page Walker – BEAN, Nadine – DE MARCO, Kristen (2017): Equine-Assisted Psychotherapy: An Emerging Trauma-Informed Intervention. *Advances in Social Work*, 18(1), 387–402. Online: <https://doi.org/10.18060/21310>
- BURTON, L. Elisabeth – QEADAN, Fares – BURGE, Mark R. (2019): Efficacy of Equine-Assisted Psychotherapy in Veterans with Posttraumatic Stress Disorder. *Journal of Integrative Medicine*, 17(1), 14–19. Online: <https://doi.org/10.1016/j.joim.2018.11.001>
- CASSELMAN, M. (2022). *The Influence of Animal-Assisted Therapy (AAT) as a Therapeutic Approach: A Qualitative Descriptive Study*. Chapter 2: Literature review. A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Education, Grand Canyon University Phoenix, Arizona, 27–84. www.proquest.com/openview/bece1738a6d5f77311320e8322017fbf/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y
- CZUPRÁK Ottó – KOVÁCS Gábor (2017): *A szervezetvezetés elmélete. A közszolgálati szervezetek vezetésének elméleti alapjai*. Budapest: Dialóg Campus. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/6892>
- DIAZ, Liam et al. (2022): Equine-Assisted Services for Individuals with Substance Use Disorders: A Scoping Review. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*, 17(81). Online: <https://doi.org/10.1186/s13011-022-00506-x>
- Eagala Conference 2016 presentation „Holding Space” by Heather Plett on the Eagala Vimeo channel. Online: <https://vimeo.com/eagalavideos/holdingspace>
- FOURNIER, Angela K. (2018): Human-Animal Interaction and Metaphor in Equine-Assisted Psychotherapy: Empirical Support for the EAGALA Model. *Human-Animal Interaction Bulletin*, 2018. Online: <https://doi.org/10.1079/hai.2018.0005>
- FOURNIER, Angela K. (2019): Animals as Anodyne. In *Animal-Assisted Intervention: Thinking Empirically*. Cham: Palgrave Pivot, 53–74. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-030-32972-3_4
- STAPLETON, P. – GRIMMETT, K. T. (2021): Australian Community and Health Professionals’ Perceptions of Equine-Assisted Psychotherapy. *Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine*, 2217741-16. Online: <https://doi.org/10.1155/2021/2217761>
- WARD, Jessica – HOVEY, Angela – BROWNLEE, Keith (2022): Mental Health Benefits of Mounted Equine-Assisted Therapies: A Scoping Review. *Health & Social Care in the Community*, 30(6), e4920–e4935. Online: <https://doi.org/10.1111/hsc.13904>

This page intentionally left blank.

Kutatói rendőrkávéház Romániában

Research Police Café in Romania

ANDRÁS Hunor Lehel,¹ MOLNÁR Katalin,² BÉLAI Gábor³

Bevezetés: A rendőrség külső és belső kommunikációjának hatékonysága minden országban prioritást kell hogy élvezzen, hiszen a szervezet megítélését nagyban befolyásolja a kommunikáció minősége és a közösségi kapcsolati, azaz PR-tevékenység.

Célkitűzések: Hargita megyei rendőrök bevonásával arra kerestük a választ, hogy Romániában a rendőrök hogyan kommunikálnak egymással, vezetőikkel, a társszervekkel és médiaszolgáltatókkal, továbbá a rendőrség mint szervezet miként jeleníti meg magát a külvilág irányába.

Módszer: A Romániában még nem alkalmazott Police Café módszeren alapuló kutatói rendőrkávéház segítségével kérdeztük meg a célcsoport tagjait. A delegálás menetére nem volt befolyásunk, de a véletlenszerű mintavétel heterogén lett, így a rendőrök rendészeti, bünyügyi, humán, bűnmegelőzési és baleset-megelőzési területről érkeztek.

Eredmények: A kutatásba bevont román rendőrök egyetértettek abban, hogy nagyobb hangsúlyt kell fektetni a képzések során a kommunikációs készségek fejlesztésére. Előrelépés szükséges továbbá a fiatal generációk megfelelő kommunikációs és szakmai felkészítése, illetve integrációjuk felgyorsítása érdekében.

Konklúzió: A rendőrség rövid, közép- és hosszú távú szervezeti céljainak megvalósításához elengedhetetlen a fiatalabb korosztály szakmai és kommunikációs felkészítése is. A belső szakmai kohézió erősítése érdekében szükséges a kommunikáció fejlesztése, hiszen a jó színvonalú belső kommunikáció a külső kommunikációra is nagy hatással lehet, növelve ezzel a rendőrségbe és az egyes rendőrökbe vetett bizalmat.

¹ Rendőr százados, sajtóreferens, Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság; doktori hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: AndrasHL@jasz.police.hu

² Egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Magatartástudományi és Kriminálpszichológia Tanszék, e-mail: molnar.katalin@uni-nke.hu

³ Rendőr őrnagy, mesteroktató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Krimináltechnikai Tanszék, e-mail: belai.gabor@uni-nke.hu

Kulcsszavak: kommunikáció, kutatói rendőrkávéház, rendészettudomány, kutatómódszertan

Introduction: The effectiveness of the external and internal communication of the police should be a priority in every country, since the perception of the organisation is greatly influenced by the quality of communication and PR activities.

Objectives: By involving police officers from Harghita County, we sought to answer how police officers in Romania communicate with each other, with their leaders, with fellow agencies and media providers, and how the police as an organisation presents itself to the outside world.

Methodology: We interviewed police officers from Harghita County using a research police café based on the Police Café method, which has not yet been applied in Romania. We had no influence on the process of delegation, but the random sampling was heterogeneous, so the police officers came from the fields of law enforcement, crime, human rights, crime prevention and accident prevention.

Results: The Romanian police officers involved in the research agreed that more emphasis should be placed on developing communication skills during education and further training. Further progress is also needed in the appropriate communication and professional preparation of the younger generations and in accelerating their integration.

Conclusion: In order to achieve the short, medium and long-term organisational goals of the police, it is essential to also set the professional and communication preparation of the younger generation as its banner. In order to strengthen internal professional cohesion, it is necessary to develop communication, since good quality internal communication can also have a great impact on external communication, thereby increasing trust in the police and individual police officers.

Keywords: communication, research police café, police science, research methodology

Bevezetés

Jelen kutatás az első kísérlet arra, hogy a kutatói rendőrkávéház módszerével külföldi rendőr kollégákat kérdezzünk. Az ötlet felmerülése közvetlenül András Hunor Lehel *Közös biztonság, társadalmi felelősségvállalás – A magyar rendőrség kommunikációjának hatékonysága* címen készülő disszertációjának empirikus kutatásához kötődik, és előzményeit már publikáltuk (ANDRÁS 2024; ANDRÁS–MOLNÁR 2024; ANDRÁS 2025, 2026).

A román rendőrség felépítése

Ahhoz, hogy a kutatásban érintett résztvevőket el tudjuk helyezni, röviden áttekintjük a romániai rendőrség felépítését (politiaromana.ro). A szervezeti rendszer hierarchikusan épül fel, amelynek csúcán a Belügyminisztérium áll, ezen belül pedig az Országos Rendőr-főkapitányság látja el a stratégiai, koordinációs és irányítási feladatokat. A rendőrök jogállását a 360/2002. számú törvény nevesíti – románul Legea nr. 360 din 6 iunie 2002 privind Statutul poliștilor. A megyei szintű rendőri struktúrát az úgynevezett megyei rendőr-főkapitányságok alkotják, így Hargita megyében (hr.politiaromana.ro) is a Hargita Megyei Rendőr-főkapitányság (Inspectoratul Județean de Poliție Harghita) felel a rendfenntartásért, a közrend biztosításáért és a bűnüldözési tevékenységek összehangolásáért.

A megyei rendőri vezetés élén a megyei rendőrfőkapitány áll. A szervezet több, funkció szerint elkülönülő egységből áll. A vezetést támogató háttérstruktúrák között található a jogi osztály, a humánerőforrás- és személyzeti osztály, a logisztikai és gazdasági részek, valamint a kommunikációs és sajtókapcsolatokért felelős egység.

A napi tevékenység gerincét a közrendvédelmi szolgálat, a bűnügyi szolgálat, a közlekedésrendészet, a fegyverekkel és veszélyes anyagokkal kapcsolatos ellenőrzéseket végző részleg, a kriminalisztikai laboratórium, illetve a gazdasági bűnözés elleni egységek alkotják. Ezek a szervezeti egységek együtt biztosítják a közbiztonsággal, bűnmegelőzéssel, bűnügyi feltárással és közúti közlekedés felügyeletével kapcsolatos feladatok ellátását. A megyei rendőr-főkapitányságnak alárendelten működnek a városi és községi rendőrkapitányságok és rendőrőrsök, amelyek helyi szinten látják el a közrend fenntartását, a járőrtevékenységet, a helyi bűnügyek kivizsgálását, valamint az állampolgárok közvetlen kiszolgálatát. Ezek belső struktúrája hasonló elven épül fel, mint a megyei egyséké: a parancsnok és helyettese irányítja a járőr- és beavatkozó csoportokat, a bűnügyi nyomozókat, továbbá az adminisztratív személyzetet.

A kommunikációs és parancsnoki struktúra a rendvédelmi szervekben szigorúan hierarchikus, ami biztosítja a döntések gyors és egyértelmű végrehajtását. A parancsokat országos szintről továbbítják a megyei vezetés felé, majd a különböző operatív osztályokhoz, onnan pedig az egyes rendőrőrsökhöz és helyi járőri egységekhez.

A kutatás

A kutatás megtervezése és szervezése még 2025 nyarán kezdődött, mind formális, mind informális csatornákon, az Országos Rendőr-főkapitányság Titkársági Főosztály Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya, valamint a magyar Külgazdasági és Külügyminisztérium román belügyi attaséjának közbenjárásával. A Hargita Megyei Rendőr-főkapitányság szóvivője segítette az előkészítést és a 14 fő román kolléga delegálását a rendezvényre. Fontos volt, hogy munkanyelvként a magyart választhattuk: magyar nemzetiségű vagy a magyar nyelvet kiválóan beszélő román nemzetiségű rendőröket vontak be. A szervezőknek köszönettel tartozunk a fogadókészségért és az együttműködésért.

A romániai Hargita megye székhelyén, Csíkszeredában 2025. november 24-én 10 és 13 óra között zajlott az adatfelvétel. A vendéglátók a Hargita Megyei Rendőr-főkapitányság

felújított éttermében ideális helyszínt biztosítottak a zavartalan beszélgetéshez. A résztvevők tizennégyen, mi, kutatók pedig hárman voltunk.

A kutatás módszere

A vizsgálatot a kutatói rendőrkávéház módszerével végeztük, amely a magyarországi rendészettudományban fokozatosan kér helyet magának. A World Café közösségi alkotó-technika speciálisan a biztonság témájára adaptált változata, a Police Café (MOLNÁR 2022), 2014 júniusa óta immár 241 alkalommal⁴ bizonyította létjogosultságát. A civilek és rendészeti szakemberek párbeszédének szükségét felismerő kezdeményezés lassan az egész országot meghódítja.

Azt a kérdést azonban, hogy tudományos kutatásra is alkalmas-e a Café technika, először Gál Erika vetette fel a módszer 2021-es debütálása kapcsán végzett fókuszcsoportos kutatása alapján.

„Az empirikus vizsgálódásokban a legalkalmasabb módszer megtalálása és kiválasztása körültekintő gondolkodást követel meg a kutatóktól. A tudományos módszerek klasszikusan kvantitatív és kvalitatív csoportba sorolhatók, amelyek elemeit, főbb jellemzőit számos tanulmány foglalja össze, ezzel is támogatva a kutatási kérdésekhez legalkalmasabb módszer(ek) kiválasztását. A velük szemben támasztott követelmények miatt azonban a módszerek tárháza nem túl széles. Majdhogynem kifejezetten szűk körűnek mondható, hiszen például a társadalomtudományi kutatások esetén népszerűnek tekinthető kvalitatív módszerek közül az interjún és fókuszcsoporton kívül másnak az alkalmazására és tudományos értelemben vett elfogadására hazánkban jellemzően nem találunk példákat. Ha egy társadalomtudós nem a számok nyelvén – azaz nem kvantitatív módszerek alkalmazásával – kívánja megválaszolni a feltett kérdéseit és a válaszokból releváns eredményre jutni, akkor számára még kevesebb a lehetőség. Különösen igaz ez, ha a társadalomtudományok egy igencsak speciális válfajáról és egyben egy kifejezetten fiatal tudományterületről, a rendészettudományról beszélünk” (GÁL 2022: 40).

Ugyanő 2024-ben már saját kutatásaira alapozva tette ismét nagytű alá a módszert (GÁL 2024). A kutatói rendőrkávéházat először 2021 őszén alkalmazta Molnár Katalin és Oláh-Paulon László. Egy országosan reprezentatív felmérést (MOLNÁR – OLÁH-PAULON 2022) végeztek a módszer segítségével, amelyben a hazai rendőrség bűnmegelőzési szakembereinek véleményét gyűjtötték össze úgynevezett régiós koordinációs Cafékban. A megkérdezettek száma 321 fő volt. A nyolc régióban átlagosan 40-40 főt ültettek össze egy-egy alkalommal, és ugyanazon kérdések mentén gyűjtötték, majd összegezték az eredményeket. Az akkori folyamathoz képest mind András Hunor Lehel két vármegyes önálló kutatásai, mind pedig a jelen tanulmány tárgyát képező csíkszeredai kávéház résztvevőinek száma szerényebb volt, utóbbié mindössze 14 fő. Ez azonban nyilván könnyítette

⁴ Lásd: <https://policecafe.hu/renderkavehazak/>

a dolgunkat, de reprezentatívnak semmiképpen nem tekinthető, nem is ez volt a célunk, inkább pilot jelleggel valósítottuk meg a kutatást.

A működés természetesen most is a Police Café jól bevált metodikájához (MOLNÁR 2021) igazodott. A kávéházszerűen elrendezett három asztalnál a 14 résztvevő egyenlő arányban, de tetszőleges elosztásban foglalt helyet. A kutatók köszöntője és bemutatkozása után a kutatás vezetőjének szakmai felvezetőjében elhangzottak a kutatás magyarországi előzményei, a kutatás célja és az adatvédelmi tájékoztató. Majd a módszertani ismertető következett, amelynek során a résztvevők számára körvonalazódott a beszélgetések menetrendje: a három asztaltársaság mindegyike találkozik a három témagazdával, akik a három téma mentén 40-40 percben beszélgetnek velük.

A témafelelősök flipchartra jegyzetelték a kollégák által elmondottakat, amelyeket az összefoglaló prezentációjukhoz használtak. Hangfelvétel készítésére nem volt lehetőség, így a tartalomelemzés kizárólag a jegyzetelésnek köszönhetően készült el.

A három forduló végén a három témagazda rövid prezentációban összegezte a kapott válaszokat. Volt lehetőség a résztvevők reflexióira, kiegészítéseire is, amivel éltek is a kollégák. Végül megköszöntük a közreműködésüket, és bezártuk a kávéházat.

A kutatásba bevont célcsoport

A 14 – többségében tiszt – delegált Hargita megyei rendőr közül tízen dolgoznak a megyei rendőr-főkapitányságon, ketten a megyeszékhelyi, ketten a városi rendőrkapitányságon, Csíkszeredában. Szolgálati idejük: 3 év (2 fő), 5, 6, 7 év (2 fő), 8 év (2 fő), 9 év (2 fő), 15 év (2 fő), 16, 23 év. Azaz, a legkevesebb szolgálati idő 3 év (2 fő), a legtöbb 23 év (1 fő). Egyiküknek volt civil (bölcsész) végzettsége, a többiek mind rendőrnek tanultak (alap- vagy tisztképzésben). A beosztottak és vezetők aránya pedig 12:2, utóbbiak alosztályvezetői szintű egységet vezetnek.

A résztvevők által képviselt szakterületek színes képet mutatnak. Nyolcan jelenleg bűnügyi szakterületen dolgoznak, ezen belül gazdasági bűncselekmények; gépjárműlopás; betörés, vagyon elleni bűncselekmények; rablás, garázdaság; fiatalkorúak ellen elkövetett szexuális bűncselekmények; körözés, életellenes bűncselekmények; internetes bűncselekmények, illetve fegyverrel való visszaélések nyomozását és vizsgálatát végzik. Három közrendvédelmi szakember volt a csoportban, egyikük a megyei bevetési egységnél dolgozik, másikuk városi körzeti megbízott (ahogy az elmondásából kiderült, inkább valamiféle közösségi rendőr, de sajnos korlátozott szakmai lehetőségekkel, azaz nem profiltisztán), a harmadik pedig egy ezen a földrajzi területen speciális rendészeti ágazatot képvisel: az illegális fakitermelés, falopás ellen tevékenykedik. Egy fő foglalkozik bűnmegelőzéssel, szintén egy a közlekedéssel, és egy a humán szolgálatnál teljesít szolgálatot. Vagyis elmondható, hogy a beszélgetőtársak a sajtó és az igazgatásrendészet kivételével valamennyi szolgálati ágat lefedték.

Nyolc főnek van a jelenlegi szakterületéhez képest más szakterület(ek)ről származó munkatapasztalata is. Erről egyöntetűen azt nyilatkozták, hogy hasznos, hiszen nagyobb rálátást nyújt a rendőri munka egészére, amit fontosnak tartanak az együttműködés szempontjából. A szakterületváltások javarészt kényszerűségből adódtak. Ok volt

a lakóhelyváltás, vagy az, hogy az iskola elvégzése utáni első vezénylés nem feltétlenül oda szólt, ahol az illető lakott vagy dolgozni szeretett volna, ám később sikerült váltania. Három főnek volt más megyéből származó tapasztalata is. Elmondták azonban, hogy a szolgálatihely-váltásnak van előnye is, mégpedig, hogy több területen szerez az ember hely- és személyismeretet, amit a későbbiekben szakmailag tud hasznosítani.

A kutatási témák és témafelelősök

Az első asztaltéma *A rendőrség szervezetén belüli hierarchikus viszonyok hatása a kommunikációra* címet kapta, amelynek Bélaí Gábor volt a témagazdájá. A másik témában Molnár Katalin *A rendőrség egyes szolgálati ágai közötti kommunikáció és együttműködés* tárgy körben kérdezte a kollégákat. Végül a harmadik asztaltéma *A rendőrség külső szervezeti kommunikációjának szintjei, csatornái és hatékonysága; hatása a szervezet megítélésére* elnevezéssel, András Hunor Lehel irányításával zajlott.

Kutatási eredmények

A három témában a tartalomelemzést követően az alábbiakat állapítottuk meg.

A rendőrség szervezetén belüli hierarchikus viszonyok hatása a kommunikációra

A Hargita Megyei Rendőr-főkapitányság szervezeti és kommunikációs rendszere illeszkedik a romániai rendőrség országos szabványaihoz, és olyan vertikálisan tagolt struktúrát alkot, amely hatékonyan képes összehangolni a stratégiai irányítást, az operatív bűnüldözési és közrendvédelmi tevékenységeket, valamint a helyi rendőrőrsök napi munkáját. A felfelé irányuló kommunikációt rendszeres operatív jelentések, eseményjelentések, statisztikák és szakmai beszámolók biztosítják. A belső kommunikáció elektronikus rendszeren, szolgálati e-mailen, intraneten, valamint rádió és diszpécserközponton keresztül történik. Egyes szervezeti elemeknél jellemzőek a napi operatív eligazítások és parancsnoki értekezletek, amelyek további keretet adnak a feladatok összehangolásához. A csoportokban egyértelműen megmutatkozott, hogy a rendőrök megfelelően tartják a belső hivatalos kommunikáció színvonalát és minőségét, azonban azt is elmondták, hogy a szervezetek közötti kommunikáció – a magyar viszonyokhoz hasonlóan – nagyban függ az adott szervezeti egységek személyi állományától, az egymás közötti informális kapcsolatokról is.

A rendőrségen belül zajló generációváltás – amelyet a nagyarányú nyugdíjazási hullámok, az utánpótlásként belépő fiatal (Z generációs) állomány növekedése, valamint a rendészeti képzés modernizációja egyaránt alakít – a belső kommunikációra és a generációk közötti viszonyra több, egymással összefüggő hatást gyakorol. A hatások egyrészt szervezeti és strukturális jellegűek, másrészt kulturális és viselkedésszerű aspektusokhoz kötődnek. A fiatalabb állomány megjelenése általában együtt jár az informális és formális kommunikációs minták átalakulásával. A fiatalabb rendőrök digitális szocializációjuk

következtében gyorsabb, közvetlenebb és technológiaorientált kommunikációs formákat részesítenek előnyben; jellemző rájuk az információk azonnali elérése iránti igény, a többszorosított (általában digitális platformokkal támogatott) kommunikáció, valamint a horizontális, partnerségi alapú interakciók preferálása. Ezzel szemben az idősebb generáció sok esetben továbbra is a hierarchikus struktúrákhoz kötődő, formális és írásalapú kommunikációs rendszereket tekinti elsődlegesnek, ami időnként a kommunikációs normák közötti eltérésekből fakadó félreértéseket eredményez. A generációk közti viszonyt alapvetően meghatározza a szakmai tapasztalat, amelyet az idősebb rendőrök hordoznak, és amely a szervezetben belül továbbra is kiemelt érték. Az idősebb generáció tagjai nagyrészt már nyugállományba vonultak (a nyugdíjkorhatár jelenleg 47 év, 27 év tényleges szolgálati viszonyal, amelyet öt éven belül terveznek 52 évre emelni). 50 év felett már külön fizikai és pszichológiai szakvéleménnyel és évenkénti engedélyezéssel maradhatnak hivatásos állományban.

A fiatalabb állomány a legtöbb esetben gyorsabb előmenetelt és több szakmai visszajelzést vár el, mint ami a tradicionális rendészeti kultúrában megszokott. Ez a különbség olykor feszültségekhez vezet, különösen akkor, ha a vezetői kommunikáció nem alkalmazkodik az eltérő motivációs mintázatokhoz. A generációk közti kapcsolat azonban nem szükségszerűen konfliktusos; megfelelő szervezeti keretek között a tudásátadás és a kölcsönös tanulás gyakran érdemi együttműködést eredményez. Az idősebb generáció részéről az intézményi rutinok és a helyzetkezelési tapasztalatok átadása jelent magas hozzáadott értéket, míg a fiatalabb állomány a digitális technológiákhoz való nagyobb affinitással, a modern kommunikációs eszközök használatának készségével és innovatív problémamegoldási módszerekkel járulhat hozzá a szervezet hatékonyságának növeléséhez. E kettő együttes jelenléte akkor válik előnnyé, ha a vezetés tudatosan kezeli a generációk közti különbségeket, és bevonja mindkét korosztályt a belső kommunikáció és a munkavégzés folyamatainak fejlesztésébe. A generációváltás egyik leglényegesebb hozadéka, hogy a szervezet kommunikációs kultúrája fokozatosan nyitottabbá, rugalmasabbá és gyorsabbá válik, miközben a szakmai tradíciók és normák stabilitást biztosítanak. A kihívás e kettő egyensúlyának megtalálása: a modern kommunikációs elvárások integrálása úgy, hogy közben a rendészeti sajátosságokból eredő formális hierarchia és felelősségi rendszer ne sérüljön. Ugyanakkor alapvető problémaként jelezték, hogy sok fiatal vezető van, és hiányoznak a több évtizedes szakmai tapasztalattal rendelkező kollégák, akik átadhatnák a tudást. A személyi állományban jelentős generációs szakadék (akár 5-10 év is) figyelhető meg az újonnan belépő és a régebben szolgálatot teljesítő kollégák között.

A rendőrség egyes szolgálati ágai közötti kommunikáció és együttműködés

A megkérdezett rendőrök véleménye alapján, minél nagyobb rálátása van egyes kollégáknak egymás munkájára, szakterületeire, annál jobb közöttük az együttműködés, mivel ezzel sikerül kiküszöbölni a negatív előítéleteket és meglátásokat. A személyes ismeretségek, a közös történetek, a közösen megoldott ügyek, szakmai sikerek és a közös képzések is nagyban hozzájárulnak az együttműködéshez. Az szintén segíti az együttműködést, ha a kollégák belátják, hogy a rendőri munka csak akkor lehet eredményes, hatékony és sikeres, ha közösen, összehangoltan, egymást kiegészítve tevékenykednek. Véleményük

szerint ennek tudatosításához elengedhetetlen a vezetők ehhez hasonló értékrendje. Az ő dolguk ugyanis az egyes szakterületeken folyó munka összehangolása, a kollégák és szervezeti egységek közötti együttműködés állandó fejlesztése, vagyis a szakmai és humán menedzsment.

Az együttműködés két szinten fut. Formálisan (hivatalos stílusban, írásban, magázódva, megkeresések, átiratok útján) és informálisan (szóban-személyesen, telefonon, online, közvetlen hangnemben, tegeződve). *Előbbi magyar megfelelője a szolgálati út, amelyet a kutatásban részt vevők hivatalos vagy adminisztratív útnak neveztek. Ha utóbbi működik, az mindig gyorsabb, egyszerűbb, hatékonyabb, azonban ebben az esetben is mindenkor szükséges hivatalos úton is továbbítani az információkat, és ez meg is történik.* Mindkét formában való működés hatékonysága nagyban múlik a kollégák hozzáállásán, munkamorálján, személyes készségein, elsősorban együttműködési és kommunikációs kompetenciáin. Ha ezek rendben vannak, akkor gördülékenyen megy minden, ha ezek hiányosak, akkor akadozik az információáramlás, sok a félreértés, ami hátráltatja a munkát. A munkatársak hozzáállását egy ott bevett fordulat szemléletesen fejezi ki: „Odateszi a csontot” – azaz: belead apait-anyait, odateszi magát, becsülettel, odaadással dolgozik, húzza az igát.

A megyék közötti együttműködéssel kapcsolatban a rendőrök elmondták, hogy ha ott a szituációk vagy az ügyek megkívánják, akkor jól tudnak együttműködni egymással. De a túlzottan centralizált országos irányítás miatt nem kellően differenciált az egyes megyék és szakterületek sajátosságainak megfelelő erőforrás- és munkateher-elosztás, illetve a teljesítményelvárás. Az ebből fakadó versengés kultúrája kevéssé hagyja érvényre jutni az együttműködés kultúráját. E téren még sok teendőt látnak. Az együttműködést nehezítő körülményként minden asztaltársaság hangsúlyozta a szűkös időkereteket, a rendszeres határidőkényszert; a létszámhiányból adódó leterheltséget; a nagymértékű fluktuációt; a tapasztalt kollégák nagyszámú elvándorlását; a régi szervezeti struktúrából adódó megszokásokat, berögzült működésmódokat és az ezekhez társuló, még mindig nem elég korszerű vezetői attitűdöket és stílusokat; valamint a generációk közötti etikai és szakmai eltéréseket, időnként szakadékokat.

A rendőrség külső szervezeti kommunikációjának szintjei, csatornái és hatékonysága; hatása a szervezet megítélésére

Hargita megyében rendőri oldalról a társszervekkel, valamint ügyészséggel és bírósággal történő kapcsolattartás az ügyek előadóján keresztül valósul meg. A rendőrök itt nem éreztek deficitet, az együttműködés, illetve az oda-vissza kommunikáció megfelelően működik. Van tennivaló azonban az állampolgárokkal való kommunikáció terén. Az itt tapasztalható nehézségek gyakran nem szakmai alkalmatlanságból erednek, hanem abból, hogy a rendőrök nincsenek felvértezve megfelelő konfliktuskezelési, párbeszédalapú és szituatív kommunikációs technikákkal. Az állampolgárok egy része bizalmatlan, feszült vagy ellenséges attitűddel fordul a rendőrség felé, és az ilyen helyzetek kezelése különösen kifinomult kommunikációt igényel. Ha a rendőr csak a hatalmi pozícióból, a formalizált utasítások nyelvén kommunikál, az gyakran tovább növeli a feszültséget, és rontja a rendőrség társadalmi elfogadottságát. Ezzel szemben egy olyan rendőr, aki rendelkezik megfelelő verbális, nonverbális, empátikus és konfliktuskezelési készségekkel, jelentősen

cökkentheti a helyzet eszkalációjának esélyét, és sokkal hatékonyabban tudja érvényesíteni a jogszerű intézkedéseket. Ugyanakkor a romániai megyék közül Hargita megyében a legnagyobb a rendőrök társadalmi elfogadottsága, ahogyan a válaszadók mondták: itt a rendőrnek még van szava.

A belső kommunikáció oktatása szintén elengedhetetlen. Egy rendészeti szervezetben a hatékony belső információáramlás alapfeltétele a gyors reagálásnak, az egységes fellépésnek és a szakmai tévedések minimalizálásának. Ha a személyi állomány nem rendelkezik megfelelő kommunikációs készségekkel – például a világos, pontos utasításadás, az érthető helyzetjelentés vagy a horizontális együttműködést segítő kommunikáció terén –, az komoly működési zavarokat okozhat. A generációk közötti különbségek, valamint a modern digitális kommunikációs csatornák térnyerése pedig még inkább indokoltá teszi a kommunikációs ismeretek integrálását a rendészeti képzésbe.

A kommunikációs kompetenciák fejlesztésénél ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy eltérő a rendőrök kommunikációs felkészültsége. A fiatalabb korosztály készségei nagyban függenek attól, hogy *milyen kommunikációs mintát kaptak családjuktól, illetve szocializációjuk során*. Ettől függetlenül a generációs különbségek jelen vannak a rendőrség rendszerében, amit a szervezet még nem kezel. Ezzel szemben a civil cégek már kutatják, költenek rá, és törekednek a megoldásra.

A román rendőrök szolgálaton kívül elvárt magatartását és a közösségimédia-felületen való megjelenését az Etikai Kódex szabályozza (991. számú határozat a Rendőrtisztek Etikai és Deontológiai Kódexéről – románul Hotărâre nr. 991 din 25/08/2005 pentru aprobarea Codului de etică și deontologie al polițistului). A kollégák véleménye alapján sok rendőr – főleg a frissen felszerelők és fiatalok – ezeket nem tartja be, és a felületeken egyenruhában szerepeltetik magukat, sokszor nem a hivatásnak megfelelő tartalmat létrehozva, ami az idősebb kollégák nemtetszését váltja ki. A román rendőrség közösségimédia-felületein a toborzó és imázsépítő videók főleg fiatal rendőrnőket vagy beavatkozó (kommandós) férfi rendőröket mutatnak be. Az ilyen jellegű videók torzítják a valóságot, és nem az igazi oldalt mutatják be a rendőrségnek, ami a későbbi felszerelőkben csalódást és ellenérzést válthat ki.

A megkérdezettek meglátása szerint a sajtósóvivők egy-egy sikeres ügyről szóló közleményeikben sokszor rengeteg információt megosztanak a nyomozásról, ami krimináltaktikai szempontból nem ideális. Továbbá a szóvivők nyilatkozatai túl sablonosak, formaszövegekkel, egyenmondatokkal tűzdeltek. A kollégáknak olyan érzésük van, hogy a média fontosabb, mint maga az akció, amit éppen végrehajtanak. Tisztában vannak vele, hogy minél több sikeres ügyet kell bemutatni, de az nem mehet a szakmai protokoll rovására (például szükséges lenne a beavatkozók, nyomozók arcának kitakarása fotókon, videókon). A közösségi médiában és az intraneten is egyre több olyan hírt tesznek közzé a rendőrségi sajtósok, amikor a kollégák akár szolgálaton kívül vagy szolgálatban bajba jutottaknak segítenek. Ezeket pozitív visszajelzések is követik, de a kollégák meglátása szerint a posztokhoz – általánosságban – inkább negatív kommentek érkeznek. Megemlétték továbbá, hogy az állampolgárok általi visszacsatolások nagyon ritkák. Az úgynevezett köszönőlevelek fogalma szinte ismeretlen.

A bűn- és baleset-megelőzési tartalmak, posztok rendszeres elemei a rendőr-főkapitányság Facebook- és internetes oldalának. A megelőzési szakemberek mégis

úgy látják, hogy a veszélyeztetett korosztályhoz nem jutnak el a tanácsok. Szükséges lenne újságokban és a televízióban is többet szerepelni, ezáltal azokhoz is eljuttatni a megelőzési tartalmakat, akik nincsenek jelen aktívan a közösségi médiában és a világhálón.

A rendőrök kommunikációs felkészítésével kapcsolatban az asztaltársaságok elmondták, hogy a rendészeti oktatásba olyan komplex kommunikációs modulok beépítése lenne célszerű, amelyek nemcsak elméleti, hanem szituatív, gyakorlatorientált elemeket is tartalmaznak. Ide tartozhatnak például a szerepjátékokon alapuló helyzetgyakorlatok, a konfliktuskezelési tréningek, a mediációs technikák alapjai, a stresszhelyzetben történő kommunikáció sajátosságai, valamint a multikulturális környezetben történő interakció speciális szabályai. Emellett szükség lenne olyan képzési elemekre is, amelyek a belső kommunikáció hatékony működését támogatják: a vezetői visszajelzés kultúrája, a szervezeti információk pontos továbbítása, a csapatmunka kommunikációs protokolljai, valamint a digitális kommunikáció biztonságos és professzionális használata.

Összességében elmondható, hogy a megkérdezettek szerint a rendészeti kommunikáció oktatása nem csupán szakmai fejlesztési kérdés, hanem a rendőrség társadalmi legitimitását és szervezeti működésének hatékonyságát egyaránt meghatározó tényező. A hatékony kommunikációra képes rendőr nemcsak jogszerűen, hanem konfliktusokat megelőzve, az állampolgárok bizalmát erősítve jár el; emellett a szervezeten belül hozzájárul a pontos információáramláshoz, a csapatszintű összehangoltsághoz és a szervezet egészének professzionális működéséhez. A rendészeti oktatás korszerűsítésének ezért nem pusztán része, hanem központi eleme kell legyen a kommunikációs kompetenciák fejlesztése, mind kifelé, az állampolgárok felé, mind befelé, a szervezet működési folyamatainak irányába.

A kutatási eredmények hasznosítása

A csíkszeredai kutatói rendőrkávéházban a román kollégáktól kapott eredményeket tervezük összevetni a két magyar vármegyében hasonló módszerrel szerzett eredményekkel (ANDRÁS 2025, 2026) is. Az összehasonlítást egy román folyóiratban kívánjuk megjeleníteni. Ugyancsak ebben térünk majd ki annak a visszajelző kérdőívnek az eredményeire, amelyet a kutatói rendőrkávéház után néhány héttel töltöttek ki a résztvevők.

Nemzetközi kitekintés: a Police Café közép-európai adaptációs lehetőségei

Bár még a két magyar vármegyében kapott eredményekkel való konkrét összehasonlító elemzést nem végeztük el, de benyomásaink alapján az már előzetesen is jól látható, hogy a rendvédelmi szervek többsége – legalábbis a kelet-európai poszt szocialista országokban – hasonló kommunikációs kihívásokkal küzd, mint amelyek Hargita megye példáján is kirajzolódtak. A mereven hierarchikus, egyirányú parancsnoki kommunikációt a társadalmi bizalom erősítése érdekében világszerte igyekeznek a rendőrséget a lakossághoz közelebb hozó modellekkel kiegészíteni. E folyamat részeként jelentek meg a különböző

community policing típusú megközelítések,⁵ amelyeknek egyik gyakorlati megnyilvánulása a Police Café.

Az ilyen kezdeményezések lényege, hogy a rendőrök és állampolgárok ne kizárólag intézkedéshez kötött helyzetekben találkozzanak, hanem kötetlenebb, formális elvárásoktól nagyrészt mentes terekben is. A nemzetközi gyakorlat azt mutatja, hogy a kávézókban, közösségi házakban, iskolákban szervezett beszélgetéseken a kommunikációs szerepek érzékelhetően átrendeződnek: a rendőr elsősorban nem hatóságként, hanem szakmai partnerként, biztonsági szakértőként, magyarázó és meghallgató szerepben jelenik meg. A lakosság részéről olyan tapasztalatok, félelmek és elvárások is felszínre kerülhetnek, amelyek a hagyományos, panaszirodai vagy bejelentéshez kötött csatornákon jellemzően rejtve maradnak.

A modell különösen azért releváns a közép-európai térségben, mert itt a történelmi eseményeknek köszönhetően a rendőrség megítélése sokáig erősen a hatalomhoz, az állami erőszak-monopólium gyakorlásához kötődött. Számos kelet-európai országban a rendszerváltást követően is lassan, fokozatosan zajlott és jelenleg is zajlik az a szemléletváltás, amely a rendőrséget klasszikus karhatalmi szervből szolgáltató jellegű, a közösségekkel párbeszédre törekvő intézménnyé kívánja formálni. A Police Café típusú fórumok e szemléletváltás gyakorlati terepei, amelyekben a hierarchikus rendészeti kultúrát a partnerségen alapuló kommunikáció váltja fel.

A Közép-európai Rendőrákadémia (Mitteleuropäische Polizeiakademie, MEPA – mepa.net) keretei között Németország, Ausztria, Magyarország, Csehország, Szlovákia, Szlovénia, Svájc és Liechtenstein működnek együtt. A MEPA alapvető célja, hogy a közép-európai államok rendőri vezetői – elsősorban a középfővezetői szint – közös képzéseken találkozzanak, és olyan témákban mélyítsék el ismereteiket, mint a határonkon átnyúló szervezett bűnözés, a nemzetközi együttműködés jogi és operatív feltételei, illetve a komplex, több országot érintő bűnözési jelenségek kezelése. A hálózat sajátossága, hogy a klasszikus, tantermi oktatás mellett kiemelten épít a résztvevők közötti tapasztalatcserére, személyes kapcsolatokra és a közös tanulásra (BÉLAI 2026).

Meglátásunk szerint – Bélai Gábor résztvevőként szerzett évtizedes MEPA-továbbképzési tapasztalata alapján – ebbe a képzési filozófiába szorosan illeszkedik egy sor kerekasztal-beszélgetésen alapuló modul. A különböző tagállamokból érkező tisztek más-más jogi, társadalmi és kulturális háttérrel rendelkeznek, ugyanakkor nagyon hasonló problémákkal találkoznak: generációs feszültségek az állományon belül, a rendőri intézkedések kommunikációjával kapcsolatos bizalmatlanság, a közösségi média által felerősített konfliktushelyzetek stb. Ezekre a kihívásokra és a rájuk adott megoldási javaslatok megalkotására a Police Café típusú rendezvények lehetséges alternatívaként jelenhetnek meg.

A MEPA keretein belül megvalósítható lenne például egy olyan gyakorlati modul, amelyben a résztvevők szimulált Police Café helyzetekben vesznek részt. A gyakorlat során különböző szerepeket oszthatnának ki (rendőr, helyi lakos, önkormányzati döntéshozó, civil szervezet képviselője, média), és egy előre kijelölt, potenciálisan konfliktusos témát

⁵ A Sir Robert Peel, korábbi angol belügyminiszter által lefektetett alapelvek a megelőzésre és a társadalommal kiépített kapcsolatokra helyezték a hangsúlyt, illetve arra, hogy a rendőrség a közösségtől kapja a felhatalmazást, ezért nélkülözhetetlen az állampolgárok támogatása (CHRISTIAN 2022).

kellene közösen feldolgozniuk (például a nagy tömegrendezvények biztosításával kapcsolatos lakossági félelmek, a bűnözés médiaképének és a valós statisztikáknak az eltérései, a fiatalok és a rendőrség viszonya, a kisebbségi közösségekkel kapcsolatos sztereotípiák). A cél nem pusztán az, hogy a résztvevők a témákban elmerülve eljuttassanak egy beszélgetést, hanem az, hogy reflektáljanak is saját kommunikációs stratégiáikra, a hatalmi pozícióból fakadó beidegződéseikre, és tudatosítsák azokat a pontokat, ahol a hierarchia fenntartása mellett teret lehet adni a partneri kommunikációnak is.

Különösen érdekes lehet a Police Café modell és a belső rendőrségi kommunikáció kapcsolatának vizsgálata. A nemzetközi tapasztalatok arra utalnak, hogy ahol a rendőrség tudatosan vállalja a nyilvános párbeszédet az állampolgárokkal, ott általában a belső kommunikációs kultúra is átalakul: erősödik a visszajelzés, nagyobb hangsúlyt kap az alsóbb szintek szakmai véleménye, és a vezetői kommunikáció kevésbé szorítkozik kizárólag az utasításokra. A MEPA-képzések során e tapasztalatok megosztása, összevetése – különös tekintettel a középvezetői szint felelősségére – hozzájárulhatna ahhoz, hogy a Police Café technikán alapuló programok a szervezeti kultúrát érdemben befolyásoló elemként jelenjenek meg. Erre néhány alkalommal a magyar rendőrségnél – kétszer Bács-Kiskun, egyszer pedig Baranya vármegyében – már volt példa (MOLNÁR 2023).

Hosszabb távon az is releváns kérdés, hogy a Police Caféhoz hasonló modellek miként integrálhatók az alapképzésbe. A MEPA mint nemzetközi együttműködési platform ebben mintát, módszertani keretet kínálhat: a közösen kidolgozott gyakorlatok, forgatókönyvek és értékelési szempontok hazai környezetben is alkalmazhatók lennének, természetesen az adott ország nyelvi és kulturális sajátosságainak figyelembevételével. Az együttműködést megkönnyíti a közös munkanyelv: a német. Így a Police Café nem elszigetelt, egy-egy vármegye vagy város szintjén megjelenő jó gyakorlat maradna, hanem egy tágabb, közép-európai rendészeti tanulási folyamat részévé válhatna.

Mindehhez szorosan kapcsolódik a generációváltás kérdése, amely – ahogyan a Hargita megyei rendőrségi gyakorlatban is látható – a szervezeten belüli kommunikációra is erős hatást gyakorol. Az állomány fiatalabb, digitális közegben szocializálódott tagjai számára az átláthatóbb, interaktívabb, horizontálisabb kommunikáció természetesebb, mint az idősebb generációnak. A Police Café, illetve annak MEPA-keretben történő módszertani feldolgozása éppen ezért nemcsak a rendőrség és a lakosság közötti párbeszédet érintheti, hanem visszahat a szervezet belső kommunikációjára is. A fiatalabb rendőrök könnyebben azonosulnak olyan vezetői szerepfelfogással, amelyben a kommunikáció nem kizárólag egyirányú, hanem magában foglalja a kérdezés, a meghallgatás és a visszacsatolás eszközeit is.

Összességében megállapítható, hogy a nemzetközi tendenciák és a közép-európai rendészeti együttműködés keretei egyaránt abba az irányba mutatnak, hogy a rendőrségi hierarchia és a kommunikáció viszonyát újra kell gondolni. A hierarchia mint strukturáló elv továbbra is nélkülözhetetlen a rendészeti munka hatékonysága és felelősségi rendje szempontjából, ugyanakkor a kommunikációs gyakorlatok szintjén teret kell engedni a nyitottabb, párbeszéd-orientált megoldásoknak. A Police Café, valamint annak MEPA-keretben történő módszertani kidolgozása olyan irányt jelölnek ki, amelyben a formális hierarchia és a partneri alapú kommunikáció nem egymást kizáró, hanem egymást kiegészítő elemként jelenhetnek meg a közép-európai rendészeti kultúrában.

Következtetések

A rendészeti szervezetek működésének egyik alapvető feltétele a hatékony kommunikáció, amely nemcsak a szervezeten belüli koordinációt és együttműködést határozza meg, hanem közvetlenül befolyásolja a rendőrség társadalmi megítélését és legitimációját is. A mai rendészeti környezetben – ahol az állampolgári elvárások, a technológiai környezet és a társadalmi érzékenység egyaránt gyorsan változik – különösen hangsúlyossá válik, hogy a rendészeti oktatásban kiemelt figyelem irányuljon a kommunikációs készségek fejlesztésére, mind a szervezeten belüli (interperszonális és hierarchikus), mind a külső, állampolgárokkal folytatott interakciók szintjén. A jelenlegi rendészeti képzési struktúrák gyakran fókuszálnak a jogi, taktikai és szakmai ismeretek átadására, miközben a kommunikációs kompetenciák rendszerszintű fejlesztése – bár egyre több képzés részét képezi – még mindig nem kap akkora hangsúlyt, amekkorát a gyakorlat indokol. A kommunikáció azonban nem pusztán kiegészítő készség, hanem olyan alapfunkció, amely meghatározza, hogy a rendőr képes-e hatékonyan, a konfliktusokat megelőzve vagy azokat kezelve, a jogállamiság elveit tiszteletben tartva és az állampolgárok bizalmát erősítve ellátni feladatát.

A Hargita Megyei Rendőr-főkapitányság közreműködésével végrehajtott kutatói rendőrkávéház kiváló alkalmat teremtett arra, hogy betekintést nyerjünk egy külföldi ország rendőrségének kommunikációjába. Hasznosulás tekintetében pedig megerősítést nyert a Police Café mint módszer validitása a rendészettudományi kutatások terén, immár nemcsak itthon, hanem a határon túl is. Bízunk benne, hogy a módszer gyökeret ver Romániában, és az ottani kollégák – akár segítséggel, akár önállóan – megteremtik a rendőrkávészás hagyományát.

Felhasznált irodalom

- ANDRÁS Hunor Lehel – MOLNÁR Katalin (2024): Előtanulmányok egy kutatói rendőrkávéházhoz, 2. rész. Az országos Roma Police Café sorozat kutatás-módszertani és rendőrszakmai tanulságai. *Magyar Rendészet*, 24(3), 187–199. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2024.3.12>
- ANDRÁS Hunor Lehel (2024): Előtanulmányok egy kutatói rendőrkávéházhoz, 1. rész. Egy országos rendészettudományi vizsgálat kutatói reflexióinak elemzése. *Magyar Rendészet*, 24(2), 215–228. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2024.2.13>
- ANDRÁS Hunor Lehel (2025): Hogyan kommunikálunk? Kutatói rendőrkávéházak és fókuszcsoportos interjúk a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei rendőrök körében, 1. rész. *Magyar Rendészet*, 25(2), 137–151. Online: <https://doi.org/10.32577/MR.2025.2.9>
- ANDRÁS Hunor Lehel (2026): Hogyan kommunikálunk? Kutatói rendőrkávéházak és fókuszcsoportos interjúk a Pest vármegyei rendőrök körében, 2. rész. *Magyar Rendészet*, 25(3), 69–82. Online: <https://doi.org/10.32577/MR.2025.3.4>
- BÉLAI Gábor (2026): A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények felderítésének és bizonyításának aktuális kriminalisztikai kérdései. In MÉSZÁROS Bence (szerk.): *Verziók – Tanulmányok a 60 éves dr. Anti Csaba r. alezredes tiszteletére*. Budapest: Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesülete, 8–14.
- CHRISTIAN László (2022): *Komplementer rendészet*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.

- GÁL Erika (2022): A Police Café a doktoranduszok figyelmének fókusz(csoportj)ában. In MOLNÁR Katalin – GÁL Erika – OLÁH-PAULON László (szerk.): *Kutatói Rendőrkávéház? Avagy a közös biztonság, a bűnmegelőzés meg a tudomány*. Budapest: Alapítvány a Rendvédelmi és Magánbiztonsági Oktatásért és Kutatásért, 40–51.
- GÁL Erika (2024): Nagyító alatt a kutatói rendőrkávéház – a Police Café módszer rendészettudományi kutatásokban való alkalmazhatóságának vizsgálata. *Magyar Rendészet*, 24(4), 207–216. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2024.4.11>
- Inspectoratul Județean de Poliție Harghita. Online: <https://hr.politiaromana.ro/>
- Mitteuropäische Polizeiakademie, MEPA. Online: www.mepa.net/
- MOLNÁR Café Kata (2021): *Police Café módszertani kézikönyv*. Pécs: [k. n.].
- MOLNÁR Katalin (2022): A Police Café, mint lehetséges tudományos kutatási módszer. In MOLNÁR Katalin – GÁL Erika – OLÁH-PAULON László (szerk.): *Kutatói Rendőrkávéház? Avagy a közös biztonság, a bűnmegelőzés meg a tudomány*. Budapest: Alapítvány a Rendvédelmi és Magánbiztonsági Oktatásért és Kutatásért, 15–39.
- MOLNÁR Katalin (2023): Jövőálló rendészet – innovatív szervezetfejlesztő Police Café Helvécia. Online: <https://policecafe.hu/2243-2/>. Közzétéve: 2023. február 23.; Molnár Katalin: Police Café Speciál – hát persze hogy Pécs. Online: <https://policecafe.hu/police-cafe-special-persze-hogy-pecsett/> Közzétéve: 2023. szeptember 15.; Molnár Katalin: Bűnügy és rendészet – két világ, de egy ügy. Online: <https://policecafe.hu/bunugy-es-rendeszet-ket-vilag-de-egy-ugy/> Közzétéve: 2023. október 6.
- MOLNÁR Katalin – OLÁH-PAULON László (2022): Egy 100 napos program – avagy régiós bűnmegelőzési koordinációs Cafék. In MOLNÁR Katalin – GÁL Erika – OLÁH-PAULON László (szerk.): *Kutatói Rendőrkávéház? Avagy a közös biztonság, a bűnmegelőzés meg a tudomány*. Budapest: Alapítvány a Rendvédelmi és Magánbiztonsági Oktatásért és Kutatásért, 52–82.
- Politia Romana. Online: <https://politiaromana.ro/>

Jogi források

- Legea nr. 360 din 6 iunie 2002 privind Statutul polițistului – 360/2002. számú törvény a rendőrök jogállásáról. Online: <https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/36819>
- Hotărâre nr. 991 din 25/08/2005 pentru aprobarea Codului de etică și deontologie al polițistului [991. számú határozat a Rendőrtisztek Etikai és Deontológiai Kódexéről]. Online: <https://legislatie.just.ro/Public/Detaliidocument/64812>

Egy leendő kutatás elé

Dilemmák és kihívások a rendészeti szocializáció kutathatósága kapcsán

A Preliminary Study

Dilemmas and Challenges in Researching Law Enforcement Socialisation

BAKOS Norbert¹

Cél: A tanulmány célja a rendészeti szocializáció kutathatóságával kapcsolatos dilemmák és kihívások feltárása, különös tekintettel a magyar rendészeti felsőoktatás intézményi, jogi és szervezeti sajátosságaira. A vizsgálat célkitűzése továbbá egy jövőbeni, empirikus kutatás elméleti és módszertani meg-
alapozása.

Módszertan: A tanulmány leíró és elemző módszereket alkalmaz, jogszabályi és intézménytörténeti áttekintésre, valamint a rendészeti képzés és nevelés szervezeti kereteinek összehasonlító elemzésére építve. A kutatás módszertani megközelítésként kvalitatív és kvantitatív eszközök kombinált alkalmazását vázolja fel, hangsúlyt helyezve az interjúkra, fókuszcsoportos vizsgálatokra és innovatív kvalitatív módszerek bevonására.

Megállapítások: A rendészeti szocializáció kutatását jelentősen nehezíti az intézményi zártság, a bizalmi deficit, az öncenzúra, valamint a rendészeti képzési intézmények és rendőrségi modellek folyamatos átalakulása. A tanulmány megállapítja, hogy a rendészeti nevelés tartalma és irányai nem tekinthetők állandónak, hanem szorosan összefüggenek a társadalmi, politikai és szervezeti változásokkal, ami komplex, interdiszciplináris kutatási megközelítést tesz szükségessé.

¹ Rendőr alezredes évfolyamparancsnok, Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Kiképzési és Nevelési Intézet Rendvédelmi Tagozat, e-mail: bakos.norbert@uni-nke.hu

Érték: A tanulmány hozzájárul a rendészeti szocializáció tudományos diskurzusához azáltal, hogy rendszerezi a kutatással kapcsolatos elméleti és módszertani kihívásokat, és irányt mutat egy átfogó, több tudományterületet integráló empirikus vizsgálat megvalósításához. Az eredmények gyakorlati szempontból is hasznosíthatók a rendészeti nevelési rendszerek és a társadalmilag elvárt rendészeti szocializáció fejlesztésében, megújításában.

Kulcsszavak: rendészeti szocializáció, rendészeti nevelés, rendészeti felsőoktatás, kutatómódszertan, szervezeti kultúra

Aim: The aim of the study is to explore the dilemmas and challenges related to the searchability of law enforcement socialisation, with particular emphasis on the institutional, legal, and organisational characteristics of Hungarian law enforcement higher education. A further objective is to provide the theoretical and methodological foundations for a future empirical study.

Methodology: The study applies descriptive and analytical methods, drawing on a review of relevant legislation and institutional history, as well as a comparative analysis of the organisational frameworks of law enforcement education and training. From a methodological perspective, the paper outlines the combined use of qualitative and quantitative research tools, with particular emphasis on interviews, focus group studies, and the application of innovative qualitative methods.

Findings: Research on law enforcement socialisation is significantly hindered by institutional closedness, deficits of trust, self-censorship, and the continuous transformation of law enforcement training institutions and policing models. The study finds that the content and directions of law enforcement education cannot be regarded as constant, but are closely linked to social, political, and organisational changes, which necessitates a complex, interdisciplinary research approach.

Value: The study contributes to the academic discourse on law enforcement socialisation by systematising the theoretical and methodological challenges of related research and by outlining directions for the implementation of a comprehensive empirical study integrating multiple disciplines. The findings may also be applied in practice to support the development and renewal of law enforcement education systems and socially expected models of law enforcement socialisation.

Keywords: law enforcement socialisation, law enforcement education, law enforcement higher education, research methodology, organisational culture

Bevezetés

A Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Karának rendészeti szocializációért, nevelésért felelős munkatársaként régóta és erősen foglalkoztat a gondolat, hogyan tudnék olyan meghatározó, de leginkább inspiráló személyé válni, aki nemcsak rendőrszakmailag, de a rendészeti beilleszkedésben, ezen hivatás gyakorlásához kívánatos normák, értékek és viselkedésminták elsajátításában is megfelelően tudja támogatni a hallgatókat.

Az ideális állapot elérésének alapja megítélésem szerint a téma tudományos kutatása. Annak megkezdése előtt a tervezés során szinte elengedhetetlen protokoll a dilemmák, nehézségek számbavétele és azok áthidalási technikáinak a kidolgozása. Azonban kiindulásként tisztázzuk, mivel is kívánok foglalkozni.

„Rendészeti nevelés: a rendészeti pályára készülő tanulókkal és hallgatókkal való foglalkozás sajátos formája, más elnevezéssel rendészeti magatartás- és személyiségformálás. A ~ különböző módszerei és eszközei elősegítik az érintettek szervezeti szocializációját, hivatástudatának kialakítását, a rendvédelmi szervek etikai és fegyelmi normáinak megismerését és elfogadását” (BODA 2019: 472).

Fontos tisztázni, hogy a rendészeti nevelésben, szocializációban kik a leginkább érintettek.

A Rendőrtiszti Főiskola 1971-es hivatalos megalakulását követően 2011-ig – a frissen létrehozott Nemzeti Közszerológati Egyetem (NKE) megalakulásáig – 40 éven keresztül volt a magyar rendészeti felsőoktatás központi intézménye. Mint ilyen, jelentős szerepet játszott a rendőri hivatás professzionalizálásában, a rendészeti nevelésben, amit leginkább az évfolyamparancsnokai útján realizált.

Ebben a korszakban és miliőben – a rendőri szolgálat fontos tantárgyain keresztül, illetve a felém közvetített viselkedésminták által – volt szerencsém nekem is beletanulni, beilleszkedni a kor elvárt rendőrtiszti ideáljába. Abban az időben még nem foglalkoztattott, hogy a tananyag és a rendőri szocializáció milyen elvek mentén kapcsolódott össze, és hogyan közvetítették a rendészeti pályán szükséges értékeket, de a jelenlegi feladatkörömben már terhel az ezzel kapcsolatos felelősség.

A Nemzeti Közszerológati Egyetem megalakulásakor a Nemzeti Közszerológati Egyetemről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról szóló 2011. évi CXXXII. törvény 47. § (3) bekezdésében foglalt rendelkezésnek megfelelően megalakult a kiképzési-nevelési szervezeti egység, a Rendészettudományi Kar Rendészeti Kiképzési és Nevelési Intézete.

Az Intézet gondoskodik a szervezeti kultúra megismertetésével, a speciális fizikai-kondicionális felkészítéssel, a rendőri intézkedések gyakorlati elsajátításával, az alakí, valamint a lövészeti kiképzéssel kapcsolatos feladatok ellátásáról.

A rendészeti szocializációt középpontba állító nevelési módszerek alkalmazásával gondoskodik a hallgatók megfelelő attitűdjének kialakításáról.

2013-ban a Szenátus 114/2013. (VII. 10.) számú határozata alapján az Intézetben belül megalakult a Rendészettudományi Kar Hallgatói Tagozata, amelynek alapvető feladata

a szervezeti kultúra, a rendészeti szocializáció alapjainak megismertetése, a szolgálati érintkezés szabályainak oktatása volt.

2015. július 1-jén hatályba lépett a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (Hszt.), amely 2016. július 1-jei hatállyal új jogintézményként bevezette a rendvédelmi tisztjelölti jogállást. A törvény értelmében a tisztjelölt a vele ösztöndíjszerződést kötő rendvédelmi szerv tisztjelölti állományában, az előmenetelének megfelelő tisztjelölti rendfokozati jelzéssel teljesít szolgálatot. Szolgálati helye a Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Rendvédelmi Tagozata (Rendvédelmi Tagozat).

Fontos megjegyezni, hogy az NKE privilégiuma jelenleg a leghosszabb rendészeti nevelésre fordítható idő, mivel a rendőri tiszthelyettesképzésben részt vállaló intézmények, úgymint a Miskolci Rendvédelmi Technikum, a Körömdi Rendvédelmi Technikum és a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ Rendvédelmi Akadémia képzéseinek időtartama 2 év vagy 10 hónap.

Az NKE Rendvédelmi Tagozat rendészeti szocializációs tantárgyi programja szerint a szakmai tartalom az alábbi:

„A rendészeti szocializáció nyolc féléves programja biztosítja, hogy a hallgatók ne csak elméleti tudást szerezzenek, hanem a hivatásos rendészeti munka gyakorlati követelményeire is felkészüljenek. A képzés során elsajátítják a rendvédelmi szervek egységes szolgálati rendjét, az alaki magatartás szabályait és a szervezet működéséhez szükséges fegyelmet, amely a hivatásos állomány alapvető követelménye. Az évfolyamok fokozatosan mélyülő alaki szemléi biztosítják, hogy a hallgatók a rendészeti szervezetek elvárásaihoz igazodva fejlődjenek. A program célja olyan szakemberek képzése, akik a rendészeti hivatás írott és íratlan szabályait is ismerve képesek hatékonyan beilleszkedni a hierarchikus rendszerbe és megfelelni a szolgálati elvárásoknak” (RKNIB61: 1).

Úgy vélem, hogy a rendészeti szocializáció fejlődési irányainak, mozgatórugóinak teljes feltárása érdekében szükséges kutatnunk, és ennek részeként érdemes párhuzamba állítanunk az NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Karon folyó tiszti szocializáció alapjait, irányait, menetét és a nevelésre kijelöltek tevékenységét is.

„A modern rendészetnek képesnek kell lennie egyensúlyt teremteni a fegyelem és az önálló cselekvés között. A rendészetben dolgozóknak képesnek kell lenniük a parancsok betartására, de ugyanakkor önállóan is kell tudniuk cselekedni, ha a helyzet úgy kívánja. Mindezen megállapítások alapján a fegyveres rendvédelmi szervek tagjaira vonatkozóan a továbbiakban az alábbi definíciót értem fegyelemként: fegyelem a rendvédelmi szerv belső rendjét és fegyelmezettségét fenntartó jogszabályok, normák, erkölcsi és etikai elvek összességéből álló eszközrendszer, amelynek célja a rendvédelmi szerv tagjainak jogszerű, professzionális és etikus magatartásának biztosítása a szolgálat ellátása során.” (BEZERÉDI 2024: 97).

Fel kell tárnunk, hogy hol válik el élesen a katonai és a rendvédelmi fegyelem, melyek azok a tényezők, amelyek markánsan megkülönböztetik a két hivatásra nevelés irányvonalait.

Nehézségek

A tervezett kutatás bonyolultságát abban látom, hogy a rendészeti nevelés irányát rendkívül sok tényező alakította. Mind a társadalmi kor, a rendőrségi modellek változása, az intézmények átalakulása, az aktuális felsővezetők attitűdje, mind pedig a nevelésért közvetlenül felelős képzettsége, végzettsége hatással van rá. Mindezek tudatában szükséges megtervezni és eldönteni, hogy milyen körből és milyen módszerekkel tudunk annyi és olyan értékű információt kinyerni, ami választ nyújthat a téma kapcsán felmerülő kutatási kérdésekre.

Megítélésem szerint a rendészeti szocializáció kutatását tovább nehezíti az intézményi zártság, a bizalmi korlátok és olykor az interdiszciplináris megközelítés hiánya. Ezek akadályozzák a mélyebb megértést és a szükséges társadalmi kontroll érvényesülését.

A rendészeti szocializációnak – vagyis annak a nevelési folyamatnak, amely során a rendvédelmi dolgozók elsajátítják a szakmai normákat, értékeket és viselkedésmintákat – a kutatása különösen szenzitív és összetett terület.

Kutatói munkám elé még az alábbi akadályok gördülhetnek.

Intézményi zártság és hozzáférési korlátok

A rendvédelmi-katonai szervek gyakran zárt szervezeti kultúrával (és azon belül további szubkultúrákkal) rendelkeznek, ahol a külsős kutatók nehezen kapnak betekintést a belső folyamatokba. Ezt talán hivatásos mivoltommal át tudom hidalni.

Az adatgyűjtéshez szükséges dokumentumok, iratok beszerzését nehezíti, hogy azok minősített normák, vagy személyes és szenzitív adatokat is tartalmazhatnak.

Bizalmi deficit és öncenzúra

A rendőrök, honvédek és más rendvédelmi dolgozók gyakran bizalmatlanok a kutatókkal szemben (még ha kolléga is az illető), különösen akkor, ha úgy érzik, hogy a vizsgálat kritikus szándékú lehet, feltárhatja hiányosságaikat, megváltoztathatja kényelmes munkavitelüket.

A megkérdezettek hajlamosak lehetnek öncenzúrát gyakorolni, szépíteni a válaszokat, ami torzíthatja az eredményeket – például nem beszélnek nyíltan a szervezeti nyomásról, személyes hiányosságaikról vagy a dilemmáikról.

Az interdiszciplináris megközelítés hiánya

A rendészeti szocializáció több tudományágat magába foglaló, komplex téma, amely a szakmai részen túl pszichológiai, szociológiai, jogi, pedagógiai és andragógiai aspektusokat is felölel. Ezeknek a megközelítési formáknak a kutatása időigényes, és bizonyos

alapfelkészülést is megkíván, így a különböző tudományágak, szakterületek neves szakembereinek segítségére, munkájára kell támaszkodnom.

A kutatások gyakran egyetlenományterületre szorítkoznak, így nem tudják teljes mélységükben feltárni a szocializációs mechanizmusokat. Ezért meg kell próbálnom kilépni ebből a keretből, és a mindenoldalú megközelítést preferálni.

Módszertani kihívások

A kvalitatív módszerek – például interjúk, megfigyelések, dokumentumelemzés – nemcsak időigényesek, de nehezen is alkalmazhatók zárt intézményi környezetben. Bár az intézeti változásokkal fellépő fluktuáció bonyolítja az érintettek felkutatását, mégis hatékonyak lehetnek. A témában korábban érintettek beazonosítása, felkutatása és interjúztatása elkerülhetetlen, de nehézkes feladatnak mutatkozik.

A kvantitatív kutatások – például kérdőíves felmérés, statisztikai modellezés – pedig, bár nagyobb mennyiségben alkalmasak a megkérdezettektől kiegészítő információk kinyerésére, ugyanakkor gyakran nem tudják megragadni a szocializáció finomabb, informális elemeit. A kvantitatív mérések módjait igazítani szükséges az érintettek generációs sajátosságaihoz. Példának okáért egy Z generációs hallgatótól nem feltétlenül nyerhető ki információ egy papír-ceruza teszttel – őket digitális formában hatékonyabb megkérdezni.

A rendészeti nevelés fontosságáról, irányairól, végrehajtási formáiról, időtartamáról, végrehajtásáért felelős személyek köréről még az egyetemi vezetők, oktatók, kiképzők, osztályfőnökök, évfolyamparancsnokok között is meglehetősen nagy véleménykülönbség mutatkozik. Ezek egymástól független feltárása a hagyományosnak számító interjúzás módszerével még csak elvégezhető, de összetelalkoztatásuk más, új módszertani megoldásokat igényel. Ehhez szándékomban áll használni a fókuszcsoporthoz interjút, illetve kipróbálni a kutatói rendőrkávéházat (MOLNÁR 2022).

A kutatók gyakran nem reflektálnak saját szerepükre, előfeltevéseikre és az intézményhez fűződő viszonyukra. Ez az objektivitás szempontjából persze kívánatosnak tűnik, de a szakterületen működő szakemberek alacsony száma miatt véleményem szerint nem nélkülözhetők, nem hagyhatók figyelmen kívül a saját tapasztalatok sem.

Intézményi, képzési változások

- 1971: az RTF hivatalos megalakulása, az első évfolyamok elindítása.
- 1990-es évek: a képzés modernizálása, új tanszékek és szakirányok létrehozása.
- 2000-es évek eleje: a Bologna-rendszerhez való igazodás, kreditrendszer bevezetése.
- 2011: az RTF beolvadt a frissen létrehozott NKE-be, és a Rendészettudományi Kar részeként folytatta működését.
- A rendőrtiszthelyettes-képző iskolák a rendszerváltást követően és a határőrség és rendőrség integrációja után alakultak át, változtatták meg képzési formáikat vagy zártak be.

Látható, hogy szinte lehetetlen az eltelt időszakban konstans rendészeti szocializációt mint nevelési formát átadó intézményt kutatni, mivel a rendészeti képzési intézmények jóindulattal sem nevezhetők állandónak. Irányításuk, elveik, céljaik, struktúrájuk és helyszíneik a fluktuáció, a kor kihívásai, az anyagi támogatottság, a politikai helyzet és a társadalmi elvárások változásaihoz igazodtak.

A rendőrségi modellek változása korszakonként

1970–1989: szocialista államrendőrségi modell:

- a Belügyminisztérium közvetlen felügyelete gyakorlatilag politikai irányítás alatt állt;
- a közrend fenntartása mellett meghatározó feladat a politikai ellenőrzés is;
- a rendőrség együttműködött az állambiztonsági szervekkel;
- a BM-es rendőrségi modell hierarchikus, centralizált és katonai jellegű volt.

Vélelmezem, hogy ebből az időszakból interjúalanyokat és dokumentumokat sem egyszerű felkutatni, ami nem könnyíti meg céljaim elérését.

1990–2000: (átmeneti) demokratikus modell:

- a rendszerváltás után megkezdődött a rendőrség civil kontrolljának erősödése és depolitizálása;
- az önkormányzati rendészeti és a civil jogvédelem elvei is megjelentek;
- a rendőrség a közbiztonságra és a jogvédelemre kezdett koncentrálni;
- a rendőrség működését törvényben (1994. évi XXXIV. törvény) szabályozták.

Feltételezem, hogy ebben a modellben a változások magukkal rántották a rendészeti szocializáció korábban elfogadott irányait is, és reformot hoztak mind az irányelvek, mind pedig a nevelésért felelős személyektől elvárt alapkompenciák terén is. E korszak vizsgálata a változásokban rejtegeti a nehézségeket. Sokakat foglalkoztató téma, hogy a TC Team Consult szervezetfejlesztési tanácsadó cég által a Magyar Rendőrség átvilágításáról készített jelentés hogyan befolyásolta a változásokat.

2000–2010: EU-konform közösségi modell:

- az EU-csatlakozás hatására az európai normákhoz való alkalmazkodás kihatott a rendőrségre is;
- a közösségi rendészet elemei halványan, szigetszerűen kezdenek kirajzolódni: a rendőrség lokális projektek révén egyre nagyobb hangsúlyt igyekszik fektetni a lakossági kapcsolattartásra és a bűnmegelőzésre;
- új képzési modellek és nemzetközi együttműködések indultak, szignifikáns informatikai fejlődés látható;
- bővül a rendőrség szerepköre: terrorizmus elleni fellépés, határrendészet megerősítése.

Szélesíti a kutatást annak kérdése, hogy az EU-tagállamok rendészeti képzésének nevelési elemei bekerültek-e, és ha igen, milyen formában a hazai rendészeti szocializációba. Ezeket kik vagy mik befolyásolták? Kibontható-e egyáltalán, hogy milyen hatások domináltak?

2010-től napjainkig: Központosított integrált modell:

- a katonásabb struktúra és a rendőrség centralizációja újra előtérbe került;
- a Készenléti Rendőrség szerepe megnőtt, a különleges egységek megerősödtek;
- a rendészeti szervek integrációja zajlott (a határőrség beolvadása a rendőrségbe; az Adó- és Pénzügyi Hatóság és a Vám- és Pénzügyőrség egyesítése; a Tűzoltóság és Polgári Védelem fúziója Katasztrófavédelem néven);
- a közterület-felügyelet, a polgárőrség és a szaporodó önkormányzati rendszetek szerepe továbbra is kiegészítő jellegű, azonban a velük való együttműködés erősödik;
- a rendőrségi oktatásban új modellek jelentek meg, például a tisztjelölti képzés, a 10 hónapos képzés, a határvadász képzés és a pályaorientációs szűrés.

Komoly kihívást jelent a kutatásban, hogy vizsgálható-e, tetten érhető-e a közösségi szemlélet térnyerése, vagy az EU hatására feltehetőleg megreformált rendészeti nevelést esetlegesen háttérbe szorítja a katonásabb struktúra.

A fent írtakból az látszik, hogy a rendészeti szocializációt kutatni nehéz feladat, mivel nem beszélhetünk konstans rendészeti képzési intézményekről. Azok irányítása, elveik, céljaik és helyszíneik a fluktuáció, a kor kihívásai, az anyagi támogatottság, a politikai helyzet, a társadalmi elvárások, a rendőrségi modellek hatására folyamatosan mozgásban vannak. Egyéni késztetésem, tudásvágyam és fejlődési igényem mellett a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar dékánjának és felső vezetésének elvárása és feladatszabása is megerősít elhatározásom és a téma kutatásának fontosságában.

„A Rendvédelmi Tagozat feladata:

- az RTK-n folyó nevelő munka szervezése, koordinálása,
- nevelési ajánlások kidolgozása a nevelést közvetlenül végzők számára,
- az egységes nevelési hatásrendszer kialakítása, működésének figyelemmel kísérése, korrigálása,
- az önismeret, önnevelés elősegítése,
- részvétel az oktató-nevelő munka egyetemi szintű kutatásában” (NKE 4/2021. Intézkedés, 1. számú melléklet 5.1. pont, 4.).

A dékáni intézkedésben felsorakoztatott feladatok álláspontom szerint csupán abban az esetben hozhatják meg a kellően elvárt eredményt, lehetnek igazolhatóan hatékonyak, és követhetik a kor elvárásait is, ha az utolsó pontban megfogalmazott egyetemi szintű oktató-nevelő kutatómunkába tudatosan és mélyen belemerülünk.

A kutatómunka eredményeként a rendészeti szocializáció résztvevőinek, úgymint a tanszékeknek, osztályfőnököknek, hallgatóknak, oktatóknak-kiképzőknek és évfolyam-parancsnokoknak a szerepe és feladata is letisztulhat, összehangoltabbá válhat. Ennek végeredménye pedig egy a rendvédelmi szolgálat sajátosságait tudatosan vállaló, elkötelezett,

mindemelett művelt, jó vezetői készséggel rendelkező, kreatív gondolkodású tiszt lehet. Talán furcsának hat, de sorra véve a dilemmákat, nehézségeket, és látva a buktatókat, még inkább vonzódom ehhez a témához. Az ok egyszerű: siker esetén a kutatás eredménye felhasználhatóvá válik a jelenleg működő gyakorlat fejlesztésére vagy a változás irányának, módszereinek meghatározására, és talán az első lépések megtételét is predesztinálhatja.

Bízom benne, hogy elhatározásomat sokan támogatják és segítik majd, ami záloga lehet egy szerteágazó ismeretanyag létrehozásának.

Törekvésemben meghatározó szerepet játszanak tapasztalt nyugállományú kollégámnak a rendőri hivatás etikájáról szóló könyvébe foglalt gondolatai, amelyek közül az alábbi idézet inspirál leginkább:

„Szakmádban, a munkaterületeden légy profi, légy az első, a legjobb! Találd meg a helyed, azt a területet, amelyben legjobban megtalálhatod örömedet, amihez legnagyobb az affinitásod, amiben sikeres vagy belül és kívül egyaránt! Ha kell, ennek érdekében változtass! Minden változás tavaszt ígér munkádban, gondolkodásodban, ténykedésedben, szellemiségedben. Az új kihívás feldob, serkent, izgat, bizonyítási kényszert teremt, önbizalmadat erősíti, s ez által mindazt hozza magával, ami a sikerhez, az elismertséghez vezet vagy vezethet” (HORVÁTH 2008: 100).

Összegzés

Amint a fentiekben láthattuk, a tanulmány a rendészeti szocializáció kutathatóságának dilemmáit és kihívásait vizsgálja, különös tekintettel a magyar rendészeti felsőoktatás intézményi és jogi környezetére. A szerző áttekinti a rendészeti nevelés fogalmi kereteit, történeti fejlődését, valamint a Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Karán zajló szocializációs folyamatok sajátosságait. A vizsgálat rámutat arra, hogy a rendészeti szocializáció alakulását jelentős mértékben befolyásolták a rendőrségi modellek korszakos változásai, az intézményi átalakulások, valamint a jogszabályi és szervezeti környezet módosulásai.

A tanulmány hangsúlyozza, hogy a rendészeti szocializáció kutatása módszertani és hozzáférési nehézségekkel terhelt terület, amelyet az intézményi zártság, a bizalmi körlátok, az öncenzúra, valamint az interdiszciplináris megközelítés hiánya tovább nehezít. A szerző szerint a jelenség komplexitása indokoltá teszi a kvalitatív és kvantitatív módszerek kombinált alkalmazását, valamint kevésbé használt és új kutatási technikák – így például a fókuszcsoportos interjúk és a kutatói rendőrkávéház – bevonását is. A tanulmány célja egy jövőbeni, átfogó kutatás alapjainak a letétele, amely hozzájárulhat a rendészeti nevelés tudományos és gyakorlati fejlesztéséhez.

Felhasznált irodalom

- BEZERÉDI Imre (2024): A rendvédelmi tisztjelöltek fegyelmezése és a rendészeti szocializáció kapcsolata. *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 12(2), 88–118.
- BODA József szerk. (2019): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Budapest: Dialóg Campus.
- HORVÁTH József (2008): *Szolgálj tisztességgel!* Budapest: BM Duna Palota és Kiadó.
- MOLNÁR Katalin (2022): A Police Café, mint lehetséges tudományos kutatási módszer. In MOLNÁR Katalin – GÁL Erika – OLÁH-PAULON László (szerk.): *Kutatói Rendőrkávéház? Avagy a közös biztonság, a bűnmegelőzés meg a tudomány*. Budapest: Alapítvány a Rendvédelmi és Magánbiztonsági Oktatásért és Kutatásért, 15–39.
- A Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar dékánjának 4/2021. számú intézkedése a tanulócsoprtok és a tanulócsoprt-vezető oktató (osztályfőnök) feladatainak végrehajtásáról
- A Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendvédelmi Tagozat rendészeti szocializációs tantárgyi programja, RKNIB61

Jogi forrás

2011. évi CXXXII. törvény a Nemzeti Közszerológati Egyetemről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról

Az áldozatiság és felelősség metszéspontjai a gyermekkatonák nemzetközi büntetőjogi megítélésében

Reintegráció és alternatív elszámoltathatóság

Intersections of Victimhood and Responsibility in the International Criminal Law Assessment of Child Soldiers

Reintegration and Alternative Accountability

GYŐR András Péter¹ 

Cél: Jelen tanulmány a gyermekkatonák nemzetközi büntetőjogi megítélésének normatív feszültségét vizsgálja abból a szempontból, hogy az áldozatiság és a felelősség dimenziói miként kerülnek egymással tartósan összefonódó viszonyba. A tanulmány központi kérdése: miként értelmezi és kezeli a nemzetközi büntetőjog azt a helyzetet, amikor a gyermekkatonák áldozati státusza és potenciális elkövetői szerepe egymással átfedésbe kerül, és ebből következően milyen korlátok, illetve alternatív jogi reakciók rajzolódnak ki az elszámoltathatóság területén. A cél nem egy „egyetlen helyes” felelősségi modell felállítása, hanem annak bemutatása, hogy a nemzetközi jog miért és hogyan alkalmaz differenciált, széttagolt megoldásokat, amelyek a gyermekek fokozott védelmét elsődleges szempontként kezelik. Rendészettudományi kitekintésként a vizsgálat röviden értelmezi e megoldások megelőzési és reintegrációs implikációit is, különösen a közösségi bizalom és a közbiztonsági kockázatok kezelése felől.

Módszertan: A vizsgálat normatív-dogmatikai elemzésre és szakirodalmi szintézisre épül. A forrásbázis nemzetközi jogforrásokra és intézményi dokumentumokra, valamint a Nemzetközi Büntetőbíróság gyakorlatára épül (különös tekintettel a gyermekek toborzására/alkalmazására vonatkozó normatív

¹ Hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, e-mail: gyorandras@gmail.com

tilalmakra és a korhatári joghatósági megoldásokra), kiegészítve interdiszciplináris és empirikus szakirodalommal a strukturális kényszer és a reintegráció összefüggéseinek értelmezéséhez. Ennek keretében a tanulmány bemutatja a gyermekek fegyveres konfliktusokkal összefüggő különleges védelmének normatív alapjait és a részvétel jogi jelentését; értelmezi a toborzás és alkalmazás jogsértő jellegét és a gyermekek strukturális kiszolgáltatottságát; elemzi az elszámoltathatóság intézményi kereteit, ideértve a nemzetközi büntető igazságszolgáltatás korhatárhoz kötött korlátait és a reintegrációt előtérbe helyező alternatív intézkedéseket; valamint a normák és a gyakorlat összefüggésein keresztül értékeli, hogy e keretek miként terelik kezelhető mederbe az áldozatiság és felelősség közötti feszültséget. A rendészettudományi kapcsolódás a tanulmányban jelzésértékűen jelenik meg: a normatív következtetések lehetséges implikációit a közbiztonság–megelőzés–kockázatkezelés–reintegráció fogalmi metszetében értelmezem, önálló empirikus rendészeti vizsgálat igénye nélkül. A tanulmány a gyermekkatonák jogi megítélését kifejezetten a nemzetközi büntetőjog és a kapcsolódó normatív keretek felől közelíti meg; nem célja a gyermekkatonaság teljes körű történeti, regionális vagy kvantitatív empirikus feldolgozása, és a rendészeti vonatkozások tárgyalása az implikációk szintjén marad.

Megállapítások: A tanulmány alapján a gyermekkatonák nemzetközi büntetőjogi megítélése tartós normatív feszültséget hordoz: az áldozatiság és a felelősség dimenziói nem kizárják, hanem korlátozzák és átfedik egymást, ezért a klasszikus áldozat–elkövető dichotómia a gyakorlatban elégtelen. E kettősség következményeként a nemzetközi büntető igazságszolgáltatás nem egységes felelősségi modellt alkalmaz, hanem korhatárhoz kötött joghatósági korlátokkal és alternatív, reintegrációorientált reakciókkal operál, miközben a normatív keretek eltérő intézményi értékelési mintázatokat eredményezhetnek. Rendészettudományi vonatkozásként külön is kiemelhető, hogy a reintegrációhoz kapcsolódó megoldások a közösségi megelőzés, a kockázatkezelés és a közbiztonság stabilizációja felől is értelmezhetők.

Érték: A tanulmány értéke abban áll, hogy a gyermekkatonákhoz kapcsolódó nemzetközi büntetőjogi problémát integrált keretben rendezi: a különleges védelem elvét, az áldozat–elkövető átfedés dilemmáját, valamint az elszámoltathatóság korlátait és alternatíváit egymásra épülően mutatja be. E szintézis alkalmazási tanulásként támogatja annak értelmezését, hogy a jogi és intézményi válaszok a védelem–rehabilitáció–reintegráció tengelyén nemcsak jogdogmatikai, hanem a megelőzés és a közbiztonsági kockázatok kezelése szempontjából is relevánsak.

Kulcsszavak: gyermekkatonák, nemzetközi büntetőjog, áldozatiság, reintegráció, elszámoltathatóság, különleges védelem, alternatív intézkedések

Aim: This paper examines the normative tension in the international criminal law assessment of child soldiers, focusing on how the dimensions of victimhood and responsibility become durably intertwined. Its central question is how international criminal law interprets and handles situations in which child soldiers' victim status

overlaps with a potential perpetrator role, and what limits and alternative legal responses emerge in the field of accountability as a consequence. The aim is not to establish a single “correct” accountability model, but to show why and how international law applies differentiated, fragmented solutions that treat the enhanced protection of children as a primary consideration. From the perspective of law enforcement studies, the paper briefly interprets the preventive and reintegration-related implications of these solutions as well (especially with regard to community trust and the management of public security risks).

Methodology: The analysis is based on normative-dogmatic examination and a synthesis of the literature. The source base relies on international legal sources and institutional documents, as well as the practice of the International Criminal Court (with particular attention to the normative prohibitions on the recruitment/use of children and age-based jurisdictional arrangements), supplemented by interdisciplinary and empirical literature to interpret the links between structural coercion and reintegration. Within this framework, the paper presents the normative foundations of children’s special protection in connection with armed conflict and the legal meaning of participation; interprets the unlawful character of recruitment and use and children’s structural vulnerability; analyses the institutional framework of accountability, including age-related limits within international criminal justice and alternative measures emphasising reintegration; and, through the relationship between norms and practice, assesses how these frameworks channel the tension between victimhood and responsibility into manageable bounds. The law enforcement studies linkage appears in an indicative manner: the possible implications of the normative conclusions are interpreted at the intersection of public security, prevention, risk management and reintegration, without an independent empirical law enforcement study. The paper approaches the legal assessment of child soldiers specifically from the perspective of international criminal law and the related normative frameworks; it does not aim at a comprehensive historical, regional or quantitative empirical treatment of the phenomenon, and its law enforcement-related discussion remains at the level of implications.

Findings: The paper argues that the international criminal law assessment of child soldiers carries a persistent normative tension: the dimensions of victimhood and responsibility do not exclude each other but rather limit and overlap, making the classical victim–perpetrator dichotomy inadequate in practice. As a consequence, international criminal justice does not apply a single accountability model; instead, it operates with age-based jurisdictional limits and alternative, reintegration-oriented responses, while the fragmented nature of normative frameworks may produce differing institutional patterns of evaluation. From a law enforcement studies perspective, reintegration-related solutions can also be interpreted in terms of community prevention, risk management and the stabilisation of public security.

Value: The value of the paper lies in organising the international criminal law problem connected to child soldiers within an integrated framework: it presents, in an interlinked manner, the principle of special protection, the dilemma of victim–perpetrator overlap, and the limits and alternatives of accountability. As an

applied lesson, this synthesis supports the interpretation that legal and institutional responses along the protection–rehabilitation–reintegration axis are relevant not only in doctrinal terms but also for prevention and the management of public security risks.

Keywords: child soldiers, international criminal law, victimhood, reintegration, accountability, special protection, alternative measures

Bevezetés

A gyermekek fegyveres szervezetek általi bevonása rendészettudományi nézőpontból azért különösen releváns, mert a jelenség nem kizárólag a háborús terekhez köthető: a tanulmány hivatkozott érvelése szerint magyar szempontból is értelmezhető, és európai nagyvárosok (például Nápoly, Marseille) periférikus térségeiben a szervezett bűnözés már kifejezetten fiatal korban épít a kiskorúak toborzására.

A tanulmány e háttérből kiindulva azt a dilemmát bontja ki, hogy a fegyveres konfliktusokban érintett gyermekek esetében a sértetti pozíció és a cselekményekhez kapcsolódó felelősség kérdése gyakran egymásba csúszik, ami az igazságügyi reakciók differenciálását is kikényszeríti.

A Nemzetközi Büntetőbíróság előtt kiskorúakkal szemben nem indítható eljárás, miközben a gyakorlat a besorozásért és alkalmazásért felelős felnőttek felelősségre vonására koncentrálna. Rendészeti szempontból ugyanakkor a posztkonfliktusos programok végrehajtása külön kockázati pontokat tár fel: a Srí Lanka-i példán keresztül a szöveg bemutatja, hogy a programok lezárulta után is fennmaradhat a széles körű nyomon követés, és dokumentáltan megjelenhetnek a biztonsági intézményrendszerhez köthető visszaélések, továbbá az utógondozási látogatások a gyakorlatban a szabálykövetés felügyeletének eszközévé válhatnak. E bevezető keretben a tanulmány fő tétje annak megvilágítása, hogy a gyermekek védelmét és társadalmi visszailleszkedését célzó beavatkozásoknál hol húzódik a segítő jelenlét és a hatósági kontroll határa, és milyen garanciák szükségesek ahhoz, hogy a biztonsági célok érvényesítése ne gyengítse az intézményi legitimációt.

A gyermekkatonák jogi pozíciója a nemzetközi jogban – normatív keretek

A gyermekkatonaság² nemzetközi jogi megítélésének kiindulópontja az, hogy a fegyveres konfliktusok összefüggésében a gyermek mindenekelőtt különleges védelem alatt álló jogalanyként jelenik meg. E jogi státusz alapját az a felismerés adja, hogy a gyermek életkorából, testi és pszichés fejlettségéből fakadóan fokozottan kiszolgáltatott a fegyveres erőszak

² A „gyermekkatonák” kifejezést a tanulmányban ernyőfogalomként, a fegyveres erőkhöz vagy fegyveres csoportokhoz kapcsolódó, általuk felhasznált 18 év alattiakra használom; az egyes jogi állításoknál a hivatkozott jogforrás korhatári szabályai az irányadók.

következményeinek, ezért a védelem nem merül ki a polgári lakosság általános oltalmában, hanem önálló, speciális normák kapcsolódnak hozzá. A különleges védelem elve a fizikai sérülésekkel, a pszichés károsodással és a fegyveres struktúrákba való bevonással szembeni oltalmat egyaránt magában foglalja, és a vonatkozó jegyzőkönyvi szabályok alapján bizonyos esetekben a védelem akkor is fennmarad, ha a 15 év alatti gyermek harci cselekményekben részt vett és fogságba kerül (MOLNÁR–TÓTH 2016).

E védelemközpontú kiindulópont mellett ugyanakkor a fegyveres konfliktus realitásai a gyermekek esetében is előhívják azt a dogmatikai feszültséget, amely a részvétel jogi minősítéséből és a hadviselés alapelveiből következik. A nemzetközi humanitárius jog különbségtételi elve a polgári lakosság és a harcosok, illetve a polgári javak és a katonai célpontok elkülönítését követeli meg; ennek összefüggésében a fegyveres gyermekek adott esetben elveszíthetik védett státuszukat, és legitim célponttá válhatnak. Ugyanakkor a gyermekeket övező különleges védelem követelménye a szabályozásban továbbra is hangsúlyos marad, és a vonatkozó jegyzőkönyvi rendelkezések bizonyos esetekben akkor is fenntartják a védelmet, ha a 15 év alatti gyermek részt vett a cselekményekben, majd a szemben álló fél hatalmába kerül (MOLNÁR–TÓTH 2016). Ez a kettősség előrevetíti, hogy a gyermekkatonák jogi pozíciója egyszerre kapcsolódik a hadviselés dogmatikájához és a gyermek fokozott védelmének normatív logikájához.

A fogalmi keret és a konfliktusbeli részvétel jogi jelentése

A gyermekkatonaság jelenségének jogi értelmezése azzal a normatív alappal indul, hogy a gyermek a nemzetközi jogban önálló védelemre jogosult jogalany, akinek fegyveres konfliktusban való alkalmazása nem pusztán hadviselési-technikai kérdés, hanem releváns jogi problémaként jelenik meg. A humanitárius jogi szabályozás ennek megfelelően nemcsak a gyermekek általános polgári védelmét hangsúlyozza, hanem a speciális garanciák révén kifejezetten a gyermekek kiszolgáltatottságára reagál (MOLNÁR–TÓTH 2016).

E kereten belül külön jelentősége van annak, hogy a fegyveres konfliktusban való részvétel hogyan minősül: a különbségtételi elv logikája szerint a fegyveres részvétel – még gyermek esetében is – a védettség elvesztésének kockázatát hordozhatja. Molnár és Tóth rámutatnak arra, hogy a fegyveres gyermekek a részvétel miatt legitim célponttá válhatnak, ami egyben azt is alátámasztja, hogy a polgári személyek általános védelme a gyermekek esetében kiemelten fontos (MOLNÁR–TÓTH 2016). A gyermekkatonák jogi pozíciója tehát már a részvétel minősítésének szintjén is feszültségtérben helyezkedik el: a hadviselés dogmatikája és a gyermek fokozott védelmének követelménye egyszerre strukturalja.

Az értelmezést tovább árnyalja, hogy a gyermekek fegyveres struktúrákban való megjelenése nem kizárólag nem állami fegyveres csoportokhoz köthető: a kortárs konfliktusokban állami szereplők vonatkozásában is előfordulhat. A modern hadviselés elmosódó határok mentén zajlik, ahol reguláris és irreguláris erők, lázadó csoportok, félkatonai szervezetek és terrorista struktúrák párhuzamosan vannak jelen, és a gyermekek alkalmazása gyakran nem közvetlen harci feladatokra korlátozódik, hanem hírszerzési, logisztikai, kiszolgáló vagy propagandacélokat szolgál. A jelenség strukturális beágyazottsága pedig azt eredményezi, hogy a gyermekkatonaság nem pusztán egyes csoportok deviáns gyakorlata, hanem

a bukott államiság, a kényszeralkalmazási monopólium hiánya, valamint a tartós politikai és gazdasági instabilitás által jellemzett konfliktuskörnyezetek visszatérő kísérőjelensége (SZIJJ 2010).

A részvétel jogi minősítésének és a konfliktuskörnyezet szereplői sokféleségének bemutatása ugyanakkor csak akkor ad teljes képet, ha a gyermekeket nemcsak mint „résztvevőket”, hanem mint a bevonás és a háborús környezet által meghatározott jogsértések érintettjeit is elhelyezzük a normatív keretben.

A gyermekkatonák bevonása és áldozati pozíciója a jogsértések összefüggésében

A nemzetközi jog a fegyveres konfliktusok összefüggésében a gyermekeket a polgári lakosság védelmi rendszerébe illeszti, ugyanakkor külön rendelkezésekkel és speciális garanciákkal megerősíti védelmüket. A szabályozás több egyezményben is – eltérő korhatárokkal és eltérő technikákkal – tiltja a gyermekek fegyveres konfliktusokba való besorozását és alkalmazását, és a Római Statútum a 15 év alattiak vonatkozásában háborús bűncselekményként is nevesíti a jelenséget. Mindez azt erősíti meg, hogy a gyermekek fegyveres konfliktusban való alkalmazása a nemzetközi jogban jogsértő gyakorlatként értelmezendő (MOLNÁR–TÓTH 2016).

E normatív megközelítéshez kapcsolódik a toborzási gyakorlatok tipologizálása is. A szakirodalom – így különösen a genfi székhelyű nemzetközi központ (Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces) által alkalmazott tipológia – megkülönbözteti a kényszertoborzást, a reguláris fegyveres erők által végrehajtott kötelező jellegű besorozást, valamint az önkéntes csatlakozás különböző eseteit (BALOGH 2024). Az empirikus elkülönítés ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a jogi megítélés minden esetben élesen eltérne: az úgynevezett önkéntes csatlakozás értelmezését különösen árnyalja, hogy a szakirodalom szerint e döntések mögött politikai és biztonsági, gazdasági és szociális, védelmet remélő, kulturális, ideológiai, valamint személyes motivációk egyaránt megjelenhetnek (BALOGH 2024). A toborzás során a fegyveres csoportok gyakran építenek a kiskorúak könnyű befolyásolhatóságára és egyszerűbb irányíthatóságára, amelyet egyes esetekben pszichoaktív szerek alkalmazásával is elősegítenek (BALOGH 2024).

A nemzetközi jog dogmatikája a besorozás fogalmát olyan módon kezeli, amely nem tesz éles különbséget a kényszerített és az önkéntes csatlakozás között, mivel mindkét eset a gyermekek fegyveres struktúrákba való bevonását eredményezi. E megközelítés Molnár és Tóth szerint a Nemzetközi Büntetőbíróság (International Criminal Court, ICC) gyakorlatában is hangsúlyosan jelenik meg: eszerint a kötelező, az erőszakos és az önkéntes csatlakozás egyaránt a besorozás fogalmi körébe tartozhat (MOLNÁR–TÓTH 2016). Ennek megfelelően a gyermekek fegyveres részvétele nem értelmezhető kizárólag autonóm egyéni döntésként, hanem olyan jogilag releváns állapotként, amely a nemzetközi jog által tiltott gyakorlatokhoz kapcsolódik.

E ponton ismét előtérbe kerül a már jelzett belső feszültség: a különbségtétel elvéből következően a fegyveres cselekményekben részt vevő gyermekek adott esetben elveszíthetik védett polgári státuszukat, miközben a nemzetközi jogforrások – különösen a 15 év

alatti gyermekek esetében – továbbra is fenntartják a különleges védelem követelményét, és a besorozást, illetve alkalmazást önmagában jogsértő gyakorlatként értékelik (MOLNÁR–TÓTH 2016). E kettős logika összességében abba az irányba mutat, hogy bár a toborzás empirikus formái sokszínűek, a nemzetközi jogi megközelítések közös pontja a gyermekek kiszolgáltatottságára építő fegyveres alkalmazás elutasítása: a bevonás nem legitim választásként, hanem tiltott, strukturált jogsértések körébe tartozó magatartásként jelenik meg, amelynek következményeit a jogrendszer elsősorban a besorozást végrehajtó szereplők oldalán értékeli (BALOGH 2024; MOLNÁR–TÓTH 2016).

A háborús környezet és a strukturális kiszolgáltatottság szerepe

A toborzás és alkalmazás normatív tilalma mellett a gyermekkatonák áldozati pozícióját az a háborús környezet is meghatározza, amelyben a gyermekek mindennapi életfeltételei alapvetően torzulnak. Konfliktus sújtotta térségekben a családi, közösségi és intézményi védelmi mechanizmusok részben vagy teljes egészében leépülnek. Burmában például utcagyerekeket élelemért, biztonságos alvóhelyért és ruházatért cserébe toboroznak, de „[a] csalogató ígéretek mellett gyakori a gyermekek elrablása, kínzása” (BALLA 2015). A fegyveres konfliktusok gyermekekre gyakorolt hatása így nem kizárólag a fegyveres csoportokon belül elszennvedett közvetlen erőszakban ragadható meg, hanem abban a tágabb közegben is, amelyben az erőszak a mindennapi élet részévé válik: a háborúval érintett térségekben az erőszak jelenléte gyakran normalizálódik, ami hosszú távon torzítja az erőszakhoz való viszonyt, és hozzájárulhat ahhoz, hogy a fegyveres részvétel elfogadható vagy elkerülhetetlen alternatívaként jelenjen meg (BALLA 2015). Ebben az összefüggésben a gyermekkatonák nem autonóm döntéshozókként, hanem tartósan erőszakos, kényszekkel terhelt háborús környezetbe ágyazódó szereplőkként értelmezhetők; áldozatiságuk ezért nem elszigetelt jelenség, hanem a fegyveres konfliktusok következményeként kialakuló, a testi és pszichés fejlődést egyaránt súlyosan veszélyeztető állapot egyik legsúlyosabb megnyilvánulása (BALLA 2015).

A normatív keret tehát egyszerre épül a gyermekek különleges védelmének elvére, a toborzás és alkalmazás tiltására, valamint arra a környezeti determináltságra, amely a gyermekkatonaságot strukturálisan újratermelheti. Ebből következően szükségszerűen felmerül a kérdés, hogy a védelemorientált logika miként kapcsolódik az elszámoltathatóság intézményi lehetőségeihez a nemzetközi büntetőjogban.

Kitekintés: a védelemorientált megközelítés és az elszámoltathatóság intézményi korlátai

A nemzetközi büntető igazságszolgáltatás szabályozási keretei a fiatalkorú személyek esetében több olyan jogi és eljárási korlátozást tartalmaznak, amelyek a klasszikus büntetőjogi felelősségre vonás lehetőségét eleve szűkítik. E korlátok nem a felelősség teljes tagadását jelentik, hanem azt fejezik ki, hogy a nemzetközi büntető igazságszolgáltatás intézményrendszere a gyermekkorú elkövetők esetében eltérő jogi logikát alkalmaz; ennek markáns

példája, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága nem terjed ki a 18. életévüket be nem töltött személyekre, így a gyermekkorú elkövetők – az általuk megvalósított cselekmények súlyától függetlenül – nem vonhatók felelősségre. Ez a korlátozás a nemzetközi eljárásra vonatkozik; ha nemzeti bíróság jár el, a büntethetőségi korhatárra a nemzeti jog szabályai az irányadók (SÁNTHA 2012). A felelősségre vonás korlátozása ugyanakkor nem teszi „láthatatlanná” a gyermekkorú elkövetők cselekményeit, hanem az elszámoltathatóság kérdését más intézményi és normatív keretek közé helyezi.

Ezzel párhuzamosan olyan megoldások is megjelennek, amelyek kifejezetten a fiatalok elkövetők életkori sajátosságaihoz és személyes-társas helyzetéhez igazodó, nem szabadságelvonó jellegű intézkedéseket részesítenek előnyben. A Sierra Leone-i Különleges Bíróság statútuma a 15–18 éves személyek esetében ugyan lehetővé teszi az eljárás megindítását, azonban a szankcionálás körében az e személyekkel szemben elsődlegesen foganasítandó intézkedések között a közszolgálatot, a tanácsadást, az oktatási tréningeket és a gyermekvédelmi programokban való részvétel elrendelését nevesíti (SÁNTHA 2012). Ezek az eszközök a túlzó, elrettentő büntetés helyett inkább a társadalmi reintegráció és a további viktimizáció megelőzésének irányába mutatnak.

A fenti szabályozási és intézményi megoldások összevetése alapján olyan feszültség rajzolódik ki, amely a gyermekkatonák áldozati státuszának hangsúlyozása és a nemzetközi büntetőjogi elszámoltathatóság lehetőségének fenntartása között húzódik. A joghatósági kizárások és az alternatív intézkedések alkalmazása már önmagában előkészíti azt az értelmezési feszültséget, amely a gyermekkatonák áldozati státusza és a potenciális elkövetői minőségük között fennáll; e feszültség e megközelítésben nem megoldatlanságként, hanem tudatosan differenciált nemzetközi büntetőjogi logikaként értelmezhető, amely a gyermekkorúak sajátos helyzetét a felelősségre vonás során is figyelembe veszi (SÁNTHA 2012).

Az áldozatiság és az elkövetői magatartás egyidejűsége

A gyermekkatonák nemzetközi jogi és interdiszciplináris megítélésében központi sajátosság, hogy az áldozatiság és az elkövetői jellegű magatartás nem feltétlenül egymást kizáró dimenziók, hanem bizonyos esetekben egyidejűleg is fennállhatnak (DERLUYN et al. 2015). E kettősség értelmezéséhez a kontextus figyelembevétele elengedhetetlen: a kényszer, a kiszolgáltatottság és az alapvető szükségletek biztosításának ígérete olyan helyzetet teremthetnek, amely a gyermekek tényleges döntési mozgásterét érdemben beszűkíti, és ezzel a részvételük megítélését is meghatározóan befolyásolja (BALLA 2015).

Az áldozatiság mint strukturális állapot és tartós következményrendszer

A gyermekkatonák áldozatisága a nemzetközi jogi, pszichológiai–társadalmi és rendészettudományi megközelítésekben nem egyszeri, időben jól körülhatárolható eseményként, hanem tartós, strukturális állapotként jelenik meg. A fegyveres konfliktusok

kontextusában a mindennapi túlélés feltételei, a biztonság hiánya és az erőszak állandó jelenléte olyan környezetet teremt, amelyben az egyéni döntési autonómia rendszerszinten korlátozott. Balla elemzése szerint a modern fegyveres konfliktusok aszimmetrikus jellege miatt a gyermekek sok esetben nem csupán járulékos áldozatok, hanem tudatosan kihasznált erőforrásokká válnak, akiket erőszakkal, fenyegetéssel vagy kiszolgáltatott élethelyzetük kihasználásával vonnak be a fegyveres cselekményekbe (BALLA 2015).

E strukturális állapotot a fegyveres csoportok által alkalmazott kényszer és terror, valamint az engedelmisséget elősegítő eszközök – így bizonyos esetekben a droggal való függősítés – tovább erősíthetik (BALLA 2015). A gyermekkatonák beszámolóiban és az empirikus kutatásokban visszatérően megjelenik az erőszak, a terror, a megfélemlítés és az identitás szisztematikus lebontása, beleértve a családtól való elszakítást és – egyes térségekben – a droghasználat révén történő függőség kialakítását is (BALLA 2015). Ezek a mechanizmusok nem csupán az engedelmisséget biztosítják, hanem hosszú távon is fenntartják a kiszolgáltatottságot, miközben ellehetetlenítik az alternatív cselekvési minták kialakulását.

Derluyn és szerzőtársai (2015) ezzel összhangban azt hangsúlyozzák, hogy az áldozat és elkövető kategóriák éles szétválasztása analitikailag félrevezető lehet. Bár egyes gyermekek saját narratívájukban hangsúlyozhatják az aktív részvételt vagy az „önkéntes” csatlakozást, a kutatások következetesen rámutatnak arra, hogy e döntések rendkívül korlátozott választási térben születnek, ahol a strukturális kényszerek – biztonsági, gazdasági, társadalmi és pszichológiai tényezők – dominálnak, ezért az „önkéntesség” sok esetben inkább látszólagos, mintsem tényleges autonómián alapuló döntésként értelmezhető (DERLUYN et al. 2015). Ebből következően a gyermekkatonák magatartása – beleértve az elkövetői jellegű cselekményekben való részvételt is – olyan strukturális áldozatisági keretben nyer értelmet, amelyben az engedelmisség és a szerepkövetés akár a túlélés feltételévé válhat; a parancsuralmi rendszerrel szembeni ellenállás súlyos következményekkel járhat, ami tovább erősíti az alkalmazkodást a fegyveres csoport normáihoz és elvárásaihoz (BALLA 2015; DERLUYN et al. 2015).

A tartós mentális és társadalmi következmények, valamint a reintegráció feltételei

Az áldozatiság következményei mindeközben nem zárulnak le a konfliktus időszakával. Empirikus vizsgálatok azt támasztják alá, hogy a fegyveres erőszaknak való kitettség, a folyamatos fenyegetettség és a konfliktushoz kapcsolódó veszteségek hosszú távon is befolyásolják a gyermekek mentális egészségét és társadalmi beilleszkedését (BETANCOURT et al. 2010). A volt gyermekkatonák körében végzett kutatások szerint a pszichés terhelés gyakran pszichopatológiai tünetek formájában jelentkezik; a poszttraumás stressz-zavar és a depresszív tünetek előfordulása magasabb azoknál, akik gyermekkorukban fegyveres konfliktusban vettek részt, és ezek a tünetek összefüggést mutatnak a mindennapi működés romlásával és a reintegráció nehézségeivel (ERTL et al. 2014). Betancourt és munkatársai emellett arra is rámutatnak, hogy a kimenetek jelentős mértékben függenek a háborút követő társadalmi környezettől: a közösségi elfogadás, az oktatáshoz való

hozzáféres és a stabil szociális kapcsolatok védőfaktorként jelennek meg, míg ezek hiánya a mentális problémák fennmaradását és a társadalmi kirekesztettséget erősíti (BETANCOURT et al. 2010).

A strukturális kényszer és a tartós pszichológiai és társas következmények együttese azt eredményezi, hogy a gyermekkatonák erőszakos cselekményekben való részvételét nem lehet a klasszikus „szabad döntés” keretei között értelmezni. Ez adja a hátterét annak, hogy az elkövetői magatartás normatív értékelése miatt igényel a hagyományos áldozat–elkövető dichotómián túllépő megközelítést.

Az áldozat–elkövető átfedés és a felelősség normatív dilemmája

A gyermekkatonák jogi és morális megítélésének egyik legösszetettebb kérdése abból fakad, hogy a fegyveres konfliktusokban érintett gyermekek számos esetben nem csupán passzív elszenvedői az erőszaknak, hanem aktív cselekvőként is megjelennek, akik erőszakos cselekmények végrehajtásában vesznek részt. A szakirodalom e jelenséggel összefüggésben arra hívja fel a figyelmet, hogy a gyermekkatonák helyzete nem írható le egyetlen homogén kategóriával, mivel az „áldozat” és az „elkövető” szerepei gyakran egyazon személyen belül fonódnak össze, és a két kategória éles szétválasztása analitikailag félrevezető lehet (DERLUYN et al. 2015).

A fegyveres csoportok működésében a gyermekek bevonása sok esetben nem alkalmoszerű, hanem szervezett gyakorlat: a toborzás és a kiképzés célja akár az is lehet, hogy a gyermekeket – fenyegetéssel, illetve kiszolgáltatott helyzetük kihasználásával – gyilkolásra és más erőszakos cselekményekre kényszerítsék (DIZSERI 2016). A leírt cselekmények illeszkedhetnek a fegyveres csoportok működési logikájába, és összekapcsolódhatnak a gyermekek pszichológiai megtörésével, a korábbi erkölcsi és társadalmi kötődések felszámolásával, valamint a csoporthoz való tartozás visszafordíthatatlanná tételével. E részvétel sok esetben kényszer, fenyegetés vagy manipuláció eredménye, és nem értelmezhető a szabad akarat klasszikus fogalma mentén; a döntéshozatal hierarchikusan szervezett, állandó fenyegetettséggel terhelt közegben zajlik, ahol a túlélés gyakran elsődleges szemponttá válik (DERLUYN et al. 2015). Mindez azt is jelenti, hogy az elkövetői magatartás értékelése a gyermekkatonák esetében nem választható el attól a strukturális és szituatív kontextustól, amelyben az erőszakos cselekmények megvalósultak; e kontextus figyelmen kívül hagyása torz képet eredményezne a gyermekek tényleges felelősségi helyzetéről, és aláásná a reintegrációt célzó megközelítéseket (DERLUYN et al. 2015).

E kontextusba illeszkedik az a megkülönböztetés is, amely az erkölcsi megítélés és a jogi felelősség megállapítása között indokolt. A gyermekkatonák által elkövetett erőszakos cselekmények esetében e két értékelési szint nem szükségszerűen esik egybe, mivel a gyermekek bevonási körülményei jellemzően kényszeren, fenyegetésen és tartós kiszolgáltatottságon alapulnak, ami a döntési autonómia súlyos korlátozásával jár, és árnyalja a jogi felelősség kérdését (SÁNTHA 2012). E megközelítésben a gyermekkatonák egyszerre jelenhetnek meg áldozatként és aktív cselekvőként, ami megkérdőjelezi a felnőtt elkövetőkre kidolgozott felelősségi modellek automatikus alkalmazhatóságát; a gyermekkatonák védelmét és reintegrációját hangsúlyozó elvek ennek megfelelően nem a megtorlásra, hanem a védelemre, rehabilitációra

és társadalmi visszailleszkedés elősegítésére helyezik a hangsúlyt, elismerve, hogy a fegyveres csoportokba történő bevonás önmagában is súlyos jogsértést jelent (DIZSERI 2016 alapján).

A normatív dilemma intézményi megjelenése

A jogi relevancia e ponton intézményi formát is kap: a nemzetközi büntetőjogban a fiatalkorú elkövetők esetében a büntethetőségi akadályok és a speciális elbánás elve jelentős. Sántha elemzése szerint a Nemzetközi Büntetőbíróság Római Statútuma kifejezetten kizárja a 18. életévüket be nem töltött személyeket a bíróság joghatósága alól, ami azt tükrözi, hogy a nemzetközi közösség a gyermekeket elsősorban védendő személyként kezeli (SÁNTHA 2012). A nemzetközi gyakorlat ugyanakkor egyes fórumokon differenciáltabb megoldásokat is alkalmazott: a Sierra Leone-i Speciális Bíróság joggyakorlata lehetővé tette a 15–18 éves elkövetők eljárás alá vonását, ugyanakkor az alkalmazható szankciók körében elsődlegesen nem elrettentő jellegű, hanem rehabilitációs és reintegrációs jellegű intézkedéseket részesített előnyben, így például oktatási programokban való részvételt, tanácsadást vagy közösségi jellegű kötelezettségeket (SÁNTHA 2012).

Mindezek alapján az áldozatiság és az elkövetői magatartás egyidejű jelenléte olyan normatív feszültséget eredményez, amelyet a kizárólag bináris, „vagy-vagy” logikára épülő megközelítés nem képes adekvátan megragadni (DERLUYN et al. 2015). A nemzetközi jogi dokumentumok a gyermekek fokozott védelmét hangsúlyozzák, ugyanakkor a gyermekek által ténylegesen megvalósított, nemzetközi jogilag releváns cselekmények értékelése teljes mértékben nem tehető irrelevánssá; ennek következtében a nemzetközi jog nem alakít ki egységes, minden helyzetre alkalmazható felelősségi modellt, hanem eltérő jogforrásokban egymás mellett létező, nem teljesen koherens megoldások jelennek meg. Ez a szabályozási kép a védelem elsődlegességéből és a felelősségre vonás korlátozott érvényesíthetőségéből fakadó tartós dilemmaként írható le (MOLNÁR–TÓTH 2016).

A felelősségre vonás korlátai a nemzetközi jogban

A gyermekkatonák felelősségre vonásának kérdése a nemzetközi jogban nem egységesen szabályozott, ugyanakkor több, jól azonosítható normatív és intézményi korlát mentén értelmezhető. A szabályozási fókusz elsődlegesen nem a gyermekek büntetőjogi felelősségének megállapítására, hanem a fegyveres konfliktusokban való részvételük megelőzésére, valamint a velük szembeni jogsértések szankcionálására irányul; ennek megfelelően a középpontban a gyermekek besorozásának és fegyveres alkalmazásának tilalma áll (MOLNÁR–TÓTH 2016). E kiindulópont meghatározza azt is, hogy a nemzetközi büntetőjogi gondolkodás a gyermekeket tipikusan sértetti pozícióban jeleníti meg, miközben a felelősségre vonás fókusza elsősorban a besorozást és fegyveres alkalmazást megvalósító személyek irányába tolódik.

E normatív irányultság a korhatári és joghatósági szabályokban különösen világosan látszik, ezért először a joghatósági keretek és a Nemzetközi Büntetőbíróság normatív logikája felől indokolt áttekinteni a felelősségre vonás korlátait.

Korhatár, joghatóság és a Nemzetközi Büntetőbíróság normatív logikája

A nemzetközi normarendszer a gyermekkatonák kérdését úgy kezeli, hogy a legsúlyosabb jogsértések büntetőjogi felelőssége elsődlegesen azokat terheli, akik a gyermekeket jogellenesen fegyveres konfliktusokba vonták. A Római Statútum a bíróság joghatóságát a legsúlyosabb nemzetközi bűncselekményekre korlátozza, és háborús bűncselekményként határozza meg a tizenöt év alatti gyermekek besorozását fegyveres erőkre vagy fegyveres csoportokba, illetve aktív részvételre való felhasználását; ezzel a felelősségre vonás normatív fókuszát a 15 év alatti gyermekek besorozását/behívását és aktív alkalmazását megvalósító magatartásokra – vagyis e tilalmak megsértőire – helyezi (MOLNÁR–TÓTH 2016).

A Párizsi elvek és iránymutatások a fegyveres erőkkkel vagy fegyveres csoportokkal kapcsolatba került gyermekek kezelését a megelőzés, a kiemelés elősegítése, a védelem biztosítása és a reintegráció támogatása felől strukturálják (MOLNÁR–TÓTH 2016). Ugyanakkor az elvek nem zárják ki annak lehetőségét, hogy a gyermekek egyéni felelőssége felmerüljön olyan cselekmények esetében, amelyeket a fegyveres csoporthoz való tartozásuk során követtek el; ez a megközelítés a gyermekek védelmének elve és az elszámoltathatóság követelménye között teremt egyensúlyt (MOLNÁR–TÓTH 2016). A nemzetközi jogforrásokból így összességében az rajzolódik ki, hogy a gyermekkatonák felelősségre vonása nem abszolút módon kizárt, de jelentős korlátok között értelmezhető, és a hangsúly a védelem, reintegráció és az áldozati státusz elismerése felé tolódik (MOLNÁR–TÓTH 2016).

A nemzetközi büntető igazságszolgáltatás gyakorlata e normatív logikát azzal erősíti meg, hogy a gyermekkatonák kérdését elsősorban a besorozásért és fegyveres konfliktusokban történő alkalmazásért felelős személyek büntetőjogi felelősségre vonásán keresztül kezeli. Ezt szemlélteti a Thomas Lubanga Dyilo elleni eljárás, amelyben a statútumban háborús bűncselekményként meghatározott 15 év alatti gyermekek besorozása, behívása és a harcokban történő aktív alkalmazása vádjával a Nemzetközi Büntetőbíróság 2012-ben 14 év börtönbüntetésre ítélte az elkövetőt (MOLNÁR–TÓTH 2016). A szakirodalmi értelmezés szerint a gyermekkatonák megítélésében az áldozati státusz elsődlegessége akkor is meghatározó normatív elv, ha a gyermek maga is erőszakos cselekményekben vett részt, és a prioritás a büntetőjogi felelősségre vonás helyett a rehabilitáció és társadalmi reintegráció (DIZSERI 2016). E kereten belül ugyanakkor különösen problematikus kérdésként merül fel az áldozati és elkövetői szerepek elhatárolása olyan ügyekben, mint Dominic Ongwen esete, tekintettel arra, hogy az érintett személy maga is gyermekkatonaként kezdte fegyveres „pályafutását” (DIZSERI 2016).

A korhatári és joghatósági megoldásokból ugyanakkor nem az következik, hogy a nemzetközi jog „nem reagál” a gyermekkatonák által elkövetett vagy elszenvedett jogsértésekre, hanem az, hogy a reakciók jelentős része nem a klasszikus büntetőjogi szankcionálás formájában jelenik meg.

Az elszámoltathatóság és a büntetés elválása: alternatív mechanizmusok és hibrid megoldások

A nemzetközi joghatóság előtt a 18 év alatti személyekkel szembeni büntetőeljárás a Római Statútum alapján kizárt, ez azonban nem jelenti azt, hogy a jogi és igazságossági válaszok ne jelennének meg az általuk elkövetett vagy elszenvedett jogsértések kezelésére. A gyermekjogi és az átmeneti igazságszolgáltatás (*transitional justice*) szakirodalmi megközelítések hangsúlyozzák, hogy a gyermekkatonák esetében a klasszikus büntetőjogi felelősségre vonás helyett (vagy mellett) más, nem büntető jellegű elszámoltathatósági formák és jóvátételi-reintegrációs megoldások kerülhetnek előtérbe. Ebből következően a büntetőeljárás alóli mentesítés nem jogi vákuumot eredményez, hanem alternatív jogi és igazságossági mechanizmusokat indokol, amelyek a jogsértések kezelését a büntetés helyett a jóvátétel, rehabilitáció, reintegráció és társadalmi megbékélés irányába terelik (DERLUYN et al. 2015).

E logika egyik megjelenési formája, amikor az elszámoltathatóság nem formális büntetőeljárások keretében, hanem rehabilitációs és reintegrációs intézményrendszerekben valósul meg. Srí Lanka posztkonfliktusos környezetében a gyermekrehabilitációs programok a „rehabilitáció” normatív keretén belül szerveződnek, és alternatív állami válaszadásként értelmezhetők a fegyveres konfliktusban érintett gyermekekkel szemben (MACFARLANE 2024). A bemutatott mechanizmusok sajátossága, hogy az elszámoltathatóság nem explicit jogi felelősségre vonásként, hanem intézményesített, közvetett gyakorlatként érvényesül: a gyermekkatonák intézményi elhelyezése, a kötelező rehabilitációs programok és a folyamatos felügyeleti struktúrák a védelem és gondoskodás diskurzusán keresztül nyernek legitimitást, miközben működésük összekapcsolódhat a konfliktus utáni rendfenntartás és az állami biztonságpolitika célrendszerével, és a gyermekvédelem nyelvezetébe ágyazva a militarizált kormányzás logikáját tükrözheti (MACFARLANE 2024). E megközelítés elkerüli a formális büntetőeljárást, ugyanakkor a gyermekek mozgásterét és döntési autonómiáját intézményi keretek közé szorítja, ami a védelem és az ellenőrzés közötti határvonal elmosódásához vezet (MACFARLANE 2024).

Az alternatív mechanizmusok értelmezéséhez ugyanakkor végig szem előtt kell tartani, hogy a gyermekkatonák cselekvési terét gyakran olyan kényszer- és alárendeltségi viszonyok alakítják, amelyek az „önkéntesség” klasszikus fogalmát és a felelősség megállapításának szokásos mintázatait eleve problematikussá teszik (DERLUYN et al. 2015).

Integrált háttérelem: kényszer, alárendeltség és a döntési autonómia korlátai

A gyermekkatonák bevonása a bemutatott megközelítésben nem autonóm döntési folyamat eredményeként értelmezhető, hanem olyan strukturális kényszerek következményeként, amelyek alapvetően meghatározzák a cselekvési lehetőségeket. A fegyveres csoportokon belüli parancsuralmi rendszer, a szigorú hierarchikus alárendeltség, valamint a fizikai és pszichés erőszak állandó jelenléte olyan zárt normarendszert hozhat létre, amelyben az engedetlenség, a dezertálás kísérlete vagy a parancsok megtagadása súlyos – akár életveszélyes – retorziókat vonhat maga után, és a formálisan létező döntési lehetőségek

tényleges tartalma kiüresedik (DERLUYN et al. 2015). A toborzás és alkalmazás emellett erőszakos, megfélemlítő vagy kényszerítő mechanizmusokon keresztül valósulhat meg, ami kizárja az önkéntesség klasszikus értelmezését (BALOGH 2024). A döntési autonómiát tovább szűkítheti a társadalmi környezet összeomlása és az állami intézményrendszer hiánya: ilyen körülmények között a fegyveres csoporthoz való csatlakozás sok esetben nem alternatívák közötti választás, hanem a túlélés egyetlen reális útja, így a „döntés” fogalmának legfeljebb formális jelentése van (BALOGH 2024). E háttértényezők azért relevánsak, mert közvetlenül magyarázzák, miért válhatnak a nemzetközi jogi reakciók a büntetés helyett a védelem, rehabilitáció és reintegráció irányába strukturált megoldásokká (DERLUYN et al. 2015; MACFARLANE 2024).

A normatív keret és a posztkonfliktusos gyakorlat feszültségei

A gyermekkatonák nemzetközi jogi megítélésében a normatív elvárások és a posztkonfliktusos gyakorlat között tartós feszültség húzódik. Miközben a releváns nemzetközi normák a gyermekek fokozott védelmét és a fegyveres konfliktusokban való alkalmazásuk tilalmát helyezik előtérbe, a konkrét életutak és intézményi válaszok olyan helyzeteket produkálnak, amelyekben az áldozati státusz és az aktív részvétellel járó magatartásformák egyidejűsége nehezen illeszthető a hagyományos, bináris jogi kategóriákba (MOLNÁR-TÓTH 2016; DERLUYN et al. 2015). A gyermekkorban elszennvedett kényszerek és traumák következményei gyakran a demobilizáció után, felnőttkorban is felszínre kerülnek; ez a reintegrációt nehezíti, és a későbbi magatartások jogi-morális értékelését is árnyalja (DIZSERI 2016). Ezzel párhuzamosan a posztkonfliktusos intézményi gyakorlatok – különösen militarizált vagy politikailag terhelt környezetekben – gyakran nem képesek maradéktalanul érvényre juttatni a normák által megfogalmazott gyermekközpontú védelmi célokat, és a védelem, az ellenőrzés, valamint az elszámoltathatóság elemei hibrid módon fonódhatnak össze (MACFARLANE 2024). A fejezetben ez a kettős tapasztalat – az életutak időbeli folytonossága és az intézményi válaszok töredezettsége – együttesen teszi láthatóvá, hogy a nemzetközi jog védelmi orientációja mellett milyen pontokon maradhat nyitott, illetve következtelen az áldozatiság és a felelősség gyakorlati összekapcsolása (MOLNÁR-TÓTH 2016; DERLUYN et al. 2015; MACFARLANE 2024; DIZSERI 2016).

Életút alapú gyakorlati tanulságok és értelmezési dilemmák

A gyermekkatonák felnőttkori megítélése olyan összetett értelmezési problémát jelent, amely egyrészt az egyéni életutak időbeli folytonosságából, másrészt a gyermekkorban elszennvedett kényszerek és manipulációs mechanizmusok hosszú távú hatásaiból fakad. A fegyveres szervezetek által gyermekkorban alkalmazott erőszakos, kényszerítő és manipulációs technikák nem csupán az adott időszak viselkedési mintázatait alakítják, hanem tartósan befolyásolják az érintettek önzonosságát, viselkedésmintáit és a későbbi reintegráció esélyeit. Ebből következően a gyermekkorban átélt traumák és a fegyveres csoportokon belül betöltött szerepek hatása nem szűnik meg automatikusan a nagykorúság

elérésével, hanem a felnőttkori működésben és magatartásban is meghatározó tényezőként jelenhet meg (DIZSERI 2016).

Ezt a problémát különösen élesen világítják meg azok az életutak, amelyekben a gyermekkorban elrabolt és fegyveres struktúrákba kényszerített személyek később vezetői vagy parancsnoki pozíciókba kerültek. Az ilyen mintázatok azt mutatják, hogy a volt gyermekkatonák felnőttkori megítélése nem kezelhető kizárólag a későbbi cselekvések izolált vizsgálatával, mert a későbbi magatartásformák értelmezése szorosan összekapcsolódik azokkal a kényszerítő, erőszakos és izoláló körülményekkel, amelyek a gyermekkorban a fegyveres csoporton belüli szerepvállalást meghatározták (DIZSERI 2016). A folyamatos erőszaknak való kitettség és a tartós elszigeteltség olyan személyiség- és identitásváltozásokat eredményezhet, amelyekben az áldozati tapasztalatok és a későbbi döntések, magatartásformák elválaszthatatlanul összekapcsolódnak, így az életút egésze válik relevánssá a megítélés során (DIZSERI 2016).

A felnőttkori megítélés nehézségét tovább erősíti, hogy a volt gyermekkatonák rehabilitációja és társadalmi reintegrációja sok esetben korlátozott eszközrendszerrel, rövid időtávon és strukturális hiányosságok mellett valósul meg. A megfelelő mentális támogatás, valamint a hosszú távú integrációs mechanizmusok hiányában a gyermekkorban elszenvedett traumák feldolgozatlanok maradhatnak, ami felnőttkorban is befolyásolja az érintettek viselkedését és társas kapcsolatait, ami a környezetük általi megítélést is alakíthatja (DIZSERI 2016). Ilyen körülmények között a korábbi kényszerek hatása nem lezárt múltbeli tényezőként, hanem az életutat folyamatosan alakító körülményként jelenik meg, és a megítélés nem választható el attól, hogy milyen reintegrációs esélyek és intézményi támogatások álltak rendelkezésre.

Mindezek alapján a gyermekkatonák felnőttkori megítélése nem írható le egyszerű, bináris kategóriák mentén. Sokkal inkább olyan összetett értelmezési keretről van szó, amelyben a gyermekkorban elszenvedett erőszak, a fegyveres csoporton belül betöltött szerepek, valamint a későbbi társadalmi környezet együttesen alakítják az érintettek életútját és annak megítélését. Ez a komplexitás indokolja, hogy a felnőttkori megítélés során az életút egészének figyelembevétele váljon meghatározó szemléleti szemponttá, különösen akkor, amikor a gyermekkorban elszenvedett kényszerek és a későbbi felelősségi kérdések összefonódása a gyakorlatban is értékelési dilemmákat teremt (DIZSERI 2016).

E tanulságok arra is rámutathatnak, hogy a normatív keretek posztkonfliktusos intézményi érvényesülése helyenként töredezett, ami eltérő jogalkalmazási mintázatokat eredményezhet.

Normatív hiátusok a szabályozási keretben

A nemzetközi jog gyermekkatonákkal kapcsolatos szabályozása alapvetően a gyermekek fegyveres konfliktusokban való részvételének tilalmára, valamint a gyermekek különleges védelmének deklarálására épül. A releváns nemzetközi normák – különösen a humanitárius jogi és emberi jogi dokumentumok – egyértelműen rögzítik a gyermekek fokozott védelmének elsődlegességét, és a szabályozás súlypontját a megelőzésre, a toborzás és alkalmazás tilalmára, valamint a védelem biztosítására helyezik (MOLNÁR-TÓTH

2016). E normatív keret logikájából következően a jogi szabályozás elsősorban preventív és védelmi jellegű kötelezettségeket határoz meg, miközben a gyermekek fegyveres konfliktusokban történő tényleges részvétele során megvalósuló, jogilag releváns cselekmények kezelése nem egységesen és nem részleteiben kidolgozott módon jelenik meg.

A vizsgált jogforrások és ajánlások tartalmaznak iránymutatásokat a gyermekek leszerelésére, rehabilitációjára és társadalmi reintegrációjára, ugyanakkor a gyermekek egyéni jogi felelősségének kérdését következetesen korlátozó elvek mentén, óvatosan kezelik. Ennek egyik megnyilvánulása, hogy a gyermekjogi és kapcsolódó nemzetközi megközelítésekben a gyermekkatonák elsősorban védelemre szoruló jogalanyként jelennek meg, ezért a szabályozási hangsúly a megelőzésen, a védelem biztosításán, valamint a rehabilitáción és reintegráción van; ugyanakkor az aktív részvétellel összefüggő cselekmények miatt felmerül az egyéni felelősség kérdése is, amelynek kezelése a normatív keretekben csak korlátozottan konkretizált (MOLNÁR–TÓTH 2016; DERLUYN et al. 2015). A szabályozás így olyan keretet hoz létre, amely elvi szinten a gyermekek fokozott védelmét és rehabilitációját helyezi előtérbe, de a felelősség és az elszámoltathatóság gyakorlati tartalmát csak korlátozottan konkretizálja.

Ennek következtében a nemzetközi jogi szabályozás nem alakít ki egységes és részleteiben kidolgozott felelősségi rendszert a gyermekkatonák vonatkozásában. A hangsúly egyértelműen a védelem, a jogsértések megelőzése, valamint a gyermekek társadalmi visszailleszkedésének elősegítése felé tolódik, míg az elszámoltathatóság kérdése másodlagos, illetve csak szűk keretek között jelenik meg. Ez a megközelítés összhangban áll a gyermekek fokozott védelmének elvével, ugyanakkor nyitva hagyja azt a kérdést, hogy az elszámoltathatóság konkrét tartalma és intézményi megvalósítása milyen módon, milyen eszközökkel és milyen eljárási logika alapján szervezhető meg a gyakorlatban (MOLNÁR–TÓTH 2016).

A normatív keret intézményi érvényesülésének korlátai

A normatív keret gyakorlati következményei különösen a fegyveres konfliktusokat követő rehabilitációs és reintegrációs folyamatok során válnak érzékelhetővé. Macfarlane (2024) Srí Lanka-i esettanulmánya arra utal, hogy az intézményi védelem, az elszámoltathatóság és a társadalmi visszailleszkedést célzó mechanizmusok nem feltétlenül alkotnak koherens rendszert, és a deklarált nemzetközi védelmi normák gyakorlati érvényesülése korlátozott maradhat. Olyan posztkonfliktusos és militarizált kormányzási környezetben – mint a vizsgált Srí Lanka – tartós eltérés figyelhető meg a jogi normák által megfogalmazott védelmi célok és az intézményi gyakorlat között (MACFARLANE 2024). E tapasztalatok alapján a normatív keret és annak gyakorlati érvényesülése között strukturális feszültség rajzolódik ki: miközben elvi szinten a gyermekek védelme és rehabilitációja az elsődleges, az intézményi gyakorlatban a reintegrációs folyamatok sok esetben politikai és biztonsági logikák mentén szerveződnek, amelyek nem minden körülmények között képesek a nemzetközi normák gyermekközpontú célrendszerének maradéktalan érvényesítésére (MACFARLANE 2024).

Jogalkalmazási következtetlenségek és az áldozat–elkövető szerepek egyidejűségének kezelése

A normatív hiányosságok a gyakorlatban a jogalkalmazás következtetlenségeiben is megjelennek. A gyermekkatonákhoz kapcsolódó ügyek értékelésében a nemzetközi jogi és igazságszolgáltatási diskurzusok eltérő módon kezelik a gyermekkorban fennálló áldozatiság és a később vizsgált felelősség viszonyát, ami jogbizonytalanságot eredményezhet. Egyes megközelítésekben a hangsúly a gyermekkorban elszenvedett jogsértésekre és a sértetti státuszra helyeződik, míg más kontextusokban – különösen az átmeneti igazságszolgáltatás és a közösségi reintegráció szintjén – megjelenik a gyermekek aktív részvételének és cselekvőképességének hangsúlyozása is. E kettősség következtében az áldozati és az elkövetői szerepek nem mindig egységes mérlegelés tárgyát képezik.

E problémát a szakirodalom a „szerepfordulás” (*role reversal*) jelenségével is megragadja: a gyermekek egyszerre jelenhetnek meg súlyos jogsértések elszenvedőiként és – a fegyveres csoportokban betöltött szerepük révén – mások sérelmére elkövetett cselekmények végrehajtóiként, ami a hagyományos, bináris jogi kategóriák számára nehezen kezelhető helyzetet teremt (DERLUYN et al. 2015). A jogalkalmazásban tapasztalható eltérések ugyan részben az egyes ügyek tényállásbeli sajátosságaiból is fakadhatnak, de a szövegben hivatkozott megközelítés szerint abból is következnek, hogy a nemzetközi jog normatív keretei elsősorban a gyermekek védelmére és áldozati státuszának hangsúlyozására épülnek, miközben csak korlátozott iránymutatást nyújtanak arra vonatkozóan, miként kezelendő az áldozatiság és az aktív részvétellel járó elkövetői magatartás egyidejűsége (DERLUYN et al. 2015). A gyermekkatonák büntetőjogi felelősségre vonásának – különösen nemzetközi büntető igazságszolgáltatási fórumok előtt – gyakorlati lehetősége korlátozott, ami összhangban áll a fokozott védelem elvével; ugyanakkor az alternatív, nem büntetőjogi jellegű felelősségi és elszámoltathatósági mechanizmusok kidolgozása a jogi szabályozás szintjén nem egységesen jelenik meg, ami a gyakorlatban eltérő értékelési mintázatokat és intézményi megoldásokat eredményezhet (DERLUYN et al. 2015).

Mindezek alapján a jogalkalmazás következtetlensége a normatív keretek belső feszültségének gyakorlati leképeződéseként értelmezhető. Az áldozati védelem és a társadalmi felelősségvállalás közötti egyensúly hiánya nem pusztán elméleti kérdésként jelenik meg, hanem közvetlen hatást gyakorol a rehabilitációs, reintegrációs és megbékélési folyamatok hatékonyságára is, különösen posztkonfliktusos társadalmi környezetekben (DERLUYN et al. 2015).

Rendészettudományi vonatkozások: közbiztonság, kockázatkezelés és reintegráció

A gyermekkatonák nemzetközi büntetőjogi megítélésének értelmezése a posztkonfliktusos gyakorlat vizsgálatán túl rendészettudományi szempontból is releváns, amennyiben a reintegráció, a közösségi elfogadás és a biztonsági kockázatok kezelése intézményi kontrollmechanizmusokkal és megelőzési logikákkal kapcsolódik össze. A korábban bemutatott normatív feszültség (védelem–elszámoltathatóság) e nézőpontból úgy ragadható meg,

hogy a védelemre épülő gyermekvédelmi beavatkozások a gyakorlatban szükségképpen érintik a közösségi biztonság, a kockázatértékelés, valamint az állami kontroll és legitim eljárási garanciák határkérdéseit.

A rendészeti relevancia egyik kiindulópontja, hogy a gyermekkatonaság ismerete nem kizárólag távoli konfliktusövezetekhez köthető: Balogh (2024) amellet érvel, hogy Magyarország számára sem érdektelen a jelenség, és rámutat arra is, hogy a 2020-ban kiadott *Nemzeti Biztonsági Stratégia* nem tesz említést a gyermekkatonaságról, miközben a biztonság fogalmát nem szűkíti kizárólag lokális keretek közé. A szerző a regionális és globális kihívások hazai kihatásait hangsúlyozva azt is jelzi, hogy az európai kontinens sem érintetlen: egyes nagyvárosok szegényebb kerületeiben a szervezett bűnözői csoportok egészen kis kortól toboroznak gyermekeket, és példaként Nápoly és Marseille nyomornegyedeit említi (BALOGH 2024). E megállapítások rendészettudományi szempontból azt támasztják alá, hogy a gyermekkatonaság a közbiztonsági kockázatok, a megelőzés, valamint az intézményi felkészültség logikájában is értelmezhető (BALOGH 2024).

A reintegráció és a biztonsági szektor összefüggései ugyanakkor azt is megmutatják, hogy a védelemre épülő programok militarizált környezetben könnyen átcsúszhatnak kockázatkezelési racionalitásokba. Macfarlane (2024) a Srí Lanka-i DDR-programok³ kontextusában bemutatja, hogy a posztprogramidőszakban a volt Tamil Tigrisek harcosok és a tágabb tamil lakosság felé is fennmaradhat a kiterjedt megfigyelés, és a biztonsági apparátushoz köthető jogsértések (például önkényes szabadságelvonás, eltűnések) dokumentáltan megjelenhetnek. A szerző azt is rögzíti, hogy a biztonsági apparátus olyan szereplőhálózatként írható le, amely katonai, rendőri és hírszerzési elemekből áll, továbbá példát hoz arra, hogy a reintegrációt kísérő családlátogatások a gyakorlatban megfigyelésként és a szabálykövetés ellenőrzéseként is működhetnek (MACFARLANE 2024). Rendészettudományi szempontból mindez azt emeli ki, hogy a reintegrációs programok tervezésekor a védelem és az ellenőrzés közötti határ kijelölése nem pusztán szociálpolitikai, hanem intézményi-eljárási kérdés is, amely eljárási garanciákat, arányossági szempontokat és átlátható felelősségi viszonyokat igényel (MACFARLANE 2024).

Differenciált kockázatkezelés, közösségi reintegráció és bizalom-helyreállítás

A kockázatkezelés „puha” oldala a célzott beavatkozási logikákban jelenik meg: Ertl és szerzőtársai (2014) a volt gyermekkatonák visszailleszkedési mintázatait vizsgálva arra jutnak, hogy a traumatikus eseményterhelés és a pszichopatológiai tünetek (különösen a poszttraumás stressz-zavar és a depresszió) szorosan összefüggésben vannak a működési zavarokkal és a reintegráció nehézségeivel. A szerzők kifejezetten kiemelik, hogy a lelki támogatások pusztán a „volt gyermekkatona” kategória alapján történő kiosztása nem feltétlenül célozza meg a legnagyobb szükségletű személyeket. Ezzel összefüggésben egy rövid eseményterhelés-alapú szűrés és a poszttraumás stressz és depresszió általános tüneteire

³ Nemzetközi (különösen ENSZ) terminus: *disarmament–demobilisation–reintegration* (lefegyverzés–leszerelés–reintegráció), vagyis a fegyveres csoportokból kivont személyek civil visszailleszkedését támogató programcsomag.

irányuló rövid szűrés kombinációját javasolják a terápiás programokba való belépés megítéléséhez (ERTL et al. 2014). A rendészettudományi kapcsolódás ebben az összefüggésben abban ragadható meg, hogy a reintegráció és a közösségi biztonság szempontjából releváns kockázatok kezelése célzott, arányos és szükségletalapú beavatkozási logikát kíván, amely képes differenciálni az érintettek állapotát és támogatási szükségleteit (ERTL et al. 2014).

Végül a közösségi elfogadás és a helyreállító mintázatok jelentősége azt jelzi, hogy az elszámoltathatóság kérdése rendészeti értelemben is túlmutat a büntetőjogi felelősségkereteken: Betancourt és szerzőtársai (2010) Sierra Leone-i longitudinális vizsgálata azt hangsúlyozza, hogy a közösségi elfogadás változása védő tényezőként jelenik meg, miközben egyes kontextusokban a visszatérő fiatalokat a közösség félelemmel és bizalmatlansággal is fogadhatja az elkövetett atrocitások miatt. A szerzők azt is kiemelik, hogy a tartós iskolai hozzáférés és az oktatáshoz kapcsolódó készségfejlesztés a reintegrációt segítheti, és visszatartó erőként hathat az újratoborzással szemben (BETANCOURT et al. 2010). E dimenzióval összhangban Derluyn és szerzőtársai (2015) arra mutatnak rá, hogy a gyermekkatonák esetében az elszámoltathatóság nem szükségszerűen azonos a büntetőjogi felelősséggel, és ismertetnek olyan alternatív elszámoltathatósági formákat, amelyek hagyományos konfliktuskezelési és igazságmechanizmusokban valamennyi érintett (áldozatok, elkövetők, közösség) bevonásával a jóvátétel, a megbékélés és a reintegráció irányába keresnek megoldásokat (DERLUYN et al. 2015). Rendészettudományi szempontból mindez abban sűrítethető össze, hogy a megbélyegzés, a megtorlás és az erőszakciklus kockázatainak csökkentése nemcsak jogi, hanem közösségi megelőzési és bizalom-helyreállítási kérdésként is értelmezhető, amely a közbiztonság tartós stabilizációjának egyik feltétele (BETANCOURT et al. 2010; DERLUYN et al. 2015).

Következtetések – a „metszéspont” értelmezése

A gyermekkatonák nemzetközi büntetőjogi megítélése olyan normatív térben helyezkedik el, ahol az áldozatiság és a felelősség nem egymást kizáró, hanem egymást korlátozó és egymással összefüggő tényezőkként jelennek meg. A szakirodalom rámutat arra, hogy a gyermekkatonák esetében a hagyományos áldozat–elkövető dichotómia nem alkalmas a jelenség komplexitásának megragadására, mivel a fegyveres konfliktusok sajátos körülményei között a gyermekek egyszerre jelenhetnek meg súlyos jogsértések elszennedőiként és mások sérelmére elkövetett cselekmények végrehajtóiként. Ez a kettősség különösen hangsúlyosan jelenik meg a szerepátfordulás jelenségében, amely a gyermekkatonák áldozati és elkövetői szerepeinek egyidejűségére világít rá (DERLUYN et al. 2015).

E kiindulópontból következik, hogy a nemzetközi jog normatív keretei e kettősséget nem oldják fel egy egységes felelősségi modell kialakításával. A vizsgált jogforrások és elemzések alapján megállapítható, hogy a szabályozás elsősorban a gyermekek különleges védelmének elvére épül, és e védelem elsődlegessége strukturálisan behatárolja a büntetőjogi felelősségre vonás lehetőségeit. A gyermekkatonákkal összefüggésben a nemzetközi jogi megközelítés súlypontja a különleges védelem elvén és a toborzás/alkalmazás tilalmán van (MOLNÁR–TÓTH 2016), miközben a kényszer és fenyegetés felelősséget érintő dogmatikája a nemzetközi büntetőjog általános szabályai között jelenik meg (SÁNTHA 2012).

Empirikus szerepviszonyok és kontextusfüggő normatív válaszok

A fegyveres konfliktusok empirikus tapasztalatai egyértelműen azt mutatják, hogy a gyermekkatonák sok esetben ténylegesen jogilag releváns cselekmények aktív végrehajtóivá válnak. Számos konfliktusban dokumentált, hogy a gyermekek nem csupán kiszolgáló szerepeket töltenek be, hanem közvetlenül részt vesznek harci cselekményekben, súlyos erőszakos bűncselekmények elkövetésében, illetve kényszer hatására mások sérelmére irányuló cselekmények végrehajtásában. Ezek az empirikus megfigyelések alátámasztják, hogy a gyermekkatonák jogi megítélése nem választható el az általuk betöltött tényleges szerepektől, és a felelősség kérdése csak a konkrét részvételi formák figyelembevételével értékelhető adekvát módon (BALLA 2015; BETANCOURT et al. 2010; DIZSERI 2016; ERTL et al. 2014).

E kettősség következtében a nemzetközi jog nem alakít ki egységes, minden helyzetre alkalmazható felelősségi modellt, hanem kontextustól függő válaszokat alkalmaz. A jogforrások eltérő alsó korhatárokat, különböző részvételi formákat és eltérő konfliktustípusokat vesznek alapul, ami a gyermekkatonaság megítélésében töredezett normatív képet eredményez. A gyakorlatban ez inkább úgy ragadható meg, hogy a védelmi és re-integrációs célok intézményi megvalósítása – és az ehhez kapcsolódó elszámoltathatósági megoldások – jelentős mértékben az adott posztkonfliktusos politikai és intézményi környezethez igazodik (MOLNÁR-TÓTH 2016; MACFARLANE 2024).

A felelősség differenciált értelmezésének strukturális alapjai és normatív következményei

Az áldozatiság strukturális értelmezése – különösen a kényszer, a hierarchikus alárendeltség és a korlátozott döntési autonómia figyelembevétele – lehetővé teszi annak megértését, hogy a gyermekkatonák elkövetői magatartása nem választható el attól a környezettől, amelyben létrejön. A pszichológiai és átmeneti igazságszolgáltatási kutatások hangsúlyozzák, hogy a gyermekek cselekvőképessége gyakran súlyosan torzult a fegyveres csoportokban uralkodó erőszak, fenyegetés és ideológiai ráhatás következtében, ami alapvetően befolyásolja a felelősség jogi és erkölcsi megítélését (DERLUYN et al. 2015; ERTL et al. 2014; BETANCOURT et al. 2010).

Ebben az összefüggésben a jogi és erkölcsi felelősség elválása nem a szabályozás hiányosságaként értelmezhető, hanem olyan normatív megoldásként, amely a gyermekek fokozott védelmének elvét hivatott érvényesíteni. A nemzetközi jog a büntetőjogi elszámoltathatóság korlátozásával nem tagadja az elkövetett cselekmények súlyát, hanem azt ismeri el, hogy a gyermekkatonák esetében a felelősség kérdése nem kezelhető kizárólag szankcióközpontú megközelítéssel (SÁNTHA 2012; MOLNÁR-TÓTH 2016).

A gyakorlat tanulságai azt mutatják, hogy a nemzetközi jog válasza a gyermekkatonák problémájára szükségszerűen korlátozott. Ez a korlátozottság nem a normatív keretek elégtelenségének bizonyítéka, hanem annak felismerése, hogy az áldozatiság és a felelősség metszéspontja olyan tartós jogi feszültséget hoz létre, amely nem oldható fel egyetlen kategória, eljárás vagy szankció alkalmazásával. A gyermekkatonák megítélése így

a nemzetközi büntetőjog egyik legérzékenyebb határterületét jelöli ki, ahol a jog tudatosan korlátozott, helyzetfüggő válaszokat kínál (DERLUYN et al. 2015; MACFARLANE 2024). Ebből következően a „metszéspont” nem feloldandó ellentmondásként, hanem olyan értelmezési keretként ragadható meg, amelyben a védelem elsődlegessége és az elszámoltathatóság igénye egymást korlátozva, ugyanakkor egymásra tekintettel érvényesül.

Felhasznált irodalom

- BALLA Tünde (2015): Gyermek a háborúban. *Hadtudományi Szemle*, 8(1), 381–386. Online: https://epa.oszk.hu/02400/02463/00026/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2015_01_381-386.pdf
- BALOGH Áron (2024): Gyerekkatonák alkalmazása Latin-Amerikában és Délkelet-Ázsiában. *Honvédségi Szemle*, 152(1), 63–79. Online: <https://doi.org/10.35926/HSZ.2024.1.6>
- BETANCOURT, Theresa Stichick et al. (2010): Sierra Leone's Former Child Soldiers: A Follow-Up Study of Psychosocial Adjustment and Community Reintegration. *Child Development*, 81(4), 1077–1095. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01455.x>
- DERLUYN, Ilse – VANDENHOLE, Wouter – PARMENTIER, Stephan – MELS, Cindy (2015): Victims and/or Perpetrators? Towards an Interdisciplinary Dialogue on Child Soldiers. *BMC International Health and Human Rights*, 15. Online: <https://doi.org/10.1186/s12914-015-0068-5>
- DIZSERI Ágnes (2016): Gyerekkatonák az Iszlám Állam és az Úr Ellenállási Hadserege szolgálatában. *Honvédségi Szemle*, 144(4), 40–55. Online: https://real.mtak.hu/124097/1/HSZ_2016_144_4_Dizseri_Agnes.pdf
- ERTL, Verena – PFEIFFER, Anett – SCHAUER-KAISER, Elisabeth – ELBERT, Thomas – NEUNER, Frank (2014): The Challenge of Living on: Psychopathology and its Mediating Influence on the Readjustment of Former Child Soldiers. *PLOS One*, 9(7). Online: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0102786>
- MACFARLANE, Kate (2024): Protection Gaps: Child Soldier Rehabilitation and Militarized Governance in Sri Lanka. *International Affairs*, 100(3), 1131–1147. Online: <https://doi.org/10.1093/ia/iaae069>
- MOLNÁR Dóra – TÓTH Tünde (2016): Elveszíteni a gyermekkort II. – a gyerekkatonaság a nemzetközi jogban. *Nemzet és Biztonság*, 9(3), 42–57. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/neb/article/download/3901/3158/10671>
- SÁNTHA Ferenc: (2012): Büntethetőségi akadályok a nemzetközi büntetőjogban. *Pro Futuro*, 2(1), 35–53. Online: <https://doi.org/10.26521/Profuturo/2012/1/5577>
- SZIJJ Dóra (2010): Az „új” háborúk hozadéka: a gyerekkatonaság modernkori formái. *Nemzet és Biztonság*, 3(4), 27–38. Online: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/szjj_dora-az___34_uj___34_haboruk_hozadeka__a_gyerekkatonasag_modernkori_formai.pdf

This page intentionally left blank.

Egy hazai rendőrségi karrierorientáció-felmérés eredményei

Results of a Domestic Police Career Orientation Survey

HLAVACSKA Gergely¹

Cél: Az 1980-as években számos karrierorientációt vizsgáló kutatást végeztek a kanadai rendőrség állománya körében. Magyarországon azonban még nem született hasonló vizsgálat. Ezt a hiányt kívánja betölteni a jelen kutatás, amelynek célja a karrierorientációs folyamatok, az orientációváltás típusainak megismerése volt egy hazai rendőri szerv esetében.

Módszertan: Online kérdőíves kutatás keretében egy hazai rendőri szerv hivatásos állományának karrierorientáció-változásait mértem. A kérdőívet az állomány 294 tagja töltötte ki. A minta (a teljes sokaság alig kevesebb, mint 7%-a) nem volt reprezentatív, ezért a kapott eredmények nem tekinthetők érvényesnek a teljes sokaságra nézve. Inkább iránymutató jellegűek.

Megállapítások: A kanadai kutatás eredményei szerint a válaszadók 50%-ánál következett be orientációváltás, ami elsősorban a mesterember orientáció irányába való áramlást jelentette. Ez az orientációtípus egy terület szakértője, fontosnak tartja speciális képességeinek fejlesztését, és állandóan szakmai kihívásokat keres. A szervezet szempontjából lényeges, hogy kész és hajlandó munkájába többletenergiát, erőfeszítést fektetni. A hazai felmérés szerint a kitöltők 62%-a váltott orientációt, és a váltás fő iránya az önmagába fektető típus felé történt. Ez utóbbi orientáció elsősorban munkán kívüli életével (család, barátok, hobbi) azonosítja magát, és a munka számára pusztán eszköz, pénzkereset. Éppen ezért munkán kívüli életének határait gondosan őrzi, az prioritást élvez munkája előtt.

Érték: A vizsgálat a karrierkutatás egy olyan területét érinti, amelyet a korábbi hazai kutatások még nem tártak fel. A kapott eredmények olyan folyamatokra világíthatnak rá, amelyek semmiképp sem növelik a szervezet hatékonyságát, teljesítőképességét. Erőssége, hogy a rendőrség hivatásos

¹ Tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Magatartástudományi és Kriminálpszichológiai Tanszék, e-mail: hlavacska.gergely@uni-nke.hu

állományát vizsgáló primer kutatás, amely a társadalomtudományi gyakorlat szerint közepesnek mondható, a hazai rendészettudományi gyakorlat szerint nagy mintával ($N = 294$) dolgozik.

Kulcsszavak: karrier, rendőri karrier, karrierorientáció, karrierhorgony

Aim: In the 1980s, several studies investigating career orientations were conducted among the personnel of the Canadian police force. However, no similar study had been carried out in Hungary. The present research aims to fill this gap by exploring the processes of career orientation and the types of orientation shifts within a domestic law enforcement agency.

Methodology: An online questionnaire survey was used to measure changes in career orientation among the professional staff of a Hungarian law enforcement agency. The questionnaire was completed by 294 members of the personnel. The sample (representing just under 7% of the total population) was not representative; therefore, the results cannot be considered valid for the entire population. They should instead be regarded as indicative.

Findings: According to the Canadian study, 50% of respondents experienced an orientation shift, primarily towards the "craftsman" orientation. This orientation type describes a specialist in a specific field who values developing their specialised skills and constantly seeks professional challenges. From an organisational perspective, it is important that such individuals are ready and willing to invest extra energy and effort into their work. In contrast, the domestic survey found that 62% of respondents changed their orientation, with the primary shift towards the "self-investor" type. The latter orientation identifies primarily with life outside work (family, friends, hobbies), viewing work merely as a tool for earning income. Consequently, they carefully guard the boundaries between work and personal life, granting priority to life outside work.

Value: This study addresses an area of career research that previous Hungarian studies had not yet explored. The results may shed light on processes that in no way enhance the efficiency and performance capacity of the organisation. Its strength lies in being a primary survey of the professional staff of a law enforcement agency, which, according to social science practice, is considered a medium-sized sample, while in the context of Hungarian policing research, it is regarded as a large sample ($N = 294$).

Keywords: career, police career, career guidance, career anchor

A karrierorientáció fogalmának születése

A karrierrel foglalkozó kutatásoknak két fő irányzata alakult ki. Az első megközelítés az egyén szakmai karrierjét egy külső, objektív nézőpontból vizsgálta. A karrier sikerességének, fejlődésének megítéléséhez olyan tényeket használ, mint a beosztás, a szervezeti

hierarchiában elfoglalt hely, a fizetés, a pályahossz, a különböző elismerések. Hall a külső tényezők mentén értékelt karriert külső karriernek nevezi (vö. BUCKLEY–PETRUNIK 1995: 107). A másik irányzat az 1970-es évek közepétől bontakozott ki és a karrierre az egyén szemszögéből tekint: ez a szubjektív, vagy belső karrierkoncepció. Ez az irányzat elsősorban a pszichológia által kidolgozott fogalmakkal írja le a karrierjelenségeket. A kutatók a sokféle és eltérő szakmai pálya közötti különbség okait elsősorban az egyének közötti különbségekre vezetik vissza.

A karrier szubjektív megközelítésének fontos fogalma a karrierorientáció. Bár a fogalom a témával foglalkozó egyes szerzőknél különböző megnevezést kapott és némi alakváltozáson ment keresztül az elmúlt évtizedekben, a fogalom alatt az egyén munkájával és karrierjével kapcsolatos attitűdjét és elvárásait értjük: hogy mi motiválja munkája során, mi sarkallja teljesítményre, milyen igényei vannak, milyen elismerésre vágyik. A karrierorientáció az egyén belső „iránytűje”, amely karrierdöntéseit meghatározza.

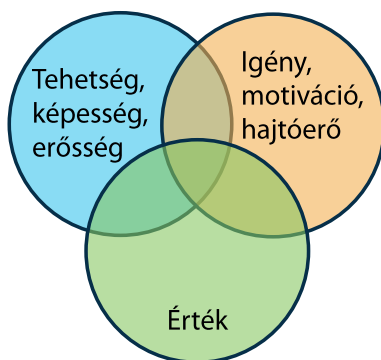
A karrierorientációs elméletek a rendőrség szervezetében is fontosak. Egyrészt segítenek megérteni a szervezetben dolgozókat, hogy munkájuk során milyen különböző igények, szükségletek hajtják őket, milyen elismerésre vágnak, milyen jellegű tevékenységet végeznek örömmel. Másrészt az orientáció és a munkakörnyezet illeszkedése meghatározza a karrierrel való elégedettséget, szoros összefüggést mutat a kiegészéssel, a mentális egészséggel, a kilépési szándékkal és a munkateljesítménnyel is (SCHEIN 1990).

A karrierorientáció fogalmának születése

A fogalom Edgar Scheinnél bukkan fel először egy 1975-ös publikációban, amelyet egy tízéves longitudinális kutatásról tesz közzé (SCHEIN 1975). A szerző a karrierhorgony elnevezést használja a jelenségre. Ez alatt az egyén karrierrel, munkával kapcsolatos énképét érti. Ez az, ami korlátozza és vezeti karrierdöntéseit. Ez az, ami az egyént „horgonyként” állandóan visszahúzza, ha attól túl messzire sodródna (SCHEIN 1990: 17–37).

Schein elgondolásában az egyénnek karrierje során három fontos kérdésre kell választ adnia:

1. Miben vagyok jó, mik az erősségeim, mi a talentumom? (*Kihallgatás, vizsgálat, helyszínelés, intézkedés; vagy szemináriumok tartása, nagy előadások, kutatás.*)
2. Mi az, ami engem hajt? Mi motivál, mik az igényeim? (*Pénz, rendfokozat, beosztás, Hirsch-index, innováció, alkotás.*)
3. Milyen mércék, értékek alapján ítélem meg munkámat? (SCHEIN 1990: 17).



1. ábra: A karrierhorgony elemei Schein szerint
Forrás: a szerző szerkesztése

Schein elképzelése szerint a horgony a munkában eltöltött hosszú évek (8–10 év alatt), a különböző feladatok, munkakörök és munkatársakkal való kapcsolatok következtében kristályosodik ki. Kialakulása után állandó, nem változik (SCHEIN 1990: 17–37).

Schein a témával foglalkozó első munkájában 5 horgonytípust ír le (SCHEIN 1978). A kutató mintájában, amelyre tipológiáját alapozza, 44 10-12 évnyi munkatapasztalattal rendelkező férfi volt, akik legtöbbször vezető beosztásban dolgozott (FELDMAN–BOLINO 1996: 104). Alapkutatására építve és módszertanát felhasználva tanítványai különböző méretű mintákon végeztek további vizsgálatokat. Ezekben a mintákban már számos nő is volt, így tanítványai további három horgonytípust dolgoztak ki: az életstílus, az „ügynek szentelődés” és a „tisztá kihívás” elnevezésű horgonyok.

Az egyes típusok különböznek abban, hogy milyen munkakörben teljesítenek jól, érzik komfortosan magukat. Bizonyos horgonyok a rutinmunkákat preferálják, mások a kihívást keresik, az állandó változást. Egyeseknek a szakmai elismerése fontos, másoknak a beosztás, pénz és rendfokozat. Van, aki 5-7 évente váltani szeret, míg van, aki 20-25 évig dolgozik ugyanabban a beosztásban.

Horgony és munkakörnyezet illeszkedése

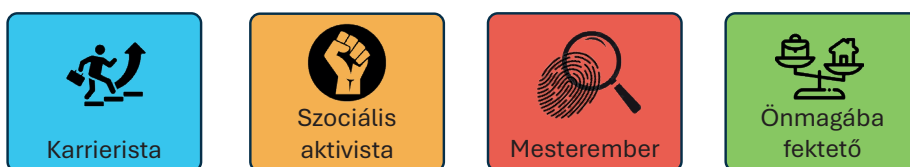
A karrierhorgony és munkakörnyezet magas fokú illeszkedésének mind az egyén, mind a szervezet számára pozitív hatásai vannak. Például a munka hatékonysága, a munkával és munkakörnyezettel való elégedettség, a foglalkoztatás folytonossága. Ha a kettő kongruenciája alacsony, akkor annak negatív kimenetelei lesznek (elégedetlenség, alacsony teljesítmény, kiégés, váltás, fluktuáció). Hogy egy szemléletes példát hozzak, képzeljük el, hogy néhány napra az akcióéhes bevetési osztály dolgozói az igazgatásrendszerttel cserélnek helyet, és egymás munkáját végzik. Mindkét osztály tagjai kínosan feszengve éreznék magukat, és nemcsak a munka minősége szenvedne csorbát, de a dolgozók is frusztráltak lennének. A szervezetnek tehát érdeke, hogy lehetőséget adjon az egyénnek,

hogyan a hozzá leginkább illeszkedő munkakört megtalálja, mert ebből profitál a legtöbbet mind az egyén, mind a szervezet.

A fogalom dinamizálása: Cary Cherniss munkája

Schein munkájának megjelenése után néhány évvel, 1980-ban publikálta munkáját Cary Cherniss, amelynek fókuszja a kiégés (CHERNISS 1980). A kutató 28 humán szektorban dolgozóval (tanár, szociális munkás, nővér, ügyvéd) készített szakmai életpálya-interjút és ezek elemzése alapján négy orientációtípust rajzolt meg. Összefüggést állapított meg a kiégésre való hajlam és az orientáció között. Cherniss tipológiájával ezért érdemes megismerkedni, mert ez az a tipológia, amelyet néhány évvel később a rendőrségre is adaptáltak.

Cherniss karrierorientáció-típusai a következők (2. ábra):



2. ábra: Cherniss karrierorientáció-típológiája, 1980 ($N = 26$)

Forrás: a szerző szerkesztése

A karrierista (*careerist*): ezt a típust érdemes úgy elképzelni, mintha a szervezet egy hatalmas tengerjáró hajó lenne. A karrierista az, aki látja, hogy hol van a kapitányi híd, és oda akar eljutni. Számára fontos az előléptetés, a rendfokozat, a fizetés, a jutalmak, a címek, minden, ami a szakmai teljesítmény külső mércéje. Igyekszik jó kapcsolatot ápolni az előléptetését befolyásoló emberekkel (BUCKLEY–PETRUNIK 1995: 109). Elfogadja a szervezet értékeit és játékszabályait. Legfőbb célja: feljutni a kapitányi hídra. Karrierútjára jellemző, hogy általában nem specializálódik, ha az előrejutás úgy kívánja, akkor szolgálati ágak között is vált. Gyakori, hogy pályáján rövid pályaszakaszok is vannak, mert él az adódó lehetőséggel, még ha az nem is vág a profiljába.

A szociális aktivista (*social activist*): a tengerjáró hajó hasonlatánál maradva, ő az a személy, aki miközben a hajó teljes gőzzel robog északnak, ő azt kiabálja, hogy nem jó irányba tartanak. Az ilyen típusú embernek küldetése van, segíteni akar, változást akar létrehozni a szűkebb vagy tágabb közösségben, társadalomban. Általában idealista. Úgy gondolja, hogy a rendőrségnek társadalmi küldetéséhez kell hűnek maradnia, nem igazodhat politikai széljárásokhoz. Éppen ezért gyakran kritikus a rendszerrel, szakmájuk jelenlegi állapotával szemben (BUCKLEY–PETRUNIK 1995: 110). Legtöbbször szenved és vergődik a rendszerben.

A mesterember (*artisan*): ez a típus valamely terület szakértőjévé akar válni. A személyes fejlődés, növekedés, szakmai fejlődés motiválja. Olyan munkát vállal, amely kihívásokkal teli. Munkáján keresztül akar új képességeket megszerezni és fejleszteni. Fontos

sámára, hogy saját belső mércéi szerint jól teljesítsen, nem tartja sokra a külső jutalmakat és elismeréseket (kivéve, ha azok szakmai elismerések). A vezetői pozícióért nem rajong, mert úgy gondolja, hogy az elvonja a szakmától. Azt élvezi, hogy speciális képességét, szaktudását használhatja. Egyre nehezebb feladatokat, nagyobb kihívásokat keres (BUCKLEY–PETRUNIK 1995: 109). A szervezeti hierarchiában való előrejutás nem elsődleges a számára, ezért van, hogy oldalra vagy akár lefele is mobil, ha ezzel olyan beosztásba kerülhet, amely szakterülete, ahol szakértelmét használhatja. Nem szereti és nehezen tűri a „kézi irányítást”, a politikai széljárás változását nehezen viseli. Szeret alkotni, újat létrehozni. 5-7 évente vált, hogy ne unja el magát.

Az önmagába fektető (*self-investor*): elsősorban a munkán kívüli életével azonosítja magát, a munka nála nem élvez elsőséget. Számára fontosabb a család, a munkán kívüli társas kapcsolatai, hobbjai. A munka számára egy eszköz, nem cél. Úgy gondolja, hogy a munkára azért van szükség, mert azzal lehetőséget teremt, hogy olyan dolgokkal foglalkozzon, ami igazán lényeges, értelmet ad az életének. Gyakori, hogy idősebb korában, 20-as éveinek közepén vagy harmincas éveinek elején lesz rendőr. A rendőrré válás motivációja nála gyakran a kényszer (családalapítás, gyermek születése, egy ágazat megy tönkre). Munkáját igazi magánéletéhez (például fontos számára, hogy hol van a munkahely, milyen az időbeosztás stb.). Míg a mesterember 5-7 évente szeret váltani, az önmagába fektető képes nagyon hosszan egy beosztásban maradni, akár 20-25 évet is tölt egy munkakörben.

Cherniss elgondolásában a karrierorientáció dinamikus fogalom: az egyén képes megváltoztatni azt, szakmai pályája során bizonyos hatásokra változhat az egyén munkához, karrierhez való hozzáállása. Szerinte bizonyos karrierorientációk hajlamosabbak a változásra, mint mások. Az orientációváltás lehet pozitív irányú, amikor az egyén munkájához adaptálódik: megtalálja a helyét a szervezetben, vagy ráébred saját tehetségére, amikor új értelmet ad munkájának. A változás azonban lehet negatív irányú is: létrejöhet frusztráció, beletörődés és illúzióvesztés eredményeként.

Az említett szerzőkön kívül a karrierorientáció jelensége számos kutatót inspirált. Schein egyszerűnek mondható modelljét finomította tovább Feldman és Bolino (1996). Szintén ezzel a témával foglalkozott még DeLong (1982), valamint Derrnél (1986) ugyanez a fogalom karriersiker néven bukkan fel.

Karrierorientáció-kutatás a rendőrségen

Az 1980–90-es években több olyan kutatás született, amely a karrierorientáció-jelenség valamely aspektusát vizsgálta a rendőrség szervezetében (BURKE–DESZCA–SHEARER 1984; BURKE 1986; BURKE–DESZCA, 1987; BURKE 1988; BURKE–KIRCHMEYER 1990; BUCKLEY–PETRUNIK 1995). Ezek közül Burke és Deszca kutatópáros arra a kérdésre keresték a választ, hogy vajon az orientációt váltók vagy nem váltók vannak-e jobb mentális állapotban, tapasztalnak kevesebb stresszt, elégedettebbek-e a munkájukkal.

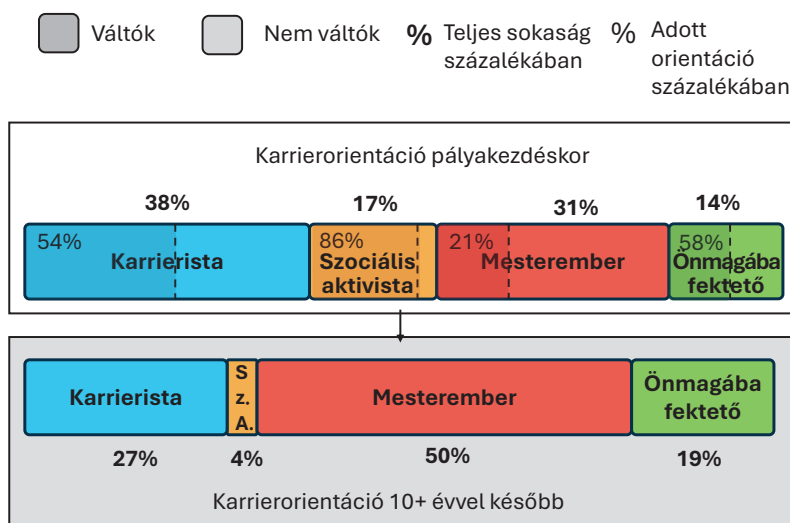
A szerzők nevéhez kapcsolódik az első rendőri karrierorientáció-kutatás. Felmérésük eredményeit 1987-ben publikálták. Kérdőíves kutatásukat az Ontariói Rendőrtisztí Főiskolán végezték. Különböző osztályok hallgatóit kérték meg a kérdőív kitöltésére.

A kérdőív eleje szociodemográfiai adatokra, valamint a szolgálati idővel, aktuális beosztással kapcsolatos adatokra kérdezett rá. Ezt követte a karrierorientáció-változás mérése. A válaszadóktól kérték, hogy jelöljék meg pályakezdekori, valamint jelenlegi karrierorientációjukat. A választható orientációtípusok Cherniss típusaira épültek. Az egyes orientációkról rövid, vinyettaszerű leírás állt rendelkezésre.

Emellett a kérdőív mérte a kiégés mértékét (Maslach-kiégéskérdőív), a fizikai egészséget, mentális jóllétet, munkával való elégedettséget. Ez utóbbi rész volt az alapja, hogy a váltók és nem váltók csoportját ezen szempontok mentén összehasonlítsák.

Eredményeik azt mutatták, hogy az orientációt váltók nagyobb stresszt tapasztaltak, munkájukkal kevésbé voltak elégedettek, a kiégés skálán magasabb pontszámot értek el, és több pszichoszomatikus tünetről számoltak be. Szociodemográfiai jellemzők alapján idősebbek voltak, mint a karrierorientációt nem váltó társaik, átlagosan hosszabb szolgálati idővel, és magasabb iskolai végzettséggel rendelkeztek.

A 3. ábra a hivatkozott kanadai kutatási mintában egyfelől a pályakezdekori, valamint a kérdőív kitöltésekor aktuális orientációk arányait (vastaggal szedett %) mutatja be, másrészt azt tünteti fel, hogy az egyes, pályakezdekori orientációkat megjelölt személyek hány százaléka választott (vékonyan szedett %) valamely eltérő karrierorientáció-típust.



3. ábra: Burke és Deszca 1987-es kutatásának eredményei, kanadai rendőrség, 218 fő
Forrás: a szerző szerkesztése

Az eredmények szerint pályakezdekori 38% a karrieristák, 17% a szociális aktivisták, 31% a mesteremberek és 14% az önmagába fektetők aránya. A rendőrség szervezetében eltöltött idő alatt a karrieristák 54%-a, a szociális aktivisták 86%-a, a mesterembereknek mindössze 21%-a, és az önmagába fektetők 58%-a váltott orientációt.

A megkérdezés időpontjában a leggyakoribb orientáció a mesterember (50%), amelyet a karrierista követ (27%). A szociális aktivisták szinte eltűntek a rendszerből, az önmagába fektetők aránya pedig néhány százalékkal nőtt (BURKE–DESZCA 1987: 519).

Az orientációváltások irányai és lehetséges okai

Az orientációváltások irányát és okait az orientációk bemutatásának sorrendjében tekintem át. A karrierista orientációval rendelkezők aránya csökken. Ez a jelenség Bognár László szavaival a „sok a vadász és kevés a fóká” jelensége. A hierarchikus szervezetben az előrelépéssel kapcsolatos igényét nem mindenki tudja kielégíteni. Ez a fajta orientációváltás tehát a szervezet felépítéséből következik, hogy a szervezet felsőbb szintjeire csak az alsóbb szinten lévők töredéke tud fellépni.

A szociális aktivisták csoportja felmorzsolódik: a vizsgált mintában 4%-ra zsugorodott, és a kezdetben szociális aktivisták 86%-a változtatta meg az orientációját. A (kanadai) rendőri szervezet tehát nem favorizálja ezt az orientációt, de joggal feltételezhetjük, hogy más rendőri szervezet sem tűri meg őket. A szociális aktivista változást akar elérni, idealista, küldetése van, és kritikus azzal a rendszerrel szemben, ami nem az általa kitűzött célok érdekében dolgozik. Ez a típus megtestesít mindent, amit a rendőrség nem tűr meg.

A mesteremberek csoportja jelentősen megnövekedett. A kanadai kutatás szerint úgy tűnik, hogy a rendőri szervezetnek erre az orientációra lehet szüksége. Ő az, aki az adott ügyre koncentrál, nem akar annál tovább látni, nem vizsgálja a szélesebb összefüggéseket. A szervezet tehát ebbe az orientációba tereli az egyéneket.

Végezetül az önmagába fektetők csoportja kismértékben növekedett. Ők azok, akiknek munkájuk és karrierjük másodlagos magánéletükhöz képest. Bailyn ezt a csoportot nem munka irányultságú orientációnak nevezi (BAILYN 1978). Számuk növekedése a szervezet szempontjából nem feltétlenül jó, mert ezek az emberek nem fognak pluszt beletenni a munkájukba. Egyenletesen és stabilan a szervezet által elvárt kötelező minimumot nyújtják. Ennek a csoportnak a növekedésével a szervezet értékes plusz energiától, hajtóerőtől esik el.

Fontos megjegyezni és szem előtt tartani, hogy a kanadai minta, különösen a hazai minta tekintetében, rendkívül fiatal, rövid szolgálati idővel rendelkező állomány: 57,1%-uk 36 évnél fiatalabb, mindössze 5,5%-uk 50 évnél idősebb, 70%-uk rendelkezett 16 évnél kevesebb szolgálati idővel, 92%-uk volt férfi, és a minta 78%-a volt valaha házasságban.

A következőkben a saját vizsgálat eredményeit mutatom be. Ezek értelmezéséhez jó fogódzkodót nyújtanak a kanadai adatok. A magyar mintában észlelhető folyamatok ezek fényében nyernek értelmet.

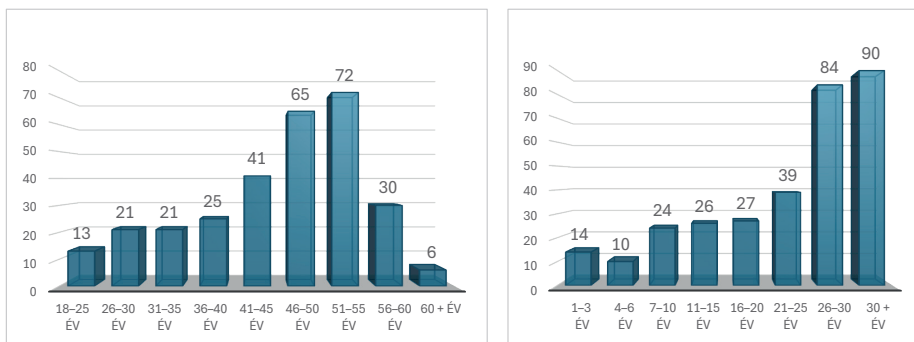
A hazai felmérés bemutatása

A felmérés célja egy hazai rendőri szerv esetében a karrierorientációs folyamatok megismerése volt.

Minta

A visszaérkezett kérdőívek közül 294-et tekintettem érvényesnek. Ezek legalább a kitöltő rendfokozatát, valamint a pályakezdekési és jelenlegi karrierorientációt tartalmazták. A kitöltők között 174 férfi (59,2%) és 117 nő (39,8%) volt.

A minta életkori csoportok és szolgálati idő szerinti megoszlását a 4–5. ábra mutatja.



4–5. ábra: A minta életkor és szolgálati idő szerinti megoszlása (N = 294)

Forrás: a szerző szerkesztése

A minta 11,5%-a volt 31 évnél fiatalabb, és 46,5%-uk tartozott a 46–55 év közötti korcsoportba. A kitöltők 59,1%-a rendelkezett 26 vagy annál több szolgálati évvel. Helyi szervnél dolgozott 170 fő (57,8%), 120 fő területi szervnél (40,8%). A válaszadók közül 154-en (52%) jelölték meg a bünyügyi szolgálati ágat, 63-an (21%) a közrendvédelmet, 34-en (12%) az igazgatásrendészetet, 16-an a közlekedésrendészetet (5%), 12-en a személyügyet (4%) és 15-en (5%) egyéb szolgálati területet.

Egyetemi diplomával rendelkezett 81 fő (27,5%), főiskolai diplomával 142 fő (48,3%), érettségivel 69 fő (23,4%). 113 fő (38,4%) volt főtiszt, 90 fő (30,6%) tiszt, 58 fő (19,7%) zászlós, 33 fő (11,2%) tiszthelyettes.

Módszerek

A magasabb kitöltési arány elérése érdekében törekedtem a lehető legrövidebb kérdőívet összeállítani, ezért az sem kiegészítéssel, sem stresszel kapcsolatos kérdéseket nem tartalmazott. Tartottam attól, hogy egy hosszabb terjedelmű kérdőív jelentősen alacsonyabb kitöltési arányt fog eredményezni. A kanadai kutatástól annyiban tértem el, hogy az orientációvátlók esetében rákérdeztem a váltás okára.

A kutatás során Cherniss tipológiáját vettem alapul, de azt kiegészítettem egy ötödik orientációval, a bűnüldözővel. Ez a típus Walsh (1977) munkájában bukkan fel először, majd az 1990-es években Buckley és Petrunik kutatópáros használja számos kutatásában.

A bűnüldözőt (*enforcer*) a rendőri munka tényleges bűnüldözési része vonzza. Izgalmat érez, ha egy ügyben nyomoz, bizonyítékot gyűjt, kihallgat. Elégedettséggel tölti el a bűnöző elfogása és bíróság elé állítása. Nem szeret az irodában ülni, menekül az unalom elől, és nem az anyagi biztonság vonzotta a rendőrséghez.

Úgy gondoltam, hogy ez az akcióorientált típus a közrendvédelem vagy a bűnügyi bevetési osztályok beosztottjait tudja majd jól lefedni.

A kérdőív mindössze 15 kérdésből állt. Az 1–10. kérdések alapvető szociodemográfiai adatokra (nem, életkor, iskolai végzettség stb.) kérdeztek rá, valamint a szolgálati időre, szolgálati ágra, a jelenlegi beosztásban eltöltött időre. Az engedélyező szerv kérésének megfelelően adatvédelmi okokból a válaszokat előre megadott listából lehetett kiválasztani. A lista elemei úgy lettek meghatározva, hogy semmilyen módon ne tegyék lehetővé a válaszadó azonosítását. Az életkor, szolgálati idő, adott beosztásban eltöltött idő esetében időintervallumok közül lehetett választani (például 1–3 évig, 4–6 évig stb.)

A 11-es kérdésre „Mennyire tartja fontosnak, hogy a jelenleginél magasabb beosztásba kerüljön?” 1-től 10-ig terjedő Likert-skálán lehetett választ adni. A 12-es kérdés arra kérdezett rá, hogy a válaszadó mit tesz azért, hogy elérje ezt a beosztást. A 13-as kérdésben a válaszadónak 5 karrierorientáció leírásából kellett kiválasztania azt, amelyik őt pályája kezdetén jellemezte. A típusok elnevezései nem szerepeltek a vinyetták szövegében.

Az egyes típusok leírásakor Burke és Deszca kutatópáros, valamint Buckley és Petrunik vinyettáit vettem alapul. Burkék vinyettái egyes szám harmadik személyű leírásokat tartalmaznak: „Johnt jobban érdekli munkán kívüli magánélete, mint rendőri karrierje.” „Bob nagyra értékeli a függetlenséget és a szabadságot.” Buckley és Petrunik leírásai egyes szám első személyű megfogalmazások: „Úgy érzem, hogy rendőrtisztként hozzájárulok a kanadai társadalom javításához.” Az utóbbit szerencsésebb megoldásnak tartottam, mert egyrészt a nevek konnotációja nem befolyásolja a kitöltőt, másrészt ebben az esetben nem kellett külön férfi és női neveket megadnom. Az egyes típusok végső megszövegezéséhez mindkét szerzőtől vettem át elemeket. Amennyire lehetett, a leírásokat igyekeztem semlegesen megfogalmazni, valamint törekedtem arra, hogy mindegyik leírás tartalmazzon pozitív és negatív elemeket is. A vinyetták végső szövegét az 1. táblázat tartalmazza.

A 14-es kérdésnél ugyanezekből az orientációkból választhatta ki a válaszadó azt, amelyik őt most jellemzi. A 15. kérdésben pedig az orientációváltóktól kérdeztem meg, hogy szerintük milyen okok állhatnak orientációváltásuk mögött. A válasz szabadszavas volt. Nem volt kötelező kérdés. Érvényesnek tekintettem a kitöltést, ha legalább a rendfokozat és a pályakezdekori, valamint a jelenlegi karrierorientáció meg volt adva.

1. táblázat: Karrierorientáció-vinyetták

Önmagába fektető	Élvezem a rendőri pályafutásomat, de igyekszem biztosítani az egyensúlyt a munkám és a magánéletem között. A legnagyobb örömforrás számomra a munkán kívüli életem: a családom, a barátaim, a hobbi, személyes érdeklődésem. Az anyagi biztonság megteremtése az egyik legfőbb motiváció a munkámban. Töreksem arra, hogy a munkahelyi követelmények ne akadályozzák a személyes életemet. A karrierépítés, az előléptetés nem feltétlenül fontos a számomra.
Szociális aktivista	A karrierben való előrehaladás és a munkahelyi biztonság kevésbé fontos számomra. A fő motivációm az emberek segítése. Úgy érzem, hogy rendőrként hozzájárulhatok a társadalom jobbításához, megváltoztatásához. Számomra a rendőri munka nemcsak a bűnüldözést jelenti, hanem közreműködést a viták, problémák rendezésében, áldozatok segítségével, párbeszédet és megelőzést is.
Karrierista	Érdekel az elismerés és az, hogy a rendőri karrieremben előre tudjak haladni. A presztízs, a tisztelet és az anyagi előrelépés fontosak számomra. Úgy érzem, hogy vezetői szinteken is hathatós hozzájárulást tudnék nyújtani a szervezet működéséhez. Keményen dolgozom azért, hogy feletteseimben, akiknek esetleg beleszólásuk lehet az előmenetelbe, jó benyomást tegyek. Keresem a fejlődési lehetőségeket, képzéseket, tréningeket, a számonkérésekre pedig komolyan készülök, mert úgy gondolom, hogy ezek is segíthetnek engem abban, hogy minél előrébb juthassak.
Mesterember	Fontos számomra, hogy minőségi munkát végezzek – a saját sztem szerint. A kihívást jelentő feladatokat kedvelem jobban, amelyek során új tapasztalatokra tehetek szert és a meglévő szakmai és speciális készségeim fejlesztését teszik lehetővé. Az előléptetés vagy az anyagi siker kevésbé fontos a számomra, ezzel szemben az jobban érdekel, hogy olyan munkákba vonjanak be, amelyek izgalmasak, érdekesek, amelyek által fejlődhetnek.
Bűnüldöző	Leginkább a rendőri munka tényleges bűnüldözési része vonz. Izgalmat érzek, amikor egy ügyben nyomozok, megoldom azt. Számomra a bizonyítékok gyűjtése és a bűncselekmények megoldása jelenti a valódi rendőri munkát. Elégedettséget érzek a bűnözők elfogása vagy a bizonyítás sikeres lefolytatása során. Nem az anyagi biztonság vonzott a rendőri munkához.

Forrás: a szerző szerkesztése

Eljárás

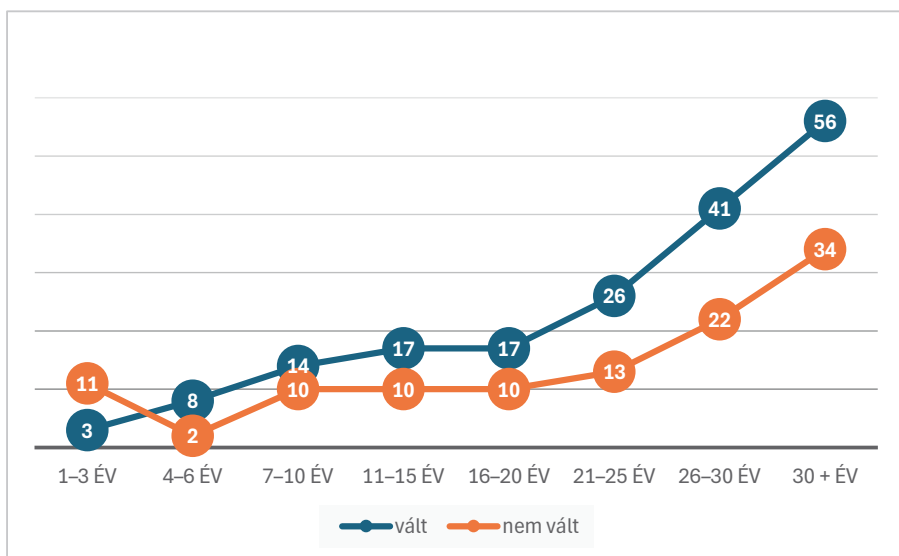
A kérdőív online formában a Budapesti Rendőr-főkapitányság informatikai rendszerén keresztül több mint 6000 rendőrségi e-mail-címre lett kiküldve. A kitöltésére 2025. február 25. és március 29. között volt lehetőség. Ez idő alatt a kérdőív 513 alkalommal lett megnyitva. A kérdőívet megnyitók közül 364-en voltak a hivatásos állomány tagjai (rendfokozatot adtak meg). Közülük 294-en adták meg mind a kezdeti, mind a kitöltéskori karrierorientációt. Ezeket a válaszokat tekintettem érvényesnek. Ez a darabszám a Budapesti Rendőr-főkapitányság hivatásos állományának körülbelül 6,7%-a.

Eredmények

A mintában 62% volt karrierorientáció-váltók aránya. Az orientációváltók, valamint az orientációt nem váltók csoportjait különböző paraméterek mentén írtam fel. Ezekhez kereszttáblákat készítettem, valamint statisztikai próbával ellenőriztem, hogy adott paraméter és az orientációváltás között van-e összefüggés.

Az orientációváltók csoportjában a nők aránya 43%, tehát enyhén felülreprezentáltak (a teljes mintában arányuk 36%). A nem és orientációváltás között azonban nincs statisztikailag igazolható összefüggés. A teljes mintában 60% volt a férfiak aránya, 40% a nőké. A karrierorientációt váltókon belül a férfiak aránya 64% (nő 36%), a nem váltók csoportján belül a férfiak aránya 57%, míg a nőké 43%. A nők tehát kisebb arányban fordulnak elő a karrierorientációt váltók csoportjában, mint a teljes mintában. A nem és karrierorientáció-váltás között azonban nincs statisztikailag igazolható összefüggés (khi-négyzet = 0,515).

A 6. ábra a karrierorientációt váltók és karrierorientációt nem váltók számát mutatja szolgálati évek száma szerinti megoszlásban.



6. ábra: A karrierorientációt váltók és nem váltók megoszlása szolgálati idő szerint
Forrás: a szerző szerkesztése

A szolgálati idő és az orientációváltás között nem állapítható meg egyértelmű, statisztikai próbával alátámasztható összefüggés. Az 1-3 év szolgálati idővel rendelkezők kategóriájában a karrierorientációt nem váltók aránya magasabb, minden más kategóriában, ahol ennél hosszabb időt töltött az egyén a szervezetben, a karrierorientációt váltók vannak többségben (khi-négyzet = 0,103).

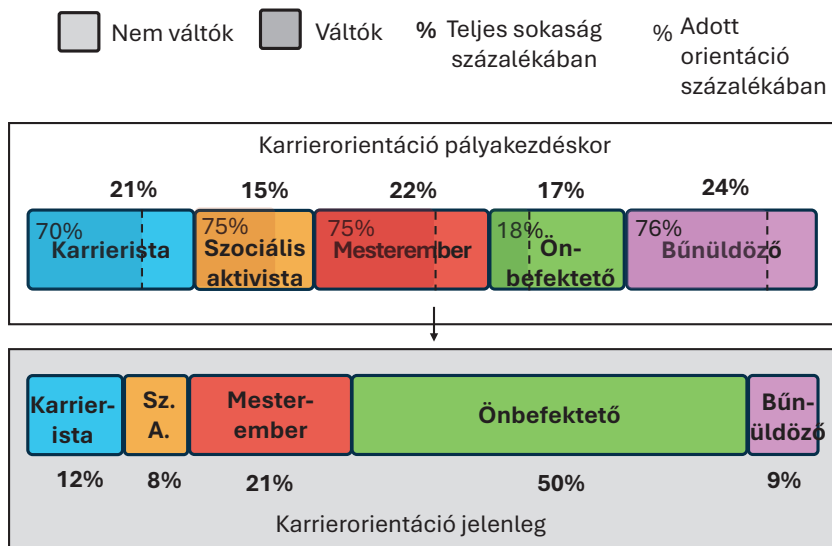
Az életkor és az orientációváltás között szintén nem találtunk statisztikailag igazolható összefüggést (khi-négyzet = 0,113). Életkor tekintetében azt látjuk, hogy a 41-45 éves

korosztály esetében néhány százalékkal magasabb a váltók aránya, mint az a teljes sokaságban való arányuk alapján várható lenne.

A teljes sokaság 71%-a volt valaha házass. Ha viszont a váltók és nem váltók csoportjában vizsgáljuk a házasságok arányát, akkor azt találjuk, hogy a nem váltóknak csak 36%-a volt házass, míg a váltók csoportjának 76%-a volt házass. A váltók csoportjában tehát magasabb azok aránya, akik valaha házassok voltak, vagy jelenleg is házassok. A házasság, úgy tűnik, olyan intézmény, amely az orientációváltás irányába mozdítja az egyént. A házasság és az orientációváltás között statisztikailag igazolható volt az összefüggés (khi-négyzet = 0,025).

A rendfokozat és a karrierorientáció-váltás közötti összefüggést vizsgálva azt látjuk, hogy a tiszthelyettesi rendfokozatokban a váltók aránya 67%, a zászlós rendfokozatokban 61%, a tiszti fokozatokban 58%. Eddig tehát azt látjuk, hogy a magasabb rendfokozat alacsonyabb orientációváltáshoz kapcsolódik. Ugyanakkor a főtisztok esetében ismét növekszik a váltók aránya, és 63%-ot ér el. A két változó között nem volt igazolható a statisztikai összefüggés (khi-négyzet = 0,702).

Az iskolai végzettség és a karrierváltás között sem volt statisztikailag igazolható az összefüggés (khi-négyzet = 0,547). Figyelemre méltó azonban, hogy az érettségivel rendelkezők 65%-a váltott orientációt, míg az egyetemi végzettséggel rendelkezőknek csupán 56%-a. Végül megvizsgáltuk, hogy a szolgálati hely szervezeti szintje és az orientációváltás között milyen összefüggés volt: a statisztika ezt sem igazolta (khi-négyzet = 0,249). A helyi szintű szervnél dolgozók 66%-a volt orientációváltó, míg a területi szervnél dolgozóknak csak 57%-a. A pályakezdéskori és a jelenlegi karrierorientációkat a 7. ábra mutatja.



7. ábra: A hazai minta karrierorientáció-váltásának megoszlása,
Budapesti Rendőr-főkapitányság, 2025, 294 fő

Forrás: a szerző szerkesztése

A hazai mintában a karrieristák száma közel felére csökkent (21%-ról 12%-ra). A szociális aktivisták száma a kezdeti 15%-ról 8%-ra esik le. A mesteremberek aránya minimálisan, 22%-ról, 21%-ra csökken. Jelentősen nő (majdnem háromszorosára), 17%-ról 51%-ra az önmagába fektető orientációval rendelkezők aránya. Végül a bűnüldözők esetében is jelentős csökkenést regisztrálhattunk (24%-ról 9%-ra).

Míg a kanadai felmérés publikációjából az egyes orientációtípusok közötti makroáramlatokat tudtuk megismerni, a hazai felmérés esetében lehetőségünk nyílt a mikroáramlatok feltérképezésére is: konkrétan számszerűsíthettük, hogy az egyes kiindulási orientációkból milyen orientációk irányába történtek váltások. Ezeket a mikroáramlatokat mutatja be a 2. táblázat.

2. táblázat: *Karrierorientáció-váltások mikroáramlatai*

			A	B	C	D	E	F
			(fő/%)	karrierista	szociális aktivista	mesterember	önmagába fektető	bűnüldöző
1	karrierorientáció pályakezdéskor	karrierista	63 (21%)	30,2%	1,6%	14,3%	50,8%	3,2%
2		szociális aktivista	44 (15%)	6,8%	25,0%	18,2%	45,5%	4,5%
3		mesterember	65 (22%)	10,8%	6,2%	36,9%	40,0%	6,2%
4		önmagába fektető	50 (17%)	6,0%	2,0%	8,0%	82,0%	2,0%
5		bűnüldöző	72 (24%)	5,6%	9,7%	22,2%	38,9%	23,6%
6				36 (12,2%)	24 (8,2%)	61 (20,7%)	147 (50%)	26 (8,8%)
			karrierorientáció jelenleg (fő/%)					

Forrás: a szerző szerkesztése

A szürke háttérű 'A' oszlop azt mutatja, hogy pályakezdéskor hányan tartoztak az egyes orientációkba. Az „1”-es sorban azt olvashatjuk, hogy a pályakezdéskor karrierista orientációval rendelkezők (63 fő, a teljes sokaság 21%-a) a szervezetben eltöltött éveik során milyen más orientációk irányába váltottak. 30,2%-uk maradt karrierista, 1,6%-uk váltott szociális aktivista orientációba, 14,3%-uk mesterember lett, 50,8%-uk önmagába fektető, és 3,2%-uk pedig bűnüldöző lett. A karrieristák 69,8%-a változtatta meg tehát az orientációját.

A „2”-es sor a szociális aktivisták váltásait mutatja. 25%-uk tartotta meg eredeti orientációját, 75%-uk pedig más orientációk irányába váltott. 45,5%-uk lett önmagába fektető.

A táblázatban a zölddel jelölt cellák az orientációt nem váltók arányát mutatják. Ezek alapján a legstabilabb orientációnak az önmagába fektető bizonyul, akik 82%-a maradt ilyen orientációjú. Stabilitásban ezt követi a mesteremberek csoportja, akik közel 37%-a

nem váltott. A karrieristák 69,8%-a váltott, a szociális aktivisták 75%-a, a bűnüldözők 76,4%-a.

A 2. táblázat megmutatja, hogy az adott orientációt elhagyók milyen más orientációk irányába váltottak. A pályakezdekő karrieristák 14,8%-a váltott mesterember irányba, a szociális aktivisták 18,2%-a, míg a bűnüldözők 22,2%-a.

Megvitatás

A hazai minta eredményeinek értelmezéséhez segítségül hívom a kanadai felmérés adatait. Az összehasonlítás során fontos szem előtt tartani, hogy a két felmérés között számottevő különbségek is vannak: a kanadai minta egy rendkívül fiatal, rövid szolgálati idővel rendelkező állomány, míg a magyar válaszadók jelentősen idősebbek, és hosszabb szolgálati idővel rendelkeznek.

A kanadai mintában 50% volt a karrierorientáció-váltók aránya. A magyar mintában ez valamivel magasabb, 62%.

A kanadai eredmények azt mutatták, hogy az orientációt váltók idősebbek, hosszabb szolgálati idővel és magasabb rendfokozattal rendelkeznek, valamint iskolázottabbak, mint karrierorientációt nem váltó társaik. A hazai mintában statisztikailag is igazolható összefüggést az orientációváltással kizárólag a „volt-e valaha házasság” kategória esetében találtunk. A házasság intézménye az eredmények alapján az orientációváltás irányába mozgathatja el az egyént.

A magyar minta esetében érdemes megjegyezni, hogy míg 2025 elején a magyar rendőrség esetében a legnépesebb életkori csoport a 46–50 éves korosztály volt, addig a válaszadók között *legtöbbször az 50–55 éves korcsoportból kerültek ki*. A minta tehát életkor tekintetében az egyébként is előregedő rendőrségi állománynál is idősebb volt. Ez is az egyik oka lehet annak, hogy az orientációváltók aránya magasabb, mint a kanadai minta esetében.

Ha a rendőrségen eltöltött szolgálati évek szerint vizsgáljuk a váltók és a nem váltók számát, fontos szem előtt tartanunk, hogy a rövidebb szolgálati idővel rendelkező alcsoportokba viszonylag kevés személy tartozott (1–3 év 14 fő, 4–6 év 10 fő). Ezért azokat a megállapításokat, amelyek ezeket a csoportokat is érintik fenntartással érdemes kezelni, és nem szabad szélesebb körben érvényes tendenciákat levonni belőle. A mintában azt találjuk, hogy az 1–3 éve a rendőrségen szolgálók között az orientációt nem váltók száma jelentősen magasabb, mint az ennél hosszabb ideje szolgálatot teljesítők körében. Ennyi idő tehát a legtöbb esetben nem elegendő, hogy orientációváltást idézzon elő. A váltók száma 4 vagy több évet a rendőrségen szolgálók körében már magasabb volt, mint a nem váltóké.

A hazai mintában megfigyelhető orientációváltások főbb irányai

A hazai mintában a karrieristák száma közel felére csökkent (21%-ról 12%-ra). Ez a változás egybevág a kanadai felmérés eredményeivel. Ennek az orientációnak a csökkenése

mögött elsősorban a szervezeti felépítésben rejlő okokat feltételezhetünk: a magasabb beosztásokba, szervezeti szintekre csak az alatta lévő szint töredéke képes eljutni.

A szociális aktivisták száma is csökken, a kezdeti 15%-ról 8%-ra esik le. A kanadai mintával összehasonlítva ez a csökkenés jóval szerényebb. Ott 4%-ra zuhan az orientációba tartozók száma. Magas arányuk a hazai mintában jelentheti azt, hogy a rendszernek viszonylag sok kritikusa van.

A szervezetnek a mesterember irányába érdemes terelnie a dolgozóit. Rájuk van igazán szüksége. Ők azok, akik a munkához való attitűdjükből következően a szervezet hajtóerejét adhatják. Míg a kanadai mintában az ő számuk 80%-kal nő, így a csoport mérete a teljes minta 50%-ára duzzad fel, ami hozzájárul a szervezeti hatékonysághoz. Ezzel szemben a magyar mintában számuk enyhén csökken és csak a teljes lekérdezéskori minta 21%-át tesz ki. Ők a szervezet húzóágazata, ők azok, akik szakértelmükkel, szaktudásukkal működtetik a szervezetet. Ez az a típus, aki „inaséveiben”, szakmai pályája elején teljesen a munkájának él. Munka és magánélet között egyértelműen a munkát választja. Egy-egy befejezetlen ügy nem hagyja nyugodni. Továbbképzésekre jár, önként vállal túlórákat és fáradtságosan dolgozik saját képességei fejlesztésén. Az ő elvesztésükkel a szervezet a leghatékonyabb dolgozóitól esik el.

A mesteremberek csoportjának stagnálása egy másik – a szervezeti hatékonyságot nem erősítő – folyamattal kapcsolódik össze. A kanadai mintában az önmagába fektetők száma enyhén nőtt. A magyar mintában azt látjuk, hogy számuk a pályakezdéskori állapot háromszorosára nőtt, és a teljes minta 50%-át tette ki. Ez nem feltétlenül jó a szervezetnek. Ők azok, akik úgynevezett nem munka irányú orientációval rendelkeznek. Bár munkájukat szakértelemmel és magas fokon végezhetik, de nem tesznek bele többletenergiát vagy erőfeszítést a rendszerbe. Nekik a munka kizárólag pénzkereset.

A bűnüldöző orientációval rendelkezők számának csökkenését szintén a szervezet elöregedő korösszetétele magyarázhatja. Az életkor előrehaladtával az akciókeresés, az izgalom, adrenalin egyre kevésbé fontos az egyén számára.

A rendszer számára hasznos váltás minden olyan váltás, amely a mesteremberek irányába történik. Ebből a szempontból jó, hogy a karrieristák (14,3%) és a bűnüldözők (22,2%) is fordulnak ebbe az irányba. A szociális aktivisták 18,2%-át volt képes ez az orientáció vonzani. A mikroáramlatok közül a legérdekesebb talán a bűnüldözőből lett szociális aktivista (9,7%), aki kiábrándul a bűnözők elfogásából, és a rendszerkritika és a társadalmi küldetés hangsúlyozása felé fordul.

Az orientációváltás okai

Kérdőívem egyik nívuma az volt, hogy az utolsó kérdésben a kitöltő megmagyarázhatta, hogy szerinte az orientációváltás miért, esetleg mikor következett be. A 294 kitöltő közül 182-en tartoztak az orientációváltók csoportjába. Közülük 134-en adtak szabadszavas választ. A válaszok maximális hossza 2500 karakter lehetett. A válaszok között volt néhány szavas, de volt, aki mind a 2500 karaktert kihasználta. A válaszok összesen közel 50 000 karakter hosszúságú szöveget alkottak. Ennek a korpusznak az elemzése

szétfeszítené a jelen tanulmány formai kereteit, így a váltást előidéző motívumok bemutatása egy következő tanulmány része lesz majd.

A kutatás korlátai

Természetesen fontos megemlíteni néhány tényezőt, amelyek a kutatás eredményeinek limitációjára vonatkoznak. Az online kérdőívek esetében 10% vagy efelett lévő visszaküldési arányt tekintenek a társadalomkutatók elfogadhatónak. Az én kutatásom ezt az arányt nem érte el, ezért az eredmények a teljes vizsgálati populációra (Budapesti Rendőr-főkapitányság hivatásos állomány) nézve nem tekinthetők érvényesnek, inkább közelítő jellegűek. Számos statisztikai próba esetében az alcsoportok alacsony elemszáma nehezítette az összefüggések igazolását. A magyar minta eredményeinek értelmezésekor többször orientációs pontként használok a kanadai mintában mért orientációváltásokat. A két minta között időben 40 év különbség van. A kanadai minta átlagéletkora jelentősen alacsonyabb, mint a magyar mintában mért életkor. Átlagos szolgálati idő tekintetében is a magyar válaszadók rendelkeztek hosszabb szolgálati idővel. Végül meg kell említeni, hogy a kanadai felmérés során Cherniss négyes tipológiáját használták, amelyet én célszerűnek gondoltam kiegészíteni az akcióorientált „bűnüldöző” típusával.

Összefoglaló

A hazai karrierorientáció-kutatás eredményei lényegesen eltérnek a nemzetközi példában tapasztaltaktól. Míg ott az orientációváltások elsősorban a mesterember irányába történnek, akik nagymértékben hozzájárulnak a szervezeti munkavégzés hatékonyságához, addig a hazai felmérés úgy találta, hogy a váltások leginkább az önmagába fektető orientációtípus felé történnek, ami által a rendszer hatékonysága csökkenhet. A két eredmény közötti alapvető eltérés egyik oka mindenképpen a hazai rendőri szerv korosodó állományával, a hosszú szolgálati idővel függ össze. A kutatás az orientációváltás mikroáramlatainak megismerését is lehetővé tette. A válaszadók szabadszavas válaszai megvilágították, hogy az orientációváltás mögött milyen sokféle motívumot találunk. Az egyéni élethelyzet megváltozása, az öregedés mellett említették a korábbi kedvezmények elvételét, a társadalmi megbecsültség csökkenését és a munka jellegének megváltozását is.

Felhasznált irodalom

- BAILYN, Lotte (1978): Accommodation of Work to Family. In RAPOPORT, Rhona – RAPOPORT, Robert N. (szerk.): *Working Couples*. London: Routledge & Kegan Paul, 159–174.
- BUCKLEY, Leslie B. – PETRUNIK, Michael G. (1995): Sociodemographic Factors: Reference Groups and the Career Orientations, Career Aspirations and Career Satisfaction of Canadian Police Officers. *American Journal of Police*, 14(2), 107–148. Online: <https://doi.org/10.1108/07358549510102785>

- BURKE, Ronald J. (1986): Career Orientation and Burnout among Police Officers. *Journal of Health and Human Resources Administration*, 9(1), 56–77. Online: www.jstor.org/stable/25780260?seq=1
- BURKE, Ronald J. (1988): Career Orientations, Satisfaction and Health Among Police Officers: Some Consequences of Person-Job Misfit. *Psychological Reports*, 62(2), 639–649. Online: <https://doi.org/10.2466/pr0.1988.62.2.639>
- BURKE, Ronald J. – DESZCA, Eugene – SHEARER, Jon (1984): Career Orientation and Burnout in Police Officers. *Canadian Journal of Administrative Sciences*, 1(1), 179–194. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1936-4490.1984.tb00729.x>
- BURKE, Ronald J. – DESZCA, GENE (1987): Changes in Career Orientations in Police Officers: An Exploratory Study. *Psychological Reports*, 61(2), 515–526. Online: <https://doi.org/10.2466/pr0.1987.61.2.515>
- BURKE, Ronald J. – KIRCHMEYER, C. (1990): Initial Career Orientations, Stress and Burnout in Police-workers. *Canadian Police College Journal*, 14(1), 28–36.
- CHERNISS, Cary (1980): *Staff Burnout. Job Stress in the Human Services*. London: SAGE Publications.
- DELONG, Thomas J. (1982): Re-Examining the Career Anchor Model. *Personnel*, 59(3), 50–61.
- DERR, Clyde B. (1986): *Managing the New Careerist*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- FELDMAN, Daniel C. – BOLINO, Mark C. (1996): Careers within Careers: Reconceptualizing the Nature of Career Anchors and Their Consequences. *Human Resource Management Review*, 6(2), 89–112. Online: [https://doi.org/10.1016/S1053-4822\(96\)90014-5](https://doi.org/10.1016/S1053-4822(96)90014-5)
- SCHEIN, Edgar Henry (1975): How Career Anchors Hold Executives to their Career Paths. *Personnel*, 52(3), 11–24.
- SCHEIN, Edgar Henry (1978): *Career Dynamics: Matching Individual and Organizational Needs*. Boston: Addison-Wesley Publishing Company.
- SCHEIN, Edgar Henry (1990): *Career Anchors. Discovering Your Real Values*. San Diego: Pfeiffer.
- WALSH, Jack L. (1977): Career Styles and Police Behavior. In BAYLEY, David H. (szerk.): *Police and Society*. Beverly Hills: SAGE, 149–175.

Current and Future Challenges of Terrorism

Krunoslav ANTOLIŠ,¹  Dániel RÉMAI² 

Counterterrorism is a dynamic field focused on adapting to the evolving nature of terrorism and developing effective strategies to prevent and address these threats. As terrorism becomes more decentralised, utilising technologies like social media, cyber tools and lone-wolf attacks, it becomes increasingly difficult to track and combat. To counter this, strategies involve intelligence gathering, military operations, law enforcement coordination, and efforts to counter radicalisation, with new technologies such as surveillance and data analysis playing a significant role.

Current challenges include the rise of online extremism, difficulties in distinguishing between legitimate political actions and terrorism, and the instability in fragile or failed states. Looking ahead, the future of terrorism may see emerging threats such as cyberterrorism, the use of artificial intelligence in attacks, and the exploitation of global crises like pandemics or economic collapses by terrorist groups.

Ethical and legal concerns also complicate counterterrorism efforts, raising questions about privacy, potential discrimination, and the legality of actions like surveillance and drone strikes. Furthermore, terrorism increasingly intersects with global challenges such as climate change and migration, making it harder to address.

A successful counterterrorism approach requires a comprehensive strategy that blends military, law enforcement, diplomatic and ideological efforts, along with strong international cooperation. Ultimately, counterterrorism must remain flexible in the face of evolving threats while balancing security concerns with respect for human rights.

Aim: This paper aims to examine the evolving nature of contemporary terrorism and to assess how counterterrorism strategies must adapt to increasingly decentralised, technology-enabled threat environments. It seeks

¹ Full Professor, PhD, University of Applied Sciences in Criminal Investigation and Public Security, Police Academy “First Croatian Police Officer”, Ministry of Internal Affairs, Republic of Croatia

² Assistant Lecturer, Ludovika University of Public Service, Law Enforcement Faculty, Counter Terrorism Department, e-mail: remai.daniel@uni-nke.hu

to identify key operational, technological, legal, and ethical challenges shaping current and future counterterrorism efforts.

Methodology: The analysis is based on a conceptual and strategic review of current counterterrorism practices and emerging threat trends. It integrates perspectives from security studies, law enforcement practice, technological development (e.g. surveillance systems, data analytics, artificial intelligence), and international governance frameworks. The approach is analytical and forward-looking, focusing on pattern identification rather than case-specific empirical analysis.

Value: The study highlights the structural transformation of terrorism – marked by decentralisation, online radicalisation, lone-actor dynamics and the growing relevance of cyber capabilities – and maps these changes onto existing counterterrorism architectures. It underscores critical tensions between security and civil liberties, particularly in relation to surveillance, data use, targeted operations and the legal classification of violent acts. By addressing emerging risks such as cyberterrorism, AI-assisted attacks, and the exploitation of systemic crises (e.g. pandemics, economic instability, fragile state environments), the paper contributes to a more integrated understanding of future threat trajectories. It also emphasises the increasing interconnection between terrorism and broader global stressors, including migration pressures and climate-related instability.

Conclusion: Effective counterterrorism requires a comprehensive and adaptive framework that integrates military capabilities, law enforcement coordination, intelligence sharing, diplomatic engagement and counter-radicalisation efforts. Long-term success depends on strong international cooperation and institutional flexibility in responding to technological and geopolitical shifts. At the same time, sustainable counterterrorism policy must carefully balance operational effectiveness with adherence to legal standards and the protection of fundamental rights.

Keywords: counterterrorism, radicalisation, technology, international cooperation, human rights

Introduction

The landscape of terrorism is continually evolving, presenting a range of new challenges and complexities for counterterrorism efforts. As terrorism adapts to global changes, counterterrorism strategies must be flexible, multifaceted and forward-looking. Here, we explore the evolving nature of terrorism, current challenges, future risks, and the comprehensive approaches needed to address these issues.

Terrorist organisations have increasingly leveraged modern technology to plan, execute and expand their activities. The internet, social media, and encrypted communication platforms have become essential tools for recruitment, propaganda and

coordination, significantly complicating counterterrorism efforts (WEIMANN 2015). These technologies offer both anonymity and global reach, allowing terrorist groups to operate with greater stealth and efficiency.

One of the most concerning developments is cyberterrorism, where terrorists exploit digital infrastructure to disrupt economies, attack critical infrastructure and spread fear. Cyberattacks against government and private sector systems, as well as the spreading of misinformation to manipulate public perception, are becoming more frequent (LEWIS 2022). These new forms of digital warfare add another layer of complexity to traditional counterterrorism measures, demanding both technical expertise and international cooperation to combat effectively.

Moreover, terrorist organisations are no longer relying solely on large, centralised networks. The rise of lone-wolf attacks, where individuals inspired by extremist ideologies act independently or in small groups, has introduced a new dimension of unpredictability (SPAATJ 2012). These attacks are difficult to detect and prevent because they often occur without prior warning or direct coordination with a formal terrorist group. Radicalisation plays a significant role in this shift. With the help of online platforms, terrorist organisations are targeting vulnerable individuals, particularly through social media and encrypted platforms, to incite violent actions (NEUMANN 2016).

Terrorism in the modern era has become more decentralised, tech-driven and unpredictable. The use of the internet, encrypted communication and cyberattacks, combined with the rise of lone-wolf terrorism, presents significant challenges to counterterrorism efforts (CRONIN 2021). These trends require an integrated approach that combines traditional intelligence and law enforcement strategies with advanced technological tools and international collaboration.

The problem of definitions – Common background

The definition of terrorism has always been one of the most contentious aspects in both scholarly and practical terms. As noted in the works of Schmid, terrorism is not simply one-dimensional; it is inherently political, shaped by legal considerations and influenced by societal viewpoints. This multifaceted nature of the phenomenon makes it difficult to pinpoint a universally accepted definition. Various attempts at defining terrorism often reflect the political, social and historical contexts in which they are created. For instance, the political dynamics of a given state or international body frequently lead to definitions that suit specific geopolitical objectives or security concerns (SCHMID 2004).

Moreover, as pointed out by scholars like Alexander Schmid and Bruce Hoffman, the fluidity and ideological baggage associated with defining terrorism are compounded by the evolving nature of its tactics and motivations. While there are some common elements – violence or the threat of violence intended to instil fear – the manifestations of terrorism can differ dramatically across time and space. The definition of terrorism remains in constant flux due to its complexity and the various interests that drive it. For instance, while some define terrorism based on the scale and intensity of violence (e.g. attacks on civilians), others may focus on the intentions behind the violence or the

status of the actors involved, such as non-state actors versus state-sponsored terrorism (HOFFMAN 2006).

For an in-depth analysis, references such as the works by Silke (2008) on terrorism research after 9/11, and the typologies proposed by Marie-Helen Maras in *Terrorism* (2016) provide valuable insights into the evolving frameworks of terrorist activities and their impact on policy formation.

Counterterrorism strategies and tools

Counterterrorism strategies require a multifaceted and coordinated approach that integrates intelligence gathering, international cooperation, military and police actions, legal frameworks and judicial processes. These efforts must be dynamic, adaptable and sensitive to the evolving nature of terrorist threats while ensuring the protection of civil liberties (BYMAN 2015).

This is how these components interact and enhance one another in the broader counterterrorism landscape.

Intelligence gathering and sharing

Intelligence is the cornerstone of effective counterterrorism. Comprehensive intelligence operations allow agencies to detect, monitor and preempt terrorist activities. This includes surveillance, human intelligence (HUMINT), signals intelligence (SIGINT) and cyber intelligence (CYBINT) (HULNICK 2004). The timely sharing of intelligence across borders and agencies is essential for identifying emerging threats, especially given that terrorism is often a transnational issue.

Using AI and machine learning to process massive amounts of data, helping to identify terrorist activity (BRYNJOLFSSON–MCAFEE 2016).

Governments, military and intelligence agencies must ensure seamless sharing of intelligence, leveraging platforms like the EU's Secure Information Exchange or the Five Eyes alliance (U.S., U.K., Canada, Australia and New Zealand) (ALDRICH 2009).

Tools like Interpol's secure global police network help synchronise real-time intelligence across borders (Interpol 2020).

International cooperation

Terrorism is no longer confined to local or national borders, making international cooperation indispensable. Transnational threats like ISIS, Al-Qaeda, and regional terror groups exploit weak state structures and cross-border connections, necessitating joint operations and information-sharing between countries (GUNARATNA 2016).

- Global initiatives such as the United Nations Counter-Terrorism Implementation Task Force (CTITF) and the GCTF (Global Counterterrorism

Forum) foster collaboration between member states to create common standards and strategies for combating terrorism (United Nations 2011).

- Countries often form multinational task forces to undertake joint operations. This could involve coordinated military operations in one country to disrupt terrorist networks operating in others (BYMAN 2015).
- Countries enter into extradition agreements and harmonise anti-terrorism legislation to facilitate the arrest and prosecution of suspected terrorists internationally (ROACH 2011).

Military and police actions

Counterterrorism operations typically involve both military force and domestic policing. Military action is often necessary when terrorist organisations control territory, while law enforcement agencies are crucial for disrupting cells, apprehending suspects, and preventing attacks at the community level (HOFFMAN 2006).

- Military and elite law enforcement units (e.g. U.S. Navy SEALs, British SAS, FBI's Hostage Rescue Team) conduct high-risk operations against terrorist leaders or cells. These units are specially trained in counterterrorism tactics, including hostage rescue, hostage negotiation and urban warfare.
- Used for targeting high-value individuals (e.g. drone strikes against terrorist leaders) and disrupting terrorist training camps or infrastructure, particularly in ungoverned spaces (ZENKO 2015).
- Police efforts to build trust within communities to prevent radicalisation are essential. This includes intelligence gathering at the local level and counter-radicalisation programs aimed at disengaging individuals from extremist ideologies (KUNDNANI 2014).

Legal and judicial approaches

The legal framework surrounding counterterrorism must strike a delicate balance between ensuring national security and safeguarding individual rights. Effective counterterrorism legislation enables the prosecution of terrorists while respecting due process and civil liberties (ROACH 2011). It is essential for legal systems to remain flexible and adapt to emerging tactics and threats.

- Laws must define terrorism clearly and allow for the detention, prosecution and sentencing of individuals involved in terrorist acts. These laws should be periodically updated to address emerging trends, like cyberterrorism or the use of drones in attacks (SCHEININ 2016).
- Instruments like the International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings and the UN Security Council Resolutions (e.g. Resolution 1373) lay the foundation for cooperation among states in combating terrorism (United Nations 2011).

- Countries must ensure that suspects are fairly tried in courts, using the evidence gathered while also respecting international human rights standards. Special terrorism courts can be used in certain cases to handle complex, high-profile cases (ROACH 2011).

Coordination between agencies

The coordination between military, intelligence and law enforcement agencies remains crucial in tackling terrorism effectively. A fragmented approach, with insufficient sharing of data and resources, can lead to missed opportunities or even security lapses (FREY 2004).

- National counterterrorism centres (e.g. the U.S. National Counterterrorism Center) coordinate information and resources between various agencies (FBI, CIA, NSA, Homeland Security) to develop a unified operational response to threats (BYMAN 2015).
- Military, police and intelligence agencies should engage in regular joint exercises to practice coordinated responses to terrorist attacks, strengthening communication and operational efficiency (HULNICK 2004).
- In the modern era, the private sector, including tech companies and banks, must work closely with governments to combat financing of terrorism, prevent the use of social media for recruitment, and disrupt cyberterrorism (BIERSTEKER-ECKERT 2008).

Challenges in counterterrorism

The drive to prevent terrorism must not come at the cost of infringing on basic freedoms. Policies such as mass surveillance or indefinite detention without trial can alienate communities and foster resentment (KUNDNANI 2014).

- The nature of terrorism is evolving with new technologies (e.g. cyberattacks, drones), and so counterterrorism efforts must continuously adapt (CRONIN 2021).
- A key element of long-term counterterrorism strategy is preventing individuals from becoming radicalised in the first place. This involves improving community relations, addressing grievances, and offering alternative pathways for those at risk (NEUMANN 2016).

A comprehensive counterterrorism strategy is not a static process but a dynamic system that blends military, legal and intelligence operations with international cooperation. Intelligence-sharing, legal frameworks, community engagement, and careful consideration of human rights form the backbone of these efforts (BYMAN 2015). The ongoing challenge lies in adapting to the constantly evolving nature of terrorism while ensuring a balanced

approach that safeguards both security and civil freedoms. Effective counterterrorism requires global cooperation, local action, and continuous adaptation to emerging threats.

Terrorism as part of hybrid threats

Terrorism is increasingly being understood as a key component of broader hybrid threats. Hybrid threats are complex and multidimensional, often combining conventional military tactics, non-state actors, cyberattacks, and other forms of subversive activity to destabilise states or societies (LAQUEUR 1996). These hybrid threats have blurred the lines between state and non-state actors and have increasingly involved not only direct military engagement but also information warfare, cyberattacks and financial warfare.

A significant aspect of these hybrid threats is the role of non-state actors, such as terrorist organisations, in using unconventional tactics that are combined with more traditional military strategies. For example, the rise of ISIS was not only a military insurgency but also a global ideological movement that utilised social media and cyber capabilities for recruitment and to spread its propaganda (STERN-BERGER 2015). This makes terrorism a part of a wider strategy of destabilisation, in which traditional counterterrorism approaches may be insufficient.

In response, counterterrorism strategies must adapt to these hybrid threats, incorporating military, intelligence, diplomatic and cyber capacities in a coordinated effort. This hybridised approach is essential for countering the increasingly complex nature of modern terrorism.

Challenges in the current landscape

In the current counterterrorism landscape, the challenges are increasingly complex and multifaceted, shaped by globalisation, technological advances, and shifting dynamics in terrorism itself. These factors intertwine, creating an environment where combating terrorism requires a broad, nuanced approach.

Globalisation of terrorism

The rise of global terrorism networks has made it significantly harder to contain extremist groups. Organisations like ISIS and Al-Qaeda have demonstrated the ability to operate across borders, leveraging global networks to recruit, fund and execute attacks (GUNARATNA 2016). Their decentralised structures, where leadership and operational cells are often dispersed across multiple regions, make it difficult for any single nation to effectively combat them. Moreover, the ideological appeal of these groups transcends geographical boundaries, creating a persistent and adaptable threat (CRONIN 2021).

Effective counterterrorism requires seamless international cooperation in intelligence-sharing, military operations, and legal frameworks. Countries must work

together to disrupt these networks before they can cause significant harm, which can be complicated by political and diplomatic differences (BYMAN 2015).

The role of the internet

The internet has become both a weapon and a platform for terrorist groups. Terrorists can now use online spaces to spread radical ideologies, recruit followers, raise funds and plan attacks (WEIMANN 2015). Social media platforms, encrypted messaging services, and even the dark web provide terrorists with tools to operate with relative anonymity, making it difficult for authorities to track their activities. Governments and tech companies face immense pressure to balance freedom of speech with national security. Effective countermeasures must include technological tools to detect online radicalisation, monitor extremist content, and disable recruitment networks. However, this can raise concerns around privacy and censorship (NEUMANN 2016).

The changing face of terrorism

While groups like ISIS have lost much of their territorial control, their ideological influence continues to inspire a range of extremist movements, including those with domestic or localised focuses (HOFFMAN 2006). The decentralised nature of modern terrorism means that even if one group is weakened, others may emerge or be inspired by the same radical ideology, continuing the cycle of violence. The persistence of extremist ideologies poses a long-term threat that is not easily defeated by military or policing efforts alone. In many cases, individuals radicalise to violence independently or through small, loosely affiliated cells that are harder to track than traditional terrorist organisations (SPAATJ 2012).

Hybrid threats

Terrorism is increasingly intertwined with other forms of criminal activity, such as organised crime, human trafficking and drug smuggling (MAKARENKO 2004). While the term “hybrid threats” effectively captures the complexity of this phenomenon, it is important to clarify its usage in this context. In security and defence literature, the concept is primarily associated with military and state-centric strategies. Here, however, it refers specifically to the crime–terror nexus: the structural and operational convergence between terrorist organisations and transnational criminal networks, through which illicit activities serve as sources of financing, logistical support and strategic expansion.

By blending terrorist operations with transnational crime, these groups become harder to dismantle, as they operate within entrenched criminal ecosystems and, in many contexts, benefit from permissive conditions such as weak governance and systemic corruption. While corruption is not universally present in every case, it frequently

functions as a structural enabler that facilitates the resilience and adaptability of crime–terror networks.

Combating terrorism requires addressing not just the terrorist organisations themselves but also the broader criminal enterprises that support them. Coordinated action involving multiple sectors – law enforcement, military and border security – is needed to tackle these hybrid threats effectively (BIERSTEKER–ECKERT 2008).

Radicalisation and recruitment

Radicalisation has become a major challenge, particularly as online platforms provide an open avenue for extremist ideologies to reach vulnerable individuals worldwide (NEUMANN 2016). Young people in unstable political environments or marginalised communities are often targeted by extremist groups promising purpose and belonging. Once radicalised, individuals may be recruited to join terrorist organisations or carry out attacks on their own. Effective counter-radicalisation programs are essential to prevent individuals from falling prey to extremist ideologies. This involves not only monitoring online activity but also addressing the root causes of radicalisation, such as social alienation, economic hardship and political instability (KUNDNANI 2014). Successful de-radicalisation requires engaging communities, promoting alternative narratives, and providing support to individuals before they make the leap into violent extremism.

The landscape of terrorism is increasingly global, digital, and intertwined with other criminal activities. As terrorist organisations evolve and adapt, so too must counterterrorism strategies. Governments need to employ multi-dimensional approaches that integrate military, intelligence, law enforcement and community-based efforts (BYMAN 2015). Tackling the root causes of radicalisation, enhancing international cooperation, improving cybersecurity, and dismantling criminal networks are all critical components in mitigating the evolving threat of terrorism in today's interconnected world.

Radicalisation – Vulnerable groups

Radicalisation remains one of the most challenging aspects of modern terrorism. Vulnerable groups, such as youth in conflict zones, marginalised communities, and those affected by social exclusion, are particularly at risk of becoming radicalised. As Laqueur (1996) emphasise, extremist groups exploit these vulnerabilities by offering a sense of purpose, identity, and belonging to those who feel alienated from mainstream society.

In many cases, radicalisation occurs through a combination of personal grievances and exposure to extremist ideologies, which can happen both offline and online. The internet has become an increasingly important tool for recruiters, who use social media platforms to reach individuals across the globe. Once individuals are exposed to these ideologies, the process of radicalisation can quickly escalate, with the promise of community, identity, and a sense of belonging being used as a powerful motivator.

Efforts to prevent radicalisation must address both the individual and the structural factors that contribute to it. This requires a multifaceted approach that includes education, community engagement, and the provision of alternative narratives to counter extremist ideologies.

Social awareness systems

Social awareness systems are essential tools for preemptively combating terrorism, particularly by addressing the root causes of radicalisation. These systems involve monitoring, education, and community engagement to prevent individuals from falling into extremist ideologies. According to Rémai (2020), such systems should not only identify at-risk individuals but also integrate interventions that promote social cohesion and resilience within communities.

One of the core functions of these systems is the use of data analytics and social media monitoring to identify early warning signs of radicalisation. Recent studies have highlighted the growing role of online platforms, where extremist groups use algorithms to target vulnerable individuals and radicalise them (SCHMID 2004). Moreover, social awareness programs, such as community outreach and educational initiatives, help mitigate the appeal of extremist ideologies by offering alternatives and fostering critical thinking.

To be effective, social awareness systems must involve not only government bodies but also local organisations, religious leaders, and educators in creating a unified approach that prevents extremism. Furthermore, addressing underlying social issues such as economic disparity and political marginalisation is crucial to reducing the appeal of terrorist ideologies.

Future challenges in counterterrorism

The future of counterterrorism will be shaped by an evolving landscape of technological advancements, geopolitical instability, environmental challenges and deepening social divides. As terrorist groups continue to adapt and leverage new tools, counterterrorism efforts will need to innovate and address a broad spectrum of emerging threats. In the following, an integrated view of these future challenges is presented.

Technological advancements and dual-use technologies

Artificial Intelligence (AI), Automation and Drones are rapidly becoming both a tool for terrorists and a countermeasure for agencies involved in counterterrorism (LEWIS 2022). While these technologies offer new opportunities for intelligence gathering and operational efficiency, they also present new risks as terrorist groups increasingly exploit them for malicious purposes.

- Terrorist groups may use AI-driven algorithms to enhance their recruitment strategies. By analysing data from social media and online behaviours, AI can identify vulnerable individuals and tailor radicalising content to manipulate them more effectively (BRYNJOLFSSON–MCAFEE 2016).
- Terrorists could use drones for reconnaissance, surveillance and even carrying out attacks, especially in urban environments where targeting is more precise (ZENKO 2015). At the same time, counterterrorism agencies are adopting drones for surveillance, intelligence gathering and airstrikes against high-value targets.
- The potential of AI in cyber warfare is growing, and terrorist groups may begin to employ automated cyber tools to conduct large-scale attacks on critical infrastructure, financial systems, or government networks (LEWIS 2022). As such, cybersecurity becomes a primary concern, with both terrorists and counterterrorism agencies engaging in an arms race of technology.

Challenge: Adapting counterterrorism strategies to emerging tech

Counterterrorism agencies must stay ahead of these technological advances by integrating AI and automation into their own operations, while also enhancing cyber defence capabilities. This will require new laws, regulations and partnerships between governments, tech companies, and international bodies to manage the dual-use nature of these technologies (BRYNJOLFSSON–MCAFEE 2016).

Biological and chemical weapons threat

The potential for terrorist groups to develop or deploy biological, chemical, or radiological weapons represents one of the most terrifying and complex threats in the future counterterrorism landscape (ACKERMAN 2018). These weapons could cause mass casualties, widespread panic and long-term environmental damage, making them a priority for counterterrorism efforts.

- The increasing sophistication of biotechnology, including CRISPR (Clustered Regularly Interspaced Short Palindromic Repeats) and synthetic biology, may give terrorist groups the ability to engineer biological agents for use in attacks. The risks associated with these technologies are exacerbated by the growing difficulty of tracing their origins (TUCKER 2018).
- While less advanced groups may lack the capability for biological attacks, chemical weapons (e.g. sarin gas) and radiological devices (so-called “dirty bombs”) remain within the reach of some extremist organisations (ACKERMAN 2018).

Challenge: Preparedness and response to bio-chemical threats

To address these threats, counterterrorism efforts will require specialised biosecurity and chemical security initiatives, international cooperation in tracking dual-use technologies, and improvements in emergency response and detection systems (TUCKER 2018). Cross-sector collaboration between public health, environmental and law enforcement agencies will be key in mitigating these risks.

Political instability and extremism

Political and social divisions, especially in regions with weak governance or entrenched corruption, remain a fertile ground for the growth of terrorist groups (HOFFMAN 2006). Terrorist organisations often exploit political instability to recruit followers and build support, especially in failed states or areas with deep social grievances.

- As governments struggle to maintain authority in fragmented or collapsing states, terrorist groups can easily fill the void, gaining control of territory and resources. Areas of fragile states like Afghanistan, Syria and parts of Africa, where governance is weak or absent, continue to be breeding grounds for extremism (GUNARATNA 2016).
- Socio-political polarisation, identity conflicts and ethnic/religious tensions can fuel radicalisation and increase the appeal of extremist ideologies (KUNDNANI 2014).

Challenge: Addressing root causes of terrorism

Long-term counterterrorism strategies must address the underlying political, economic and social factors that enable terrorism to thrive. This requires conflict resolution, humanitarian aid, strengthening institutions and promoting inclusive governance (BYMAN 2015). Without addressing the root causes of instability, counterterrorism will remain a reactive rather than a proactive strategy.

Preventing radicalisation

Radicalisation remains one of the most challenging aspects of modern counterterrorism. While terrorist organisations may be weakened militarily, the ideological appeal of their messages continues to spread, often through the internet (NEUMANN 2016). Young, disenfranchised individuals in unstable regions or marginalised communities are especially vulnerable to recruitment by extremist groups.

- The use of social media to spread propaganda and foster ideological polarisation makes it increasingly difficult to counter radicalisation. Algorithms designed to

maximise engagement often push individuals toward extreme content, amplifying radical views (WEIMANN 2015).

- Communities experiencing economic hardship, political oppression, or social alienation are often prime targets for radicalisation (KUNDNANI 2014).

Challenge: Long-term community engagement and de-radicalisation

Counter-radicalisation strategies must focus on community-based initiatives, education, economic development and mental health support to address the factors that drive people to extremism (NEUMANN 2016). Effective de-radicalisation programs will require both domestic and international cooperation, as well as the active involvement of local communities, educators and religious leaders.

Climate change and terrorism

The climate crisis is an emerging and complex driver of conflict, which could exacerbate terrorism in regions already prone to instability (MACH et al. 2019). Climate-induced resource scarcity, displacement and migration may increase competition over resources and contribute to existing grievances, making regions more susceptible to extremist ideologies.

- Droughts, floods and other climate events can devastate agricultural economies, leading to poverty, displacement and competition for limited resources. This, in turn, may create fertile ground for terrorist recruitment, particularly in already unstable regions (MACH et al. 2019).
- Climate change-induced migration may contribute to social tensions and create opportunities for extremist groups to exploit vulnerable displaced populations (MACH et al. 2019).

Challenge: Integrating climate and security strategies

Future counterterrorism strategies must integrate environmental considerations, including adaptation to climate impacts, into security frameworks. Governments will need to address climate-induced migration, promote sustainable development, and prevent the exploitation of climate crises by extremist groups (MACH et al. 2019).

The future of counterterrorism is one of complex, interconnected challenges that span technological, environmental, political and social domains. While advancements in AI, drones and cyber capabilities offer new opportunities for tracking and preventing terrorist activities, they also open new vulnerabilities that terrorists may exploit (LEWIS 2022). At the same time, geopolitical instability, the threat of biological and chemical weapons, and the deepening social and political divisions in certain regions will demand holistic, proactive approaches that go beyond traditional military and law enforcement tactics

(BYMAN 2015). To address these challenges, counterterrorism strategies must evolve to be more comprehensive, adaptive and cooperative. This will require global collaboration, innovation in technology, integrated environmental and security policies, and long-term efforts to address the root causes of extremism and instability (CRONIN 2021). Balancing security with human rights, addressing climate impacts, and using technology responsibly will be critical in shaping an effective and sustainable counterterrorism future.

Foreign terrorist fighters and their relatives (women and children)

The issue of Foreign Terrorist Fighters (FTFs) and their families, particularly women and children, is increasingly significant in the context of modern terrorism. FTFs are individuals who travel abroad to engage in conflicts and participate in terrorist activities. While much attention has been given to the fighters themselves, less attention has been focused on the women and children who accompany them or are left behind when these fighters are captured or killed.

Women's roles within terrorist organisations have evolved in recent years. While traditionally women were seen as passive supporters, many have taken on more active roles, including as recruiters, logisticians, or even combatants. As noted by Silke (2008), the recruitment of women and children is increasingly a part of the broader strategy of terrorist organisations to build support networks and spread extremist ideologies.

The challenge of reintegrating FTFs and their families, particularly women and children, into society is complex. It requires an approach that balances justice with rehabilitation and reintegration. This is further complicated by the legal and social implications of returning these individuals to their home countries, where they may be viewed as a security threat. Programs aimed at reintegration must therefore address not only the security risks but also the social and psychological issues involved.

Ethical, legal concerns, and human rights issues

The intersection of counterterrorism efforts with ethical, legal and human rights concerns is one of the most challenging aspects of modern security policy. As counterterrorism measures become more sophisticated and widespread, they frequently raise significant questions about civil liberties, human rights, international law and the use of force. Finding the balance between securing national safety and upholding individual freedoms remains a critical dilemma for governments and international bodies alike. This is how these issues are interwoven and present challenges for counterterrorism strategies.

Human rights and civil liberties

Counterterrorism measures, such as mass surveillance, detention without trial and targeted killings, often raise concerns about the erosion of fundamental human rights

(SCHEININ 2016). Governments face difficult choices between protecting citizens from terrorist threats and ensuring that their measures do not undermine the very freedoms they aim to protect.

- To detect and prevent terrorist plots, many countries have implemented expansive surveillance systems that monitor communications, internet usage and public spaces. While these systems can enhance security, they also risk infringing on privacy rights (LYON 2015). The question arises: where should the line be drawn between security and personal freedom?
- In some cases, individuals suspected of terrorist activities may be detained without due process, often for extended periods. This can lead to arbitrary detention or violations of the right to a fair trial and presumption of innocence (Amnesty International 2021). Guantanamo Bay has been a highly controversial example of such practices.
- Counterterrorism measures can sometimes lead to the profiling of individuals based on race, religion, or ethnicity, which raises concerns about discrimination and stigmatisation. For instance, certain Muslim communities may disproportionately face suspicion due to their religion or cultural background, fuelling further alienation and resentment (KUNDNANI 2014).

Challenge: Balancing security and human rights

Counterterrorism efforts need to carefully consider human rights protections, ensuring that measures like surveillance or detention do not violate international human rights standards. Governments must develop transparent and accountable systems that protect citizens' rights while allowing for effective security measures (ROACH 2011).

Civil liberties vs. security

The age-old debate between civil liberties and national security intensifies in the realm of counterterrorism. After significant terrorist attacks (e.g. 9/11, the Paris attacks), there is often public pressure to enhance security measures, even at the expense of individual freedoms (BIGO 2008). However, excessively stringent security measures can erode trust between the government and its citizens.

- Laws like the Patriot Act in the U.S. expanded government surveillance capabilities, allowing agencies like the NSA to track phone calls, emails and internet activity of individuals, often without a warrant. This, in turn, raised concerns about privacy rights and the potential for mass data collection on innocent people (ACLU 2020).
- National security laws sometimes grant authorities the power to conduct searches and seizures without probable cause or warrants, an approach that undermines the constitutional protections of citizens, especially in democratic societies (ROACH 2011).

Challenge: Finding the right balance

Counterterrorism policies must be designed in such a way that they enhance security without overstepping the bounds of individual freedom. Oversight and accountability mechanisms, such as independent review boards, judicial oversight and public transparency, are essential to ensure that civil liberties are not sacrificed for the sake of security (SCHEININ 2016).

International law and cooperation

International law plays a critical role in defining the scope of terrorism, establishing frameworks for cooperation between countries, and setting standards for the use of force (BASSIOUNI 2001). However, the global nature of terrorism complicates legal frameworks because countries have different legal systems, definitions of terrorism and approaches to justice.

- Countries with divergent legal traditions (e.g. common law vs. civil law systems) may have different approaches to counterterrorism, which can lead to inconsistencies in how suspects are treated and prosecuted. The extradition of terrorism suspects can become contentious when a country's legal framework does not align with the demands of the requesting state (ROACH 2011).
- International law lacks a single, universally accepted definition of terrorism, which complicates efforts to develop a cohesive global strategy. For example, some groups considered freedom fighters in certain countries may be labelled as terrorists by others, leading to political friction (BASSIOUNI 2001).
- Terrorism often crosses borders, and international cooperation – through organisations like Interpol, the United Nations and bilateral agreements – remains essential. However, this is hindered by issues of sovereignty, conflicting national interests and varying levels of political will (BYMAN 2015).

Challenge: Creating a cohesive global framework

To effectively address terrorism on a global scale, international law must evolve. This includes harmonising definitions of terrorism, creating more effective extradition and mutual legal assistance treaties, and developing international conventions to govern counterterrorism operations and prevent abuses of power (BASSIOUNI 2001).

The use of force in counterterrorism operations

Military force is often used in counterterrorism efforts, particularly in conflict zones or areas where terrorist groups hold territorial control (e.g. Syria, Afghanistan). While force

may be necessary to eliminate terrorist threats, it raises significant ethical and legal issues, especially when civilians are caught in the crossfire (ZENKO 2015).

- In the pursuit of terrorist leaders or groups, counterterrorism operations often lead to collateral damage, including civilian deaths and injuries. Drone strikes, air raids and ground operations can inadvertently kill innocent people, which can fuel resentment and radicalisation among affected populations (CRONIN 2021).
- The targeted killing of terrorist leaders is a controversial practice. While proponents argue that it eliminates imminent threats, critics assert that it circumvents due process and international law, particularly the right to a fair trial (ALSTON 2010).
- In conflict zones, counterterrorism actions can disrupt vital infrastructure, including healthcare, education and humanitarian assistance, exacerbating the suffering of civilians caught in the conflict (Human Rights Watch 2020).

Challenge: Minimising harm while achieving security

The ethical and legal challenge is to use military force in a way that minimises harm to civilians and adheres to international humanitarian law (IHL). This requires improved intelligence, more precise targeting, and post-strike assessments to ensure that operations comply with the principle of distinction (separating combatants from civilians) and proportionality (avoiding excessive use of force) (ALSTON 2010).

Ethical dilemmas in counterterrorism

As counterterrorism strategies evolve, they often raise ethical dilemmas about the extent to which the government can curtail individual freedoms for the sake of security. These dilemmas involve balancing the moral imperative to protect citizens from terrorism with the ethical obligation to respect human rights (IGNATIEFF 2004).

- The use of enhanced interrogation techniques (torture) to extract information from detainees is widely condemned under international law but has been used by some governments in the name of national security. The ticking bomb scenario – where torture is justified as a means to prevent an imminent attack – remains highly controversial and raises moral questions about the limits of state power (SUSSMAN 2005).
- Governments must remain transparent in their counterterrorism operations and be held accountable for abuses of power. Lack of oversight can lead to human rights violations, such as unlawful detentions, disappearances and extrajudicial killings (Amnesty International 2021).

Challenge: Ethical frameworks for counterterrorism

Counterterrorism agencies need to adhere to international human rights standards and ethical frameworks that prioritise non-violent, legal methods of countering terrorism. This requires promoting accountability, ensuring due process, and fostering public trust in the security sector (IGNATIEFF 2004).

The challenge of balancing effective counterterrorism measures with human rights protections is one of the most pressing issues in contemporary security policy. While the threats posed by terrorism are real and urgent, counterterrorism strategies must be implemented in a way that does not undermine the very freedoms they aim to protect (SCHEININ 2016). This requires a constant and nuanced balance between national security and civil liberties, guided by international law and ethical principles.

Governments must navigate these challenges carefully, engaging in transparent and accountable policies, upholding human rights and minimising harm. Collaborative, multilateral frameworks for international cooperation and the use of force are essential for ensuring that counterterrorism efforts do not inadvertently fuel further extremism or undermine global stability (BYMAN 2015).

Counterterrorism in the context of multiple crises

The challenge of counterterrorism becomes even more complex when considered within the broader context of multiple, interconnected global crises. Issues such as refugee crises, economic instability, and the war on drugs create environments that can foster the rise of terrorism, while also compounding the difficulty of effectively addressing it (GUNARATNA 2016). Additionally, terrorism increasingly intersects with other global security threats, including organised crime, drug trafficking and human trafficking. This convergence necessitates a holistic approach to security that addresses the root causes of instability and integrates responses to multiple challenges simultaneously. In the following, an integrated view of how these crises and threats intersect with counterterrorism efforts is presented.

Impact of other global crises on terrorism

Various ongoing crises exacerbate the conditions that enable terrorism to flourish, particularly in regions already vulnerable due to weak governance, political instability, or economic hardship (CRONIN 2021).

- The displacement of millions due to conflict, climate change and persecution often creates uncontrolled environments where terrorism can thrive. Refugee camps and urban areas with high populations of displaced people can become breeding grounds for radicalisation (HAIDER 2014). Terrorist organisations exploit the vulnerabilities of refugees, offering ideological support, recruitment, or logistical assistance to individuals who feel marginalised or abandoned by their host countries.

- Economic hardship, rising unemployment and wealth inequality provide fertile ground for extremism. In countries where economic opportunities are scarce, disillusioned youth may turn to terrorism as a means of empowerment or as an alternative to poverty (PIAZZA 2011). The global economic downturns and austerity measures often exacerbate these vulnerabilities, leading to frustration and anger, which radical groups can exploit.
- In many regions, the drug trade intersects with terrorism. For example, groups like the Colombian FARC or Mexico's drug cartels have been involved in terrorist activities, financing their operations through illicit drug trafficking (MAKARENKO 2004). Areas where law enforcement is weak or corrupt become zones of criminal impunity, where both terrorist and criminal organisations operate freely.

Challenge: Creating stability in fragile contexts

Counterterrorism efforts must be adapted to address these multiple crises in tandem. This requires strategies that integrate humanitarian relief, economic development and good governance with security measures to ensure that terrorist organisations do not exploit vulnerabilities created by other global challenges (GUNARATNA 2016).

Intersection of terrorism with other global threats

Terrorism today no longer exists in isolation; it often intersects with other major threats, including organised crime, drug trafficking and human trafficking (MAKARENKO 2004). These threats operate in parallel, and addressing them in a fragmented way is ineffective. A more comprehensive and multi-dimensional approach is necessary.

- The relationship between terrorist groups and organised crime is becoming more pronounced. Terrorist organisations often engage in illicit activities to fund their operations, including smuggling, extortion and human trafficking (BIERSTEKER-ECKERT 2008). In some cases, groups that started as criminal organisations have transformed into fully-fledged terror groups (e.g. ISIS's involvement in smuggling oil and weapons). In return, criminal networks gain from the protection and resources that terrorism offers, creating a feedback loop of violence and instability.
- The global drug trade provides a significant source of funding for terrorist groups. For instance, in Afghanistan, the Taliban profits from opium production, using the proceeds to fund its insurgency before 2021 (UNODC 2021). Similarly, groups operating in Latin America often work in tandem with drug cartels, using drug trafficking routes to smuggle fighters, weapons and resources.
- Human trafficking, particularly sex trafficking and the exploitation of migrants, intersects with terrorism in a variety of ways. Terrorist groups may engage in

human trafficking to raise funds or recruit fighters (SHELLEY 2014). For instance, some groups use trafficking networks to smuggle women and children for exploitation, creating additional security and humanitarian challenges.

Challenge: Coordinated, multi-sectoral approaches

Tackling the intersection of terrorism with other global threats requires a multi-agency, cross-border approach. This means coordinating counterterrorism measures with law enforcement, border control, humanitarian and development aid, as well as public health initiatives (BIERSTEKER–ECKERT 2008). The focus must not just be on countering terrorism but also on tackling the root causes of organised crime, drug trafficking and human trafficking, which often provide terrorists with the means to operate.

Governance gaps and weak states as enablers of terrorism

Weak governance or failed states are often the backdrop against which terrorism flourishes (HOFFMAN 2006). These states are particularly vulnerable to the convergence of multiple crises, as they lack the capacity to maintain law and order or to respond to humanitarian, economic, or security challenges.

- In countries with weak institutions or corrupt leadership, terrorist groups often fill the power vacuum by providing basic services, controlling territory and enforcing their own laws (GUNARATNA 2016). Somalia, Syria and Afghanistan are examples of how state fragility can provide an environment in which terrorist groups operate with impunity, consolidating control and attracting new recruits.
- Ongoing conflicts create environments where terrorist groups can gain influence. The Syrian civil war, for example, provided fertile ground for groups like ISIS to grow by exploiting chaos and territorial disputes (CRONIN 2021). In these environments, terrorist groups can recruit from displaced populations and create alliances with local criminal or militia groups.

Challenge: Building resilient states

Counterterrorism strategies must include statebuilding and institutional strengthening in fragile states. This involves promoting governance reforms, building security sector capacity, and ensuring rule of law to prevent terrorist groups from exploiting weak states (HOFFMAN 2006). Furthermore, peacebuilding and conflict resolution strategies must be integrated into counterterrorism approaches to address the underlying causes of instability.

Holistic security strategies

Given the convergence of terrorism with other global threats, the future of counterterrorism must focus on holistic security strategies that address not just the terrorist threat but the broader environment in which terrorism thrives (BYMAN 2015).

- Providing support to displaced populations through refugee aid, food security and healthcare can reduce the vulnerabilities that terrorists exploit (HAIDER 2014). Refugee camps, for instance, are often the primary targets for recruitment, and addressing basic needs can mitigate radicalisation risks.
- Tackling economic instability through job creation, education and entrepreneurship can reduce the appeal of terrorism (PIAZZA 2011). Effective economic governance in post-conflict or fragile states can provide an alternative to terrorist ideologies by improving the quality of life for marginalised communities.
- Combating the overlap between terrorism and organised crime requires stronger border security, more effective intelligence sharing and cross-border cooperation (MAKARENKO 2004). Smuggling and trafficking often rely on porous borders, so improving security cooperation between states is essential to disrupt the flow of weapons, drugs and people.

Challenge: Comprehensive and coordinated global responses

Global counterterrorism efforts must be holistic, integrating security with humanitarian, economic and governance interventions (BYMAN 2015). This requires improved cooperation between countries, international organisations, non-governmental organisations and local communities. Effective multilateral approaches and conflict-sensitive strategies are necessary to address the complex interplay of terrorism, organised crime and global crises.

In the context of multiple global crises, counterterrorism must move beyond a purely security-focused approach. Terrorism is not an isolated threat; it is deeply intertwined with economic instability, refugee crises, organised crime and human trafficking (GUNARATNA 2016). To effectively combat terrorism, we must address the broader environment in which it thrives, integrating humanitarian aid, economic development, governance reforms and peacebuilding into counterterrorism strategies. A holistic approach is essential: one that does not just fight terrorism but also tackles the root causes of instability, addresses the needs of vulnerable populations, and promotes sustainable development (CRONIN 2021). Only by linking counterterrorism with broader global efforts can we hope to prevent terrorism from thriving amidst the multiple crises facing the world today.

Comprehensive approaches to counterterrorism

A comprehensive approach to counterterrorism integrates multiple strategies across various sectors, emphasising not only direct security measures but also addressing the underlying causes of terrorism, improving international cooperation, and utilising the latest technological innovations. These elements must work together to create an adaptive, multi-dimensional framework that addresses both the symptoms and the root causes of terrorism (BYMAN 2015). This is how these approaches can be integrated effectively.

Preventive measures: Addressing root causes of terrorism

A proactive, preventive approach is essential to combat terrorism at its core. Rather than solely focusing on the aftermath of attacks, this strategy targets the underlying factors that fuel extremism, such as poverty, inequality and political disenfranchisement (CRONIN 2021).

- Poverty, lack of opportunity and social exclusion are powerful drivers of radicalisation. Creating economic opportunities, improving access to education and promoting social inclusion can mitigate the conditions in which extremist ideologies take root (PIAZZA 2011). In areas with high levels of unemployment or economic instability, individuals may turn to terrorism as a way to gain influence or provide for their families.
- In many cases, individuals join extremist groups because they feel politically marginalised or oppressed. Political reform, good governance and the promotion of democratic values are essential to reduce this disenfranchisement (GUNARATNA 2016). Ensuring that all communities have a voice in political processes can help prevent radicalisation driven by a sense of injustice or lack of representation.
- De-radicalisation programs, alongside education, community engagement and mentorship, can provide alternatives to extremist ideologies (NEUMANN 2016). Schools, youth programs and community centres can serve as environments where vulnerable individuals are exposed to counter-narratives that challenge extremist propaganda.

Challenge: Long-term commitment to societal transformation

These preventive measures require sustained investments in long-term development and inclusive policies. However, their effectiveness may take time to materialise, necessitating patience and consistent political will (CRONIN 2021).

Intelligence sharing and international cooperation

Terrorism is a global phenomenon, with terrorist networks often operating across national borders. To combat this transnational threat effectively, international cooperation and intelligence sharing are indispensable (BYMAN 2015).

- Terrorism often involves cross-border activities, such as funding, training and movement of operatives. Countries must work together to share critical intelligence, conduct joint operations and coordinate responses to prevent attacks (ALDRICH 2009). Multilateral organisations like the United Nations, Interpol and Europol play an essential role in facilitating international collaboration.
- Modern terrorism operates quickly and across multiple platforms, so real-time intelligence sharing is vital. The integration of data analytics, AI and cyber capabilities allows countries to share and process large volumes of information rapidly to detect threats before they materialise (BRYNJOLFSSON–MCAFEE 2016).
- Countries must collaborate on counterterrorism operations, including military action, police operations and cybersecurity initiatives. Joint task forces can pool resources, intelligence and expertise to dismantle terrorist organisations effectively (GUNARATNA 2016).

Challenge: Overcoming legal and political barriers

While intelligence sharing and cooperation are essential, countries must overcome significant legal, political and cultural differences to collaborate effectively. Issues related to sovereignty, jurisdiction and data privacy can hinder international cooperation and must be addressed through treaties and mutual agreements (ROACH 2011).

Community-based approaches: Building local resilience

A critical component of counterterrorism is community-based engagement. Terrorism thrives in environments where communities are fragmented, isolated, or distrustful of authorities. Engaging local communities can help to prevent radicalisation and create a more resilient society (KUNDNANI 2014).

- Working with local leaders, civil society organisations and youth groups can help build trust between communities and security agencies. Local leaders, whether religious, tribal, or civic, can be instrumental in influencing behaviour and deterring radicalisation by promoting messages of peace, tolerance and coexistence (NEUMANN 2016).
- Communities are often the first to notice signs of radicalisation. Training local educators, social workers and community leaders to identify warning signs – such as social withdrawal, adoption of extremist views, or involvement in

violent activities – can lead to early intervention before individuals become fully radicalised (KUNDNANI 2014).

- Offering alternative pathways – such as employment, education and social engagement programs – can give individuals a sense of purpose and belonging, reducing the appeal of extremist groups (PIAZZA 2011). Successful counterterrorism strategies rely on empowering communities to take an active role in preventing radicalisation.

Challenge: Building trust in vulnerable communities

In areas where government presence is weak or distrust between communities and authorities is high, building effective community-based counterterrorism initiatives can be difficult. Counterterrorism strategies must be culturally sensitive and inclusive to avoid alienating the very communities they aim to protect (NEUMANN 2016).

Technology and innovation: Leveraging cutting-edge tools

As technology continues to evolve, it presents both new opportunities and challenges in the fight against terrorism. Counterterrorism agencies must leverage the latest innovations to enhance their operations and stay ahead of increasingly sophisticated terrorist tactics (LEWIS 2022).

- Artificial intelligence (AI) and data analytics can revolutionise counterterrorism by enabling agencies to analyse vast amounts of data for patterns indicative of terrorist activity (BRYNJOLFSSON–MCAFEE 2016). Machine learning algorithms can be used to predict potential attacks, track the financing of terrorism and monitor communication networks for extremist content. AI tools can also help in facial recognition and biometric identification to identify suspects across borders.
- As terrorism increasingly shifts to the digital realm, counterterrorism agencies must invest in advanced cybersecurity measures to disrupt terrorist operations. This includes monitoring online platforms for propaganda, recruitment and fundraising, and working to prevent terrorists from using encrypted communication or dark web resources for planning attacks (WEIMANN 2015).
- Drones are becoming an increasingly important tool in the counterterrorism toolkit, enabling agencies to gather intelligence, monitor terrorist camps and track the movements of suspects in real time (ZENKO 2015). Similarly, satellite surveillance and internet monitoring are vital in preventing terrorist groups from moving undetected across borders or territories.

Challenge: Ethical and privacy concerns

The use of advanced technologies, particularly in surveillance and data collection, raises privacy and ethical concerns. Governments must balance the need for security with the protection of civil liberties, ensuring that the technology is used responsibly and that there is oversight to prevent abuse (LYON 2015).

Integrating these approaches: A unified strategy

To develop a comprehensive counterterrorism strategy, it is crucial to integrate these elements into a unified approach that maximises the strengths of each (BYMAN 2015):

1. *Preventive measures* must address the root causes of terrorism, such as poverty and inequality, while community-based approaches foster local resilience and trust-building.
2. *International cooperation and intelligence sharing* should be paired with cutting-edge technology to ensure real-time, effective counterterrorism actions.
3. *All strategies* must emphasise collaboration and coordination – not just between national agencies but across borders, between civil society, local communities, international bodies and the private sector.

Challenge: Sustaining efforts in the long-term

Achieving long-term success in counterterrorism requires patience, resources and sustained commitment. Preventive measures take time to show results, and cooperation across sectors and nations requires the continuous effort to build trust, overcome political challenges and adapt to evolving threats (CRONIN 2021).

By integrating these strategies, governments and agencies can create a dynamic, multi-layered response that not only disrupts terrorist activities but also addresses the underlying vulnerabilities that terrorists seek to exploit.

Conclusion

Counterterrorism remains an ever-evolving and multifaceted challenge that requires an adaptable, coordinated approach across a wide array of sectors, including governmental, military, law enforcement and civil society (BYMAN 2015). As the nature of global terrorism continues to shift – fuelled by technological advancements, political changes and the intersections with other global crises – counterterrorism efforts must evolve in tandem to remain effective. The future of counterterrorism will rely heavily on innovation, strategic foresight, and an ongoing commitment to understanding and responding to emerging threats, while simultaneously balancing national security concerns with the protection of civil liberties and democratic values (SCHEININ 2016).

The ever-changing nature of terrorism, including its adaptation to new technologies and geopolitical shifts, presents both new opportunities and new risks for counterterrorism agencies. From cyberterrorism and AI-driven recruitment to biological threats and hybrid warfare, the strategies and tools employed by terrorist groups are constantly evolving (LEWIS 2022). To effectively counter these threats, counterterrorism policies must remain flexible, proactive and able to adapt to new forms of radicalisation and violence, especially as terrorists use increasingly sophisticated methods.

As counterterrorism strategies evolve, they must strike a delicate balance between securing the nation and preserving the freedoms that form the cornerstone of democratic societies. Human rights and civil liberties must not be sacrificed in the pursuit of security (ROACH 2011). The challenge, therefore, is to develop counterterrorism measures that uphold democratic values while remaining effective in neutralising the threats posed by terrorism.

Given the dynamic nature of the global security landscape, counterterrorism policies must be comprehensive, adaptive and cooperative (BYMAN 2015). These efforts require a combination of preventive measures, such as addressing the root causes of terrorism (e.g. poverty, inequality, disenfranchisement), along with security measures like intelligence sharing, joint operations and military action. Effective counterterrorism will also rely heavily on international partnerships, as terrorism is increasingly a global problem that transcends national borders.

Moreover, long-term strategies focused on community engagement, education, de-radicalisation and humanitarian support will be crucial in addressing the underlying drivers of extremism (NEUMANN 2016). It is essential to engage with local communities and global networks to build resilience, foster cooperation and ensure that terrorism does not thrive in environments of political instability, social alienation, or economic despair.

This broad, integrated view of counterterrorism challenges must be tailored to specific contexts depending on region, type of terrorism and available resources. Whether dealing with domestic extremism, foreign insurgencies, or transnational networks, a flexible approach that can be adapted to local realities is key to success (GUNARATNA 2016). A nuanced understanding of these dynamics, along with a framework that is responsive to changing threats, is essential for future counterterrorism efforts.

Future discussions on counterterrorism should focus on analysing current trends, assessing successful strategies and considering future scenarios. These discussions should be informed by ongoing developments in technology, global politics and security threats, and they should prioritise cooperation among all stakeholders – governments, international bodies, the private sector and civil society (CRONIN 2021).

Ultimately, counterterrorism will require not just military and intelligence actions but a holistic approach that integrates prevention, community engagement and international collaboration. By adopting such an integrated strategy, the global community can more effectively address the multifaceted nature of terrorism, reduce its appeal, and work toward a safer, more stable world (BYMAN 2015).

References

- ACKERMAN, Gary A. (2018): Chemical, Biological, Radiological and Nuclear (CBRN) Terrorism. In SILKE, Andrew (ed.): *Routledge Handbook of Terrorism and Counterterrorism*. London: Routledge, 240–252. Online: <https://doi.org/10.4324/9781315744636-21>
- ACLU (2020): *Surveillance under the Patriot Act*. American Civil Liberties Union. Online: www.aclu.org/surveillance-under-the-patriot-act
- ALDRICH, Richard J. (2009): Global Intelligence Co-operation versus Accountability: New Facets to an Old Problem. *Intelligence and National Security*, 24(1), 26–56. Online: <https://doi.org/10.1080/02684520902756812>
- ALSTON, Philip (2010): *Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary, or Arbitrary Executions*. United Nations Human Rights Council. Online: https://digitallibrary.un.org/record/683892/files/A_HRC_14_24_Add.2-EN.pdf?ln=en
- Amnesty International (2021): *Guantanamo Bay: A Human Rights Scandal*. Online: www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/08/amr511592006en.pdf
- BASSIOUNI, Cherif M. (2001): *International Terrorism. Multilateral Conventions (1937–2001)*. Ardsley: Transnational Publishers. Online: <https://doi.org/10.1163/9789004478428>
- BIERSTEKER, Thomas J. – ECKERT, Sue E. (2008): *Countering the Financing of Terrorism*. London: Routledge. Online: <https://doi.org/10.4324/9780203944639>
- BIGO, Didier (2008): Globalized (In)Security: The Field and the Ban-Opticon. In BIGO, Didier –TSOUKALA, Anastassia (eds.): *Terror, Insecurity and Liberty. Illiberal Practices of Liberal Regimes after 9/11*. London: Routledge, 10–48. Online: <https://doi.org/10.4324/9780203926765>
- BRYNJOLFFSSON, Erik – MCAFEE, Andrew (2016): *The Second Machine Age. Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. New York: W.W. Norton & Company.
- BYMAN, Daniel (2015): *Al Qaeda, the Islamic State, and the Global Jihadist Movement. What Everyone Needs to Know*. Oxford: Oxford University Press. Online: <https://doi.org/10.1093/wentk/9780190217259.001.0001>
- CRONIN, Audrey K. (2021): *Power to the People. How Open Technological Innovation is Arming Tomorrow's Terrorists*. Oxford: Oxford University Press.
- FREY, John (2004): The 9/11 Commission Report: Final Report of the National Commission on Terrorist attacks upon the United States. *British Journal of General Practice*, 54(509), 966–967.
- GUNARATNA, Rohan (2016): *The Global Terrorist Threat. A Comprehensive Guide*. Singapore: World Scientific.
- HAIDER, Huma (2014): *Refugee, IDP and Host Community Radicalisation*. GSDRC Helpdesk Report. Online: <https://gsdrc.org/publications/refugee-idp-and-host-community-radicalisation/>
- HOFFMAN, Bruce (2006): *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
- HULNICK, Arthur S. (2004): *Keeping Us Safe. Secret Intelligence and Homeland Security*. Westport: Praeger. Online: <https://doi.org/10.5040/9798400675577>
- Human Rights Watch (2020): *World Report 2020*. HRW Reports. Online: www.hrw.org/world-report/2020
- IGNATIEFF, Michael (2004): *The Lesser Evil. Political Ethics in an Age of Terror*. Princeton: Princeton University Press. Online: <https://doi.org/10.1515/9781400850686>
- Interpol (2020): *Annual Report 2020. Connecting Police for a Safer World*. Online: www.interpol.int/content/download/16499/file/Annual%20report%202020_EN_i.pdf
- KUNDNANI, Arun (2014): *The Muslims are Coming! Islamophobia, Extremism, and the Domestic War on Terror*. London – New York: Verso Books.
- LAQUEUR, Walter (1996): Postmodern Terrorism. *Foreign Affairs*, 75(5), 24–36. Online: <https://doi.org/10.2307/20047741>

- LEWIS, James A. (2022): *Cyber War and Ukraine*. Center for Strategic and International Studies. Online: www.csis.org/analysis/cyber-war-and-ukraine
- LYON, David (2015): *Surveillance after Snowden*. Cambridge: Polity Press.
- MACH, Katharine J. et al. (2019): Climate as a Risk Factor for Armed Conflict. *Nature*, 571(7764), 193–197. Online: <https://doi.org/10.1038/s41586-019-1300-6>
- MAKARENKO, Tamara (2004): The Crime-Terror Continuum: Tracing the Interplay between Transnational Crime and Terrorism. *Global Crime*, 6(1), 129–145. Online: <https://doi.org/10.1080/1744057042000297025>
- MARAS, Marie-Helen (2016): *A terrorizmus elmélete és gyakorlata*. Budapest: Antall József Tudásközpont.
- NEUMANN, Peter R. (2016): *Radicalized. New Jihadists and the Threat to the West*. London: I. B. Tauris. Online: <https://doi.org/10.5040/9781350987692>
- PIAZZA, James A. (2011): Poverty, Minority Economic Discrimination, and Domestic Terrorism. *Journal of Peace Research*, 48(3), 339–353. Online: <https://doi.org/10.1177/0022343310397404>
- RÉMAI, Dániel (2020): Egy majdnem tökéletes társadalmi jelzőrendszer? [An Almost Perfect Social Signalling System?] *Arc és Álarc: A Hamvas Intézet Folyóirata*, 4(2), 189–220. Online: https://real.mtak.hu/120953/7/101_HAMVAS_2020_2.pdf
- ROACH, Ken (2011): *The 9/11 Effect. Comparative Counter-Terrorism*. Cambridge: Cambridge University Press. Online: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139003537>
- SCHEININ, Martin (2016): *Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms while Countering Terrorism*. United Nations General Assembly – Human Rights Council. Online: <https://digitallibrary.un.org/record/595030?ln=en&v=pdf>
- SCHMID, Alex (2004): Terrorism – The Definitional Problem. *Case Western Reserve Journal of International Law*, 36(2), 375–419. Online: <https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol36/iss2/8>
- SHELLEY, Louise I. (2014): *Dirty Entanglements. Corruption, Crime, and Terrorism*. Cambridge: Cambridge University Press. Online: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139059039>
- SILKE, Andrew (2008): Research on Terrorism. A Review of the Impact of 9/11 and the Global War on Terrorism. In CHEN, Hsinchun – REID, Edna – SINAI, Joshua – SILKE, Andrew – GANOR, Boaz (eds.): *Terrorism Informatics. Knowledge Management and Data Mining for Homeland Security*. New York: Springer, 27–50. Online: https://doi.org/10.1007/978-0-387-71613-8_2
- SPAAIJ, Ramon (2012): *Understanding Lone Wolf Terrorism. Global Patterns, Motivations, and Prevention*. Dordrecht: Springer. Online: <https://doi.org/10.1007/978-94-007-2981-0>
- SUSSMAN, David (2005): What's Wrong with Torture? *Philosophy & Public Affairs*, 33(1), 1–33. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1088-4963.2005.00023.x>
- STERN, Jessica – BERGER, John M. (2015): *ISIS. The State of Terror*. New York: Ecco.
- TUCKER, Jonathan B. ed. (2018): *Innovation, Dual Use, and Security. Managing the Risks of Emerging Biological and Chemical Technologies*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- United Nations (2001): *Security Council Resolution 1373*. Online: [https://docs.un.org/en/S/RES/1373\(2001\)](https://docs.un.org/en/S/RES/1373(2001))
- United Nations (2011): *Interagency Coordination in the Event of a Terrorist Attack Using Chemical or Biological Weapons or Materials*. United Nations Counter-Terrorism Implementation Task Force (CTITF). Online: www.opcw.org/sites/default/files/documents/PDF/CTITF_2011_Report.pdf
- UNODC (2021): *Afghanistan Opium Survey 2021*. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime. Online: www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Afghanistan/Afghanistan_Opium_Survey_2021.pdf
- WEIMANN, Gabriel (2015): *Terrorism in Cyberspace. The Next Generation*. New York: Woodrow Wilson Center Press – Columbia University Press.
- ZENKO, Micah (2015): *Red Team. How to Succeed by Thinking Like the Enemy*. New York: Basic Books.

Az iskolai ámokfutás mint megelőzhető rendészeti kockázat

School Shootings as a Preventable Law Enforcement Risk

SIPOS Péter¹ 

Bevezetés: Az iskolai ámokfutások bár statisztikailag ritkák, súlyos társadalmi hatásuk miatt kiemelt biztonsági kockázatot jelentenek. Míg a jelenség pszichológiai háttere feltárt, a korai figyelmeztető jelek rendészeti kockázatértékelési szempontú, operatív értelmezése és az intézményi megelőzésbe való integrálása jelenleg hiányos terület.

Célkitűzések: A tanulmány célja annak bemutatása, hogy az iskolai ámokfutás miként értelmezhető megelőzhető rendészeti kockázatként, valamint annak igazolása, hogy a *leakage* (kiszivárogtatás) jelensége nem csupán pszichológiai tünet, hanem a rendészeti beavatkozást megalapozó operatív adat.

Módszertan: A kutatás első fázisa a releváns hazai és nemzetközi szakirodalom szisztematikus elemzésével tisztázza a fogalmi kereteket, elhatárolva az ámokfutást a terrorizmustól és a célzott emberöléstől. A kutatás empirikus bázisát négy kiemelt nemzetközi esettanulmány (Parkland, South Pasadena – USA; Winnenden, Köln – Németország) komparatív elemzése adja. A vizsgálat a sikeres megelőzéssel és a kudarccal végződő esetek összehasonlításánál kifejezetten a támadást megelőző kommunikációs mintázatokra és az intézményi reakciókra fókuszált.

Eredmények: Az elemzés kimutatta, hogy az iskolai ámokfutásokat az impulzív erőszakformáktól a hosszú előkészítettség és a szimbolikus célpontválasztás különbözteti meg, ami önálló rendészeti kategóriaként való kezelést indokol. Az esettanulmányok összevetése igazolta, hogy a *leakage* mind a négy vizsgált esetben jelen volt, így a tragédiák bekövetkezése nem a jelek hiányára, hanem a rendszerszintű információkezelés hibáira vezethető vissza. A kutatás azonosította, hogy a sikeres prevenció kulcsa a kortárs jelzések azonnali, protokollalapú intézményi továbbítása volt, míg a kudarcot a fragmentált adatkezelés okozta.

¹ Rendőr hadnagy, BRFK VIII. Kerületi Rendőrkapitányság, e-mail: siposp99@gmail.com

Konklúzió: A tanulmány legfontosabb tanulsága, hogy a *leakage* rendészeti szempontból az erőszakos eszkalációs folyamat megszakítási pontjaként értelmezhető. A hatékony megelőzés feltétele nem a jogszabályi szigorítás, hanem egy olyan integrált kockázatértékelési rendszer, ahol az oktatási és rendészeti szereplők közötti információáramlás akadálymentes.

Kulcsszavak: iskolai átokfutás, rendészeti kockázat, megelőzés, *leakage*, figyelmeztető jelek

Introduction: Although school rampage attacks are statistically rare, they represent a significant security risk due to their severe social impact. While the psychological background of the phenomenon is well-explored, the operational interpretation of early warning signs from a law enforcement risk assessment perspective, and their integration into institutional prevention, remains an underdeveloped area.

Objectives: The aim of this study is to demonstrate how school rampage attacks can be interpreted as preventable law enforcement risks and to verify that the phenomenon of "*leakage*" is not merely a psychological symptom but operational data that serves as a basis for law enforcement intervention.

Methodology: The first phase of the research clarifies conceptual frameworks through a systematic analysis of relevant domestic and international literature, distinguishing rampage attacks from terrorism and targeted killings. The empirical basis of the research is provided by a comparative analysis of four prominent international case studies (Parkland, South Pasadena – USA; Winnenden, Cologne – Germany). In comparing cases of successful prevention with those resulting in failure, the investigation focused specifically on pre-attack communication patterns and institutional responses.

Results: The analysis revealed that school rampage attacks are distinguished from impulsive forms of violence by long preparation phases and symbolic target selection, justifying their treatment as a distinct law enforcement category. The comparison of case studies confirmed that *leakage* was present in all four examined cases; thus, the occurrence of tragedies can be attributed not to the absence of warning signs but to systemic failures in information management. The research identified that the key to successful prevention was the immediate, protocol-based institutional transmission of peer reports, whereas failures were caused by fragmented data handling.

Conclusions: The primary conclusion of the study is that, from a law enforcement perspective, *leakage* can be interpreted as an interruption point in the violent escalation process. The condition for effective prevention is not legislative strictness, but an integrated risk assessment system where information flow between educational and law enforcement actors is seamless.

Keywords: school shootings, law enforcement risk, prevention, *leakage*, warning signs

Bevezetés

Az iskolai ámokfutás ritkán előforduló, ugyanakkor kiemelkedően súlyos következményekkel járó, oktatási intézményekhez kötődő erőszakos cselekménytípus. Alacsony esetszáma ellenére jelentős társadalmi sokkhatással jár, amely hosszú távon befolyásolja az oktatási környezet biztonságérzetét, valamint a rendészeti szervek megelőzési és reagálási stratégiáit. A jelenség érzékeny társadalmi területet érint, mivel az áldozatok és elkövetők körében egyaránt megjelenhetnek gyermekek és fiatalok, ami fokozza a közvélemény reakcióit és erős szakpolitikai válaszadási igényt generál (SILVA–CAPELLAN 2019).

A 21. század elején, különösen az 1999-ben elkövetett columbine-i mészárlást követően, az iskolai ámokfutás elsősorban az Amerikai Egyesült Államokhoz kötődő jelenségeként jelent meg a közgondolkodásban és a szakirodalomban (NEWMAN et al. 2004). Az elmúlt évek európai eseményei azonban egyértelművé tették, hogy a probléma nem tekinthető kizárólag tengerentúli sajátosságnak (BÖCKLER et al. 2013). Magyarországon az eddigi egyetlen, halálos kimenetelű eset a 2009-es pécsi egyetemi lövöldözés, ugyanakkor a 2023-ban előkészületi szakaszban megakadályozott két eset világosan jelzi, hogy a fenyegetettség reális, és a prevenciónak gyakorlati jelentősége van.

A közbeszéd és a média gyakran hirtelen, impulzív eseményként ábrázolja az iskolai ámokfutásokat, a nemzetközi empirikus kutatások azonban egybehangzóan igazolják, hogy ezek a cselekmények jellemzően egy hosszabb, fokozatosan eszkalálódó folyamat eredményeként következnek be. Ennek során az elkövetők gyakran különböző formákban előzetes jelzéseket adnak a környezetük számára, amelyeket a szakirodalom a *leakage* fogalmával ír le (MELOY–O'TOOLE 2011).

A jelenség kialakulását pszichológiai, szociológiai és kriminológiai tényezők együttesen befolyásolják, beleértve a pszichés sérüléseket, a szocializációs hiányosságokat, a kortárskapcsolati zavarokat, valamint a stigmatizáció és marginalizáció folyamatait (NEWMAN et al. 2004; KULCSÁR 2014). A kutatások szerint az elkövetők gyakran tartós sérelmi narratívát alakítanak ki, amelyben az erőszakot saját igazságtalanságélményük legitim válaszaként értelmezik (LANKFORD 2015).

E folyamatot tovább erősítheti az online tér szerepe, amely az erőszakos gondolatok megerősítése, normalizálása és a *leakage* jelensége digitális formában való megjelenésének is teret adhat. A szakirodalom és az esettanulmányok elemzése alapján megállapítható, hogy az elkövetők jelentős része szuicid szándékkal hajtja végre tettét, illetve a *suicide by cop* jelenségéhez kapcsolódva vállalja az erőszakos konfrontációt, ami jelentősen csökkenti a büntetőjogi szankciók visszatartó erejét, ugyanakkor felértékeli a korai felismerés és az intézmények közötti együttműködés szerepét (LORD–SLOOP 2010; LANKFORD 2016).

Noha a nemzetközi szakirodalom részletesen tárgyalja az iskolai ámokfutások pszichológiai és társadalmi hátterét, a figyelemztető jelek rendészeti kockázateértékelési szempontú rendszerezése és gyakorlati alkalmazhatósága – különösen Európában – kevésbé kidolgozott. Különösen hiányos azoknak a modelleknek a bemutatása, amelyek a *leakage* jelenséget közvetlenül a rendészeti megelőzés eszközrendszeréhez kapcsolják.

Jelen tanulmány célja az iskolai ámokfutás mint megelőzhető rendészeti kockázat vizsgálata, különös tekintettel az előzetes figyelemztető jelek, elsősorban a *leakage*

jelenségének értelmezésére. A tanulmány elméleti és fogalmi kereteinek pontosítása alapvető feltétele a rendészeti kockázatértékelés, a jelzőrendszerek működtetése és a preventív beavatkozások időzítése szempontjából.

Fogalmi és elméleti keretek

Az iskolai ámokfutás fogalmi meghatározása a jelenség rendészeti és prevenciós értelmezésének alapvető kérdése. A köznyelvben és a szakirodalomban a fogalom gyakran összemossódik az iskolai erőszak más formáival, a terrorcselekményekkel vagy egyéb, célzott erőszakos bűncselekményekkel, ami nem csupán elméleti jellegű problémát jelent, hanem közvetlenül befolyásolja a rendészeti kockázatértékelést, a megelőzési stratégiák kialakítását és az intézményi jelzőrendszerek működését is (BORUM et al. 2010).

A fejezet célja ezért az iskolai ámokfutás fogalmi meghatározása és egyértelmű elhatárolása az oktatási intézményekhez kötődő erőszakos cselekmények más típusaitól. A terminológiai és elméleti keretek tisztázása megteremti azt az elemzési alapot, amelyre a későbbi fejezetek rendészeti, prevenciós és esettanulmány-alapú vizsgálatai épülhetnek.

Az iskolai ámokfutás fogalma

A nemzetközi szakirodalomban az iskolai ámokfutás (*school shooting, school rampage*) olyan, oktatási intézmény területén vagy annak közvetlen környezetében elkövetett erőszakcselekményt jelöl, amely során az elkövető több személy ellen hajt végre halálos vagy potenciálisan halálos kimenetelű támadást (NEWMAN et al. 2004). Az elkövetés eszköze leggyakrabban lőfegyver, ugyanakkor más, súlyos sérülés okozására alkalmas eszközök – például kések vagy robbanóanyagok – is megjelenhetnek (BÖCKLER et al. 2013).

A fogalom egyik meghatározó jellemzője, hogy az elkövetés nem egy konkrét, azonnali interperszonális konfliktusra adott reakcióként értelmezhető. Az iskolai ámokfutás jellemzően szimbolikus célpontválasztással jár, amely során az elkövető az intézményt, annak közösségét vagy az általa megtestesített társadalmi szerepeket tekinti a támadás céljának. Ennek megfelelően a cselekmény nem sorolható sem a klasszikus iskolai erőszak, sem a spontán, indulatvezérelt támadások körébe, hanem önálló, sajátos motivációs és dinamikai mintázattal rendelkező erőszakos cselekménytípusnak tekinthető (VOSSEKUIL et al. 2004).

Az iskolai ámokfutásokra jellemző az előkészítettség magas foka. Empirikus kutatások szerint az elkövetők többsége hosszabb időn keresztül foglalkozik a támadás gondolatával, információkat gyűjt korábbi esetekről, eszközöket szerez be, valamint mentális és gyakran digitális forgatókönyvet alakít ki a cselekmény végrehajtására vonatkozóan (MELOY et al. 2012). Ez a tervezési folyamat gyakran együtt jár az előzetes figyelmeztető jelek megjelenésével, amelyek verbális, írásos, viselkedési vagy online kommunikáció formájában a környezet számára is érzékelhetővé válhatnak.

A szakirodalom hangsúlyozza, hogy az iskolai ámokfutás nem értelmezhető kizárólag egyéni pszichopatológiai problémák következményeként. Bár pszichés sérülékenység

gyakran azonosítható, a jelenség kialakulását komplex módon befolyásolják szociális és intézményi tényezők, így a családi és pedagógiai környezet diszfunkciói, a kortárs kapcsolatok zavarai, valamint a stigmatizáció és marginalizáció folyamatai, amelyek hozzájárulhatnak a sérelmi narratíva fokozatos megerősödéséhez (LEVIN–MADFIS 2009).

Rendészeti megközelítésben az iskolai ámokfutás olyan komplex kockázati jelenségként értelmezhető, amelynek kialakulása és eszkalációja már korai szakaszban felismerhető. Az előkészítési folyamat, az előzetes jelzések és az elkövetők kommunikációs mintázatai lehetőséget teremtenek arra, hogy megfelelő intézményi együttműködés és rendészeti beavatkozás révén a támadás megvalósulása megelőzhető legyen (MELOY–O'TOOLE 2011). Ennek megfelelően a fogalmi keretek pontosításának közvetlen gyakorlati relevanciája van a rendészeti kockázatértékelés és a prevenció szempontjából.

Elhatárolás más iskolai erőszakformáktól

Az iskolai ámokfutást indokolt elkülöníteni az iskolai erőszak tágabb kategóriájától, amely az oktatási intézményekhez kötődő agresszív magatartásformák széles spektrumát foglalja magában, így különösen a bántalmazást (*bullying*), a kortársak közötti fizikai és verbális erőszakot, a tanár-diák konfliktusokat, valamint az impulzív, egyedi erőszakos cselekményeket (CORNELL 2020). E magatartásformák jellemzően konkrét interperszonális konfliktusokhoz köthetők, időben és térben korlátozottak, és ritkán járnak tömeges áldozatokkal vagy kiemelkedő társadalmi sokkhatással.

Ezzel szemben az iskolai ámokfutás strukturálisan eltérő jelenség, amely nem egy adott konfliktus spontán eszkalációjaként jelenik meg, hanem hosszabb ideig fennálló sérelmi és marginalizációs élmények erőszakos kivetüléseként értelmezhető. Az elkövető agressziója gyakran nem egy konkrét személy ellen irányul, hanem az intézményt vagy annak közösségét jelöli ki szimbolikus célpontként, ami a cselekményt kollektív fenyegetéssé emeli (LEVIN–MADFIS 2009).

Az elhatárolás szempontjából meghatározó az előkészítettség magas foka. Míg az iskolai erőszak egyéb formái gyakran impulzív jellegűek, addig az ámokfutás jellemzően tudatos tervezési folyamat eredménye, amely során mentális és digitális nyomok is keletkeznek. Ezek a nyomok a *leakage* jelenségén keresztül a környezet számára potenciálisan észlelhetővé válnak, ami a rendészeti megelőzés szempontjából lehetőséget teremt a korai beavatkozásra (MELOY et al. 2012).

Az erőszak intenzitása és kimenetele szintén indokolja az elkülönítést. Az iskolai ámokfutás célja rendszerint a lehető legnagyobb fizikai és pszichológiai károkozás, amely gyakran halálos kimenetelű, és tartós traumát okoz az érintett közösségben. Az iskolai erőszak egyéb formái ezzel szemben ritkán járnak hasonló mértékű társadalmi következményekkel (BÖCKLER et al. 2013).

A médiamegjelenés és a társadalmi percepció további különbségtételei tényezőt jelent. Az iskolai ámokfutások kiemelt médiafigyelmet kapnak, ami fokozza a társadalmi félelmet és hozzájárulhat az utánzás (*copycat*) jelenségéhez, míg az iskolai erőszak mindennapi formái jellemzően lokális hatásúak maradnak (SILVA–CAPELLAN 2019).

Az iskolai ámokfutás és az iskolai erőszak egyéb formái közötti alapvető különbségeket az 1. táblázat foglalja össze, kiemelve az elkülönített rendészeti kockázatkezelést indokló szempontokat.

1. táblázat: Iskolai ámokfutás vagy iskolai erőszak egyéb formája?

Összehasonlítási szempont	Iskolai ámokfutás	Iskolai erőszak egyéb formái
Motiváció jellege	Hosszabb ideig fennálló sérelmi, marginalizációs és identitásválsághoz kötődő motiváció; gyakran komplex pszichoszociális háttér	Jellemzően konkrét interperszonális konfliktusok, helyzetfüggő feszültségek
Célpontválasztás	Szimbolikus és kollektív jellegű; az intézmény vagy annak közössége mint célpont	Konkrét személy vagy szűk csoport
Előkészítettség foka	Magas; tudatos tervezés, eszközbeszerzés, mentális és digitális előkészítés	Alacsony vagy közepes; gyakran impulzív
Időtáv	Hosszabb időn keresztül eszkalálódó folyamat eredménye	Rövid lefolyású, azonnali konfliktuskezelés hiányából fakad
Erőszak intenzitása	Kiemelkedően magas; tömeges sérülés vagy halálos áldozatok lehetősége	Jellemzően korlátozott intenzitású
Kimenetel	Gyakran halálos kimenetelű, súlyos pszichológiai és társadalmi következményekkel	Ritkán jár halálos áldozattal
Leakage jelenléte	Gyakori; verbális, írásos, online vagy viselkedéses előzetes jelzések	Ritka vagy nem értelmezhető
Médiafigyelem	Kiemelt, nemzetközi visszhang; utánzásveszély (<i>copycat</i>)	Korlátozott vagy lokális
Rendészeti kockázat	Magas; kiemelt prevenciós és reagálási prioritás	Közepes vagy alacsony; első-sorban intézményi kezelés
Megelőzés fókusza	Korai jelzés, kockázatelemzés, intézményi–rendészeti együttműködés	Konfliktuskezelés, pedagógiai és szociális beavatkozások

Forrás: a szerző szerkesztése

Összességében megállapítható, hogy bár az iskolai ámokfutás az iskolai erőszak spektrumán helyezhető el, attól minőségileg elkülönülő jelenséget alkot. Az eltérő motivációs háttér, a célpontválasztás jellege, az előkészítettség foka, valamint a cselekmény kimenetele és társadalmi hatása együttesen indokolják az önálló rendészeti kockázati kategóriaként történő kezelését.

Elhatárolás a terrorcselekménytől és az ideológiai indíttatású erőszaktól

Az iskolai ámokfutás és a terrorcselekmények elhatárolása alapvető a rendészeti és nemzetbiztonsági gyakorlatban. Bár mindkét jelenség a tömeges erőszak körébe sorolható, és jelentős társadalmi félelem kiváltására alkalmas, motivációs hátterük, szervezeti beágyazottságuk, célrendszerük, valamint kezelési logikájuk érdemben eltér egymástól (McCAULEY–MOSKALENKO 2017).

A terrorcselekmények jellemzően ideológiai, politikai vagy vallási indíttatásúak, és céljuk a lakosság megfélemlítése, az állami döntéshozatal befolyásolása, és rendszerint szervezeti vagy hálózati háttérrel rendelkeznek. Ezzel szemben az iskolai ámokfutás túlnyomórészt egyéni elkövetésű jelenség, amely mögött személyes sérelmek, pszichoszociális sérülékenységek, valamint marginalizációs élmények állnak. Az esetenként megjelenő ideológiai elemek jellemzően nem strukturáló, hanem igazoló funkciót töltenek be (LANKFORD 2015).

Lényeges különbség mutatkozik a célpontválasztás logikájában is. A terrorcselekmények célpontjai jellemzően szimbolikus vagy stratégiai jelentőségű objektumok – például állami intézmények, tömegrendezvények, kritikus infrastruktúrák –, míg az iskolai ámokfutások esetében maga az oktatási intézmény válik célponttá az elkövető személyes élettörténetében betöltött szerepe miatt (NEWMAN et al. 2004). Bár mindkét jelenség kiemelt médiavisszhangot kap, a médiahatás a terrorizmus esetében tudatos stratégiai elem, míg az iskolai ámokfutásoknál inkább az elkövető láthatóvá válási igényéhez kapcsolódik (SILVA–CAPELLAN 2019).

Rendészeti szempontból a megelőzés logikája is eltérő. A terrorizmus elleni fellépés elsősorban hírszerzési és nemzetbiztonsági eszközökre épül, míg az iskolai ámokfutások megelőzése alapvetően lokális szinten, az oktatási intézmények, a gyermekvédelmi és mentálhigiénés ellátórendszer, valamint a rendészeti szervek együttműködésével valósítható meg. A megelőzés központi eleme a korai figyelmeztető jelek felismerése, különösen a *leakage* jelenségének azonosítása (MELOY et al. 2012).

Összegzésként megállapítható, hogy az iskolai ámokfutások és a terrorcselekmények közötti különbségek következetes felismerése és érvényesítése elengedhetetlen a hatékony megelőzési és reagálási stratégiák kialakításához.

Elhatárolás a célzott emberöléstől és egyedi fegyveres támadástól

Az iskolai ámokfutások elhatárolása az oktatási intézmények területén vagy azokhoz kapcsolódóan elkövetett célzott emberölésektől és egyedi fegyveres támadásoktól rendészeti szempontból alapvető, mivel a hasonló elkövetési környezet ellenére a motiváció, a célpontválasztás és a cselekmény lefolyása érdemben eltér (NEWMAN et al. 2004).

A célzott emberölések jellemzően egy konkrét személy ellen irányulnak, akivel az elkövetőt személyes kapcsolat vagy konfliktus köti össze. A cselekmény motivációja alapvetően individuális, és jellemzően nem jár együtt az áldozatmaximalizálás szándékával. Az oktatási intézmény ezekben az esetekben többnyire pusztán helyszínként jelenik meg, nem válik a támadás szimbolikus célpontjává (NEWMAN et al. 2004).

Ezzel szemben az iskolai ámokfutások esetében az elkövető célja a potenciális áldozatok körének kiterjesztése, a célpontválasztás gyakran részben vagy teljesen véletlenszerű, ami jelentősen növeli a cselekmény társadalmi veszélyességét és kiszámíthatatlanságát, valamint speciális rendészeti reagálási, beavatkozási és biztosítási protokollokat tesz szükségessé (BLAIR–SCHWEIT 2014).

Lényeges különbség mutatkozik a cselekmény előkészítettsége és időbelisége tekintetében is. Míg a célzott emberölések és egyedi fegyveres támadások gyakran impulzív

jellegűek, addig az iskolai ámokfutás jellemzően egy hosszabb eskalációs folyamat végpontja. Ez lehetőséget teremt az előzetes figyelmeztető jelek megjelenésére – különösen a *leakage* jelenség – azonosítására (VOSSEKUIL et al. 2004).

Az elkövetési magatartás és a cselekmény kimenetele is eltérő mintázatot mutat. Az iskolai ámokfutások esetében gyakori, hogy az elkövető nem törekszik a menekülésre, hanem a cselekményt öngyilkosság vagy a rendészeti erőkkal szembeni halálos konfrontáció követi (*suicide by cop*). A célzott emberölések esetében ezzel szemben gyakoribb a menekülési szándék, illetve a felelősségre vonás elkerülésére irányuló magatartás, ami eltérő rendészeti kockázatelemzést és taktikai döntéshozatalt tesz szükségessé (BLAIR–SCHWEIT 2014).

Az eltérés a társadalmi és intézményi hatás mértékében is megjelenik. Az iskolai ámokfutások nemcsak az áldozatokra és a közvetlen érintettekre gyakorolnak súlyos traumatikus hatást, hanem az érintett intézmény működésére és a tágabb közösség szubjektív biztonságérzetére is, gyakran intézményi szintű változásokat eredményezve. A célzott emberölések következményei ezzel szemben korlátozottabb hatókörűek (NEWMAN et al. 2004).

Összegzőként megállapítható, hogy az iskolai ámokfutások és az egyedi, célzott erőszakos cselekmények motivációjukban, lefolyásukban és kimenetelük alapján eltérő rendészeti kockázati kategóriát képeznek, amelyben a különbségek pontos felismerése elengedhetetlen a hatékony megelőzési és reagálási stratégiák kialakításához.

Az iskolai ámokfutás elhatárolásának rendészeti jelentősége

Az iskolai ámokfutás fogalmi és tartalmi elhatárolása nem pusztán elméleti kérdés, hanem közvetlen gyakorlati relevanciája van a rendészeti kockázatelemzés, a megelőzés és a beavatkozás tervezése szempontjából. A különböző erőszakos cselekménytípusok összemosása téves kockázati besoroláshoz vezethet, ami a rendészeti erőforrások nem megfelelő allokációját eredményezheti (NEWMAN et al. 2004).

A terrorcselekményektől való elkülönítés elsősorban az ideológiai motiváció és a szervezettség hiányán, míg a célzott emberölésektől való megkülönböztetés az áldozatválasztás módján, a cselekmény lefolyásán és kimenetelén alapul. E különbségek felismerése lehetővé teszi, hogy az iskolai ámokfutást önálló rendészeti kockázati kategóriaként értelmezzük, amely sajátos megelőzési és reagálási eszközrendszert igényel.

Rendészeti szempontból fontos, hogy az iskolai ámokfutás jellemzően nem impulzív cselekmény, hanem egy hosszabb eskalációs folyamat eredménye, ami lehetőséget teremt az előzetes beavatkozásra. Ennek megfelelően a rendészeti megközelítés hangsúlyja nem kizárólag a reagálásra épül, hanem a korai felismerésre és megelőzésre helyeződik át (VOSSEKUIL et al. 2004).

Az elhatárolás gyakorlati haszna abban is megmutatkozik, hogy az iskolai ámokfutás esetében a hagyományos büntetőjogi elrettentés korlátozott hatékonyságú, ami a preventív, multidiszciplináris megközelítések előtérbe kerülését indokolja, különösen a mentálhigiénés és intézményi prevenció integrálásával (LANKFORD 2015).

A fogalmi tisztázás egyúttal kijelöli a rendészeti együttműködés kereteit is. Az iskolai ámokfutás megelőzése nem kizárólag rendőrségi feladat, hanem az oktatási intézmények, a gyermekvédelmi és mentálhigiénés ellátórendszer, valamint a digitális térben működő

jelzőmechanizmusok összehangolt működését igényli. Az eltérő erőszakos cselekménytípusokhoz eltérő jelzőrendszerek és kockázati indikátorok kapcsolódnak, amelyek pontos értelmezése nélkül a megelőzés hatékonysága jelentősen csökken (MELOY et al. 2012).

Az iskolai ámokfutás önálló rendészeti kockázatként való értelmezése szükségessé teszi azoknak a jelenségeknek a részletes vizsgálatát is, amelyek a cselekmény előkészítési szakaszában jelennek meg, és lehetőséget kínálnak a korai beavatkozásra.

Az előzetes figyelmeztető jelek

A megelőzés lehetőségei az eskalációs folyamatban

Az iskolai ámokfutásokkal kapcsolatos nemzetközi kutatások egyik legkövetkezetesebb empirikus megállapítása, hogy a cselekmények túlnyomó többsége nem váratlanul, előzmények nélkül következik be. Az elkövetést rendszerint egy hosszabb, fokozatosan eskalálódó folyamat előzi meg, amely során az érintett személy viselkedésében, kommunikációjában és társas kapcsolataiban olyan változások jelennek meg, amelyek utólag egyértelmű előzetes figyelmeztető jelként értelmezhetők (VOSSEKUIL et al. 2004). Ez a folyamat több ponton párhuzamba állítható a radikalizáció szociálpszichológiai modelljeivel, amelyek a sérelmi narratívák és az erőszakos megoldások fokozatos legitimációjára hívják fel a figyelmet (MOGHADDAM 2005).

Az eskalációs folyamat felismerésének rendészeti szempontból kiemelt jelentősége van, mivel a cselekmény előkészítési szakaszában még reális lehetőség nyílik preventív beavatkozásokra. A folyamat során az elkövetők gyakran hagynak maguk után kommunikációs nyomokat, amelyek megfelelő értelmezése lehetővé teszi a kockázat korai azonosítását. A szakirodalom a figyelmeztető jelek közül az egyik legjelentősebb és leggyakrabban dokumentált jelenséggént azonosítja az úgynevezett *leakage* fogalmát. A *leakage* értelmezése ugyanakkor kihívást jelent a rendészeti és intézményi szereplők számára. Nem minden agresszív vagy fenyegető kijelentés vezet tényleges erőszakos cselekményhez, ezért kulcskérdés annak megkülönböztetése, hogy mely megnyilvánulások utalnak valós kockázatra, és melyek értelmezhetők inkább kríziskommunikációként, érzelmi túlreakcióként vagy figyelemfelhívásként. A kockázatértékelés hibái – akár alul-, akár túlreagálás formájában – súlyos következményekkel járhatnak a megelőzés hatékonysága szempontjából (BORUM et al. 2010).

A leakage fogalma és típusai

A célzott erőszakos cselekmények kutatásában a *leakage* azon kommunikációs jelenségek gyűjtőfogalma, amelyek során az elkövető a támadást megelőzően – tudatosan vagy tudattalanul – információt közöl erőszakos szándékairól. A fogalom empirikus megalkotása a U.S. Secret Service által vezetett kutatásokhoz köthető, amelyek következetesen kimutatták, hogy az iskolai ámokfutások elkövetőinek jelentős része a támadást megelőző időszakban, legalább egy személy számára valamilyen formában jelezte szándékát (VOSSEKUIL et al. 2004).

A *leakage* nem kizárólag explicit fenyegetések formájában jelenik meg. Gyakoriak a burkolt, szimbolikus vagy érzelmileg túlfűtött megnyilvánulások, amelyek értelmezése sok esetben csak az adott személy élethelyzetének és pszichoszociális környezetének ismeretében lehetséges. Ide sorolható az erőszakos fantáziák verbalizálása, a bosszú narratívájának hangsúlyozása, valamint az erőszakos cselekmények idealizálása vagy romantizálása (MELOY–O'TOOLE 2011). A szociális tanuláselmélet szerint ezek a megnyilvánulások az erőszak modellkövetésének és legitimációjának folyamatába illeszkedhetnek, ugyanakkor különösen serdülők esetében gyakran bagatellizálják, és a környezet azokat túlzásként vagy rossz viccként értelmezi (BANDURA 1977).

A szakirodalom a *leakage* megjelenési formáit spektrumszerűen írja le. A direkt *leakage* egyértelmű, konkrét utalásokat tartalmaz a tervezett erőszakos cselekményre, míg az indirekt *leakage* általánosabb, szimbolikus vagy érzelmi megnyilvánulásokban jelenik meg. Mindkét forma releváns a megelőzés szempontjából, mivel az indirekt jelzések gyakran megelőzik a későbbi, konkrétabb fenyegetéseket, és az eskalációs folyamat korai szakaszára utalhatnak.

A tudatosság dimenziója szintén lényeges a *leakage* értelmezésében. Egyes esetekben az elkövető szándékosan kommunikálja erőszakos elképzeléseit – például provokáció, figyelemfelhívás vagy kontrollérzés fenntartása céljából –, míg más esetekben a jelzések inkább a pszichés túlterheltség, a frusztráció és az érzelmi szabályozás zavarának következményei, tudatos előrejelzési szándék nélkül (LEARY et al. 2003). Az iskolai átokfutások esetében az utóbbi forma különösen gyakori, tekintettel az érintett fiatalok izolációjára, marginalizáltságára és korlátozott megküzdési eszköztárára (NEWMAN et al. 2004; LEVIN–MADFIS 2009).

A rendészeti gyakorlatban lényeges, hogy a *leakage* jellemzően ismétlődő, időben elhúzódó kommunikációs mintázatként jelenik meg. Az egymást követő jelzések együttes értelmezése lényegesen megbízhatóbb kockázati képet eredményez, mint az egyes megnyilvánulások izolált vizsgálata. Ez a felismerés képezi a modern fenyegetéértékelési (*threat assessment*) modellek egyik alapját, amelyek a statikus profilozás helyett a dinamikus viselkedési folyamatokra helyezik a hangsúlyt (BORUM et al. 2010).

Önmagában azonban a *leakage* fogalmi és tipológiai meghatározása nem elegendő a megelőzés gyakorlati megvalósításához. A jelenség értelmezése szorosan összefügg azzal a társadalmi és intézményi környezettel, amelyben a kommunikáció megjelenik, valamint azokkal a csatornákkal, amelyeken keresztül az üzenetek a befogadókhoz eljutnak. E tényezők figyelembevétele nélkül a rendészeti és intézményi preventív beavatkozások hatékonysága jelentősen csökken.

A leakage kezelése és szerepe a preventív beavatkozásban

A *leakage* jelenség felismerése önmagában még nem jelent hatékony megelőzést; annak valódi preventív értéke a megfelelő intézményi és rendészeti válaszreakcióban realizálódik. A szakirodalom egyhangúán hangsúlyozza, hogy az iskolai átokfutások megelőzésében a korai, arányos és multidiszciplináris beavatkozások jelentősek (BORUM et al. 2010).

A *leakage* kezelése során elsődleges szempont az információk strukturált és kontextusérzékeny értékelése. A fenyegetésértékelési (*threat assessment*) modellek lehetővé teszik annak vizsgálatát, hogy az észlelt jelzések milyen mértékben illeszkednek egy eskalálódó, célzott erőszakos folyamatba. E megközelítés elutasítja az egyszeri megnyilvánulások túlértékelését, ugyanakkor hangsúlyt helyez az ismétlődésre, a tartalmi konkretizálódásra és a viselkedési változásokra. A *leakage* ebben az értelemben nem izolált jelként, hanem komplex kockázati indikátorként értelmezhető.

Empirikus kutatások igazolják, hogy a *leakage* önmagában nem alkalmas determinisztikus előrejelzésre, ugyanakkor más kockázati tényezőkkel együtt értelmezve jelentősen növeli a súlyos erőszakos cselekmények bekövetkezésének valószínűségét. Az ismétlődő fenyegető megnyilvánulások, a társas izoláció, a korábbi agresszív viselkedés, valamint az önsértő vagy szuicid gondolatok együttes jelenléte különösen magas kockázati mintázatot alkot (LEARY et al. 2003; LANKFORD 2016). E tényezők dinamikus értékelése képezi a modern megelőzési stratégiák alapját (MELOY et al. 2012; LANGMAN 2022).

Intézményi szinten elengedhetetlen a jelzőrendszerek kialakítása és fenntartása. Az oktatási intézményekben dolgozó pedagógusok, iskolapszichológusok és gyermekvédelmi szakemberek kulcsszereplők a *leakage* felismerésében, azonban hatékony fellépésük feltétele a megfelelő képzés és az egyértelmű, minden érintett számára ismert eljárásrend. Ennek hiányában a figyelmeztető jelek bagatellizálódhatnak, vagy éppen ellenkezőleg, aránytalan, stigmatizáló reakciókat váltanak ki, amelyek hosszú távon aláássák a jelzőrendszerbe vetett bizalmat (BÖCKLER et al. 2013).

A rendészeti szervek bevonása elsősorban azokban az esetekben indokolt, amikor a *leakage* konkrét, célzott erőszakos szándékra, eszközbeszerzésre vagy időben körülhatárolható tervezésre utal. Ilyen helyzetekben a rendészeti fellépés nem elsősorban represszív jellegű, hanem kríziskezelő és biztonságorientált funkciót tölt be. A nemzetközi tapasztalatok szerint a sikeres beavatkozások jelentős része nem büntetőeljárással, hanem támogató intézkedésekkel, mentálhigiénés ellátással, valamint az érintett személy családi és intézményi környezetének stabilizálásával zárul (MELOY et al. 2012).

A *leakage* kezelésében meghatározó szerepet játszik a kommunikációs kultúra is. Az iskolai közösségekben gyakran jelen van az a hallgatólagos norma, amely szerint a fenyegető vagy erőszakra utaló megnyilvánulások jelzése árulkodásnak minősül. E szemlélet akadály a korai felismerésben, ezért a prevenció szempontjából alapvető annak tudatosítása, hogy a figyelmeztető jelek továbbítása nem büntető, hanem védelmi és közösségbiztonsági funkciót szolgál.

Összességében megállapítható, hogy a *leakage* nem csupán kockázati indikátor, hanem egyben preventív beavatkozási lehetőség is. Hatékony kezelése csak akkor valósulhat meg, ha az intézményi és rendészeti szereplők közös értelmezési keretben, összehangolt módon reagálnak a figyelmeztető jelekre. Megfelelő alkalmazás esetén a *leakage* képes megszakítani az erőszakos eskalációs folyamatot, és így az iskolai átokfutások megelőzésének egyik kulcselemévé válik. Elméleti és gyakorlati jelentőségének bemutatása egyúttal megalapozza azon külföldi esetek elemzését is, amelyekben a figyelmeztető jelek felismerése és kezelése kudarcot vallott, illetve azokat, ahol a korai, összehangolt beavatkozás sikeresen megakadályozta az erőszakos cselekmény bekövetkezését.

Külföldi esettanulmányok az iskolai ámokfutások megelőzésének tükrében

A fejezet célja, hogy külföldi esettanulmányokon keresztül mutassa be a *leakage* jelenség gyakorlati jelentőségét, különös tekintettel arra, hogy a figyelmeztető jelek felismerése, értelmezése és kezelése miként befolyásolja az iskolai ámokfutások megelőzésének esélyeit. Az elemzés nem kizárólag az elkövetés körülményeire fókuszál, hanem hangsúlyt helyez az elkövetést megelőző időszak kommunikációs és viselkedési mintázataira, valamint az intézményi és rendészeti reakciók hiányosságaira.

Az esettanulmányok kiválasztásának alapját jól dokumentált, a nemzetközi szakirodalomban részletesen feldolgozott esetek képezték, amelyekben a *leakage* különböző formái utólag egyértelműen azonosíthatók. A fejezetben bemutatott parklandi, South Pasadena-i, winnendeni és kölni esetek eltérő társadalmi és intézményi kontextusban zajlottak, ugyanakkor közös tanulságokat hordoznak a korai figyelmeztető jelek és az integrált kockázatkezelés jelentőségéről. Az elemzés kvalitatív módszertannal, nyilvánosan elérhető vizsgálati jelentések és tudományos feldolgozások szintetizáló elemzésével készült, a hangsúlyt a rendszerszintű tanulságokra helyezve.

Parkland, Amerikai Egyesült Államok (2018) – a prevenció kudarca

A floridai Parkland városában 2018. február 14-én elkövetett fegyveres támadás az iskolai ámokfutások egyik legszélesebb körben elemzett esete. Jelentősége abban rejlik, hogy az elkövetést megelőző időszakban rendkívül nagy mennyiségű, különböző csatornákon megjelenő figyelmeztető jel volt azonosítható, amelyek azonban nem kerültek integrált, intézmények közötti kockázatértékelés alá (Florida Department of Law Enforcement 2019).

Az elkövető, a Marjory Stoneman Douglas High School korábbi tanulója, a támadás során összesen 17 személyt – köztük 14 diákot és az intézmény 3 dolgozóját – megölt, további 17 főt pedig megsebesített. A későbbi vizsgálatok feltárták, hogy már évekkel korábban megjelentek a viselkedésében és kommunikációjában azok a mintázatok, amelyeket a szakirodalom a *leakage* tipikus formáiként ír le. A 2016–2017-es tanévtől kezdődően dokumentálható volt az impulzív és agresszív magatartás, a kortársakkal szembeni fenyegetések, valamint a fegyverek iránti fokozott érdeklődés (LANGMAN 2022; PETERSON–DENSLEY 2021). Rendészeti szempontból különösen releváns körülmény, hogy az elkövető 2017-ben jogszerűen jutott félautomata lőfegyverhez, mivel Florida állam jogszabályi környezete akkor lehetővé tette a 18. életévüket betöltött személyek számára a fegyvervásárlást. Bár a jogszerű fegyvertartás önmagában nem tekinthető kockázati tényezőnek, a már meglévő viselkedési és kommunikációs figyelmeztető jelekkel együtt értelmezve jelentősen növelte az erőszakos cselekmény bekövetkezésének valószínűségét (LANKFORD 2016). A *leakage* Parkland esetében nem csupán indirekt, hanem kifejezetten explicit formában is megjelent. Az elkövető több online platformon tett olyan kijelentéseket, amelyek egyértelműen iskolai lövöldözés elkövetésének szándékára utaltak, köztük egy YouTube-hozzászólást is, amelyben hivatásos iskolai lövöldözővé kívánt válni („I’m going to be a professional school shooter”). A támadást megelőző napon ismerőseinek

beszélt arról, hogy egy nagy dologra készül. Ezek a megnyilvánulások a szakirodalom szerint egyértelműen az explicit *leakage* kategóriájába sorolhatók, és rendészeti beavatkozásra alkalmas figyelmeztető jelként értelmezhetők (MELOY et al. 2012).

A cselekmény végrehajtását követően feltárt hiányosságok – a biztonsági rendszer késedelmes aktiválódása, a rendőri reagálás elhúzódása, valamint az elkövető ideiglenes menekülése – hozzájárultak a magas áldozatszámhoz (FBI 2018; Florida Department of Law Enforcement 2019). Az elkövetőt 2022-ben életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték.

Az eset rendészeti tanulsága elsősorban nem az egyes intézkedések hiányosságaiban, hanem az információkezelés rendszerszintű problémáiban ragadható meg. A vizsgálatok szerint pedagógusok, diákársak, családtagok, gyermekvédelmi szervek és rendészeti hatóságok is rendelkeztek releváns információkkal az elkövető magatartásáról, ezeket azonban elszigetelten kezelték. Az integrált kockázatértékelés hiánya megakadályozta a preventív beavatkozást és hozzájárult az eskalációs folyamat fennmaradásához (VOSSEKUIL et al. 2004). A parklandi eset tankönyvi példája annak, hogy a *leakage* önmagában nem garantálja a megelőzés sikerét. A figyelmeztető jelek csak akkor válhatnak hatékony prevenciók erőforrássá, ha strukturált értékelési folyamatokon keresztül, intézmények közötti együttműködésben dolgozzák fel azokat.

South Pasadena, Amerikai Egyesült Államok (2014) – a prevenció sikere

Az Amerikai Egyesült Államok gyakorlatában több olyan eset is ismert, amelyben az iskolai átokfutásra utaló figyelmeztető jelek felismerése és a rendőrség korai bevonása eredményes megelőzéshez vezetett. Ezek közé sorolható a South Pasadena High School két diákjának esete, amely jól szemlélteti a *leakage* jelenségére épülő preventív rendészeti fellépés működőképességét.

A rendelkezésre álló adatok szerint a két fiatalkorú 2013 szeptembere és 2014 augusztusa között részletes támadási tervet dolgozott ki az iskola ellen. Online kommunikációjukban olyan tartalmak jelentek meg, amelyek lőfegyverek és robbanóanyagok beszerzésére, az áldozatok körének meghatározására, valamint a támadás lefolyásának megtervezésére utaltak. A South Pasadena Police Department tájékoztatása szerint a tervek kiterjedtek a rendőri beavatkozás elkerülésének módjaira is, valamint az elkövetők kifejezték azt a szándékukat, hogy a támadás végrehajtása érdekében akár saját életük feláldozását is vállalják (LOPEZ 2014). Ezek a kommunikációs mintázatok a rendészeti gyakorlatban a *leakage* explicit formájaként értelmezhetők, mivel a támadási szándék konkrét, részletezett tervekben jelent meg. A szakirodalom szerint az ilyen jellegű előzetes jelzések különösen alkalmasak a korai, célzott és arányos rendészeti beavatkozás megalapozására (MELOY et al. 2012). A támadás megghiúsulásában döntő szerepet játszott egy kortárs jelzése, amely az iskola vezetésén keresztül rövid időn belül eljutott a rendőrséghez. Az intézményi jelzés alapján végrehajtott rendőri intézkedések során házkutatásra került sor, amely elegendő bizonyítékot szolgáltatott a gyanúsítottak elfogásához. A gyors és összehangolt fellépés eredményeként a tervezett erőszakos cselekmény nem valósult meg (DANIELS et al. 2007).

A South Pasadena-i eset rávilágít arra, hogy a sikeres megelőzés a rendészeti gyakorlatban nem elsősorban represszív eszközök alkalmazását jelenti, hanem a korai információáramlás és az intézmények közötti együttműködés hatékony működését. A beavatkozás célja nem a büntetőjogi szankcionálás, hanem a kockázati folyamat megszakítása és a közbiztonság védelme volt, amely összhangban áll a preventív rendészeti szemlélet alapelveivel (CORNELL 2020).

Winnenden, Németország (2009) – a figyelmeztető jelzések figyelmen kívül hagyása

Az európai kontextusban a németországi Winnenden városa az iskolai ámokfutások megelőzésének egyik legsúlyosabb kudarcaként vált ismertté. A 2009. március 11-i támadás során a 17 éves elkövető korábbi iskolájába visszatérve 15 személyt megölt, majd menekülést követően öngyilkosságot követett el. Az eset jelentőségét növeli, hogy a tragédiát megelőzően több, a szakirodalom által *leakage*-ként azonosítható figyelmeztető jel volt jelen, ezek azonban nem eredményeztek időben történő preventív beavatkozást (Reuters 2009; BÖCKLER et al. 2013). Az utólagos elemzések szerint az elkövető hosszabb ideje pszichés problémákkal küzdött, társas kapcsolatai beszűkültek, valamint fokozott érdeklődést mutatott a fegyverek és korábbi iskolai lövöldözések iránt. Ezek az érdeklődési és viselkedési mintázatok elsősorban az online térben váltak láthatóvá, ahol az elkövető több alkalommal is erőszakos gondolatokra és lehetséges jövőbeli cselekményekre utalt. A támadást közvetlenül megelőző időszakban megjelenő kijelentések azonban nem jutottak el a releváns intézményi és rendészeti szereplőkhöz, illetve azokat nem értelmezték komoly fenyegetésként (HOFFMANN–ROSHDI 2013; BONDÜ–SCHEITHAUER 2011). Rendészeti szempontból különösen releváns körülmény, hogy az elkövetéshez használt lőfegyver a szülői házból származott, ahol azt a jogszabályi előírásokkal ellentétes módon tárolták. Ez a körülmény rámutat arra, hogy még a szigorú fegyvertartási szabályozás mellett sem garantált a prevenció sikere, amennyiben a szabályok gyakorlati érvényesülése és az információk összhangolt értékelése hiányos marad (ELSTERMANN–BUCHWALD 2009; BÖCKLER et al. 2013). A winnendeni eset rendészeti tanulsága, hogy a *leakage* indirekt formáinak figyelmen kívül hagyása nem a kockázat hiányát, hanem annak felismeretlenségét jelzi. A szakirodalom hangsúlyozza, hogy az ilyen viselkedési és kommunikációs mintázatok – különösen fegyverekhez való hozzáféréssel párosulva – preventív értékelést indokolnak (MELOY et al. 2012; HOFFMANN–ROSHDI 2013).

A tragédia egyúttal rámutatott a mentális problémák korai felismerésének, valamint az intézmények közötti információmegosztás hiányosságainak jelentőségére. A család, az iskola, az egészségügyi ellátórendszer és a rendészeti szervek között nem alakult ki olyan együttműködési mechanizmus, amely lehetővé tette volna az eskalációs folyamat megszakítását, így rendszerszintű prevenciók kudarcként értelmezhető (BONDÜ–SCHEITHAUER 2011; BÖCKLER et al. 2013).

Köln, Németország (2007) – a sikeres intézményi és rendészeti beavatkozás

Az európai kontextusban a kölni eset az iskolai ámokfutások megelőzésének ritka, ugyanakkor kiemelten tanulságos példajaként értelmezhető. A 2007 novemberében feltárt és megghiúsított támadásnak különös jelentősége van, mivel egy évvel korábban, 2006 novemberében Emsdetten városában is iskolai lövöldözés történt, amely fokozta a német társadalom és a rendészeti szervek érzékenységet az iskolai fenyegetések iránt (BÖCKLER et al. 2013).

2007. november 18-án a kölni rendőrség őrizetbe vett egy 18 éves fiataalt és 17 éves társát, akik hónapokon keresztül készültek egy erőszakos támadás végrehajtására a Geschwister Scholl Realschule intézményében. Az előkészületek során fegyverek beszerzését tervezték, áldozati listákat állítottak össze, valamint a támadást tudatosan az emsteteni támadás évfordulójára kívánták időzíteni. A fiatalabb elkövető fokozott érdeklődést mutatott a columbine-i iskolai lövöldözés iránt, amely a *leakage* klasszikus mintázataként értelmezhető (HOFFMANN–ROSHDI 2013). Az eset megelőzésének kulcsa a kortárs közösség, az intézményi és rendészeti szereplők felelősségteljes reakciója volt. A diákok jelzéseit az intézmény nem bagatellizálta, hanem haladéktalanul továbbította a rendőrség felé. A házkutatások során lefoglalt fegyverek és dokumentumok egyértelműen igazolták az előkészítési szakasz előrehaladottságát. Bár az ügy súlyos pszichés következményekkel járt – a 17 éves elkövető a nyomozás során öngyilkosságot követett el –, a beavatkozás eredményeként sikerült megakadályozni a tömeges erőszakcselekmény bekövetkezését (BÖCKLER et al. 2013).

Rendészeti értelmezésben a kölni eset egyértelműen igazolja, hogy a *leakage* időben történő felismerése, az iskolai jelzőrendszerek működőképessége és az oktatási intézmények és rendészeti szervek közötti protokollalapú együttműködés képes hatékony prevenció eredményt elérni.

A prevenció sikerének és kudarcának meghatározó tényezői

A vizsgált esettanulmányok összehasonlító elemzése egyértelművé teszi, hogy az iskolai ámokfutások nem spontán, előzmény nélküli cselekmények, hanem jellemzően egy hosszabb eszkalációs folyamat végpontjai. E folyamat során minden esetben azonosíthatók voltak olyan figyelmeztető jelek – a szakirodalomban *leakage*-ként leírt kommunikációs és magatartási elemek –, amelyek megfelelő felismerés és kezelés esetén lehetőséget kínáltak volna a megelőző beavatkozásra (MELOY et al. 2012).

Az esetek közötti alapvető különbség nem a jelzések meglétében, hanem azok értelmezésében és az azokra adott intézményi és rendészeti reakciók minőségében ragadható meg. Parkland és Winnenden esetében a figyelmeztető jelek több szintén is előfordultak, azonban nem integrálódtak egységes kockázati képpé, a reakciók pedig fragmentáltak és késedelmesek voltak. Ezzel szemben South Pasadena és Köln példái azt demonstrálják, hogy a *leakage* korai felismerése és az azonnali, összehangolt intézményi fellépés képes

megszakítani az erőszakos eskaláció folyamatát (CORNELL 2020; SILVA – GREENE-COLOZZI 2022).

A strukturális tényezők szintén meghatározó szerepet játszanak. Az Amerikai Egyesült Államokban a fegyverekhez való könnyebb hozzáférés és a töredezett prevenciós rendszer jelentős kockázati tényezőként jelenik meg, míg a winnendeni eset rámutat arra, hogy a szigorú fegyvertartási szabályozás önmagában nem elegendő, ha annak gyakorlati érvényesítése és az információk integrációja hiányos.

A négy eset összevetése alapján megállapítható, hogy az iskolai ámokfutások megelőzésének kulcsa nem kizárólag a fenyegető jelzések észlelésében, hanem azok rendszerszintű értelmezésében és a gyors, összehangolt reakcióban rejlik (PETERSON–DENSLEY 2021).

Összegzés és következtetések

A tanulmány eredményei alapján megállapítható, hogy az iskolai ámokfutás nem csupán ritka, extrém erőszakos eseményként, hanem megelőzhető rendészeti kockázatként is értelmezhető. A nemzetközi szakirodalom és az elemzett esettanulmányok egyaránt azt igazolják, hogy a cselekménytípus kialakulása egy hosszabb, fokozatosan eskalálódó folyamat eredménye, amely során az elkövetők előzetes figyelmeztető jeleket közvetítenek környezetük felé.

A fogalmi és elméleti keretek tisztázása rámutatott arra, hogy az iskolai ámokfutás minőségileg elkülönül az iskolai erőszak egyéb formáitól, a terrorcselekményektől és az egyedi, célzott emberölésektől. Az eltérő motivációs háttér, a szimbolikus célpontválasztás, az előkészítettség magas foka és a gyakran önpusztító kimenetel együttesen indokolják, hogy a rendészeti kockázatelemzésben önálló kategóriaként jelenjen meg.

A tanulmány központi elemét képező *leakage* jelenség elemzése egyértelműen alátámasztotta, hogy a figyelmeztető jelek felismerése és szakszerű értelmezése kulcsszerepet játszik a prevencióban. A sikertelen, illetve a sikeresen megelőzött esetek összevetése rávilágított arra, hogy a megelőzés hatékonysága nem a jelzések pusztá meglétén, hanem azok integrált értelmezésén és az intézményi válaszreakciók összehangoltságán múlik.

Rendészeti szempontból az iskolai ámokfutások megelőzése preventív megközelítést igényel, amelyben a hangsúly a korai kockázatértékelésen, az információk elemzésén és az intézmények közötti együttműködés koordinálásán van. A hatékony prevenció nem kizárólag rendészeti feladat, hanem az oktatási, gyermekvédelmi és mentálhigiénés rendszerekkel való multidiszciplináris együttműködést feltételez.

Összegzőként megállapítható, hogy jelen tanulmány a fogalmi és elméleti keretek tisztázásával, a *leakage* jelenség értelmezésével és külföldi esettanulmányok elemzésével hozzájárul az iskolai ámokfutás mint rendészeti kockázat hazai elméleti megalapozásához. A kutatás következő szakasza a magyarországi esetek bemutatására, valamint a megelőzésben rejlő gyakorlati és innovatív lehetőségek elemzésére fókuszál, különös tekintettel a hazai oktatási környezet sajátosságaira és a kockázatkezelés rendészeti szempontú fejlesztésére.

Felhasznált irodalom

- BANDURA, Albert (1977): *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- BLAIR, J. Pete – SCHWEIT, Katherine W. (2014): *A Study of Active Shooter Incidents in the United States between 2000 and 2013*. Washington, D.C.: Texas State University – Federal Bureau of Investigation – U.S. Department of Justice. Online: www.fbi.gov/file-repository/active-shooter-study-2000-2013-1.pdf
- BONDÜ, Rebecca – SCHEITHAUER, Herbert (2011): Explaining and Preventing School Shootings: Chances and Difficulties of Control. In HEINZ-GERHARD, H. – MALTHANER, S. (szerk.): *Control of Violence*. Springer, 295–314. Online: https://doi.org/10.1007/978-1-4419-0383-9_12
- BORUM, Randy – CORNELL, Dewey – MODZELESKI, William – JIMERSON, Shane R. (2010): What Can be Done about School Shootings? A Review of the Evidence. *Educational Researcher*, 39(1), 27–37. Online: <https://doi.org/10.3102/0013189X09357620>
- BÖCKLER, Nils – SEEGER, Thorsten – SITZER, Peter – HEITMEYER, Wilhelm (2013): *School Shootings. International Research, Case Studies, and Concepts for Prevention*. New York: Springer. Online: <https://doi.org/10.1007/978-1-4614-5526-4>
- CORNELL, Dewey (2020): *School Violence. Fears versus Facts*. [h. n.]: Routledge.
- DANIELS, Jeffrey A. et al. (2007): A Content Analysis of News Reports of Averted School Rampages. *Journal of School Violence*, 6(1), 83–99. Online: https://doi.org/10.1300/J202v06n01_06
- ELSTERMANN, Heike – BUCHWALD, Petra (2009): *Amokläufe und schwere Gewalt an deutschen Schulen-Stand der Dinge*. Bergische Universität Wuppertal, Fachbereich für Bildungs- und Sozialwissenschaften. Online: <http://petra-buchwald.de/wp-content/uploads/2018/01/Elstermann-Heike-Buchwald-Petra-2009.-Amokl%C3%A4ufe-und-schwere-Gewalt-an-deutschen-Schulen-Stand-der-Dinge.pdf>
- Federal Bureau of Investigation (2018): FBI Statement on the Shooting in Parkland, Florida. *Federal Bureau of Investigation*, 2018. február 16. Online: www.fbi.gov/news/press-releases/fbi-statement-on-the-shooting-in-parkland-florida
- Florida Department of Law Enforcement (2019): *Marjory Stoneman Douglas High School Public Safety Commission Report*. Florida Department of Law Enforcement.
- HOFFMANN, Jens – ROSHDI, Karoline (2013): School Shootings in Germany: Research, Prevention Through Risk Assessment and Threat Management. In BÖCKLER, Nils – SEEGER, Thorsten – SITZER, Peter – HEITMEYER, Wilhelm (2013): *School Shootings. International Research, Case Studies, and Concepts for Prevention*. New York: Springer, 363–378. Online: https://doi.org/10.1007/978-1-4614-5526-4_16
- KULCSÁR Gabriella (2014): *Az iskolai átokfutások etiológiája és a prevenció lehetőségei* (Doktori disszertáció tézisei). Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Online: <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/kulcsar-gabriella/kulcsar-gabriella-muhelyvita-tezisek.pdf>
- LANGMAN, Peter (2022): *Warning Signs. Identifying School Shooters Before They Strike*. Tantor Media Inc.
- LANKFORD, Adam (2015): Mass Shooters in the USA, 1966–2010: Differences between Attackers who Live and Die. *Justice Quarterly*, 32(2), 360–379. Online: <https://doi.org/10.1080/07418825.2013.806675>
- LANKFORD, Adam (2016): Public Mass Shooters and Firearms: A Cross-National Study of 171 Countries. *Violence and Victims*, 31(2), 187–199. Online: <https://doi.org/10.1891/0886-6708.vv-d-15-00093>
- LEARY, Mark R. – KOWALSKI, Robin M. – SMITH, Laura – PHILLIPS, Stephen (2003): Teasing, Rejection, and Violence: Case Studies of the School Shootings. *Aggressive Behavior*, 29(3), 202–214. Online: <https://doi.org/10.1002/ab.10061>

- LEVIN, Jack – MADFIS, Erik (2009): Mass Murder at School and Cumulative Strain: A Sequential Model. *American Behavioral Scientist*, 52(9), 1227–1245. Online: <https://doi.org/10.1177/0002764209332543>
- LOPEZ, Robert J. (2014): 2 Students Held in Mass Shooting Plot at South Pasadena High, Police Say. *Los Angeles Times*, 2014. augusztus 18. Online: www.latimes.com/local/lanow/la-me-ln-police-arrest-students-mass-shooting-plot-20140818-story.html
- LORD, Vivian B. – SLOOP, Michael W. (2010): Suicide by Cop: Police Shooting as a Method of Self-Harming. *Journal of Criminal Justice*, 38(5), 889–895. Online: <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2010.06.004>
- MCCAULEY, Clark – MOSKALENKO, Sophia (2017): Understanding Political Radicalization: The Two-Pyramids Model. *American Psychologist*, 72(3), 205–216. Online: <https://doi.org/10.1037/amp0000062>
- MELOY, J. Reid – O'TOOLE, Mary E. (2011): The Concept of Leakage in Threat Assessment. *Behavioral Sciences & the Law*, 29(4), 513–527. Online: <https://doi.org/10.1002/bsl.986>
- MELOY, J. Reid – HOFFMANN, J. – GULDIMANN, A. – JAMES, D. (2012): The Role of Warning Behaviors in Threat Assessment: An Exploration and Suggested Typology. *Behavioral Sciences & the Law*, 30(3), 256–279. Online: <https://doi.org/10.1002/bsl.999>
- MOGHADDAM, Fathali (2005): The Staircase to Terrorism: A Psychological Exploration. *American Psychologist*, 60(2), 161–169. Online: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.60.2.161>
- NEWMAN, Katherine S. et al. (2004): *Rampage. The Social Roots of School Shootings*. New York: Basic Books.
- PETERSON, Jillian – DENSLEY, James (2021): *The Violence Project. How to Stop a Mass Shooting Epidemic*. New York: Abrams Press.
- Reuters (2009): Teenage Gunman Kills 15 in German School Attack. *Reuters*, 2009. március 11. Online: www.reuters.com/article/world/us/teenage-gunman-kills-15-in-german-school-attack-idUSTRE52A27H/
- SILVA, Jason R. – CAPELLAN, Joel A. (2019): The Media's Coverage of Mass Public Shootings in America: Fifty Years of Newsworthiness. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 43(1), 77–97. Online: <https://doi.org/10.1080/01924036.2018.1437458>
- SILVA, Jason – GREENE-COLOZZI, Emily (2022): What We Know about Foiled and Failed Mass School Shootings. *Rockefeller Institute of Government*, 2022. augusztus 10. Online: <https://rockinst.org/issue-area/what-we-know-about-foiled-and-failed-mass-school-shootings/>
- VOSSEKUIL, Bryan (2004): *The Final Report and Findings of the Safe School Initiative: Implications for the Prevention of School Attacks in the United States*. Washington, DC: U.S. Secret Service & U.S. Department of Education. Online: www.ojp.gov/library/publications/final-report-and-findings-safe-school-initiative-implications-prevention

Sokszínű Kar Konferencia VII.

Nemzetközi színekben a Sokszínű Kar Konferencia

Colourful Faculty Conference VII

Colourful Faculty Conference in International Colours

ÜRMÖSNÉ Simon Gabriella,¹ KOVÁCS Éva,² KUDAR Mariann³

Bevezetés: A tanulmány a Rendészettudományi Kar nemzetközi Sokszínű Kar konferenciáján elhangzott előadások tematikus és módszertani elemzésén keresztül vizsgálja a kortárs rendészettudomány interdiszciplináris irányait és fejlődési tendenciáit.

Célkitűzés: Az elemzés célja annak feltárása, hogy a bemutatott kutatások miként járulnak hozzá a rendészeti elmélet, az oktatás és a gyakorlat megújulásához, valamint a nemzetközi tudományos együttműködések erősödéséhez.

Módszertan: A tanulmány narratív összefoglaló elemzést alkalmazott, amely harminc előadás tartalmát vizsgálta primer források (előadói prezentációk, empirikus kutatási eredmények) és válogatott szekunder szakirodalom alapján. Az elemzés során az előadásokat tematikus csoportokba sorolta, különös tekintettel a mesterséges intelligencia rendészeti alkalmazásaira, a nemzetköziesség erősödésére, valamint az oktatási és rendészeti innovációkra.

Eredmények: Az eredmények azt mutatják, hogy a vizsgált kutatások növekvő mértékben reagálnak a rendészeti gyakorlat aktuális kihívásaira, és egyre hangsúlyosabban jelennek meg a technológiai fejlődéshez,

¹ Egyetemi docens, angolnyelv-tanár, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus, e-mail: Simon.Gabriella@uni-nke.hu

² Angolnyelv-tanár, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus; doktorandusz, Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola, e-mail: KovacsE@uni-nke.hu

³ Mestertanár, angolnyelv-tanár, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus, e-mail: Kudar.Mariann@uni-nke.hu

a gyermekvédelemhez, a nemzetbiztonsághoz és a társadalompolitikai kérdésekhez kapcsolódó elemzések.

Konklúzió: A tanulmány megállapítja, hogy a konferencia szakmai hozadéka túlmutat az intézményi kereteken, és elősegíti az interdiszciplináris kutatások, valamint a nemzetközi oktatási és kutatási együttműködések további bővülését.

Kulcsszavak: diszciplinák, mesterséges intelligencia, kábítószer, jog, oktatás

Introduction: This study examines contemporary trends and interdisciplinary directions in law enforcement science through a thematic and methodological analysis of presentations delivered at the international Colourful Faculty Conference of the Faculty of Law Enforcement.

Objectives: The aim of the paper is to explore how the presented research contributes to the renewal of law enforcement theory, education, and practice, as well as to the strengthening of international academic cooperation.

Methodologies: The study applies a narrative review approach, analysing the content of thirty presentations based on primary sources (presenters' materials and empirical research findings) and selected secondary literature. The presentations were organised into thematic categories, with particular emphasis on the law enforcement applications of artificial intelligence, the expansion of internationalisation, and innovations in education and law enforcement practice.

The findings: The findings indicate that the analysed research increasingly addresses current challenges in law enforcement practice, with growing attention to issues related to technological development, child protection, national security, and social policy.

Conclusions: The study concludes that the professional outcomes of the conference extend beyond institutional boundaries and contribute to the further development of interdisciplinary research, as well as to the expansion of international educational and research collaborations.

Keywords: disciplines, artificial intelligence, narcotics, law, education

Bevezetés

A Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátusa immár hetedik alkalommal rendezte meg a *Sokszínű Kar* konferenciát, amely ezúttal nemzetközi előadókkal bővült. A kezdeti években a kar társtanszékei, később a társkarok, két évvel ezelőtt pedig más egyetemek és külső intézmények is képviseltették magukat; idén az Egyesült Államokból, Törökországból (Isztambul), Spanyolországból (Alicante) és Szlovákiából (Žilina) is érkeztek előadók. Ez a fejlődési pálya is jelzi, hogy a konferencia túlnőtt eredeti keretein, és mind belföldön, mind a nemzetközi szinten elismerést vívott ki magának.

Az idei eseményen harmincöt előadó vett részt, akik – az előző évek gyakorlatához hasonlóan – számos kutatási eredményt osztottak meg a közönséggel. A témákat és kutatási területeket nemcsak a diverzitás, hanem a szinergia is jellemzi, hiszen a kar belső együttműködését és tudományos összhangját is szemléltetik.

Az előadásokról dióhéjban

Balláné Füsztér Erzsébet professor emerita előadásában hangsúlyozta, hogy az ember számára elengedhetetlen a biológiai komfort fenntartása. Diszkomfort esetén gyakran élvezeti cikkekhez nyúl, amelyek pszichoaktív anyagokat tartalmaznak, és a központi idegrendszert befolyásolva fejtik ki hatásukat. A holland eredetű *drog* kifejezés a magyar nyelvben gyűjtőfogalomként honosodott meg, jelentéstartalma azonban az elmúlt évtizedekben bővült. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) definíciója szerint drog minden természetes vagy szintetikus kémiai anyag, amely pszichoaktív tulajdonságokkal bír, elsősorban a központi idegrendszert befolyásolja, módosítja a mentális és pszichés állapotot, az érzelmi reakciókat, a hangulatot, a tudatot és az attitűdöt, rendszeres fogyasztása pedig függőséghez vezethet. Törvényi szempontból megkülönböztetünk legális pszichoaktív anyagokat és illegális kábítószereket; utóbbiakat a nemzetközi egyezmények, valamint az egyes országok jogszabályai határozzák meg.

Fantoly Zsanett professzor meglátása szerint a mesterséges intelligencia használatán alapuló algoritmikus kockázatelemzés alkalmazása a büntető igazságszolgáltatás területén egyre inkább teret hódít. A mesterséges intelligencia a rendészettudományban a bűnmegelőzés és a nyomozás során leginkább a prediktív rendészet különböző eszközeivel (például *big data* elemzések automatizálása; térfigyelő- és arcfelismerő kamerák használata), valamint a robotika és a virtuális valóság használatával operál. Köztudott, hogy a büntetőeljárás bírói szakaszában az algoritmikus döntéshozatalra a letartóztatás tartalmának megállapítása mellett a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időtartamának meghatározása és a kiszabandó büntetés nemének, illetve mértékének mérlegelése alatt kerül sor. A mesterségesintelligencia-alapú algoritmikus rendszerek pozitív hozadéka, hogy nagy mennyiségű adat gyors feldolgozására képesek, növelik és javítják a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságát. A speciális algoritmusalkalmazási technikák közül csak a haladó analitika képes arra, hogy dokumentumokat szelektáljon például hangszínré vagy témára vonatkoztatva, míg a folyamatot elemző algoritmusok új vívmánya a kockázatok kiszűrése. Alkalmazásuk további előnye, hogy a bírói szubjektivitás helyett objektív alapokra helyezik a döntéseiket.

A prezentáció során egyaránt fény derült a mesterséges intelligencia alkalmazásának előnyeire és a hátrányaira a büntető igazságszolgáltatásban, valamint egy hazai kutatás részletei is láthatók voltak a téma kapcsán.

Szintén a mesterséges intelligencia alkalmazását vette górcső alá Ceglédi Szabolcs, Barnucz Nóra és Dominek Dalma Lilla. Az alkalmazás a felsőoktatást célozta meg az elméleti megközelítések és az attitűdváltozók kapcsán. Az előadók hangsúlyozták, hogy a mesterséges intelligencia térnyerése a felsőoktatásban pedagógiai és filozófiai kérdéseket is felvet, mivel a tanulás támogatásában, az értékelés automatizálásában, valamint az oktatás személyre szabásában újradefiniálja a tanári szerepeket, a tudásfogalmat,

továbbá a hallgatói autonómiát. Véleményük szerint a konstruktivista, a konnektivista, valamint a poszthumanista pedagógiai modellek relevánsak a mesterséges intelligenciával támogatott oktatási környezetek értelmezéséhez. A mesterséges intelligencia használata az oktatásban normatív és etikai kérdéseket is felvet, az adatvédelem, a transzparencia és az algoritmikus elfogultság tekintetében.

A mesterséges intelligencia a tanulásról és a tudásról szóló diskurzusok új formáit hozza létre, amelyek kihívás elé állítják a hagyományos oktatási struktúrákat. A különböző elméleti keretek segítenek értelmezni, miként alakulnak az egyéni és az intézményi viszonyulások.

Sallai János professor emeritus előadásában elhangzott, hogy már 40 éve aláírták a schengeni megállapodást, és 30 éve elmondható, hogy gyakorlatilag is hatályba lépett. Ennek a megállapodásnak az egyik legszemléletesebb megnyilvánulása, hogy a tagállamok egymás közötti belső határai bárhol és bármikor átléphetők a schengeni térségben jogosan tartózkodó polgárok számára. Az 1992-es maastrichti, majd az 1997-es amszterdami szerződések szellemében, a schengeni megállapodás az EU-s közösségi jog részévé vált. A belső határok „légiesülésére” és a határok észrevétlen átjárhatóságára az egyik legjobb példa a Hollandiában lokalizálható Baarle-Nassau város, amely területén 22 belga enkláve található. A város érdekessége, hogy rendszeresen átléphetjük a holland–belga államhatárt egy-egy közúton vagy közösségi helyiségben, akár étteremben vagy könyvtárban járva, és emellett folyamatosan észlelhetjük a házszámok alapján, hogy az adott épület Belgiumban vagy Hollandiában található. Ezt az unikális nemzetközi és közjogi helyzetet jól szemlélteti a határvonalak felfestése. A prezentáció emellett kitért az enklávék kialakulásának történetére és a jelenlegi helyzetére egyaránt.

Mátyás Szabolcs, Traub Zita és Major Róbert társelőadásában hangsúlyozta, hogy a közlekedésbiztonság fejlesztése prominens fontosságú hazánkban, amelyben az adatvezérelt döntéshozatali rendszerek egyre inkább előtérbe kerülnek. A prezentációban bemutatott a Sopianae baleset-előrejelző szoftvert, egy olyan speciális algoritmuson alapuló rendszert, amely képes valós időben előre jelezni a közlekedési balesetek legvalószínűbb helyszíneit, időpontjait és a várható baleset kimenetelét. A Rendészettudományi Kar által végzett kutatás célja egy olyan szoftver kifejlesztése volt, amely hatékonyan segítheti a közlekedésrendészeti munkát, valamint hozzájárulhat a balesetek számának csökkentéséhez (MAJOR–MÁTYÁS–VAJDA 2025). A Pécsi Rendőrkapitányság, 2024 novembere óta teszteli a szoftvert, s a fejlesztés során statisztikai és valószínűségszámítási modellekre épülő módszertant alkalmaztak a fejlesztők. A szoftver nemcsak a korábbi baleseti adatokat használja, hanem a predikció során figyelembe veszi az út- és a meteorológiai viszonyokat, valamint a környezeti tényezőket, mi több, a holdállást is (MÁTYÁS–TRAUB–MAJOR 2025). Az alkalmazás Microsoft SQL-alapú adatbázisra épül és Windows-környezetben működik. A kutatócsoport célja egy olyan szoftver létrehozása volt, amely a közlekedésrendészet számára gyors és megbízható előrejelzéseket készít, illetve az egyéb funkciók segítik a rendőri vezetők munkáját is, akár a statisztika területén is.

A Sopianae szoftver előrejelzései lehetővé teszik a célzott beavatkozásokat, proaktív módon segítve ezzel a baleset-megelőzést a Baranya vármegyei rendőrkapitányságon, emellett a szoftver előnyei közé sorolható, hogy a baleset-megelőzés mellett, az erő és eszköz hatékony allokációjához is hozzájárul (MÁTYÁS et al. 2025).

A szoftver fejlesztését végző kutatócsoport tervei között szerepel a Sopianae szoftver előrejelzési pontosságának fejlesztése, az előrejelzést növelő új indikátorok alkalmazása, a hosszabb távú célok között a szoftver alkalmazása más rendőrkapitányságokon, integrálása a RobotZsarú rendszerbe, továbbá használata más hatósági területeken.

Rottler Violetta adjunktus és Kovács Sándor rendőr ezredes prezentációjában a fegyveres biztonsági őrsg történetének főbb mozzanatait, a védelem tárgyának alakulását, valamint a technikai eszközökkel történő támogatottságának fejlődését követhettük nyomon.

Köztudott, hogy minden országnak az az érdeke, hogy az állam működése és a lakosság ellátása szempontjából kiemelt objektumokat, a pótolhatatlan kulturális örökséget, továbbá a honvédelmi, nemzetbiztonsági, rendvédelmi szempontból prioritást élvező objektumokat, valamint a szállítmányokat megvédje. Noha a védelmet általában a rendőrség és a honvédség végzi, Magyarországon ez unikális módon a fegyveres biztonsági őrsg felállításával történik. Hagyományosan fegyveres biztonsági őrsggel védik – a teljesség igénye nélkül felsorolva – a nemzetközi repülőtereket, továbbá a nukleáris létesítményeket, a katasztrófaveszélyes infrastruktúrákat és a lakosság ellátását biztosító közműrendszer elemeit egyaránt.

Míg korábban a rendőrség volt az egyetlen, aki elrendelhetette a fegyveres biztonsági őrzést, 2011-től ez úgy módosult, hogy az illetékes tárcák vezetői elrendelhetik az irányításuk alá tartozó szervezetek és objektumok védelmét, így a honvédelmi miniszter és a titkosszolgálatokat felügyelő miniszter is rendelhet el védelmet a saját irányítása alá tartozó szervezetek létesítményeinél. Egy 2024-ben hatályba lépett kormányrendelet szabályozza a speciális személy- és vagyonvédelmi ellenőrzést igazoló tanúsítványok kiállítását, amelynek célja, hogy az állam határozza meg, hogy az egyes objektumai és rendezvényei védelme érdekében a robbanóanyagok detektálása céljából milyen követelmények szükségeltetnek (ROTTLER–KOVÁCS 2022). Emellett az is kiemelt igény, különösen az állam felelősségi körébe tartozó intézmények részéről, hogy a közoktatási és a felsőoktatási intézmények, valamint az egészségügyi intézmények, illetve a kórházak védelmére az állam írjon elő fokozott biztonsági szabályokat. Az egyes szakmai érdekképviselők és a tudományos szakmai közösség azt fogalmazzák meg, hogy a védelem fegyveres biztonsági őrzéssel is erősíthető lenne (ROTTLER 2019). A közoktatási intézményekben már működik az „iskolaőr” intézménye, emellett pedig a fegyveres biztonsági őrök jogosítványai is bővültek a büntetés-végrehajtás, a határőrizet és az idegenrendészeti szálláshelyek védelme területén. Mindez pedig azt eredményezi, hogy a fegyveres biztonsági őröknek a fenti feladataik technikai megerősítése céljából szélesebb körű jogosítványokat szükséges adni a kamerák használatára, a drónok és a nem halálos fegyverek (tézer) alkalmazására vonatkozóan.

Lippai Zsolt adjunktus prezentációjában arra világított rá, hogy a büntető igazságszolgáltatás egyik legtöbb vitát generáló kérdése a korábban kizárólag állami hatáskörbe tartozó feladatok privatizációja, különösen a profitorientált magáncégek bevonása a büntetés-végrehajtásba (CHRISTIAN–LIPPAI 2024). Noha a magánbörtönök létjogosultságát nem vitatta az előadó, elengedhetetlennek találta a közpénzek átlátható felhasználásának és a fogvatartottak biztonságos őrzésének biztosítását is. Nem kérdés, hogy a téma különös szignifikanciával bír, és hogy tudományos szempontból is alapos vizsgálat tárgyát képezi (LIPPAI 2025).

A kutató a magánbörtönök hazai és nemzetközi létrehozásának, valamint a működtetésének kevésbé ismert, némely esetben tabuként kezelt területét vizsgálta, továbbá rávilágított arra, hogy míg külföldön számos tanulmány foglalkozik a magánbörtönök működtetésével, azok előnyeivel és hátrányaival, továbbá a sikereivel és a kudarcaival, addig Magyarországon a magánszektor és a büntetés-végrehajtás együttműködésének elemzése még sajnos várat magára. Az előadás abban is kiemelkedő volt, hogy bepillantást nyújtott mintegy hiánypótló adatként a börtönprivatizáció folyamatainak kevésbé ismert részleteibe, elősegítve a szakmai párbeszéd előmozdítását (LIPPAI 2025).

Dobák Imre tanszékvezető, a hiányzó szövegtartalom lehetséges becslését taglalta a mesterséges intelligencia nyílt platformjainak segítségével, amelyben a ChatGPT, a Claude, a Copilot, a Gemini és a DeepSeek alkalmazásokat használta. Köztudott, hogy az AI gyors fejlődése és a hozzáférhető nyílt platformok egyre nagyobb figyelmet kapnak a dokumentumok elemzésében. De vajon képesek-e a hiányos, töredékes szövegeket, a különböző okokból megjelenő hiányosságokat érdemi módon is kiegészíteni? A kutatás célja annak megítélése, hogy milyen mértékben alkalmazhatók a legmodernebb AI-platformok a hiányos dokumentumok szövegelemzésére és azok lehetséges rekonstrukciójára. A vizsgálat keretében kidolgozott módszertan alapján különböző nyílt AI-eszközöket vetnek össze arra keresve a választ, hogy a szöveggörnyezet és egyéb források komplex környezetében a szemantikai hiányosságok és a hiányzó információk identifikálására, valamint a rejtett (hiányzó) tartalmak feltárása és rekonstruálása terén milyen diverzitások láthatók.

A vizsgálat alapjaként kialakítottak egy, az elemzés kereteit és azok összevethetőségét, valamint az eredmények mérhetőségét biztosító vizsgálati metodikát, amelyhez kapcsolódott a várható válaszok szövegbeli egyezőségének, a válaszok illeszkedési mértékének skálázhatósága is. A rekonstruálási képességnél olyan további szempontokat is figyelembe vettek a kutatók, mint a kiegészítés pontossága, a különböző hosszúságú kitakarások hatásai, vagy akár a predikciót segítő szöveggörnyezet bővítése. Az alapot az első lépésben olyan dokumentumok analízisa jelenti, amelyek az interneten – a különböző keresési megoldások alapján – nem fedezhetők fel. Ezekben szándékosan kitakarták a különböző hosszúságú szövegrészeket, amelyekre nincs közvetlen utalás a vizsgált kontextus egyéb részeiben. Második lépésben – a szemantikai összefüggéseken alapuló predikció hatékonyságának növelése érdekében – a kutatók bővítik a vizsgálandó dokumentumok terjedelmét. Ezáltal olyan dokumentumok vizsgálata is megjelenik, amelyekhez tartalmilag nagyobb valószínűséggel kapcsolódhatnak egyéb, már az interneten elérhető források is, segítve ezzel a hiányzó információk kiegészítésének pontosságát Retrieval-Augmented Generation segítségével, valamint a rekonstruálást egyaránt. A szövegek kiválasztása, továbbá a letakart részek kontextusa nagy figyelmet igényel, emellett pedig a referenciaszövegek alkalmazása is megtörténik.

A vizsgálat célja, hogy megértsük, miként befolyásolhatják az AI-alapú megoldások a töredékes vagy hiányos dokumentumok újraértelmezését, és milyen új összefüggéseket hozhatnak felszínre az idáig rejtett információk feltárásával.

Nyitrai Endre tanszékvezető a mesterséges intelligencia szerepét vizsgálta a nyomozás és a bűnözés tekintetében. Meglátása szerint a modern kriminalisztikában a digitalizáció új fejezetet nyitott, mivel szinte minden tevékenységünkkel adatokat hagyunk magunk után, ezért a bűnelkövetők is digitális nyomokat hoznak létre. Mivel a digitális nyomok

értéket képviselnek az adatvagyon tekintetében, hálózati elemzésükkel és értékelésükkel beazonosítható az elkövető, és elősegíthető a bűncselekmények megelőzése, megszakítása, felderítése és a bizonyítása (NYITRAI 2025a).

A nyílt és zárt forrásokban keletkezett adatvagyon hatékony feldolgozását jelentős mértékben elősegíti a generatív mesterséges intelligencia, mivel egyrészt érthető és strukturált jelentések készíthetők a segítségükkel, másrészt az AI a nyomozási cselekmények tervezésében és végrehajtásában is közreműködhet, amihez segítséget nyújt a AI-alapú kriminalisztikai szövegenerálás (*artificial intelligence copywriting*), azaz a mesterségesintelligencia-alapú kriminalisztikai tematikájú szövegírás folyamata, amely során a tartalomgenerálás automatikusan történik (NYITRAI 2025b).

A digitális nyomok kapcsán azt is figyelembe kell vennünk, hogy a virtuális térben hátrahagyott nyomoknak sok esetben valótlan az információtartalmuk, ami kihívást jelent a nyomozók számára. Az álhírek közlése és a *deepfake* (ÜRMÖSNÉ SIMON – NYITRAI 2022) jelenség (a mesterséges intelligenciára épülő modern technológia bevonásával) a társadalom befolyásolásának hatékony eszközei. A mesterséges intelligencia segítségével már hangklónozási technológia is megvalósítható, így a jövőben akár „virtuális emberablás” is lehetséges.

Emellett a nyílt és zárt mesterségesintelligencia-rendszerek használata számos etikai és jogi kérdést is felvet, miközben a feketedoboz-effektus problémája – amikor az AI működési mechanizmusa és döntéshozatali folyamata nem átlátható – szintén figyelmet érdemel.

Rémai Dániel tanszékvezető az adattudatosság és az adatadományozás lehetőségeit és kihívásait vizsgálta a digitális társadalomban. A digitális korszakban nem meglepő, hogy az adatok nemcsak technológiai, hanem társadalmi, etikai és politikai kérdések tárgyává is váltak. Az előadó, a *data literacy* (adattudatosság) és a *data donation* (adatadományozás) fogalmát, jelentőségét és az egymáshoz való viszonyát tárta fel. Hangsúlyozta, hogy az adattudatosság nemcsak az adatok értelmezésének és használatának a képességét jelenti, hanem kritikai gondolkodást is feltételez az adatforrások megbízhatóságáról, az adatfeldolgozás torzításairól, valamint az adatvezérelt döntéshozatal társadalmi konzekvenciáiról egyaránt. Ezzel ellentétben, az adatadományozás teljesen önkéntes és tudatos cselekedet, amely során az egyének személyes vagy anonim adataikat kutatásra vagy a közjó érdekében felhasználásra bocsátják.

Az előadás feltárta azokat a készségeket és tudásformákat, amelyek előfeltételei az aktív és a felelős adatadományozásnak; másrészt analizálta azokat a társadalmi bizalmi mechanizmusokat és intézményi kereteket, amelyek támogatják, vagy épp akadályozzák, az ilyen típusú részvételt. A témát interdiszciplináris megközelítésben és nemzetközi példák, valamint empirikus kutatási eredmények prezentálásával tárták fel, emellett pedig a digitális egyenlőtlenség, az adatetika és az adattranszparencia kérdéskörét is tisztázták.

Az előadás azt is hangsúlyozta, hogy az adattudatosság fejlesztése kulcsfontosságú az adatadományozási kultúra elterjesztésében, és hosszú távon hozzájárulhat egy demokratikusabb, inkluzívabb és adatvezérelt közpolitikákat támogató társadalom kialakulásához.

Vári Vince rendőr alezredes előadása *A nyomozási idők csapdájában – nyomozó hatósági és ügyészégi válaszok a hatékonyabb büntetőeljárásokért* címmel az új büntető-eljárási törvény gyakorlati hatásait vizsgálta, kiemelve, hogy a jogszabály a büntetőeljárás teljes folyamatát átszövi, a felderítéstől a bírósági szakaszig, miközben jelentősen növeli

a nyomozó hatóságok felelősségét a hatékonyság és az időbeliség terén. A kutató rámutatott, hogy a felderítés és vizsgálat szétválasztása, valamint az ügyészi irányítás erősödése új kihívásokat támaszt a nyomozó hatóságok számára. Kiemelte: az elektronikus ügyintézés és az adminisztratív terhek csökkentése elengedhetetlen a nyomozási idők rövidítéséhez. Javaslatai között szerepel az ügyészségekkel való szorosabb együttműködés és a szakértői vélemények készítésének gyorsítása.

Az NKE kutatója, Nagy Zoltán András *2025 a kvantumtudomány és -technológia nemzetközi éve (IYQ) – célkitűzések, remények* című előadása a kvantumtechnológia – a jövő kapujában álló – lehetőségeit tárta fel. Az ENSZ 2025-öt a kvantumtudomány és -technológia nemzetközi évének (IYQ) nyilvánította, ezzel is ünnepeelve a kvantummechanika felfedezéseinek centenáriumát. Nagy Zoltán András előadásában bemutatta, hogy a kvantumszámítógépek milyen forradalmi változásokat hozhatnak a pénzügyi szektortól a gyógyszervegyészetig, például a komplex molekulaszimulációk, klímamodellek és optimalizációs folyamatok terén. Hangsúlyozta: a technológia etikus alkalmazása és a „kvantumszakadék” elkerülése érdekében nemzetközi összefogásra van szükség, hogy ne csak a fejlett országok profitáljanak az új lehetőségekből, hanem a globális egyenlő hozzáférés is biztosított legyen a fenntartható fejlődés érdekében.

A mindennapi életben szinte mindenki találkozik szomszédjogi konfliktusokkal, legyen szó zajos esti összejövetelek, vitatott kerítésvonalak vagy akár az áthulló gyümölcsök miatti nézeteltérések kérdéséről. Schubauerné Hargitai Veronika Andrea *Rossz szomszédság – török átok: Gondolatok a szomszédok jogairól és kötelezettségeiről* című előadása részletesen bemutatta a legfontosabb szomszédjogi jogintézményeket – a mezsgyeszabályoktól kezdve az áthajló ágak, áthulló gyümölcsök sorsán át a földtámasz és a kerítés-emelés rendelkezéséig –, miközben rávilágított arra, hogy a jogi út sok esetben csupán látszattmegoldást kínál a felek számára. A kutató hangsúlyozta: gyakran a közvetlen kommunikáció, a kölcsönös megértés és a kompromisszumkészség bizonyulnak hatékonyabb eszköznek, mint a hosszadalmas, költséges peres eljárások, amelyek ritkán hoznak valódi békét a szomszédok közé.

Haspel Orsolya tanársegéd az Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tan-szék oktatója *A személy- és vagyonvédelem jogi szabályozása és gyakorlati problémái* címmel tartott előadást. A személy- és vagyonvédelmi, magánnyomozói, valamint vagyonvédelmi rendszert tervező és szerelő tevékenységhez a rendőrség által kiadott engedély szükséges. A tevékenységek személyes végzése igazolvány, míg vállalkozás keretében folytatása működési engedély vagy hatósági bizonyítvány birtokában végezhető. A 2005. évi CXXXIII. törvény 2024-es módosítása óta az igazolványok és az engedélyek határozatlan ideig érvényesek. Gyakran találkozunk személy- és vagyonörökkel, például áruházakban vagy rendezvényeken. Mindennapi jogesetek példázzák, hogy a tevékenység szigorúan szabályozott, és a személy- és vagyonörök mikor kötelesek intézkedni, valamint az intézkedési lehetőségek előfeltételei pontosan meghatározottak. A legújabb technikai megoldások és életsituációk új problémákat vetnek fel, amelyek miatt az intézkedések körének bővítése vagy a szabályok módosítása szükséges lehet. Fontos, hogy mind a tevékenységet végzők, mind az érintettek tisztában legyenek a szabályozással, és tudják, kihez fordulhatnak panasszal. Egy kártérítési igény esetén nem mindegy, hogy a megbízó vagy a vállalkozás viseli a polgári jogi felelősséget.

Rucska András a Krimináltechnikai Tanszék mesteroktatója *Háromdimenziós felvételek rögzítésének lehetőségei helyszíni szemlén* című előadásában szólt arról, hogy a VR-szemüveg alkalmazása a rendészettudomány területén egy RRF-pályázat keretében valósult meg. A fő célok közé tartozik a háromdimenziós képrögzítési eljárások összehasonlítása és az optimális megjelenítés. A projekt keretében 37 db VR-szemüveg, 2 db MacBook és 2 db projektor áll rendelkezésre. A kriminalisztikai fényképezés alapelvei közé tartozik az objektivitás, az élesség, a képkivágás, a méretarányos felvételek, a torzításmentes felvételek és a színhelyes felvételek. A kétdimenziós képrögzítési lehetőségek információvesztéssel járnak, ezért fontos a háromdimenziós felvételek készítése. A háromdimenziós felvételek készítésének lehetőségei közé tartozik a 3D-térszkenner, a fotogrammetria és a 3D-nyomtatás. A fotogrammetria a gyakorlatban rögzítésből, szoftveres feldolgozásból és 3D-nyomtatásból áll. A fotogrammetria felhasználási lehetőségeinek egyik legnagyobb nyertese a rendészeti területen szakértők munkájának segítése, a közlekedési balesetek, a helyszíni szemle és az egyéb területek feltérképezése. A háromdimenziós felvételek megjelenítésének lehetőségei közé tartozik a Meta Quest 3D VR szemüveg. A VR-szemüveg alkalmazásának főbb területei a nyomszakértői vizsgálatok, továbbá a helyszínek bejárása teleport funkcióval. A Meta Quest 3D VR szemüveg saját operációs rendszerrel, nagy méretű belső memóriával és kevert valóság megjelenítésével rendelkezik.

Nagy Éva doktorjelölt az NKE Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus oktatója *Ördögök vs. ördögűzés – a mottók szerepe F. M. Dosztojevszkij Ördögök című regényében* című irodalomtudományi előadása a klasszikus orosz irodalom egyik legellentmondásosabb alkotásának hermeneutikai mélységeibe kalauzolta a közönséget, középpontba helyezve két különleges mottó elemzését, amelyek a regény értelmezésének kulcselemei. Az előadó részletesen bemutatta, hogy a Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij *Ördögök* című regényének elején szereplő két mottó – az első Alekszandr Szergejevics Puskin *Ördögök* című verséből vett idézet, a második pedig a Biblia Lukács evangéliumából származó szövegrész, amely Jézus gadarai megszállott gyógygyításának történetét idézi – nem csupán díszítőelemek, hanem a teljes mű filozófiai, teológiai és pszichológiai dimenzióit előrevetítő kulcsok, amelyek már az olvasás kezdetén megfogalmazzák az „ördögök” (a romlás, nihilizmus, ideológiai fanatizmus erői) és az „ördögűzés” (a megváltás, erkölcsi megújulás, isteni kegyelem lehetősége) közötti feszültséget. A kutató összehasonlító elemzése rávilágított arra, hogy Puskin romantikus démonizmusa és a bibliai exorcizmus kontrasztja hogyan tükrözi Dosztojevszkij dialektikus világgépét, ahol a pusztítás és teremtés, a hit és kétség, a kollektív örület és egyéni megváltás párharca már a mottókban megfogalmazódik, így gazdagítva az olvasói értelmezés lehetőségeit és felkészítve a befogadót a regény komplex karakterdinamikájára, ideológiai konfliktusaira, valamint az emberi lélek sötét bugyraiiban rejlő megváltás reményére.

A Rendészettudományi Doktori Iskola hallgatója és a lektorátus nyelvtanára, Horváth-Bacsó Bernadett *Siker vagy kudarc? A marihuána fogyasztásának alakulása Németországban a legalizáció után* című előadása a drogpolitika egyik legvitatottabb kérdését boncolgatta, részletesen elemezve Németország úttörő jellegű kannabiszlegalizációs kísérlete első évének empirikus eredményeit. 2024 tavaszán Németország részlegesen legalizálta a marihuána fogyasztását és korlátozott mennyiségű (25 gramm) birtoklását a felnőttek számára, ezzel Európa egyik legliberálisabb drogpolitikáját meghonosítva. Az előadó

szerint az első adatok egyáltalán nem a várt eredményeket hozták: a kannabiszfogyasztás drámaian sokszorosára nőtt – különösen a 18–29 éves fiatal felnőttek körében, sőt egyre fiatalabb korosztályok körében is megfigyelhető a kipróbálás –, miközben a bürokratikus akadályok és a még fejletlen legális ellátórendszer miatt a feketepiaci kereskedők alkalmazkodtak a helyzethez, olcsóbban és nagyobb mennyiségben kínálva termékeiket, így továbbra is jelentős részesedést birtokolnak (HORVÁTH BACSÓ 2025). A kutató rámutatott további aggasztó tendenciákra is, mint az orvosi kannabisz felírásának robbanásszerű növekedése e-recepten keresztül, valamint a prevenciók kampányok látszólagos hatástalansága a fiatalkorúak védelmében; ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a legalizáció hosszú távú társadalmi, egészségügyi, gazdasági és kriminalisztikai hatásainak pontos értékeléséhez – ideértve a feketepiac tartós fennmaradását, a fogyasztási szokások stabilizálódását és a politikai konfliktusok enyhülését vagy kiéleződését – további, hosszú távú, reprezentatív vizsgálatokra és adatokra van szükség, amelyek túlmutatnak a kezdeti szenzációhajhász médiajelentéseken.

Horváth Dániel, az NKE testnevelő tanára *Küzdősportok oktatásának pedagógiai cél- és eszközrendszere a rendészeti testnevelésben* című előadása a rendészeti testnevelés testikényszer-oktatásának struktúráját elemezte. A tantárgy a motoros képességek fejlesztése mellett megfogásokat, földre viteleket és rögzítéseket tanít, amelyek a küzdősportok mozgásrendszereiből erednek. Előadásában bemutatta a progresszív képzési ívet – az érzékenyítéstől a 2 : 1-es intézkedésekig –, amely motoros, emocionális (fájdalomtűrés, félelemküzdés) és kognitív (döntéshozatal) képességeket is fejleszt. A kutató kiemelte, hogy a küzdősportok módszertana kiválóan adaptálható a rendőri munkára, ahol a cél a szakszerű intézkedés, nem a versenysportbeli győzelem.

Bélai Gábor rendőr őrnagy doktori hallgató, *A Közép-európai Rendőrákadémia által nyújtott továbbképzési lehetőségek bemutatása* című előadása a KERA (Mitteleuropäische Polizeiakademie, MEPA) nemzetközi rendőri együttműködési modelljét és a továbbképzési kínálatát helyezte reflektorfénybe, amely 1992 óta elősegíti a szervezett és a határon átnyúló bűnözés elleni közös fellépést. Az 1992-ben alapított akadémia tagországai – Magyarország és Ausztria mint alapítók, Csehország, Németország, Svájc, Szlovákia, Szlovénia, valamint az újonnan csatlakozott Liechtenstein – rendőrségei számára kínált képzések közül kiemelte a zászlóshajó héthetes akkreditált bűnügyes tanfolyamot, amelynek során a résztvevők minden tagországban megfordulnak, megismerve a helyi rendőrségi struktúrákat, jogi környezetet és a szervezett bűnözés elleni gyakorlatokat, valamint a négyhetes speciális határbiztonsági tanfolyamot a határrendészeti szakemberek számára. Az előadó hangsúlyozta a KERA német nyelvű munkanyelvét és a megelőző szaknyelvi felkészítést, továbbá a nemzeti irodák – Magyarországon a Nemzetközi Oktatási Központ KERA irodája – koordináló szerepét a német és az angol nyelvtanfolyamok szervezésében. Különösen értékesnek nevezte, hogy a KERA vezetése elkötelezett az NKE oktatóinak bevonása mellett – akár előadóként, akár résztvevőként –, így erősítve a tanácsékek és a nemzetközi rendészeti gyakorlat közötti gyümölcsöző szakmai kapcsolatokat a hatékonyság és a tudástranszfer érdekében.

A nemzetközi szekció sokszinűsége

Lenka Mocova, a szlovákiai University of Zilina és Kovács Éva, az RTK oktatója nemzetközi együttműködésben megvalósult közös tankönyvük kapcsán *International Collaboration in Textbook Design – The Process of Writing English for Crisis Management* címmel tartottak előadást.

Ürmösné Simon Gabriella egyetemi docens és Kovács Éva doktori hallgató, karunk nyelvi lektorátusának oktatói *Stimulating Critical Infrastructure Protection, Security Engineering, Private Security, and Law Enforcement Students on ESP Seminars* című előadása bemutatta az angol rendészeti nyelvtanárok által az akadémiai környezetben alkalmazott legöszönzőbb és leginnovatívabb tanítási módszertani megközelítéseket mind a tanterv-tervezés, mind a tantermi megvalósítás terén. Hallgatóink a kritikus infrastruktúra védelem, a biztonságtechnika, a magánbiztonság, a katasztrófavédelem, a büntetés-végrehajtás és a rendvédelmi szakmák specifikus szegmenseit képviselik. Ezeket a tudományterületeket a technikailag gazdag munkakörnyezet és az alapképzés során megszerzett elméleti ismeretek gyors gyakorlati alkalmazása köti össze. Ezért létfontosságú a szaknyelvoktatók számára, hogy tisztában legyünk az érintett szakmák legújabb trendjeivel és fejlesztéseivel, és naprakészek legyünk velük, ezeket a tanulási környezetben alkalmazott legújabb tanítási módszerek szintetizálásával ötvözzük. Az előadás foglalkozott a feladatorientált felkészülés, a kiterjesztett valóság, az IKT-módszerek, a globális nyelvi szintek, a Közös Európai Referenciakeret, a nano tanulás, az egész életen át tartó tanulás, a technológiai trendek, a mesterséges intelligencia és a *soft skillek* alkalmazását a nyelvórákon. Az IKT-módszerek közül a Quizlet-et, a Quizzes-t, a Mentimeter-t, a Kahoot-ot, a Redmentá-t, a Padlet-et, a Wordwall-t, a Genially-t, a Flippity-t, az Edpuzzle-t és számos más online platformot alkalmaznak a lektorátus oktatói. Szintén megemlítettek egy, az általános oktatási stratégiákkal kapcsolatos metaanalízis eredményét, kiemelve a szaknyelvoktatásban régóta alkalmazott módszertani megközelítéseink – többek között a COBRA (*content-based reading approach*) vagy a CBI (*content-based instruction*), valamint a felülről lefelé és az alulról felfelé irányuló megközelítések – létjogosultságát (KOVÁCS – ÜRMÖSNÉ SIMON 2025). Az előadás egy vadonatúj tankönyv témáit, módszertanait és célkitűzéseit is bemutatta, amely a kritikusingfrastruktúra-védelem, a biztonságtechnika, a magánbiztonság és a katasztrófavédelem hallgatóit célozza meg (KOVÁCS – ÜRMÖSNÉ SIMON – HANKA 2025). Emiatt olyan témák, mint a mérnöki tudományok (mechanika, mechatronika, informatika), a katasztrófavédelem, a tűzvédelem, az egészségvédelem, a biometria, a közgazdaságtan és az üzleti menedzsment kerültek a syllabuszba, valamint az oktatási anyagokba. Emellett az AR-módszertan gyakorlati alkalmazását (ÜRMÖSNÉ–BARNUCZ–DOMINEK 2024), valamint az előnyeit és hátrányait is csoportosítjuk. Legutóbbi felméréseinket, kutatásainkat, tanulmányainkat és az alkalmazott módszereinket számos díjjal ismerték el.

Radvánszki Ronett a Rendészettudományi Doktori Iskola hallgatója *Invisible Injuries: Protecting Children Through Barnahus* című előadása abuzált gyermekek jogi eljárásokban alkalmazott kíméletes, gyermekbarát módszerével foglalkozott. A Barnahus-házak története 1998-ba, Izlandra vezet bennünket, ahol a módszert először alkalmazták. A gyermekek házában rendőri, pszichológusi, orvosi és gyermekvédelmi dolgozókból álló

csapat foglalkozik a kiskorúak meghallgatásával. Ez azért is szükséges, mert az abúzust elszenvedett gyerekek képessége, hogy beszéljenek, gondolkozzanak az őket ért inzultusokról, súlyos csorbát szenved, miközben ezen képességeik élettanilag is alakulóban és fejlődésben vannak. A fizikális, verbális, szexuális, intézményi visszaélést vagy épp elhanyagolást elszenvedő gyermek a velük készült interjúk alatt különleges megközelítést igényel a szakemberek részéről. Megbízható szakirodalom és tréningprogramok irányítják a felnőtteket a jó kérdések feltevéséhez, valamint a zavaró kérdések kiküszöböléséhez. A másodlagos áldozati szerep megelőzésének elkerülésére az interjút rögzítik, nyugodt és barátságos légkörben csak egyszer mondatják el a velük történeteket, miközben a háttérben biztosított a pszichológusi és orvosi, rendelkezésre álló személyzet. Külföldi és magyarországi Barnahus-házakban készült képek demonstrálták ezt a gyakorlatot. Hazánkban öt Barnahus-központ működik, kettő a fővárosban, valamint egy-egy Szombathelyen, Gyulán és Debrecenben. Az előadás során meglepően emelkedő számokat láthattunk az ellátottakról, 2023-ban 665 gyermeket fogadtak be ezek az intézmények.

Sinan Bataclar az Istanbul Kültür University docense *Palette of Possibilities: Faculty Innovation Across the Colorful Research Spectrum* című előadását Ernest Boyer (BOYER 1990), a tudományos kutatásban alkalmazott négy, egymásba fonódó fázisának bemutatásával kezdte: felfedezés, integráció, alkalmazás, valamint a tanítás. Boyer modelljének jelentősége, hogy ez a keretrendszer megerősíti az egyetemek társadalmi szerepét az innováció és a felfedezés hagyományos kutatói kimenetelén túl is, és azokat a széles közvélemény számára könnyen befogadhatóvá teszi. A perspektíva kitágításának szemléltetésére a „talentummozaik” metaforát használja, amely az egyetemek többoldalú erősségeit és azok egészét mutatja be a társadalmak számára. A „kreativitásszerződés” az akadémiai intézmények és a nagyközönség között fontossá és inspirálóvá teszi az egyetemeket, miközben a campusok a saját, egyedülálló küldetéseiket hangsúlyozzák megtartva a rigorózus tudományos módszereiket. A tudósok új generációja a fent említett keretrendszerben kell hogy mozogjon, hangsúlyozva, hogy megközelítésük inkább érvényesül holisztikus, mint szűk specializációk mentén. Boyer arra inspirálja az egyetemeket, hogy tevékenységük nagy társadalmi érdeklődést és hatást váltson ki. Boyer 1990-ben megjelent munkája óta elveit mind az Egyesült Államokban, mind Európában számos helyen intézményesítették.

Schubauer Petra, a Károli Gáspár Református Egyetem adjunktusa *Post Mortem Privacy in the European Union* címmel tartotta meg előadását az elhunyt személyek halálukat követő magánélethez fűződő jogaival kapcsolatban. Az előadásban elhangzott, hogy digitális korunkban életünk során átlagosan 80–100 online fiók gazdája vagyunk, 60–300 terabájtnyi adat gyűlik rólunk össze, így a területet szabályozni kell, aminek kiindulópontja Európában a GDPR. Magyarországon az elhunyt személy halála utáni öt éven át az adattulajdonos által kijelölt személy rendelkezik, vagy ennek hiányában egy közeli rokon jogosult eljárni. Az előadó nemzetközi körképet nyújtva megemlítette a francia példát, ahol általános és különös adatokra vonatkozóan is ki lehet jelölni eljáró személyt. Az ilyen személyek listáját a francia adatvédelmi hatóság gyűjti. Olaszországban az elhunyt adatkezelését olyan személy láthatja el, akinek jogi érdeke fűződik azok gyakorlásához. Portugáliában az adattulajdonos élete során kijelölhet egy személyt adatai kezelésére és feldolgozására a halála esetén. A spanyol gyakorlat a franciához hasonló, hiszen az úgynevezett

„digitális végrendeletet” az állam nyilvántartásba veszi. Az adatfeldolgozásra, illetve tárolásra kiadott engedélyeket az arra jogosult személyek vissza is vonhatják.

Irina Golubeva, a University of Maryland professzora *What Is Culture, Really? – A Study of Students’ Perspectives* című előadása a hallgatók attitűdjeit vizsgálta a kultúra fogalmának értelmezése kapcsán. A fogalom definiálását rövid történeti áttekintéssel kezdte, majd a fogalom komplexitását a vak ember és az elefánt példázatával szemléltette. A különféle történelmi korok uralkodó szellemi áramlatai, mint például az esszencializmus, strukturalizmus, interpretativizmus, egzisztencializmus mind kialakították a maguk kultúra fogalmát, annak összetettségéből egy-egy jellemzőt hangsúlyozva. A professzor bemutatta saját kutatását, amelyben arra kérte a hallgatókat, hogy saját szavaikkal határozzák meg a kultúra fogalmát. A megfogalmazott leírások közös metszetét az identitás, a közösséghez tartozás, a gyökerek és az öndefiníció gondolati köre adja. Az olyan fogalmak, mint a tradíció, szokások, rituálék, örökség, nemzedékek közötti tudásátadás szintén szerepeltek a hallgatói leírásokban. Nem maradt el a közös értékek és a normák említése sem, valamint a társadalmi-társasági kapcsolatok a közösségek és a családok szintjén. Érdekes, hogy a hallgatók szerint a kultúra idővel változik, különféle új környezetben dinamikusan adaptálható. A kutató a kultúrához való pozitív vagy negatív előjelű viszonyulást is vizsgálta. A legjellemzőbb viszonyulás a semleges, amelyet a hallgatók 50%-a képviselt, 37% pozitív értelemben közelíti meg a fogalmat. A leírásokban előforduló koncepciókat a kutató a kategória gyakoriságát megjelenítő eltérő nagyságú dobozokkal ábrázolta. Elemezte az eltérő kultúrkörökből származó hallgatók nemzeti ételeikre, nyelvi változatosságaira vonatkozó utalásokat is, valamint azok jelentőségét a családok szokásaiban. Mindkét kategória instanciái erősen befolyásolják az egyének különféle kultúrához való tartozását, az utóbbit egyszerre értelmezik mind elválasztó, mind összekötő tényezőként. A speciális ételek a családok ünnepi hagyományait tükrözik, de tágabb értelemben hozzájárulnak a generációk közötti tudásátadáshoz és a kapcsolatteremtéshez is. A kultúra fogalma multidimenzionális, leírásával a koncepció komplex volta miatt a kutatásban részt vevők gyakran küzdöttek, ám épp a diverzitás és a továbbadhatóság képes arra, hogy az egymás mellett élő népek és nemzetek sikeresen adaptálódjanak olyan szűkebb társadalmi környezetben is, mint az egyetemek világa, ahol nemzetköziség és többnyelvűség a tanítás és tanulás folyamatának jelentős tényezőivé váltak.

Biróczky-Szabó Andrea, egyetemi docens és Csiki Olivér doktori hallgató, az RDI hallgatója *Criminal Law Assessment of Intellectual Property Infringement* című angol nyelvű előadása a szellemi tulajdonjogok megsértésének társadalmi-gazdasági hatásairól szólt. A probléma súlyos hatásokkal járó globális jelenség, amely világszerte 395 milliárd, Európában 99 milliárd eurónyi kárt okozott 2023-ban. Az áruk és a szolgáltatások csoportjában a hamisításoknak leginkább kitettek a játékok, kozmetikumok, ruhane-műk és egészségügyi termékek; a hamis áruk piaca a bűnözők számára igen jövedelmező. A gyenge minőségű áruk akár fulladáshoz vagy egyéb sérülésekhez is vezethetnek. Az uniós tagállamok bűnüldöző hatásai együttműködnek az EMPACT-el (European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats) a szervezett bűnözői hálózatok felszámolására, amelyek felelősek a kalózkodásért és a hamis árukkal való visszaélésekért. Az EUIPO (European Intellectual Property Office) 2024-es jelentése szerint a védjegyhamisítás, a szerzői jogi kalózkodás és az üzleti titkok megsértése jelentős kockázatot

jelentenek a gazdasági érdekekre, innovációra, a fogyasztók biztonságára, a környezeti fenntarthatóságra és a közegészségügyre. Az előadás összehasonlította a 27 uniós tagállam maximális büntetési tételeit, és jelentős eltéréseket tárt fel, ami aláássa a jogszabályok visszatartó erejét. A jelentés az EU-szerte harmonizált büntetőjogi rendelkezések szükségességét hangsúlyozza, különösen a szervezett csoportok által elkövetett szándékos, kereskedelmi célú szellemi tulajdon elleni bűncselekmények esetében.

Következtetések

Az előadások sokszínűségét és a szerteágazó diszciplínák felvonultatását a 2025-ös *Sokszínű Kar* konferencia méltán szemléltette, kiegészülve egy nemzetközi szekcióval. Emellett a koncepció a régi, hiszen a cél a kar oktatói kutatásainak és jó gyakorlatainak bemutatása, ami idén először, unikális módon kiterjedt nemzetközi kutatásokra is. Mivel a konferenciasorozat koncepciója a sokszínű kutatások és a tudományterületek felvonultatása, nem feltétlenül kell korlátozódnia csak a karra, hanem a lektorátus külföldi kapcsolatainak és a kollégáinak a kutatásait is felvonultathatja. Nem árulunk el titkot azzal, hogy a nemzetközi vonalat folytatni szeretnénk az Erasmus- és az ICM-hálózatunkban létrejött kapcsolatokkal, ezzel is invitálva neves szakembereket és kutatókat a világ számos tájáról a szaknyelvoktatás, az interkulturális kompetencia és a nyelvészet területeiről.

Felhasznált irodalom

- BOYER, Ernest L. (1990): *Scholarship Reconsidered: Priorities of the Professoriate*. The Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching. Online: www.umces.edu/sites/default/files/al/pdfs/BoyerScholarshipReconsidered.pdf
- HORVÁTH-BACSÓ, Bernadett (2025): The Road to Success or Failure? Trends in Marijuana Use in Germany Immediately before and after Legalisation. *Magyar Rendészet*, 25(3), 39–50. Online: <https://doi.org/10.32577/MR.2025.3.2>
- KOVÁCS Éva – ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella (2025): Hallgatói motiváció növelése a rendészeti szaknyelvoktatásban digitális eszközök bevonásával. *Porta Lingua*, (2), 71–78. Online: <https://doi.org/10.48040/PL.2025.2.7>
- KOVÁCS, Éva – ÜRMÖSNÉ SIMON, Gabriella – HANKA, László (2025): How to Motivate Students of Critical Infrastructure Protection, Security Technology Engineering and Law Enforcement in ESP Classes? In KOVÁCS, Tünde Anna – STADLER, Róbert Gábor – DARUKA, Norbert (szerk.): *The Impact of the Energy Dependency on Critical Infrastructure Protection. Advanced Sciences and Technologies for Security Applications*. Cham: Springer, 419–431. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-031-78544-3_33
- LIPPAI Zsolt (2025): Börtönök magánkézben: Biztonság vagy üzlet? In GAÁL Gyula – HAUZINGER Zoltán (szerk.): *Rendészeti kutatások és innováció*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 87–92. Online: https://pecshor.hu/periodika/XXVII/Lippai_Zsolt.pdf

- MAJOR Róbert – MÁTYÁS Szabolcs – VAJDA Endre Eduárd (2025): A Sopianae baleset-megelőző szoftver. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Rendészeti kutatások és innováció*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 105–110. Online: www.pecshor.hu/periodika/XXVII/Major_Matyas_Vajda.pdf
- MÁTYÁS, Szabolcs – TRAUB, Zita – MAJOR, Róbert (2025): Sopianae Accident Prevention Software. In ČERANIĆ, Predrag (szerk.): *Зборник радова, V Међународни научни скуп под називом „Савремени изазови и пријетње безбедности“*. Banja Luka: University of Banja Luka, 320–328. Online: https://fbn.unibl.org/wp-content/uploads/2025/04/Zbornik-2025-elektronska-verzija_compressed-1.pdf#page=321
- MÁTYÁS, Szabolcs – TRAUB, Zita – TIHANYI, Miklós – MAJOR, Róbert (2025): Practical Aspects of Predictive Policing. In MÁTYÁS, Szabolcs (szerk.): *Forecasting Crime: New Tools, New Risks, New Ethics: A Practical Introduction to Predictive Policing and Crime Prevention*. Nagyvárad: Editura Universităţii din Oradea, 105–114.
- NYITRAI, Endre (2025a): *A digitális adatok és a modern technikai eszközök jelentősége a kriminalisztikában: a deepfake és a fake news jelenségek*. Budapest: Ludovika. Online: https://doi.org/10.36250/01198_00
- NYITRAI, Endre (2025b): Mesterséges intelligencia a kriminalisztikában az AI Copywriting új dimenziói. *Belügyi Szemle*, 73(1. sz.), 127–138. Online: <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2025.v73.i1SI.pp127-138>
- ROTTLER Violetta (2019): Gondolatok a magánbiztonság köréből. *Magyar Rendészet*, 19(4), 81–95. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.6>
- ROTTLER Violetta – KOVÁCS Sándor (2022): A magánbiztonság kezdetei és a magyar magánbiztonsági szektor fejlődése az első törvényi szintű szabályozásig. *Belügyi Szemle*, 70(3), 539–558. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.3.6>
- ÜRMÖSNÉ SIMON, Gabriella – BARNUCZ, Nóra – DOMINEK, Dalma Lilla (2024): How to Motivate Law Enforcement Students & How their Individual Flow State is reflected in ESP Classes. In KOVÁCS, Gábor – MÉSZÁROS, Bence – CZENCZER, Orsolya (szerk.): *II. Ludovika International Law Enforcement Research Symposium Conference Proceedings*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság, 290–300. Online: <https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/LILERS%20Conference%20Proceedings%202024.pdf>
- ÜRMÖSNÉ SIMON, Gabriella – NYITRAI, Endre (2021): The Phenomena of Epidemic Crime, Deepfakes, Fake News, and the Role of Forensic Linguistics. *Információs Társadalom*, 21(4), 86–101. Online: <https://dx.doi.org/10.22503/infars.XXI.2021.4.5>

